

Příloha 1 – Představení informantů

Na tomto místě bych ráda uvedla informanty ze svého výzkumného souboru – a to především skrze „specifika“ (Miovský, 2006, str. 123), která do něj jednotliví rodiče vnáší. U každého z rodičů přiblížím okolnosti, na jejichž základě jsme se setkali k rozhovoru. Jednotlivé rozhovory poté shrnu v jejich základních obrysech (skrze ústřední témata, popřípadě něčím „výrazné“ znaky).

LENKA A.

Lenka se mi ozvala e–mailem. Reagovala na moji facebookovou poptávku po informantech, jež se k ní dostala zprostředkovaně, a to skrze dceru, která v Praze v současné době studuje psychologii. Pružně jsme se domluvily na setkání, jež se odehrálo do několika dní ve vinohradské kavárně; Lenčin okres v Libereckém kraji měl v danou dobu zrovna jarní prázdniny a Lenka mi tak mohla nabídnout prostor pro rozhovor, jelikož měla v Praze na tyto dny naplánováno i několik dalších aktivit.

Náš rozhovor byl současně pilotním rozhovorem mého výzkumného šetření. Poslech jeho nahrávky mi poskytl významnou seberefektivní zpětnou vazbu pro vedení všech následujících rozhovorů: přenechat aktivnější roli v rozhovoru rodičům.

Ačkoli jsem Lenku v samém úvodu rozhovoru požádala o stručnou charakteristiku jejího syna Jiřího (skrze informace, které ona sama považuje za důležité o něm zmínit), Lenka mi v podstatě vypověděla příběh synova života, a to od okamžiku jeho narození až do současnosti. To mi připadalo pozoruhodné – a obohacena touto zkušeností jsem se rozhodla, ponechat všem rodičům prostor pro případný obdobný „kontextuální“ úvod povídání o vlastních zkušenostech s potomkovou diagnózou.

Lenka zmínila několik momentů, které v kontextu synova vývoje považuje za významné: samotný porod (respektive jeho nelehký průběh); synovu žárlivost na mladšího bratříčka; synův „střet“ se svéráznou učitelkou ze základní školy (jež ho prý neváhala fyzicky trestat za nekázeň); a v neposlední řadě experimenty s psychoaktivními látkami, přičemž následky jednoho – neplánovaného, kdy Jirkovi údajně byla v hospodě jeho kamarádem do pití nasypána určitá látka – podle Lenčina mínění synovi už zůstaly a, jak sama uvádí, syn „začal bláznit“.

Na Lenčině vyprávění mne zvláště zaujala její otevřenost i jiným úhlem pohledu na synův stav a jeho možný vývoj, než tomu, jež skýtá psychiatrické „dogma“. Lenka zmínila koncept psychospirituální krize a zauvažovala, že synův stav se možná v této podobě začal rozvíjet – dnes ale, na základě letitých zkušeností se synovým chováním, jeho stav hodnotí jako „vadu mozku“, kdy „*ten mozek přestane fungovat*“.

O počínání psychiatrů si Lenka nicméně myslí, že se snaží objevit „*něco, co je vysvětlitelný jednoduše, co je poznatelný smyslově právě teď*.“ Ne každý psychosociální fenomén je ale zřejmě vysvětlitelný skrze „pouhou“ racionální rovinu – Lenka se zmínila, že „*když, e, byl Jirka v takový tý vopravdu nejtěžší fázi, tak ‘sem zažila, že se mi dostává do hlavy. Že prostě jako kdyby vodečítá moje myšlenky a moje přání*.“ A dodává, že Jirkovy psychotické stavy by bylo možné „*určitě něk jako brát jako dar. Že... že má ten vhled. Určitě ‘sou to něký schopnosti, který se votevrou, i... když je právě v tý, v tý fázi, kdy by měl být léčen, jo*.“ Tento postřeh je v kontextu celého mého výzkumného souboru naprosto jedinečný.

Lenka se během rozhovoru nezmínila o tom, že by kdy přišla do kontaktu se svépomocnou skupinou rodinných příslušníků osob majících psychiatrickou diagnózu, že by se zúčastnila edukačních setkání s odborníky z oblasti péče o duševní zdraví, či že by využívala jakékoli formy psychoterapie.

MARCELA B.

Marcela se mi ozvala v návaznosti na setkání s mým facebookovým textem, poptávajícím zájemce o účast na výzkumu. Setkaly jsme se v polovině března ve vinohradské kavárně, kam za mnou Marcela dorazila z Ústeckého kraje, v němž žije.

Obdobně jako Lenka, ani Marcela se v rámci našeho povídání nezmínila o tom, že by se někdy účastnila příbuzenských svépomocných setkání, či setkání edukačních. Podle všeho nemá zkušenosti s psychoterapií. Zato se zmínila o pocíťovaném pozitivním efektu metody rodinných konstelací a také vlivu homeopatické terapeutické skupiny, jejíž je členkou. Obě zmíněné alternativní terapeutické cesty jsou pro Marcelu velmi důležité.

Specifikem Marcelina rodičovského příběhu je skutečnost, že její syn Richard ve strachu z vidiny nedobrovolné hospitalizace před dvěma lety utekl z bytu, v němž s Marcelou žil: „*A vod tý doby ‘sem ho neviděla*.“ Ostatní rodiče z mého výzkumného vzorku jsou se svými potomky ve více méně pravidelném kontaktu, ačkoli se mnohdy jedná (alespoň na základě mých dojmů, odvozených od rodičovských popisů) o kontakt spíše formální, nezřídka

navázaný na různé typy výpomoci (ekonomické, ale například v případě Idy i praktické), kterou potomci od svých rodičů „čerpají“.

Téma Richardova útěku z domova s námi bylo přítomno v podstatě od začátku rozhovoru do jeho konce; Marcele se několikrát během vyprávění v očích zaleskly slzy – vzhledem k její situaci (navíc stále poměrně čerstvé) naprosto pochopitelně; bylo pro mne důležité, aby Marcela cítila, že pro ně společně máme místo, že nejde o nějaký „nežádoucí“ emoční projev. Hluboce ve mně zarezonoval její následující výrok: *„Vlastně, měla ‘sem kamarádku, ta měla taky takhle... a ta říkala, ‘To prostě ‘si přišla vo dítě...‘, vona říkala, to jako, ‘...s tím se smíř‘. A já říkam, ‘S tím se nikdo nesmíř‘.“*

Během rozhovoru jsem měla dojem, že bolestná zkušenost se synovým zmizením tvoří jakési prizma, od něhož odvisle dnes Marcela zpětně hodnotí, jak naplňovala svoji rodičovskou roli.

DAGMAR C.

S Dagmar jsem navázala kontakt díky svému bývalému zaměstnání na chráněném bydlení pro jedince s psychickými obtížemi, zřízeném organizací BONA, o. p. s. Zhruba půl roku jsem spolupracovala s jejím synem Martinem, který zde v daný čas žil. Na základě toho jsem několikrát po telefonu přišla do kontaktu i s Dagmar, a to konkrétně v době, kdy se Martin vydal na víkendovou návštěvu do svého bytu a posléze se odtud odmítal vrátit na chráněné bydlení, nebo lépe řečeno, nechystal se byt opustit. Tým CHB BONA se tehdy ve spolupráci právě s Dagmar a Martinovou case managerkou podílel na „evakuační akci“ Martina z jeho bytu, jež skončila jeho nedobrovolnou hospitalizací na psychiatrickém oddělení.

Právě zmíněné telefonické hovory s Dagmar pro mne v podstatě byly jedním z impulsů k volbě tematického zaměření této práce. Dané okamžiky, kdy Dagmařiným hlasem promlouvalo mnoho obav, podnítily můj zájem o možné důsledky jedincovy schizofrenní diagnózy pro život jeho rodičů.

Až v průběhu našeho osobního rozhovoru jsem zjistila, že jde o velmi osamělou ženu, jsoucí v jen minimálním kontaktu se svojí rodinou, až na výjimku kontaktu s Martinem, se kterým si vzájemně telefonují několikrát týdně. Od doby manželova úmrtí před dvěma lety, kdy zemřel také její milovaný kocourek, čelí Dagmar životu v podstatě sama s kočkou; odchod jí drahých bytostí byl pro ni obrovská „rána“ a Dagmar mi otevřeně řekla: *„Já kdybych večer si lehla, a usnula, a nevzbudila [sic], tak budu šťastná.“*

Téma smrti se naším rozhovorem prolínalo snad až nutně, vzhledem k faktu, že Dagmar nejstarší informantkou z výzkumného souboru. Právě vlastní vysoký věk stojí za Dagmařinými obavami o synovu budoucnost po jejím úmrtí; informantka je reflektovala opakovaně a silně: „*Bojim, bojím, bojím, bojím se, moc se bojím. Bojím.*“

Během našeho rozhovoru mne velmi zaujal způsob, jakým Dagmar hovoří o synově dlouhodobém stavu: „*No, kdyby byl normální, jo. Ale von dovede bejt normální, jo.*“ Normalita byla v Dagmařiných výpovědích o synovi akcentovaným pojmem, čímž se ve vyjadřování výrazně odlišovala od vyjadřování zbylých rodičů z výzkumného souboru – ti hovořili o potomkově „nemoci“, případně „diagnóze“ (tohoto výrazu jsem užívala zvláště já). Z informantčina vyprávění jsem nicméně neměla dojem, že by syna nějak odsuzovala; v běžném životě jej naopak podporuje, jak jí síly dovolují.

Dagmařina tendence hovořit o Martinových „normálních“ stavech může implikovat například to, že ačkoli synovo běžné chování považuje za společensky neobvyklé, vnitřně syna neztotožňuje s rolí „nemocného“, respektive odmítá stigma s touto rolí spojené. Ví totiž, že jsou chvíle, v nichž se Martin chová tak, jak by se od dospělého muže očekávalo: „*Von dyž je normální, tak von je slušnej, von se chová slušně, von se... umí poprosit, von umí poděkovat.*“

Lze také předpokládat, že Dagmar je ovlivněna generací, jejíž je členkou. Ta zažila obě světové války a vzestup i pád československého komunismu. Ve vyprávěních svých prarodičů jsem se opakovaně setkala s tvrzením, že „za jejich mládí“ nebylo obvyklé hovořit o vlastních psychických obtížích. A o čem se ve společnosti nemluví, to zdánlivě „neexistuje“. Je také otázka, zda si dříve lidé svůj psychický nekomfort vůbec „připouštěli“ (zda uvažovali o svých duševních stavech jako o něčem neobvyklém či nežádoucím, co by bylo záhodno, pokusit se regulovat alespoň za pomoci psychofarmak, aby „se lépe žilo“). Je tak možné, že Dagmar se za synovy projevy, jež nazývá „zlobením“, stydí – a z tohoto důvodu je tak často staví do kontrastu k projevům „normálním“. Určitý informantčin ostych jsem během rozhovoru několikrát zaregistrovala v momentech, kdy prohlásila, že mne nechce něčím obtěžovat či zdržovat, na což jsem opakovaně reagovala ujištěním, že si vše ráda poslechnu.

Rodičovské srovnávání potomkova stavu oproti „normě“ je nicméně, podle mého názoru, projevem potřeby edukace rodičů (poskytnutí informací a statistik) a odborného ošetření jejich emocí, spjatých s potomkovou diagnózou.

Domnívám se, že ani Dagmar během svého života nepřišla do kontaktu se svépomocnou či edukační skupinou (alespoň se o tom nezmínila).

JANA A PETR D.

S manželi Janou a Petrem jsem se seznámila skrze svůj facebookový příspěvek. Setkali jsme se v jedno březnové páteční odpoledne nad kávou v centru města.

Ačkoli ke mně byli oba informanti během rozhovoru velmi vstřícní, jeho průběh mi připadal poněkud rozpačitý. Kladla jsem si otázku, je-li toho důvodem samotný předmět mého výzkumu, nebo spíše introvertní vyladění všech tří účastníků rozhovoru. Odpovědi se mi dostalo téměř koncem našeho povídání, kdy Petr poznamenal: „*No, radši se k tomu nevracíme, jo. Takže... že 'sme se, jako, uvolili, že, že vo tom... s Váma pohovoříme, tak to, jako... Eee, je to... e, jako, těžký si to zase, jako, připomínat* [nalomený hlas]“.

Pochopila jsem, že dceřina dávná zkušenost s psychotickou epizodou je v rodině D. dnes prakticky uzavřenou kapitolou, jejíž jakousi upomínkou je už „jen“ právě Evina diagnóza. Specifika „života s diagnózou“ dokládá například nepsané pravidlo nutnosti pravidelného absolvování psychiatrických kontrol, což zmínila Jana: „*Evča když jede třeba k tý pani doktorce, tak někdy... když se vidíme třeba ten den předtim, tak říká 'Jéé, jdu k pani doktorce', tak pak se vidíme, říkam, 'Tak co?', tak mi řekne co, žejo, co bylo... Takže to, jako... [zasmání] To takhle to... Že jako furt, aby věděla, že vim, že tohleto existuje, že musí se nechávat kontrolovat a takový... Ale... jinak se snažíme vlastně si to nepřipomínat, no.*“

Evě byla diagnóza stanovena během její první – a dosud poslední – psychotické ataky v době před deseti lety. Dnes Eva vede život nikterak odlišný od životů lidí nemajících diagnózu „Paranoidní schizofrenie“: samostatně bydlí, pracuje, chová několik zvířat. Janě s Petrem dělají v současnou dobu starosti především dceřiny partnerské vztahy, v nichž podle jejich mínění trochu tápe; Eva byla několikrát ve vztahu s mužem nadužívajícím alkohol, o čemž se Jana vyjádřila se stopou smutku v hlase: „*ona si furt myslí, že je zachrání, že je předělá, a že to pude, a... nemůžete s tím nic udělat...*“

Na základě vyposlechnutého rodičovského příběhu o zkušenostech s Evinými psychickými obtížemi mi na mysli tanulo slovo „recovery“; zeptala jsem se manželů, zda-li o tomto pojmu někdy slyšeli, a následně jsem se jim pokusila trochu přiblížit jeho význam.

ROMANA E.

Romana se o mé bakalářské práci dozvěděla přes koordinátorku pražských rodičovských setkání, pořádaných organizací SYMPATHEA, o. p. s. S nabídkou setkat se mne kontaktovala telefonicky, a za účelem realizace našeho rozhovoru mne pozvala do své kanceláře v budově veřejnoprávního média. Vzhledem k povaze svého zaměstnání totiž nemá času nazbyt. Romanina pracovní pozice je tvůrčí povahy a výsledky jejího úsilí nemají malý dosah, čehož informantka využívá k „otevírání“ diskuse o společensky závažných (a mnohdy tabuizovaných) tématech. Předpokládám, že také z tohoto důvodu ji neskryvaně zaujalo téma mého výzkumu a souhlasila se mnou, že chybí-li v národní debatě o duševním zdraví něčí názory, jsou to právě hlasy rodičů, jejichž potomkům byla stanovena psychiatrická diagnóza.

Příběh Romanina syna Přemka se začal komplikovat v době, kdy mu bylo dvanáct let a srazilo jej auto. Naděje na jeho přežití nebyly procentuálně odhadovány ve velkých číslech; později se zdálo, že ačkoli bude Přemek živ, již se nezotaví z fyzických postižení vzniklých následkem nehody. Přemek však nakonec začal znovu mluvit i chodit, k čemuž podle mého názoru výrazně přispělo Romanino velké odhodlání, napomoci synovi v úzdravě za užití všech v danou dobu dostupných metod: *„Já jsem opravdu hodně si zjišťovala, co všechno se dá dělat, takže jsem vlastně použila takový ty metody, který mo– tehdy ani se ještě třeba tolik nepoužívaly.“* Až s odstupem několika let se začaly projevovat Přemkovy duševní obtíže; Romana k tomuto podotýká, že právě synův úraz (se všemi možnými důsledky) z ní sejmul břímě viny: *„To je vlastně trošku výhoda toho [smích] úrazu, že já se neobviňuju. Je fakt, že skoro s každým, s kým jsem se sešla, tak se obviňoval... a já, v tomhleto já, prostě, jako, si myslím, že za psychickou nemoc vopravdu nikdo nemůže...“* Tento informantčin názor o „nevině“ mi – v kontextu ostatních rodičovských výpovědí, v nichž se téma viny místy odráželo – připadal pozoruhodný.

Z Romanina vyprávění jsem měla dojem, že na rozličná úskalí, jež jí potomkova diagnóza přináší do života, není sama. Jak ostatně sama řekla: *„Tak jako vlastně i dělám v tomhle prostředí, kde, který jako, kde na Vás nebudou koukat, přes, skrz prsty, protože máte... mm, psychicky nemocný... dítě, jo. Takže, takže relativně já vo tom mluvím otevřeně, mam, mam jako i dobrej vokruh přátel mam, mam jako vlastně rodinu, která je vo tom velmi jako, e, se s ní vo tom dá mluvit, takže vla–, jakoby, mam vo tom s kým mluvit. Zároveň vlastně, eee, mám i, eee, terapii kterou potřebuju, to jsem si postupně jako našla, takže... no, takže, no, takže to jako, to, tohleto všechno mám.“*

Romana jako jediná účastnice mého výzkumu se svým potomkem navštěvuje rodinnou terapii, v jejímž rámci usiluje o zlepšení jejich současného vzájemného vztahového nastavení; mimo jiné, aby v souvislosti s ohledem na Přemkův stav „*každý den... jako, nebyla taková furt ve stresu*“. Mimo to využívá Romana také individuálních psychoterapeutických sezení.

Moji pozornost upoutal fakt, že oproti jiným rodičům Romana jako jediná užívala pojmu „zotavení“. Jiní rodiče mají budoucnost svého potomka spjatou spíše s nejistotou; když už ale vyjádřili náznak určité naděje, pak neoperovali s výrazem „recovery“, jenž se dnes stále více dostává do společenského povědomí (a to zvláště následkem snah o jeho šíření ze strany zastánců alternativních přístupů k psychickým obtížím). Na tento pojem jsem se zaujetím zareagovala, a Romana dodala: „*No, recovery je prostě teďka náš, naše... to je teďka moje takový... že jsem o tom hodně četla, a snažím se to... a je to cíl, no. A i to vidím, že to de, že někde zase, u některých těch, jako, lidí*“.

V této souvislosti jsem se nemohla nezamyslet nad Bourdieuho teorií o několika vzájemně se ovlivňujících formách kapitálu (viz Giddens, 2013, stránky 422 – 423). Ačkoli jsem se svých informantů neptala na stupeň vzdělání, jehož dosáhli, či na jejich současnou pracovní pozici, zpětně – právě s ohledem na charakter Romanina zaměstnání a s ním spjatou výši finančních příjmů – připouštím, že jsem nejspíše měla. Právě finanční zázemí jedince majícího psychiatrickou diagnózu, jako je zrovna paranoidní schizofrenie, popřípadě rozsah materiálních zdrojů jeho blízkých, může významnou měrou ovlivnit proces jeho začleňování do společnosti. Například po déletrvající hospitalizaci na psychiatrickém oddělení. O finanční výpomoci potomkovi se zmínily například i Dagmar, Věra a Ida; kde by se potomek ve svém životě nacházel bez ekonomické podpory, již mu poskytují rodiče, je podle mého názoru otázkou především pro subjekty národní sociální politiky. Stejně tak se na jedincově úspěšné resocializaci podílí i existence podpůrné sociální sítě, tvořené jeho příbuznými a blízkými, či vědomí, kam je možné se obrátit pro načerpání potřebných informací, u jakého odborníka hledat psychickou podporu, a podobně.

VĚRA F.

Věra se mi s návrhem setkání ozvala e–mailem nedlouho poté, co se k ní přes koordinátorku pražských rodičovských setkání pod organizací SYMPATHEA, o. p. s. dostala informace o mém výzkumu. Setkaly jsme se koncem března ve vinohradské kavárně. Zde si

se mnou Věra v rámci svého pracovního dne, který je (jak jsem pochopila z její časové vytíženosti) neustále „v běhu“, dopřála téměř devadesátiminutovou přestávku nad limonádou.

Na počátku rozhovoru jsem z Věry cítila mírnou nervozitu; napadlo mne, že ji v informantce může vyvolávat nahrávání zvuku, kdy jsem nechala na její polovině stolu běžet svůj telefonní audiorekordér (jako při každém z rozhovorů, který jsem vedla – aby byl zvukový záznam „čistší“ pro následný přepis). První minuty povídání se mi zdálo, že Věra hovoří spíše na rekordér, než na mne, a pocítovala jsem mezi námi určitou komunikační „bariéru“. Cestami verbálními i neverbálními jsem se Věře snažila dát najevo, že opravdu stojím o možnost vyposlechnout si její vyprávění. Po určitém čase jsem pak zaznamenala v našem rozhovoru jakýsi „průlom“ většího vzájemného vyladění se, což bylo patrné z narůstající „dialogičtější“ povahy naší konverzace a častějšího očního kontaktu mezi námi. Nakonec jsme se v rámci rozhovoru společně i několikrát smály.

Věřin smysl pro humor mne zaujal už při našem rozhovoru – se žerty jsem se ze strany rodičů během sběru dat dosud nesetkala (maximálně sem tam se zasmáním). Věřiny glosy považuji za projev určitého „laskavého nadhledu“, s nímž nazírá svoji a synovu situaci. Ve Věřině případě bych neváhala označit humor za její copingovou strategii.

Věra se v jistém bodě svého života ocitla v roli de facto dvojité pečovatelky vůči svým blízkým. Denně zajišťovala potřeby své maminky, mající Alzheimerovu demenci (než jí – pro progredující stav onemocnění – zařídila pobyt domově pro seniory), a paralelně řešila situaci svého syna Filipa, který v daný čas bydlel právě se svojí babičkou. Informantka měla určité tušení o podmínkách, ve kterých syn v babiččině bytě přebývá: „*Já 'sem věděla, že tam je strašnej... bordel, a že tam spí v exkrementech, jako...*“, a věděla, že synovi je třeba lékařské pomoci, z čehož důvodu jej v tomto období nechala nedobrovolně hospitalizovat. Věra ve své tehdejší pozici prožívala obtížné chvíle; v zásadě totiž převzala odpovědnost za své nejbližší příbuzné, kteří v danou dobu nebyli schopni kritického posouzení svého stavu. Situaci jí neusnadňovaly kritické postoje jejího okolí: „*To mně 'eště říkali, 'Ty 'si nechala svýho syna a matku znesvéprávnit? ' Bylo to těžký.*“

Pozici dospělých osob, jež zajišťují péči svým stárnoucím rodičům (či znevýhodněným příbuzným) a souběžně svým nedospělým potomkům, označuje anglický jazyk pojmem „sendvič“. Jedinec se dlouhodoběji nachází pod tlakem ze dvou stran – od dvou osob odkázaných na jeho dopomoc či péči – právě, jako když se v toastovači tísni sendvič. Tato pozice, respektive míra nároků a stresu s ní spojená, nevyhnutelně přispívá k rozvoji zdravotních obtíží jedinců ze „sendvičové generace“.

Považuji za zvlášť podstatné, upozornit na další dimenzi „sendvičové“ problematiky právě v případech, kdy byla v rodině ustanovena schizofrenní diagnóza – a dospělý jedinec středních let se tak může stát poskytovatelem péče jak svému slábnoucímu rodiči, tak i svému potomkovi, který v určité chvíli může být schopen zajistit své potřeby jen v omezené míře.

IDA G.

Stejně jako Věra, také Ida mne zkontaktovala e–mailem, když se od pražské koordinátorky rodičovských setkání zaštitěných organizací SYMPATHEA, o. p. s. dozvěděla o mé poptávce po informantech.

Idě patří můj veliký dík za pochopení a mimořádnou trpělivost, jež mi v rámci našich dvou setkání věnovala. Na konci téměř dvouhodinového rozhovoru v kavárně v centru se mi totiž, nedůsledným preventivním zabezpečením možných „vnějších“ inhibitorů nahrávky, jež byla pořizována přes telefonní aplikaci, celý jeho záznam pod vlivem přichozího hovoru nečekaně „shodil“. Do několika dní se nám však podařilo sejít se k druhé verzi rozhovoru.

V rámci výzkumného souboru se Ida, spolu s Dagmar, řadí k rodičům majícím nejdelší (a to více než dvacetiletou) zkušenost s potomkovou schizofrenní diagnózou.

Kromě témat obdobných těm, o nichž se plošněji zmiňovali i další dotazovaní rodiče (přístup některých zdravotníků k rodičům i jejich potomkům; dostupnost sociálních služeb osobám s psychiatrickou diagnózou; subjektivně pocíťované hostilní naladění společnosti vůči „jinakosti“), Ida zmínila i téma v rámci celého výzkumného vzorku jedinečné, avšak o nic méně hodné pozornosti: rodičovství osob majících diagnózu.

Fakt, že její dcera Renata „*si ve svejch čtyřiceti letech pořídila... dítě*“, v Idě vyvolává rozličné emoce. O svém předškolním vnoučkovi Ivánkovi hovoří Ida s něhou v hlase; do budoucna však pocíťuje silné obavy o jeho bytí: „*vlastně, až já nebudu, že ten kluk tady bude, vlastně, jakoby, sám na světě*“. Dcera podle Idina mínění následkem svých duševních obtíží lpí na „*nepodstatných věcech*“ (v době našeho rozhovoru byl například v rodině aktuálním a několik týdnů probíraným tématem vzhled Ivánkova budoucího školního batohu), ale po praktické, „*rodičovské*“ stránce ji Ida vnoučkovi v podstatě „*supluje*“, což Renatě „*vůbec nedochází*“. Ida s Ivánkem navštěvuje lékaře, financuje mu oblečení, zajišťuje mu volnočasové aktivity (například kroužek plavání), tráví s ním víkendy a dovolené. A nachází se ve – svým způsobem – zdvojené pečovatelské pozici: stará se o Ivánka, ale podporuje i

Renatu (jak materiálně, tak i snahami dceru motivovat k pokračování v depotní léčbě či zevrubnější péči o syna).

Ida má starost, kdo zde pro vnouče bude po její smrti: Ivánkovi rodiče jsou limitováni ve svých finančních příjmech (jež navíc ve velkém investují do cigaret), žijí odděleně, a Renatino vztahování se k Ivánkovi Ida komentuje takto: „...a i když třeba toho kluka miluje, tak... ale důležitější je vona. Jo?“

Idin vnouček má navíc od obou rodičů „ve vínku“ pravděpodobně určitou genetickou predispozici k rozvoji projevů schizofrenní diagnózy, o čemž Ida hovoří s (pochopitelnou) lítostí v hlase: „... ani Vám nikdo neřekne, co byste měli, nebo neměli dělat, aby to nenastalo, to prostě... nejde, no. Takže... Akorát držet palce, aby tomu tak nebylo. To je celý.“

Naše povídání obsahovalo mírně edukativní podněty z mé strany; Ida má z minulosti nepříjemné zkušenosti s jednáním Orgánu sociálně–právní ochrany dětí, pročež jsem se ji pro konzultaci ohledně jejích možností (například co se týká možností odkázání bytu vnukovi a průběhu dědického řízení v době, kdy vnuk ještě nebude plnoletý) snažila nasměrovat do některé z občanských poraden. Ida se v čase našeho rozhovoru odhodlávala pokusit se znovu navázat spojení s OSPODem, kde došlo ke změně vedoucí, s níž věří, že by snad mohlo být možné nalézt společnou řeč.

ALICE H.

S Alicí jsem navázala kontakt osobně na jednom z rodičovských setkání pořádaných organizací SYMPATHEA, o. p. s. Koordinátorka pražské svépomocné skupiny rodičů mi totiž, v návaznosti na rozšíření mé e–mailové poptávky informantů mezi rodiče, nabídla účast na blížícím se setkání, kde bych mohla svůj výzkum blíže představit a případně rovnou i získat kontakty na zájemce o účast v něm.

Alice je nejmladší informantkou v rámci výzkumného souboru. Její rodičovská zkušenost „sžívání se“ s potomkovou diagnózou je v porovnání s ostatními rodiči nejčerstvější, protože synovy psychické obtíže se začaly projevovat asi před dvěma lety. Alicin syn Aleš je také mezi diagnostikovanými potomky rodičů z výzkumného vzorku nejmladším dítětem.

Aleš v současnosti jako jediný z potomků žije se svými rodiči, k čemuž Alice říká: „My ‘sme na jednu stranu rádi, žejo. Protože ‘sou zase, jako, situace, kdy ty rodiče nevědí,

kde je těm jejich dětem konec... což mně přijde teda taky hrozný, jo... A... nevím, nevím, v tuhle chvíli, co je vlastně horší, jo. Je to prostě oboje těžký. Bud'to, když to máte denně na očích, problémy, a nebo zase, jo, když nevíte, co se s tím synem děje, jo... To je prostě oboje hrozně těžká situace. Ale, jako... Asi, asi bych to nechtěla, no, kdybych prostě nevěděla, jako... kde je konec [sic].“

Příloha 2 – Doslovné přepisy rozhovorů

Rozhovor 1: Lenka A. (56 let). Syn Jirka (29 let; první ataka v 16 letech).

– Lenka žije v Libereckém kraji.

– 5. 3. 2019

Tak jo. Takže ještě jednou teda: nahrávám, účastnice výzkumu souhlasila s nahráváním, a můžeme se do toho pustit. Tak... e, já bych se Vás teda na začátek ráda zeptala, vlastně jestli mi víc přiblížíte toho Vašeho syna. Jako kolik je mu let, co rád dělá... prostě ňák tak jako víc, zhruba.

No, Jirka se narodil sedmého dubna devatenáct set devadesát. Takže ted' už mu je snad... eee...

[smích]

...no, skoro třicet let, no. [smích] A... byl první dítě, a my máme pak další tři děti. E, první dítě, mně bylo dvacet sedm, když se narodil, a neměla jsem vůbec žádný zkušenosti... ...jasně.

...a ten porod byl dost komplikovaný, nic jsem nevěděla, nikdo mi nic neřek'. Špatně, jako dneska vim, že to byl špatně vedenej porod. A nakonec byl, jako, klešťovým způsobem, jako dost–, dostal se ven. A oni ho nechali tři dny jakoby, eee, s tím, že teda snad má nějaký problémy..., jako s..., že tam mohlo dojít k nějakému stlačení břicha nebo co... No prostě ho nechali mimo mě, jo, takže tři dny vo samotě. Já si myslim, že už to musel mít jako hroznej šok.

To muselo být strašně náročný pro vás asi oba, že jo.

Pro to dítě hlavně.

Jo.

Já jsem ho viděla a bylo mi to úplně divný, že sebou jakoby... e, v takových křečích jakoby, se, e, klepe. Von už ani nemoh' brečet, nic. Naštěstí teda to bylo životaschopný děťátko, a, tak jako... Pak, pak jsem ho kojila. Pak jsme měli... jako, docela takový jako v pohodě to dětství. Byl hodně zvědavý, takže jsme si s ním hodně povídali. No, ale já po tom zážitku jsem nechtěla brzo mít další dítě, i když jsem chtěla mít děti... Tak až za tři roky se narodil druhej kluk.

Ano.

A ty... ten Jiříček, ten byl natěšenej na, na bratříčka, ale moc to s ním neuměl. A, tak... tak jako bylo vidět, že žárli. Jo, že ten... že by prostě mě chtěl mít radši pro sebe.

Aha, že miminko má teď pozornost, a už jako...

No jo, najednou nebyl středem pozornosti.

Mm.

Ale, eee... takový... On je to Beran, takže je takovej akční a takovej rošťák.

M–hm, m–hm.

A... byl... řekla bych, že do šesti let, že tam s ním nebyly žádný nějaký velký problémy... Pak nastoupil do školy, tam se mu zdálo, že to bude dobře, jenomže se ukázalo, že se př... že se musíme stěhovat, měli jsme nověj domov, a on opustil tu školu, kde by se mu to líbilo. A tam jak nastoupil tu školu, tak tam byla strašně přísná, autoritavní... autoritativní pani učitelka, a ta ho prostě... netolerovala, chtěla, všechno aby bylo podle ní, takže tam narazil. A pak jsem se až po třech letech vlastně dozvěděla, že ho i třeba zatáhla na záchod a tam ho zmlátila, jo.

No to je strašný.

Takže... to jsem ale nevěděla. Protože, on si myslel, on si totiž myslel, že to je normální, že vona má na to právo, a von se styděl nám to říct.

Jasně. On jakoby nevěděl, že to je za tou hranicí toho profesního vztahu, vlastně.

No, on si myslel, že třeba, e, si to sám zavínil. Prostě... von když nechce poslouchat, tak nebude poslouchat. A já už jsem na to měla nějaký asi figle, jak to udělat, a, tak, prostě, jsme, jsme to spolu zvládali, kdežto ta, ta autoritativní učitelka, tak ta to prostě nemohla pochopit, že von si stojí za svym, a von se tak zabejčil, že prostě, si řekl ‚Já brečet nebudu, já to na sobě nedám znát!‘, a to jí muselo asi taky vadit. A to mu tak trochu zůstalo až do... do... doted'. Jo, že vlastně maskuje svoje city. Jo, že von prostě nechce, aby to na něm bylo vidět. Takovej... indián.

Takže nedá, jakoby, najevo, vlastně, jak to úplně cítí.

No jo, my to víme, jak to je. Ale von si myslí, že ne. A cizí lidi to taky neví. Takže... my jsme pak chtěli, aby změnil tu školu, když... Prostě to byly každodenní problémy se vstáváním, von odmítal chodit do školy, předstíral, že je nemocnej... Bylo tam spousta věcí, proč nechtěl, ale já jsem to nevěděla, že tam je tenhle důvod.

A to se zeptám jenom, kolik teda bylo tomu Jiříkovi, když jste se přestěhovali a nastoupil na tu novou školu?

No, právě v šesti.

V šesti. Takže tohle bylo v době od šesti let, a vlastně v devíti Vám potom zpětně řekl... o tý učitelce.

No. To v devíti právě jsme ho dali na Waldorfskou školu, ale tam to taky neměl jednoduchý,

*protože tam už byl ten kolektiv utvořený, a on tam těžko hledal místo. A aby si vybojoval svoji jakoby autoritu, tak, e, prostě, tam, tam i byly nějaký šikany, ze sss–, strany těch starších nebo silnějších, tak prostě pak se naučil prát a vracet. A tam byly takový ňáký konflikty. A zase prostě, hrozně šprajcnutej. Jako... když se zasek', tak nechtěl. A... asi ve čtrnácti se chytnul takovýho kluka, s kterým experimentoval. Takže... zkoušeli alkohol, zkoušeli marihuanu...
...m–hm...*

...a zůstal tam přes noc, a to, to už byly konflikty doma. A von vlastně před těmi konflikty zůstal radši u kamaráda, než aby šel domů. A já jsem si myslela, že vo nic nejde, že to prostě přejde. Vůbec jsem to nevěděla, že by, že by experimentoval s marihuanou. Protože v těch letech, prostě ze začátku, kolem roku 2000, to eště nebylo obvyklý, aby se marjána někde jako užívala.

Takže jste si říkala, kluci v pubertě, blbnou, přejde je to... a nevěděla jste vlastně, co se teda, jakoby, odehrává.

No, no. Pak taky nevěděl, kam se dostat na školu, tak jsem říkala, že jeho dědeček, že byl zahradníkem, tak jestli by se mu to nelíbilo. Von rád jako příroda, rád lezl na stromy, jako obecně hrozně rád jezdil na výlety. Tak jsem si říkala, že k přírodě bude mít blízko. A když nic jinýho nenapadlo, no tak jsme jeli do toho (města v Královéhradeckém kraji) a tam se mu taky líbilo, takže nastoupil. Ale, eee, ten život, prostě... pořád experimentoval.

M–hm, i na té střední škole.

I na té střední škole. A myslim si, že tak jako kolem těch patnácti, šestnácti let začal mít takový jako, e, potřebu ňákýho duchovního vyzrávání... a začal se zajímat o víru a náboženství. A přihlásil se i do takovýho setkávání mládeže. To jsme měli hrozně dobrýho pana faráře, takže k němu měl důvěru. A začal prostě nověj život, hodně ho to oslovilo. A... proběhlo biřmování, a byli u nás příbuzný, a Jirka byl nadšenej, takovej, jako, prostě krásnej kluk, jako, plnej dobrých, dobrých předsevzetí, a, jako prostě bylo vidět, že je nastartovanej na ňákej jako lepší život, jo, že se chce změnit. A... vodjel do školy, byli, bylo to v září. A takže první dva, tři dny ve škole, a pak najednou...

E, pardon, v tom prvním ročníku, nebo?

To už byl ve druháku.

To byl ve druháku, jo, jo. Jenom se ujišťuju. Jasně.

A tam ty první dny, ty nám zatelefonovali, že se s ním něco děje, a my jsme nevěděli, o co 'de. On že omdlel v kostele. A... pak nakonec ho, odvezli ho do nemocnice v Jičíně, myslim, a potom do Hradce, a na psychiatrii. Prostě, že mluví jako z cesty, že se považuje za vyvolenýho, e, prostě... Ukázalo se, že na tom, v tom (městě v Královéhradeckém kraji), že byl

někde v hospodě, a že mu někdo dal něco do pití... On to tak vysvětluje, že to tak asi bylo. Že ten kluk prostě mu něco dal, a že se pak i přiznal.

M–hm, takže vlastně nákej bad trip, bychom mohly říct? Takový to, jakoby, přešlehnutí... Já nevím, extáze nebo co... já nevím, prostě něco mu tam dal...

Jo, ono těm nepříjemným stavům po tý droze se tak říká... Takže byl zvědavej, co to udělá kamarádovi.

No, prostě něco mu tam dal, a že byl zvědavej, co to udělá kamarádovi. Takovýdle debilové. A von prostě prožil úplně nákej jako změněnej stav. A v kostele si myslel, že se obětuje za hříchy lidí, a že chce zemřít, a že chce jít k Bohu, jo. Prostě vlastně, e, nějakým způsobem změněně dýchal, v tom kostele. Jako zpětně si to uvědomuju, že von asi, když se dostal do nějakýho jako divnýho duševního hnutí, tak prostě automaticky třeba začal zrychleně dýchat, a je možný, že u něj proběhlo něco jako holotropní dýchání, a že prostě se dostal do nějakýho takovýho změněnýho stavu. Jenomže to zůstalo–

Takže vlastně... syna teda odvezli na tu psychiatrii. A – pardon jenom, v tom (městě v Královéhradeckém kraji) ě to byla internátní škola?

Jo, to byl na intru. A pak se vrátil teda po nějaký době. My jsme ho navštěvovali, byl v Havlíčkově Brodě na psychiatrii dětský ještě, tam teda popisoval hrozný... Jako, že byl s dětmi, nebo s malými kluky, na pokoji, a že se tam k nim jako hrozně chovali, že to bylo prej jako... jako šikana, že to bylo vošklivý.

Ze strany toho personálu vůči těm dětem?

No. Že mu to připadalo divný. Jako že ho tam, že tam přikurtovávali ty děti, a... a prostě že tam brečely, a že nemoh ' spát... No prostě, pro něj to byl šok.

No, to věřim.

No, dostal nějaký ty léky, dostal se z toho. Pak... znovu na intr, do toho druháku. A... asi za rok... myslim, že nákej alkohol v tom hrál roli... a zase... zase prostě se vobjevil tadydleten atak jako, nebo já nevím...

...ano.

Prostě, znovu se to stalo, že začal bláznit. A von potom třeba doma všechno posvěcoval, nespál, von třeba byl schopný čtrnáct dnů skoro nespát. A jenom jako chtěl bejt na počítači, nic jinýho ho nezajímalo – hry pořád... Pak se rozhod', že teda to je špatný, tak ten počítač třeba rozbil, nebo vymazal. Prostě takový jako silný akce. A měl... měl hrozný, jako měl i sám se sebou nějaký problémy. A když my jsme mu něco vyčítali, tak prostě třeba, eee, bouchnul do dveří, že, prostě, tam udělal díru, jo. Byl takle úplně... Zničil nám prostě několikately dveře, a, a stůl... a prostě, taková agresivita jako zvláštní, jako bezmoc. No, my už jsme se i

báli, a už pak jsme ho nechali vodvít do Kosmonos. To u nás byla opakovaně pak, několikrát byla, e, byli, byla u nás pohotovost. Protože to s ním prostě nešlo už.

Takže když nastal tenhle jakoby záchvat vzteku nebo něco, tak jste zavolali vlastně o pomoc, a... a přijela teda záchranka a odvezli ho, jestli to správně—?

Jo, jo.

Teda na hospitalizaci?

No.

Jo, mm. Do těch Kosmonos? A to bylo teda vlastně podruhé, jste říkala?

Dvakrát nebo třikrát byly ty Kosmonosy. Jo, teda zhruba po dvou letech se to vždycky zopakovalo. Protože on nechtěl užívat léky.

Aha? To jsem se Vás taky chtěla zeptat.

On vždycky začal, e... No, protože, ta první medikace, co s ním provedla, to bylo hrozný. To von přestal přemýšlet, jo. Stalo se z něj zvířátko, který se soustředí jenom na jídlo. Jako ztloustnul vo dvacet kilo, jo. Jako prostě taková koule, takovej vymatlanej. Úplně blbej. Jenom... jenom kouřil. To prostě nebyl... to bylo zvíře, no. Ani ty obtíže moc neustaly, po těch lécích. Sice jako už netvrdil, že je vyvolenej, ale... zase na druhou stranu to byl takovej, prostě, jel jenom na tu první signální soustavu, no. Dokonce si pak našel nějakýho cikánskýho kamaráda, kterýho tahal domu. Takže ještě... takový sociální jakoby... Von, von byl schopnej jít potom mezi bezdomovce a tam hledat nějaký porozumění, nebo co, jako. Protože normální společnost ho přestávala brát...

Jo...

To von... eee... jako... to (město v Královéhradeckém kraji) přerušil, pak ho teda nakonec vystudoval, e, pak dokončil teda ten třetí..., třetíák, takže má výuční list. Původně teda si myslel, že bude maturovat, ale pak ho převedli na ten, e, na učňák, takže si udělal aspoň učňák, no. A taklen... od těch sedmnácti let, e, každý dva roky, no, ne... já nevím, kolik těch ataků bylo, jo. To bych musela najít... Poslední byl ted' 2018 na jaře a to už jsme zase věděli, že se teda někam řítí do záhuby, protože zase začal ponocovat, přestal brát léky, začal nám zase říkat, že von je zdravěj, že von nepotřebuje tydlety... že ho to omezuje, že, e, se cítí unaveněj, že nemá žádnou energii. Takže... nechtěl, nechtěl brát léky. Ale... teda von jich taky hodně vyzkoušel, a nakonec mu docela zabral Leponex, že to je prý starý jako typ léku, a že ten nemění tolik tu psychiku. S čímž teda docela souhlasim, protože ted', ted' když už bral léky, tak už tam nebyl takovej rozpor, jako když jsme ho viděli po těch prvních. A... ted' jsme viděli, že se to s ním zase řídí do záhuby, a von ještě navíc jel do Běloruska s nějakým kamarádem, tam zmeškal letadlo... A prostě další průšvihy, a... E, prostě ten komunismus, jak tam von viděl,

v Bělorusku, tak to na něj zapůsobilo jako náč... jako 'dyby si vzpomněl na náčý dřívější doby nebo co, a začal tam být jakoby hrozně pro... antikomunistickéj. A dělal tam náčý výtržnosti, ale to už bylo vidět, že už mu to prostě nemyslí pořádně.

Mm.

No a... pak teda byl v Bohnicích, a tam se taky náč nemohl srovnat s tím režimem, i když teda říká, že ty Bohnice, že jsou vo hodně lepší než Kosmonosy, jo... V Kosmonosích to bylo strašný, tam třeba nesměl mít, e, ani mobil, my jsme nemohli na návštěvu, jako... tam to bylo jak ve vězení. A byl na pokoji, kde říkal, že nemůže spát, protože by ho ty vostatní, co tam bylo... von byl snad s deseti lidma na pokoji, jo... tak že ho zmlátěj'. Takže von se musel pořád hlídat, jo. Já si myslím, že to je hrozný, bejt jako, e, postižený různýho typu, dementi, e, nebo schizofrenici, nebo prostě... Voni maj' tam takovou praxi, že šest týdnů musí ten člověk vydržet na tom prvním oddělení, kde jsou všichni dohromady, jako, to je... Tam člověk když přišel, tak tam cejtil akorát cigaretovej kouř a moč, jo, to je... šílený podmínky, jak ze středověku. Když s těma... e, s těma lékařema nebylo... možný moc... e, pohovořit, protože to byli už starší lidé, starší doktoři, který tam už... byli jako na to zvyklý, asi. Jim to nepřípadalo nenormální.

Mm...

Nevim... On měl teda dobrýho, dobrýho psychiatra v Jičíně, ten s náma vždycky mluvil, i se mnou jako chtěl mluvit, a zpětne si vzpomínám, že když jsme tam vlastně s nim přišli poprvně, eee, jako na doporučení, tak, že... My jsme, jako, hledali někoho, komu bychom mohli trochu důvěřovat, a tak jsme dali na radu známejch, a tam za tím panem H. jsme byli, takže tam... J. H.... Tak, e, tam von se zajímal jako i o to zázemí a tak dále. Von byl takovej jako rozumnej, že i třeba Jirkovi pomáhal v tom, snižovat ty dávky. Tak tam ta důvěra náčá byla. Tenhleten pan doktor nám na rovinu řekl, že má jednu hodinu času asi tak za dva měsíce, na toho pacienta. Prostě... nemohli jsme častěj. Ale kluci, když potom měli problémy, tak tam zatelefonovali, a von většinou se snažil najít náčej čas, ať přijedou, aby, aby aspoň konzultace mohla být náčá, jo... A pak jsem v těch Bohnicích s nim, s Jirkou, navštívila pana J., protože, taky jsem ho slyšela, jako, hovořit, a zdálo se mi, že bychom k němu mohli mít důvěru, ať se na to jako jiným způsobem podívá. A... mě hlavně zajímalo, jestliže třeba, je Jirka na náčý desetinový dávce toho Leponexu, jestli to má vůbec smysl, jestli to náč funguje a jestli je to v pořádku. A von říkal, že to jsou léky, který opravdu ovlivňujou ten mozek, že je možný, že ta pojistka jako tam je, že... jako že, e, i když má takhle málo, tak že to pořád ještě funguje, aby se nespustily takový ty asociační řetězce, co ten Jirka měl, to bylo jak kdyby měl zápal mozku, jo. To byl úplnej požár myšlenek, co se mu jako rojilo v hlavě.

Takže byl přehlčený téma myšlenkami. Jo.

No... Teda to spirituální, to se ho drží poted'. Takže... e... On teda v církvi těžko funguje, většinou si tam nadělá nepřátele, protože on je kritický na něco, e, takže řekne prostě hned, 'Tohle se mi nelíbí', i když je to zvyklý, na, jako běžná praxe. No a, e, ted', ted' je v Praze, má nějaké brigády, e, žije sám, e, v nějakým bytě ještě s nějakým známým... ani to není jeho kamarád, ale maj' společně, je to výhodně ekonomický. A chodí na brigády, protože potřebuje peníze, von ví, že prostě si musí dovolit jako, já nevím, slušnou bundu, slušný boty, má rád hudbu. Takže... celkem se snaží, a takovej smysl vidí v tom, že třeba navštěvuje nemocné a modlí se za ně, jo. Takže takovou touhu jako pomáhat má, jako, rád by pomáhal i dál, ale je v tý pomoci tak, že... on neposlouchá ty lidi, co mu říkaj'. Von prostě... vidí všechno podle sebe, a každému by radil, a neumí dělat takový nějaký jemný rozhodnutí ve vztahu k těm vostatním lidem. Takže tak jako trošku tlačí na pilu, když se to tak řekne. Není to moc příjemný. Jako von by přechovával všechny, jo, včetně doma... jako nám káže... A to je prostě kazatel, no. Jo. Takže jestli to chápu správně, on má nějakou představu, jak by ty věci měly být, a pak vám to vlastně říká, ať se tak, třeba tím, řídíte taky.

No, no...

A jaký to pro Vás je, když vám to takhle říká?

No, my už jsme si trošku zvykli. Tak jako vim, že se potřebuje vyprávět, že potřebuje to porozumění, tak to po nějakou omezenou dobu vydržím a pak řeknu, že už mám práci, no. Ale, e, jako, von to nutně potřebuje, jako, jako každá bytost, žejo. Potřebuje, aby byl uznávaný. Takže s čím můžu souhlasit, tak to mu, jako, jasně řeknu 'Ano, jo, dobrý', a s čím nesouhlasím, tak... jak kdy. Když vidím, že je na tom dobře, tak ten nesouhlas vyjádřím otevřeně, když vidím, že je na tom špatně, tak radši nic, radši mlčím, protože to je... to on to stejně nevnímá, jenom z toho je emoce, prostě, a von je pak naštvanej. A... já bych řekla, že jako se mnou, že to jako jakž takž jde. Ale... e, pro tátu je vobrovským zklamáním. Von si představoval, že bude mít doma pomocníka, zahradníka, že spolu jako udělaj' spoustu práce, a von ten Jirka když tolik myslí a tolik povídá, tak vopravdu na tu práci není. Von řekne 'Já to udělám, já to udělám', a pak nakonec nic, jo, celej den prostě prožvaní, proflinká, hledá si informace na internetu. Jako von se vyzná v počítačích, takže třeba pro něj není problém si něco přinstalovat, nebo... prostě, já když něco potřebuju, tak to udělá, ale, e, jako, aby fyzicky pracoval to, co bysme potřebovali a byli bychom rádi, tak to se nedonutí. Jedině za peníze, to pak je schopnej pracovat. A já bych kolikrát potřebovala, a řeknu mu to ráno, ale upomínám ho, a votravuje mě to. A... máme zahradu, a potřebuju vyvážet prostě na kompost nějaký jako těžký kolečko... no, to, to, to snad si to udělám sama, než aby to takhle moc stálo,

no. Je... je to s nim takový jako... člověk si to musí připustit, no.

Mm, mm.

Nevim, jestli to bude lepší, no. Von by... von by chtěl založit rodinu, jenomže ví, že na rodinu potřebuje peníze, a... jako je schopnej fyzicky dělat, třeba v kartonce, nebo v automobilce, jako i by si vydělal, ale nevydrží tam dlouho, von by všechny začal poučovat, takže voni se ho po nějaký době zbavěj', jo. Nevydrží dlouho v těch zaměstnáních. Střídá ty brigády... Neni pro ně pohodlněj. Já si myslim, že někdy možná má pravdu, jo... ale lidi nejsou zvyklý na nějakýho radila. Každěj má svůj rozum, dělá si podle sebe, a co by von je tam dirigoval, žejo. Takže to jsou takový... no... Jako jak jsou takový ty mesiášský bytosti, tak von myslim že má něco v sobě tady z tý poruchy takový... přitom to může pramenit jako z toho, že má jako nízký sebevědomí, a něco v něm prostě pak přebují, a von z toho najednou získává pocit třeba, že má léčitelský schopnosti.

Jako že by si to sebevědomí jakoby kompenzoval tím pocitem, že dokáže něco změnit, myslíte?

Mm, je to možný, no... Já myslim, že to... že to jsou takový obranný mechanismy, aby prostě na tom nebyl tak... aby se necejtil jako méněhodnotnej. Vono tam bude víc takovejch motivů, jo. Podle mě určitě měl velký problémy se sexualitou vlastní, a ted' vono katolíci jako, že by jako dokázali otevřeně mluvit o sexualitě, to asi ne... takže si myslim, že tam taky musely být nějaký jako těžký konflikty vnitřní, že třeba páchá hřích, nebo něco takovýho. Jako měl i holku, a jako byli, byli... žili spolu nějakou dobu, takže von určitě jako ví, o co 'de, a to asi, když nebyl ženatej žejo, tak to je velkej hřích, takže z toho se taky musel zpovídat... Je to spousta, spousta věcí... Myslim si, že pochopil, že teda ten Bůh mu odpustí, když se vyzpovídá, takže to mu dává jako velikej význam. A ted' má takového dobrého pana faráře v (obci v Libereckém kraji), e, tam za ním zajde... a ten ho tak jako má rád a chápe ho, takže to taky jako má tak nějak docela dobře vošetřený. No je to vo lidech, který se s nim setkaj', no, dokážou ho jako pochopit. Ale všude ho je plno, a... doma prostě, když je, tak vznikaj' konflikty, a s tátou si vůbec nerozumí, tam... tam je to prostě... jako člověk nerad říká, že je to marný. Jirka by hrozně rád si s tátou jako pohovořil, ale to, co povídá, se tátovi nelíbí. Nebere ho, vůbec ho neuznává. Takže to je těžký, žejo. To nepochopení je tak těžký, že to nejde.

Mm... Tak já ted' přemejšlim, ted' jste mi toho řekla spousta a mě napadlo pár jako myšlenek, jak jste mluvila, co bych se ještě potřebovala doptat... Takže abych si to nějak ujasnila... Když jste vlastně mluvila, eee, o tý první teda hospitalizaci v tom Brodě, vlastně po tý události v kostele, tak eee, to teda bylo Jirkovi šestnáct, jste říkala?

M-hm.

Šestnáct. A teda tam proběhla vlastně ta diagnostika, jestli to chápu správně?

Tam mu zatím jenom řekli, že to je psychotická nějaká porucha... ještě neřekli jako tu schizofrenii.

Jasně, takže tam řekli, že šlo o nějakou teda epizodu –...

...mm...

... – možná vlastně v následku té drogy. A můžu se jenom zeptat, kdy teda zhruba tu diagnózu ustanovili?

Já si myslím, že napodruhý už jo... v těch Kosmonosích. Protože von měl i bludy, a slyšel hlasy, takže von byl takovej paranoidní.

Jo... A ještě mě napadalo, jak jste mluvila o té práci, o těch brigádách, tak jestli vlastně syn přemýšlel, nebo psychiatr mu to třeba navrhl, o invalidním důchodu?

Von má, ale to mu nestačí. Jako když chce žít sám, tak mu to nestačí. Vono by mu to stačilo, kdyby byl u nás doma. Jenže u nás by byly věčně konflikty. Takže my jsme rádi, že je vlastně pryč. Já jsem... já to zvládám, když přijede na víkend, ale jako permanentně ho mít doma, když von vlastně všechno ví nejlíp, jo, to je těžký. [smích]

[smích] No, věřím, věřím, že je to těžký.

Jo, von má vobrovskou jakoby vnitřní sílu někoho jakoby převonačovat, vychovávat, prostě... to je kazatel, no. Takže to je těžký.

A jak často se třeba vídáte takle?

Tak většinou jednou za čtrnáct dní... A eště mezitím si telefonujeme.

Jo, takže si voláte. Jste v kontaktu... No a jak to vypadá, takovej rozhovor, taky káže? Nebo... jako, jak se bavíte.

To je docela dobrý, protože von většinou říká, e, co konkrétně zažil, kde byl, s kým mluvil, takže to se dá dobře zvládnout. Hodně... Je takový zajímavý, že on má rád všechno jakoby přes čísla, jo. Takže, on prostě má přehled o tom, co stojí, kde je jaká sleva, e, co si mam koupit, co by bylo výhodný... Takže takový věci... prostě tohleto nám probíráme, no.

Mm, jo, takže to jsou ty vaše telefonáty, co je teda novýho...

A von by teda jako chtěl, aby, eee, třeba 'sme víc věřili tomu, že modlitbou a, jako... no, modlitbami že by se č'ek moh' vyléčit a tak. On má pořád prostě na to takový jako... tvrdí, že teda zažil už mnoho zázraků, kdy se, e, ty lidi zázračně uzdravili, ale já nevim.

Jo, to jsem se právě chtěla zeptat, no, s tím vyléčením, m, jak vlastně... eee, jestli se o tom nějak s nim bavíte, jakoby o tý jeho diagnóze, jak on to vnímá? Nebo jestli víte, jak to vnímá? Nebo jestli třeba říká, že jakoby je v pořádku... Jak tohleto má. Jestli věří, že tou vírou jakoby sám sebe může pročistit od tý diagnózy, nebo...

Já si myslím, že trochu v to věří. Věř, že se může úplně zdravit. A ne... mmm, ze začátku měl takový jako větší, e, naivní představy, že se může uzdravit dřív, e, tak nevím. E, ona... Je možný, někdy se na takovýdle věci dívá, jako, že to je taková, jako, psychospirituální krize. Mm.

Jako, je to takle nazvaný. Možná, že to u něj začlo tímhle způsobem, ale zase na druhou stranu si myslím, když ten mozek přestane fungovat a přestává zjišťovat, kdo je, a nemá ty nohy, jak se říká, na zemi... když se vopravdu to rozdvojení vobjeví, tak že to už je nějaká jakoby vada toho mozku.

Jo. Že máte pocit, že nejde vlastně o nějakou dočasnou, tak je ta psychospirituální krize definovaná, nějakou dočasnou fází v tom vývoji...

Já si myslím, že už je to porucha myšlení...

Ale že jde už spíš... Jo. Oni... jo, něco trvalejšího...

Že ten centrální se jako porouší, porouchá... Já nevím, on prej každé člověk má tu, e, tu schizofrenii jinou.

No, to se říká, že každé to může mít úplně jinak...

Ale já třeba 'sem zažila, e, když, e, byl Jirka v takový tý vopravdu nejtěžší fázi, tak 'sem zažila, že se mi dostává do hlavy. Že prostě jako kdyby vodečítá moje myšlenky a moje přání.

Jo... a můžete to nějak popsat? Prosím?

To je pěkně hnusný. A... a jsou to takový intimní věci, že prostě bych to nechtěla ani, ani zveřejňovat. To je jako... e, prostě, člověk má nějaký podvědomí, má nějaký představy, a když ten kluk prostě to začne vytahovat, tak to je hrozně nepříjemný. Ale von to neví, že to, že to vodečetl.

Takže on jenom něco jakoby řekne, normálně, a Vy víte, že to byly ty Vaše třeba skryté nějaké myšlenky...

No, jo. Von mi, von mi začne něco vyčítat, co si vyčítám třeba sama. A von vo tom nemůže vědět, že já si to vyčítám, já to před nim neříkám, já přece se s nim nebudu bavit na... jakoby s partnerem, nebo, nebo s dospělým. To je muj syn. A von to najednou začne prostě, e, bez ohledu na to, v jakým my jsme, e, sva-, jakoby, poměru, a co víme, tak to začne vytahovat, jo. Takže... to 'sou takový zvláštní jako věci, možná kdyby to uměl, kdyby se s tím za-, dál zabýval, že třeba by to mohlo být zajímavý i jako z hlediska nějakýho léčení, jo. Dalo by se to určitě nějak jako brát jako dar. Že... že má ten vhlad. Určitě 'sou to nějaký schopnosti, který se votevrou, i... když je právě v tý, v tý fázi, kdy by měl být léčen, jo.

Takže vlastně když propuknou nějak jakoby víc ty příznaky, tak že může být víc naladěnej třeba na druhý? Někdo vnímat ty jejich...

No určitě. Já 'sem nad tím přemýšlela, proč von vlastně získává tolik jako posluchači, a... on když se s lidmi baví, tak von jim říká, jako že, e, budou třeba taky léčiteli, nebo že budou, e, vést ostatní lidi. On vlastně říká nějaký přání, který můžou mít ty lidi, von jim říká ,Ano, ono se to splní'...

Aha, on jim to pojmenuje, to co můžou cítit, myslet si, a vlastně ještě jim tu dá jakoby naději, že...

...se to uskuteční.

... se to stane. To je hrozně zajímavý!

Takle 'sem to zjistila, že to tak jako probíhalo opakovaně, u těch různých jeho kamarádů. Voni pak 'sou zklamaný, že to tak nedopadlo. Ale to už... ně-, něco tam je. Jako myslím si, že to napojení na mysl toho druhýho, že tam může být. Možná že... on teda měl pak takovou nepříjemnou, jako, e fázi, kterou já teda uzavírám, a ne-, dělám, že to neexistuje. Von si myslí, že prostě existuje zhmotnělý zlo, jako něco jako d'ábel, a že ten, e, jako, v nás tu paseku jako je schopen dělat. Kdežto já se... já to prostě... tím, že vo tom, že to neguju, tak jako 'dyby to neexistovalo, takže já si to nepustím k sobě. Já mam prostě takový ochranný blok. A... on sám říká, že, e, několikrát jako byl v zajetí toho d'ábla.

M-hm... a to je pro Vás asi hodně... těžký slyšet, žejo.

No, já myslím, že to je, že to je pro něj strašný.

No pro něj to musí bejt strašný... Tak právě i pro Vás, věřím, jako, z pozice maminky... že tohle člověk nechce slyšet, jako.

No... Ale nemůžu ho vlastně ochránit a nic, nic.

No právě... To musí bejt strašně obtížný... Mm.

[5 s] *Nevim, tak 'ček věří, že to, že to dobře dopadne... Co je teda fakt, tak už tolik nevěřím, že ta medikace je úplně vždycky správná, že by člověk měl mít víc informací. Naštěstí na internetu se dá najít, takže... Nevi-, mmm, jako rodiče hledaj' různé cesty, a oni existují, ty různé cesty, a, ty, ty psychiatři většinou maj' nějak zavedenej postup, a tu individualitu podle mě moc nejsou schopni jako postihnout. Ne-, nemůžou, podle mě za to nemůžou, že... maj' příliš mnoho klientů, příliš mnoho různých jako vlivů, včetně třeba ekonomických... Potřebujou mít jako... Třeba ted' mi připadá, že to je hodně chemizovaný všecko, jo. Že prostě si myslej', že když jako budou cpát do těch, e, lidí léky, tak sice už nemusí být zavírání na samotkách, nejsou třeba agresivní [sic], ale že se z nich stanou takový tupý, tupý bytosti. Jako třeba Jirka v jednu dobu neměl sny. Jo, to myšlení jako... my si neumíme představit, že může*

být tak plochý, že nemá fantazii. Nemá asociace. Vono to asi souvisí, jo, ta schizofrenie s tím, že máme košatý myšlení. Ale to košatý myšlení maj' třeba umělci, ale ti to mají tak, že to dokážou usměrnit. A ten schizofrenik se najednou jakoby rozběhne, a už to nes-, nes-, neusměrní.

[5 s] *Pře-, přestane mít vod sebe, vo sobě, jasnou představu, třeba.*

Mm, mm, jako ztratí sám sebe, myslíte?

No... nebo se vtělí do někoho, jakoby, jinýho. Prostě ta osobnost se stane jinou, ale on už to neví, jako ,Ted' 'sem se změnil'. No, to se říká, že vlastně ten, když si uvědomí, že je nemocnej, tak... nemůže... když... To je těžký... jestli je nemocnej. Myslim, že to ta rodina, že to musí vědět, že to... jak na tom je. Že, že už prostě, ty symptomy prostě přijdou, a, a už to cejtíme, ňákou jako tenzi, a že to přijde zase... A ted'kon mi připadá, že von je jako na klouzačce, a že neni cestu [sic] zpět. Že i kdybych mu tam dala ňákej písek, aby to drhlo, tak že už se nemůže vrátit.

Jako myslíte ted' zase, že se blíží ňáká epizoda? Nebo obecně s tou diagnózou?

Ted' ne, ted' se mi zdá... Ale, jako, co 'sme zažili tolikrát, tak vždycky 'sme to na něm viděli, že se to horší.

A dá se v tu chvíli s tím něco dělat, nebo už spíš třeba... čekáte na ňákou to hospitalizaci?

Jako jestli... mm, já nevim, třeba se doporučuje navýšit léky...

To 'dyž už to je v tý fázi, kdy my to poznáme, tak to už nechce vůbec nám brát léky.

Jo. Takže to už jediný řešení je... vlastně ta nemocnice, teda? Kde se ňák dá rámcově zase dohromady...

Nevim, jesi by mohly existovat ňáký centra, kde by se to pozorovalo pozvolna, aby se z toho ňák dostal za stavu plnýho vědomí a kontroly.

Ted'ko vznikají Centra duševního zdraví, jestli jste to zaznamenala?

Mm. To by právě potřeboval, no. Ale aby si to von uvědomil, že to tak je, no. To by musel ted'ko, když je na tom relativně dobře, se ňák dohodnout, ,Kdyby to na mě přišlo', tak jestli ho vezmou. Protože když von už je jakoby úplně v tom stavu, tak už sám vo sobě... už nechce být v takový komě, jo, von už pak si myslí, že je zdravej, co by tam dělal, žejo. To je, to je, to je takový zapeklitý.

[8 s] *No, myslim, že 'sme takovej klasickéj případ. Jo, že rodiče neví vůbec, co se děje, a že, že užíval marjánu, to taky jsme nevěděli. Úplně přesně, jak to všude čtu, v tech literaturách. Jak ty rodiče fakt jako... nevěděj'.*

Takže informace spíš teda čerpáte, jste říkala, z internetu, z knížek, a... e... ti psychiatři, že se s Váma ňák moc jako nebavili, vlastně. Že tu rodinu už tolik neřešili.

Ale voni by to řešili, voni ale... to chtěj' tak, že my musíme pochopit jejich způsob léčby. Jo, voni nám to prostěj vnutěj', jako ,Todlecto je správný', a nepřipouštěj diskusi. Dokonce si jsou schopný napsat jako, e, jako takový ty řeči, že ,rodina nespolutpracuje, protože má jiné názory'. Já 'sem, já 'sem to četla. Vodněkud někam 'sme, vezli, e, Jirku, a já 'sem si to přečetla. Jako, že nás zařadili jako ne-, za nespolutpracující rodiče, protože máme jiné názory. No, protože jakmile idealista a materialista na sebe narazí, tak nemůžou mít žádnou, jako, společnou řeč. A, jako, ty doktoři 'sou ve velké míře materialisti. Já si myslím, že to je, jako, převaha racionálního vnímání světa. Hledají něco, co je vysvětlitelný jednoduše, co je poznatelný smyslově právě teď'. Jenomže elektrina tady taky byla vždycky, žejo, a 'sme schopný ji zu-, zužitkovat až teď'. Takže kdo ví, jaký 'sou vlastně ňáký jakoby... inspirace, e, 'dyť i ty myšlenky se ukazujou, že maj', e, ňáký... ňáký reálný, jakoby až hmotný projevy, jako ňáký vlny nebo co já vim. My 'deme prostě na ty duševní nemoci jakoby s kladivem, jo. Ty léky jsou jako kladiva, místo, abysme to jemně uměli usměrňovat a harmonizovat, tak prostě to rovnou, jako, zatlučem'.

A co by... co by podle Vás byla ňáká jako ideální léčba?

To nevim... na to já neumím vodpovědět, to bych potřebovala zjistit. Jestli to je možný. Jako ty krizový centra vim, že vznikají, viděla jsem ňákej pořad o tom, vystupoval tam Pjér la Šé'z a Stanislav Grof. No, tak to mě zaujalo. Jestli by se to hodilo pro Jirku nevim, protože Jirka vlastně teďkon jak je ukotvenej, e, v takový, v tom křesťanským vidění světa, tak ten Pjér la Šé'z a Stanislav Grof se mu do toho vůbec nehodí, jo. Tak... Tim, jak von je, e, jakoby trošku omezenej, tak on není otevřenej všemu. Tak von potřebuje mít jako ňákou jistotu, ,Todleto je takhle', takže von by to možná dokázal pochopit, e, ve fázi, kdy by neužíval tolik léků, 'dyby měl jakoby vtevřenou mysl, ale to zase se dostává do toho, do tý, do takovejch těch psychotickéjch stavů prostě, změněnejch, kdy už to nevodlišuje, takže já nevim, jestli z toho je ňáká cesta.

Mně to zní jako hrozný balancování na hraně. Že buď vlastně je na těch lécích a, a trošku jako utlumí sám sebe, nebo ty léky nemá, ale zase přijde ňáká ataka, kdy už vlastně nerozlišuje. Že je strašně křehká ta hranice, mezi tím.

Mm...

Napadá mě k tomu, jestli znáte koncept třeba Otevřeného dialogu?

M-m, asi ne.

Tam se, tam se, to je vlastně takovej finskej model práce jakoby s tou akutní psychotickou epizodou, a... 'De o to, že když se tomu člověku začne dělat jakoby hůř, e, tak se svolá krizový tým, třeba dva lidi, a jedou za tou rodinou, a, vlastně, třeba rodiče, dítě a další děti

mají možnost, všichni se jakoby vyjádřit k tomu, co se děje. Když jsou k tomu otevření. A... mmm... Jakoby ta koncepce vychází z toho, že problém nemá ten vlastně člověk s tou diagnózou, že on není nějaký jako problémový, ale že problémová je ta situace, jakoby pro všechny ty zúčastněný. Že, e, každý má nějaký svoje obavy a přání, a že třeba, já nevím, ten člověk v té atace se může hodně bát, co se to s ním děje, a zároveň se bojí i ta rodina. A ten dialogické tým jim utvoří prostor si to nějak, e, vyříkat, a, mmm, nějaké statistiky ukazují velký, jako, výsledky vlastně, že, e, jakoby lidi, kteří se účastnili toho dialogického povídání, měli ten prostor, ta rodina měla ten prostor, a pak třeba, e, hospitalizace netrvala tak dlouho. Nebo jako, v tom Finsku to mají jako takovej prvozácht, no...

M–hm, m–hm... no myslím, že to je cesta, no.

Už, už se to zajíždí i v Čechách docela, můžete se zkusit podívat...

A jako že tam je někdo zkušeněj, kdo, to, jakoby vede, tu diskusi?

No, vlastně jo. Jsou tam jakoby většinou dva nebo tři lidi, ten jako reflektující tým. A ti jenom dají prostor povídat si, a... Často se ukáže, že... ta rodina se úplně jakoby neslyší, a projede několik jako interakcí, a pak se to třeba začne čistit, a naladí se, a všichni slyší, že všichni mají strach... Jako to mi přijde fakt hezký. Tak to třeba dávám jako takovej podnět, že to není tak známý v Čechách... Tak to mě tak napadlo, no.

[5 s] Tak já bych se možná, jestli máme 'eště trošku času... Je jedna hodina, máme ještě čas?

No, tak to nějak zkusíme 'eště trošku...

Jo, dobře. Eee. Já bych se Vás ještě zeptala, e, kdybyste teda měla, e, shrnout vlastně, komukoliv, mně teď třeba, jaký to pro Vás je, být teda maminkou někoho s tou diagnózou? Kdybyste to měla nějak popsat...

Nevím, mám pocit izolovanosti...

Jo... izolovanosti od toho dítěte?

Ne. E, ten svět prostě... E, to vlastně nikoho nezajímá [smích]. Jo... tady nějaký kluk, jestli bude zdravěj nebo nebude zdravěj, nebo... nebo co se s ním děje... Já... nevím, teď jsem taková malomyslná trochu. No, taky teda je pravda, že jsme rádi, že je v Praze, protože, e, v tom (městě v Libereckém kraji, v němž Lenka žije), to by nebylo možný. Tam... Já, jako, jsem učitelka, takže mě zná spousta lidí, a když ten Jirka prostě voslovuje bezdomovce, a káže na ulici, tak prostě se za něj stydíme. Takže to, ta anonymita toho velkoměsta mi vyhovuje, jo. A von 'dyž říká, že chodí kázat na Václavák, tak jako... dokonce mi i pouštěl třeba tu nahrávku... tak jsem si říkala 'Jo, tak v Praze to je možný', jestli lidi potřebují slyšet evangelium a jestli teda ten Jirka to takhle chce dělat a je to pro něj smysluplný, tak ať to dělá, ale já u toho bejt nemusím... jo. Já, e, nevím, jak, nakolik to je projev normálu, jo.

Že máte pocit, že vlastně by vás nahlíželi u vás v (městě v Libereckém kraji, kde Lenka žije) nák jako skrz prsty, když to tak řeknu?

No určitě, no. Jako ,Ti 'sou náký divný' ...

M–hm, jo.

Takže člověk by byl rád, kdyby moh' bejt pyšnej, ale... je to taková moje malost, no.

M–hm... Cejtíte se malá proti vlastně... boji s tou diagnózou, nebo?

A i... i to, že 'sem vopravdu třeba hloupá, že to všechno nevim, jak to udělat, aby to bylo, aby to bylo dobrý, abych uměla pomoct... Dost teda jako bezmoc, jo...

M–hm...

Každej má nákej, jako, způsob, jak zvládat tadydleten stres, a, e, já 'sem jako bytostnej optimista, takže věřim, že to bude lepší, jo. Ale to mam darovaný, jo, že prostě to tak mam. Takže to... Žiju normální, běžnej život, a mam tam někde vzadu takový to ,Pozor, musim ještě zkontrolovat, jak je na tom Jirka' [smích], jo.

Mě jenom mrzí jako... slyšet ten Váš pocit, e, tý malosti, jak jste říkala, že... Jak Vás posloucham, tak mi přijde, že děláte, co můžete.

To ale dělaj' určitě všichni ti rodiče.

Jen, že mi přijde úplně pochopitelný, cítit se v tom jako ztracenej, pokud... jakoby to Vaše dítě, žejo, samo je třeba trošku ztracenej, tak prostě, to je pro toho rodiče bolavý, a každej asi hledá tu nejlepší cestu.

Ale tak vono... vono v tom životě asi je každej sám, jo. Tak vono to neni jenom ať je zdravej, nemocnej, ať má takový dítě, nebo makový, tak... v důsledku je sám. Věřící hledají jakoby takovou tu posilu v tý víře. Tak... jako já jsem věřící, ale nejsem zas takovej fanatik, jo. Jako... jako říká se 'Víra tvá tě uzdraví', ale já jsem, já to prostě tak nemam. Protože si říkam, už jsme se modlili tolikrát, a nepomohlo to, jo... prostě v tom jako nejsem, nejsem tak... Někdo by mě za to vodsoudil, třeba, že nejsem dostatečně věřící, že to teda jako, když už teda věřim, tak jak to, že nevěřim natolik, že teda... ale já to nedokážu. To... jako v tomhleto mam racionální náký jádro. Myslim si taky, že to je jeden z důvodů, proč ty, třeba, e, proč se můžou třeba manželé jakoby rozejít, jo. Že každej má na to jinej náhled, a takový dítě je natolik prostě zatěžující, že místo aby to ty manžele spojilo, tak je to může naopak ještě rozdělit. V tomhleto to je, prostě, horší. Prostě, ta schizofrenie je rozdělující na všechny strany.

Takže máte pocit, že Vás to vlastně s manželem trošku odděluje?

Mm... [5 s] Jako dost se upnul na toho mladšího syna, tam se ale zase objevily náký taky

poruchy takový, takže von je prostě zklamanej a pasivní. Prostě žije si svůj život, svůj svět, kterej nesdílí.

Jo, takže se o tomhle spolu úplně bavit nemůžete, sdílet...

Takhle, jako s Vámi, vůbec.

Tak to mě mrzí, že to slyším...

No, je to tak, no.

A máte se s kým, máte se s kým teda o tom trošku bavit?

Jako dcery jsou dobrý, jo, holky. No, von ten Jirka je vlastně jednou z příčin, proč Sára chce studovat psychologii. Člověk to chce, tomu rozumět, a chce pomoci, tak si myslím, že to je asi logický.

Jo, může to být náká fakt jako motivace, jak jako zkvalitnit ty služby, s těma hospitalizacema třeba...

Já bych řekla, že se to, už i za tu dobu, co, co to pozoruju, že se to zlepšilo. E, přístup... E, ten třeba v tech [sic] Kosmonosích se to zlepšilo, už, už tam jako, víc jako mluvěj' s těma lidma, už maj' náký mechanismy, jak to udělat, aby, e, ten člověk nebyl voddělenej, tak prostě má možnost prostě mít mobil, jo, mluvit, kdy, kdy potřebuje, jo... Už tam, jako tady na to zareagovali, už tam maj' i nákou sociální pracovníci, která to prostě zařídí, aby si moh' jít, já nevim, nakoupit, vyzvednout peníze, nebo něco takovýho. Už to není, jako, že by člověk, za člověkem se zavřou vrata, a už jako by ten vnější svět neexistoval. My 'sme třeba měli hrozný problémy s tím, že my 'sme s nim nemohli mluvit, e, a von měl koupenej mobil, a ten mobil měl platit, a von ho třeba půl roku neplatil, a von tam vznikl dluh, manko, a my 'sme prostě, jo, jako třeba deset tisíc museli zaplatit potom jako pokutu, jo.

M-hm, m-hm. Mm.

A nemohli 'sme to řešit, protože prostě, 'sme nic nevěděli, no. Jako... že se na takovýdle věci nemyslí. 'Dyť dneska má kdekdo splátky, tak to přes tu... by se mělo řešit, žejo. Si myslím, že se to už zlepšuje, no. Taky jak kde... jako ta Praha je teda lepší, jak ty Kosmonosy, no. Jako v tomhle tom přístupu.

Tak to je moc zajímavý, že tohle říkáte. Já většinou slýcham na ty Bohnice fakt jako špatný reference, nebo, všichni říkají, že...

No a maj' srovnání s něčim jiným?

Asi ne... že vidíte v tom kontrastu, no. To je zajímavý. [5s]

Co tam ještě máte?

Já ještě jenom nakukuju... Myslím si, že, že jsme to tak jako projely.

Nevybilo se Vám to?

Myslím, že ne... věřím, že ne. Pořád se to nahrává. [smích] Děkuju. Mm...

[10 s] Ještě mě možná napadají dvě věci. Mmm... vlastně když jste mluvila teď o těch pocitech, jakoby nějaký osamělosti v tom třeba neporozumění, tak vlastně, e, když jakoby přišla ta první hospitalizace, Jirkova, tak jak jste se, jak jste se cítila v tu dobu? Že si umím představit, že se člověk buď lekne, nebo jako vyděsí...

Já 'sem vůbec nevěděla, o co 'de. Jako neměla jsem před tím potřebu jako něco, něco zkoumat v týdle oblasti... Takže 'sem opravdu nevěděla. Ani jaký jsou možnosti, co se dá, nebo... nic. A to navíc ještě ty ostatní byli malí, a tak jako i do toho Havlíčkova Brodu byla nekonečná cesta, takže to pro nás bylo fakt jako komplikovaný, komple-, jako dost. A teď 'sem nevěděla, komu věřit, protože Jirka to podával jinak, než, než voni... A to bylo zajímavý taky, on, on měl Jirka taky takový jako představy zvláštní, jako že třeba si myslel, že umí ovlivňovat počasí, jo. Vlastně všechno co se dělo, tak von si myslel, že dělá hlavou. Že třeba, e, v televizi, že když hrajou něco, tak že von tam třeba, e, zařídil, aby tam byla nějaká jiná postava, jo, nebo... von měl úplně pak takový jako vize. To... to mi pak došlo, že to, že, že myslí blbě. A nešlo mu to vyvrátit, prostě to byly bludy.

Takže to 'ste, to 'ste nechávali jako bejt, ať si to, ať si to myslí.

No, když už 'sem, když už říkal nějaký úplný totální pitomosti, tak, tak už 'sem pak říkala ,Hele, tak... ' a teď se mu to snažila se vysvětlit, a to právě je zajímavý, že von jako nějakou logiku pochopí, a nějakou ne, jo. Takže, to je zajímavý hrozně. Je... Pak už nám teda věřil, že my jako to myslíme s nim dobře, a že to tak je. Pak si, pak si, pak, pak už 'sem zjistila, že nám hodně věřil, no, že, že mu pomůžem', jako, e... Doktorům přestal věřit, ale nám aspoň, jo. A von taky našťěstí si pamatuje, co říkal jako, když byl v nějakým tom stavu, jo. Takže von má paměť na to, co, co bylo. A dokáže na to koukat... jakoby z druhý strany. To se teda skoro divím, že si to pamatuje, že to, že to dokáže jakoby nahlídnout. A myslím, že má jako, hodně jako, bohatej, jako, ten duševní život, a že si zažil jako strašně velký utrpení... a ani, ani se všim nepude ven. Že si něco nechá pro sebe, radši.

A... m... přemýšleli jste třeba, nebo on jestli přemýšlel, o nějaký, nějakým psychologovi, nebo někam si povídat, nebo myslíte, že by to ani nechtěl sdílet s nějakým cizím vlastně člověkem? *Jako ty psychoterapie?*

No, no, něco takovýho.

To jo, to von o to i stál, ale ukázalo se, že vlastně na to není, není čas. Že na to není, nejsou lidi, který by jako todleto s nim byli schopni, ochotni dělat, a rovnou nám řekli, že, e, třeba v Liberci, když byl, tak že, tak tam rovnou řekli, že psychoterapie, že je pře-, překonaná záležitost, a že to léčej' jenom jako lékama.

A to řekli psychiatři.

Jo.

Ježišmarjá... A jaký to pro Vás bylo, tohle slyšet?

No, já 'sem říkala, že 'sou kreténi, že... Jako co jinýho... Jako projev duše je to, že mluvíme, že můžeme s někým roz-, mít rozhovor, to je naše vlastně duševní, náš duševní rozměr. A voni to chtěj' jako, voni to chtěj' jako zrušit chemii, jo. Přitom von by potřeboval, žejo, to všechno jakoby utřídit, a, a, a vědět, že je to třeba v něčem normální, že se něco stane...

No právě proto, právě proto se ptám, že si myslím, že ta terapie... že by mu to mohlo moc pomoci.

No... A von, von má i jako, hezkej jakoby ten písemnej projev, nebo, jo, že von i třeba je schopnej to zapsat... Takže to by bylo pro něj určitě dobrý, no. Potřeboval by vedení, no. A ještě teda jedna otázka... eee... Říkala jste, že vlastně... e... jakoby, Jirka, má náhled, e, zpětně na to, co se dělo, když mu nebylo jako nejlíp... Eee, ale v tu chvíli, kdy se něco děje, tak říká, že je jakoby v pořádku, že nechce, jako, nic jako řešit. A, myslíte, že v těch fázích jakoby klidu, e, tak že... eee...

Ne, von se bere jako zdravěj.

Jo. Tak jsem se... to jsem... na to se přesně ptám. Takže on se cítí zdravěj a, vlastně, jsem se jenom chtěla zeptat, jestli teda, vlastně, i v době mezi těma atakama...

Ale, e, on se bojí, že zase to přijde. Von... vlastně... e... Třeba nechce jít, i přímo mi řekl, že nechce jako s žádnou jako ženou mít nějak trvalej vztah, protože se bojí, že by to zase mohlo přijít, a že by zas, nemohl se postarat vo rodinu, a, a vydělávat peníze, a, prostě, bejt oporou tý ženě. Takže von má náhled na to, jako, že ví, že to hrozí. Už to zažil tolikrát, že, prostě, to ví. Ale doufá, že se uzdraví, a že to třeba, já nevím, za dva, za tři, za pět let, třeba to pude. U těch mužů je to trošku jinak, no.

[10 s] *'Dyt' i ten psychiatr se může zbláznit.*

No... no právě, právě. Určitě. Tak já Vam teda moc děkuju...

Rozhovor 2: Marcela B. (55 let). Syn Richard (34 let; první ataka zhruba ve 22 letech).

– Marcela žije v Ústeckém kraji.

– 13. 3. 2019

...zapnu teda nahrávání a jenom zopakuju, že jste s nahráváním souhlasila.

Ano.

A teď už Vás poprosim, jestli nák začnete vlastně... vyprávět...

Máte, máte nějaký záchytný body nebo otázky? Mam začít vod začátku, kdy, jak k tomu došlo?

Můžete určitě takle, jak říkáte, vod začátku. To by bylo supr. Vůbec i třeba jestli mi můžete nák představit Vašeho syna, jako kolik je mu let, a přesně – jak, jak jako došlo k tý diagnostice...

Mm.

[10s] [nalomený hlas] *Richardovi vlastně letos bylo třicet čtyři. E, byl to vlastně... moje první dítě, byl to kluk, a byl takovej... hodnej... obětavej... No, a protože 'sme se, když jemu bylo patnáct, tak 'sem se rozvedla... a... tam začaly takový ty první problémy s tím, e, s chováním. Takový to jako prostě, že, průšvihy ve škole, žejo, zvláště ten konec tý školy, a... Pak šel na učňák, vlastně, ve třetáku... To nedodělal, ve třetáku prostě s–, tam přestal chodit, neměl docházku... Tak šel na další učňák, tam taky nechodil... Takže to dopadlo tak jako, že skončil. Mezitím vlastně se 'eště chytil party kamarádů, a někde dole u stadiónu, e, vykrad' auto.*
M–hm.

Vykradli auto... votevřeli auto, vykradli auto, takže... e, to bylo takovej první střet se zákonem. Říkal, že už se to nestane, a... e... tak nák, e... na školu se vykašlal, takže začal chodit do práce. Začal chodit do práce... no a chytil... byl s tou partou, co se pohyboval v ní, ty kamarádi, tak to byli docela takový docela fajnoví kluci, no ale prostě, kouřila se tam tráva, žejo.

M–hm, m–hm.

Tak jsem jednou přišla do sklepa, a tam viselo na šňůře to, smrděl celej barák, tam viselo takovejch deset, deset kytěk, takovejch úvazů... A říkám: 'Co to tam je?', tak 'sem to posbírala a vyházela 'sem to.

A to jste... nečekala? To jste, jakoby, nevěděla, že kouřej'?

To 'sem nevěděla, no. To 'sem jako... Asi 'sem to tušila, ale nák, tím, že kouřil, tak 'sem neměla takovej, jako že, důkaz. To mu mohlo bejt takovejch, já nevím, to mu... já myslím že to bylo ještě před ukončením tý školy, že to bylo 'eště v tý, tý době toho učňáku. Pak jako... začal chodit na brigády. Von byl docela takovej jakoby pracovitej, von chvíli byl na pracáku, tam...

No, pak teda jako šel pracovat... ale nikde moc dlouho nevydržel. Von vždycky vydržel všude jenom chvíli, a, e, já říkám, taky jezdil sem potom do Prahy na brigády s bratrancem, a... Jako peníze si vydělal, to bylo v pořádku. I peníze jako domu dával, jo, protože jako... Tak ňák jako fungoval, jako rodina 'sme... my 'sme se sice rozvedli, ale tak ňák 'sme jako fungovali jako rodina. Byli 'sme, byli 'sme u přítele, našla jsem si přítele, e... farmáře, takže to se tomu Richardovi jako taky líbilo, chodil ráno krmit s nim, krávy, chodilo se na pastvu, žejo, takže jako... to krmení a tadyto jako, byl, byl pracovitej. Pomáhal, fungoval. Jako tak ňák... nebyly s nim problémy, no.

M–hm. A, jenom – říkala jste, že Vám do toho skočím, že je první dítě, takže potom i teda... byla i dcera vlastně, to jste i říkala do telefonu, žejo... Takže, takže, vlastně, dvě děti teda máte.

Ano, ano. Dvě děti mam no, čtyři roky vod sebe. Je Richard a Kristýnka.

Jasně. Takže, e, vlastně děti teda zůstaly s Váma, po tom rozvodu.

Ano, děti zůstaly se mnou... No, to byl taky rozvod jako blázen, to prostě... to byl psychickéj teror, a vlastně... ty děti von mi sebral, takže...

Aha? Sebral Vám... děti?

Jako... no, jako, normálně 'sme vodešli, jakože z bytu, protože nás jako, vlastně mě vyhodil, děti šly se mnou, tak 'sem šla vedle ke švagrový, a... prostě... dopadlo to tak, že... 'sme neměli kde bydlet, vlastně, protože jeho tatínek byl... no, a ten rozvod byl takovej docela jako děsivej. Měli jsme byt vod obecního úřadu, to bylo, a, tím, že jeho tatínek seděl v zastupitelstvu, tak nám prodali každému půlku bytu, ideální – půlku bytu 'eště před rozvodem, protože věděli, že mam děti, takže bych ten byt dostala, žejo. Takže tam 'sem nesměla, tam 'sem nemohla, protože pod náma... my 'sme bydleli, to byly takový ty třípatrový bytovky, pod náma bydlel ten pantáta, kterej teda řek', že už ho nic netrápí, že se klidně nechá zavřít, protože mě zabije... Dětem vyhrožoval ve sklepě, že tátu zradily, protože... My 'dyž 'sme se odstěhovali, tak já 'sem byla v práci a měli 'sme jet na rovnítka... a von s nima Pavel jezdil, jako bejvalej manžel, takže... ten přišel, že je veme na rovnítka, no a už mi je nevrátil, žejo.

No to je strašný...

No... takže takovýdle, takovýdle šmėčka tam probíhaj', probíhaly neustále.

Aha, aha, a jak to dopadlo potom teda, že jste se zase, jako, shledali?

No... Děti ke mně vlastně... von jim řek', že když budou s nim doma, tak že já se tam vrátím, takže...

Takže je zmanipuloval vlastně.

Ano. Takže já 'sem odešla na Martina, jedenáctýho listopadu, a v březnu 'sem se tam vrátila. S tím, že návštěvy jako, 'sem měla návštěvy ve středu a jednou za čtrnáct dní. Ve středu děti nebyly doma, to je rozvez' po příbuzenstvu... a 'dyž 'sem si pro děti přišla, tak se mnou nechtěly jít, tak 'sem tam zůstávala já. Takže 'sem na tý návštěvě prakticky byla jakoby já. To 'sem byla na jedný, pak 'sem byla na druhý, a 'dyž 'sem přišla na třetí, tak mi řek', že jesi si myslím, že si tam budu chodit jako domu, tak na to ať, ať na to zapomenu. Tak říkám 'Dobře', to bylo po Vánocích, říkám 'Dobře, já se vrátím'. Tak 'sem se vrátila, vrátila 'sem se domů, a říkám 'Poslouchej, vrátila 'sem se kvůli dětem. Uvařím ti... a vyperu ti, a šáhneš na mě, a vrazím do tebe nůž', povidám. 'Pudu si sednout. Je mi to úplně jedno.'

Mm, mm.

Takže manželská poradna... kdy teda pani... doktorka řekla, že je umanutej jako malej harant, že prostě to musí bejt tak jak... Vono to tak bylo. Vono to celejch čtrnáct let tak bylo.

Mm.

Že 'dyž nebylo po jeho...

...tak bylo zle.

Tak bylo zle. A já 'sem po čtrnácti letech, hele děti vodrostly, klukovi bylo čtrnáct, holce bylo jedenáct, a... a já 'sem vlastně přišla na to, že taky existujou jiný hranice než (obce v Ústeckém kraji), žejo.

Tak jste v sobě našla takovou nákou sílu vnitřní... To mi přijde supr...

A naje—... No jasně, no. A najednou mě prostě... já říkám 'Poslouchej, ty, já už tady nebudu papouškovat jenom to, co ty tady povidáš.' Povidám 'Já už mam jinej názor'.

Mm. Takže jste se teda vlastně vrátila, po tom rozvodu, jestli to chápu, a...

Ano.

...a žili jste spolu, jakoby, dál, s tím, že teda šlo o ty děti.

No, ale co já 'sem se tam vrátila... E... vrátila 'sem se tam... v březnu, a v srpnu už 'sme byli pryč. A děti šly se mnou. No, a ten Ríša teda potom... Ríša teda vůbec, jako, bez komunikace s tátou. Co 'sme vodešli, tak prostě... u táty... prostě, táta u něj skončil. Tak 'sem se snažila, jako, tak náak, a von nechtěl, byl... my 'sme teda vodešli v tom srpnu už k tomu příteli, k tomu farmářovi, tam 'sme byli asi pět let... No ale tam 'sme taky měli vočistec, zase s jeho maminkou, takže to bylo něco podobnýho, takže to bylo, to byly nadávky, a prostě takový... To byly dva baráky, jakoby do elka, sice samostatně stojící, jo...

Mm.

...ale prostě tam na Vás furt, furt někdo někde, někdo někde řval, nikoho 'ste neviděla – ...

Aha, aha...

... – to prostě bylo taky takový psycho.

Mm.

No... a tam 'sme chtěli stavět, a to nějak nedopadlo... Takže já 'sem po pěti letech vzala děti a šla 'sem do nájmu. Šla 'sem do (města v Ústeckém kraji, v němž Marcela žije) do nájmu.

A tam 'ste vlastně doted'.

Tam jsem doted'.

Jasně.

No, ten Ríša chodil, ten Ríša byl po těch pracích... Našel si práci, a tam vocad', 'dyž už přijel, to bylo kolem dvacátýho roku, tak tam už byly vidět ty změny. Von byl asi dva roky, jezdil, e, s firmou lítal do Norska.

M–hm.

Vydělal si docela dost peněz, no ale tam to začalo, jo. Tam to začalo... Tim, že ho někdo sleduje... a... prostě... A měl i ty (), prostě tam kouřili tu trávu, já říkam 'Poslouchej, vy tam kouříte trávu?' 'No, tam to kouřili všichni...'

Aha...

Tu přírodu taky von měl rád, ten farmář byl myslivec a voni i do lesa spolu rádi chodili, von ho nechal vystřelit, takže si párkrát zastřílel. No, a... Ríša tam v té době měl svůj [sic] první lásku. Přesprázdňinovou, přijela k babičce, do té samý vesnice... A my 'sme se vo tom potom bavili s tím primářem... přijela k babičce a, já nevím, tak celý prázdniny, měsíc, byla u babičky, ten se zaláskoval. A 'dyž odjížděla, tak 'sem nevěděla prostě, co se děje, v čem byl problém, protože Ríša... jako prostě, strašně brečel. Brečel, i před klukama, 'dyž ona odjížděla, někde venku, na návsi, všichni si vo tom povídali, že Richard brečel, prostě, jako malej kluk...

Mm. A... to bylo před tím Norskem, teda, 'eště?

To bylo 'eště před tím Norskem.

Někdy okolo té osumnáctky?

No no no, někdy kolem té osumnáctky.

Jo. A slečna to teda věděla, že jí má rád? Nebo nic jako... neproběhlo?

Vůbec nevím, vůbec nevím... jenom že to pro něj bylo jakoby traumatický, traumatická záležitost. Protože my 'sme to tam pak s tím primářem rozebírali, a já 'sem byla přesvědčená, že tomu Richardovi, tím, jak 'sem, e, si četla, takový různý ty články, a, tak 'sem byla přesvědčená, že ten Richard tu schízu má z té trávy. Ale ten mi to nepotvrdil, ten primář, ten mi řek', že tam byla velká psychická zátěž.

M–hm, m–hm.

Rozvod... rozchod...

Mm.

Takže tady v tom smyslu von si užil taky svoje, no.

Že toho na něj mohlo bejt moc, vlastně.

No, no, no. Von tam potom, i 'dyž 'sme byli v tý místnosti, v tý návštěvní, tak von to tam prostě, i na ten rozchod s tou holčinou si vzpomněl. Protože pak měl 'eště jednu holčinu... vod nás ze vsi, s tou chodil asi rok, a pak začal, prostě se rozešli, protože... To zas bylo už takový, že von, že von prostě, e, už tam byly takový ty výkyvy, kdy prostě von šel, prostě, s partou, jo, kdy dal přednost tý partě před tou partnerkou. Já říkam 'No, tak jako... je mu osumnáct', já říkam, 'Co já mu budu do toho kecat, co mu budu říkat', já říkam 'Musí vědět sám, co má, co k tý holce... to se musí naučit sám'. No, a jinou holku neměl. Tady s tou se rozešel, začal pít. Po tom rozchodu. A to bych řekla, že byla [sic] poslední hřebíček. Že tam se to asi rozjelo úplně naplno jako. A teď se vrátil z toho Norska, jak se vrátil z toho Norska, tak, dejme tomu dvacet, dvacet dva, tak prostě že má... čipy v botách, a... já nevím co 'eště, a... Bydlel u mě, a teď jako, u, u výtahu řek 'holčičce, že jí podřízne... V baráku hrůza.

Mm. Že to asi mělo velký důsledek, žejo, tohle jeho chování.

M-hm, m-hm.

Mm. Joj.

Řek' že to tam, že tam všechny... pomlátí sekerou žejo, u výtahu někomu, jakmile někoho, se s někým potkal u výtahu, prostě...

Jo, takže se vrátil z toho Norska, a viděla 'ste, že se chová ňák, teda, proměněně, a že je ňák, vlastně, agresivní...

M-hm, a že se něco děje, no. Takže jsme tak jakože... Já 'sem zkoušela, jakoby, psychiatra, nebo, prostě, u nás, a... neexistuje. To prostě, jako, 'Ty seš nemocná, ty si tam dojdi'. No, ale ještě byla doma i ta holka, a vona říká 'Mami, von tady stojí u zrcadla a von si nadává', povídá. Von se potom časem, von se pak vodstěhoval, byl v nájmu, měl kamaráda v (městě v Jihočeském kraji), vodstěhoval se do (města v Jihočeském kraji). Tak já 'sem ho pomáhala stěhovat do (města v Jihočeském kraji). Pak se vrátil... z toho (města v Jihočeském kraji), no a tam už to bylo ja-, takový, jakože, hraniční. Šel do práce, dělal... nikde jako... Bud' měl brigády, a nebo do práce. Ale tři měsíce... víc jak tři měsíce mezi lidma nevydržel. To mi ten primář pak taky osvětlil, že prostě jako... mezi lidi do fabriky, prostě... Všecky fabriky vyzkoušel. Všecko, prostě... a...

Takže vlastně v době, kdy už 'ste viděla, že se něco děje, on se snažil pracovat, a... vždycky to teda netrvalo nijak moc dlouho. Mm.

[5 s] [Marcele zvoní telefon] *Se omlouvam...*

V pořádku... Vezměte si to, jestli potřebujete.

[Marcela telefonuje]

No, takže to... Když se vrátil z toho (města v Jihočeském kraji), pak tam 'sem poprvý tak něk, jako... a teď' nevim, jestli ta holka už taky byla vodstěhovaná... My 'sme tam byli sami dva spolu, v bytě. No a teď' soused dole mi povídá ,Poslouchej, von tam normálně musí něco likvidovat'. Já říkam ,Jak to?' Von povídá 'To 'sou rány... ', jakoby do toho stropu. Hele von měl činky, závaží, prostě do ruky to velikánský, a von tím velikánským závažím, von to dycky vzal a tagle s tím mrsknul. To, protože ten soused zezdola taky jako prostě, měl na něj piřku, žejo, takže... No, takže prostě... že soused jako, že... na něj bonzuje... já nevim, co ještě. To bylo ale v tý době, kdy 'eště se mnou mluvil, a se mnou jakoby... komunikoval.

A on se, teda, vrátil z (města v Jihočeském kraji) bydlet zase s Váma, teda?

Ano.

Takže 'ste se ho na ty rány zeptala, a on Vám teda řekl, že tohle dělá, nebo?

No, von řek', že ho chce vyplašit. A měl z toho strašnou legraci a smál se. Už 'sem tam viděla tu změnu toho chování.

M-hm.

Tak 'sem ho chtěla k tomu psychiatrovi, to neš-, to nevyšlo. No... a byly tam takový, jakože, dohady, von byl takovej jako... Já 'sem, 'dycky 'dyž 'sme se dohadovali, tak jako... 'sem ho vytočila. 'Dyž 'sem ho vytočila, tak von 'dycky... ke mně příběh '... a teď' já 'sem viděla úplně, von měl úplně zm-, změněný voči, von měl úplně jinou barvu očí, to prostě... bylo vidět, jak to má úplně rozpitý, ty zorničky, jo.

Mm...

Tak tam 'sem jako prostě dostala strach, a i ty, i ten, e, primář mi říkal, jako, 'Ne-, nehřešte na to, že 'ste máma', povídá, to jako... 'Že Vám neublíží,' povídá.

Mm.

'To jako prostě je stav změněnýho vědomí', povídá. No a tak jako jednou... jednou myl nádobí a zase 'sme tam něco řešili a já 'sem zase nadávala, že, že tohle, a že tohle... No, a von něco že si to sbalí a že pude pryč, a začal to tam házet na to, a já 'sem mu říkala 'Tak si to sbal a vypadni, už toho mam dost'.

....mm...

A já nevim, co 'sem mu řekla, ale já 'sem v tý chvíli stála na tý chodbě, tam je taková velká chodba, tam byla ta hromada, tu deku a ty věci, jak to tam házel, že si sváže uzlík a že pude...

Mm.

A já 'sem stála u tý hromady a von prostě přiběh', on si domejval to nádobí a přiběh' s těma mokrejma rukama vod toho nádobí, prostě von 'dycky ke mně přiběh' jako kohout, jo, a ted' se zastavil, a já 'sem se mu dívala do vočí, ale... Už 'sem, pak už 'sem viděla, že je zle, tak už 'sem nemluvila.

Už jste věděla, že je to někdo jinej, v tu chvíli...

Že už je to někdo jinej, v tu chvíli. No, a mně se stalo to, že von prostě jak přiběh' ke mně, s tou energií, kterou před sebou valil, tak prostě do mě vrazil. Ale jakoby mě, jak přiběh', tak se zastavil a vodrazil. Takže mě hodil na ty vchodový dveře. Já měla za sebou asi dva, dva metry vchodový dveře, takže tam 'sem dostala strach...

No to je jasný...

A bafla 'sem klíče, vlastně, a nechala 'sem, nechala 'sem, utíkala 'sem dólů a zavolala 'sem záchranku. Ale to bylo podruhý.

E, podruhý?

To už bylo podruhý. Poprvý... poprvý na to přistoupil on sám.

Na tu záchranku?

Ne, on chtěl jet mermomocí... On jak byl v tom (městě v Jihočeském kraji)...

No...

Ted' mi to došlo, že to bylo až podruhý, ta záchranka.

M–hm, m–hm.

On 'dyž chtěl, tak byl vedenej na pracovním úřadě v (městě v Jihočeském kraji), a on jezdil do (města v Jihočeském kraji). A jel do (města v Jihočeském kraji), chtěl jet vlakem do (města v Jihočeském kraji), a samozřejmě chtěl jet, to jako padal sníh. Já nevím, už bylo takovýdle jaro, foukal vítr, padal sníh, a von chtěl prostě jenom v tričku. A já 'sem chtěla, aby si vzal bundu. Jeho bundu, kterou měl doma asi pět let. Pérovou. Před nádražím mi řek', že se svlíkne donaha. A já říkam, prostě tu bundu nechtěl, von řek že si jí na sebe neveme, a já říkam 'Richarde, neblázni'. Jednak 'sem mu chtěla, zaprvý řek', že pojede stopem, nechtěl ani peníze, ani na vlak. Říkam, 'Jedeme na nádraží'. A já říkam, 'To už se nedá vydržet, jako, prostě...', já říkam, 'Richarde, už musíš něco dělat'. A von povídá... Tak 'sem mu říkala, 'Tak 'dyž nech–, nechceš sem k psychiatrovi, tak jedem' do Prahy někam... kde, kde tě nikdo nezná, kde prostě tě nikdo nebude moct šmírovat'.

Mm.

E, tak teda na tom nádraží, jako že ten lístek nechce, do toho (města v Jihočeském kraji). Tu bundu taky nechtěl, a řek', že se tam svlíkne donaha. Já říkam, 'Tak se tady svlíkni, donaha',

já říkám 'Za pět minut jsou tady policajti, šoupnou tě do sanitky a budeš tam natotata'. Já říkám 'Tak si vyber'. 'Tak jedem'. A že jedeme sem, do Bohnic.

Řekl on.

'Tak jedem teda do těch Bohnic'. Tak 'sme jeli do těch Bohnic, a když 'sme šjí–, sjížděli, celou dobu bylo ticho, a když 'sme sjížděli do, do, dolu do tý Prahy, tak říká: 'A co jako budeš říkat?' Já říkám, 'Nic'. Já říkám, 'Já tam nebudu říkat nic'. Já říkám, 'Ty jim řekneš, že tebe někdo šmíruje, tobě dávaj' čipy do bot'. Hele on si v tom Norsku vydělal tolika peněz, on si nakoupil... on rád rybařil, tak si nakoupil samozřejmě takový ty krásný pruty a todleto, oblečení značkový, všecko. A za tejdén to vzal a naházal to do v–, do vody. Telefon za deset, za patnáct tisíc.

Mm...

Naházal to do Labe. 'Já 'sem to poslal do Maďarska'. Říká, 'Kde máš telefon, já 'sem ti volala'. 'Sem to poslal do Maďarska'. A smál se. Říkal 'Já 'sem to hodil do –', říkal 'Já 'sem to hodil do Labe', povídá.

A to bylo, než jste jeli do těch Bohnic, vlastně, teda.

To bylo, než 'sme jeli do těch Bohnic, no. Ted' 'sme sjížděli do těch Bohnic dolů, tak 'sme tam přijeli, byli 'sme na tom příjmu, tam byla taková stará pani doktorka, a tam von to vyprávěl chvíli, najednou přišel ten afekt, kdy prostě on chtěl, abych já u toho nebyla, takže já 'sem musela vodejít, a pani doktorka pak vylezla a říká, že je pro, aby, aby ho tady hospitalizovali, že prostě, to je, prostě, e, začátek ňáký, prostě, těžký deprese, nebo prostě něčeho takovýdlehého. Že to tak jako prostě... Takže 'sme šli na příjem, tam byla pani doktorka, která 'eště asi měla teplý razítko, a mokrý... a jenom vtevřela dveře, a povídá 'Kam spadá (město v Ústeckém kraji, v němž Marcela žije)?' No, takže 'sme nezůstali v Bohnicích, ale šoupli nás do Beřkovic. Jako tam ho převezli už voni, to byl průser. To byl průser, prostě, že nemoh' zůstat v těch Bohnicích. Já si myslím, že tohle už byl začátek. [nalomený hlas]

Aha...

[5 s] *Tak tam byl, vlastně... To bylo před, to bylo vlastně na podzim, protože to bylo před Vánoce... A von říkal, že mně to nikdy nevodpustí [pláč], protože von tam byl přes Vánoce.*

Aha... To Vás asi trápí, žejo, že...

Nó, a přesto, že 'sem tam byla každé den, to byly takový, e, takový změny stavu, kdy prostě... von Vás tam vocad' vyhodil. Takže já 'sem jela na návštěvu, a nevěděla 'sem, co bude... To muselo bejt strašně těžký.

[3 s] *Že nevíte vlastně, jestli se na Vás usměje, nebo Vás pošle pryč...*

No... [pláč ustává] A ty první, ty první tři neděle, to bylo vidět, jak je utlumenej, žejo, to byl

jenom tak jako že... jako jenom, to, to, to, ale pak 'dyž už ho začali, tak tam přišly prostě i ty stavy... toho vzteku, že prostě 'sem ho tam dostala, že to je moje práce, tam se to začalo obracet proti mně, že teda já 'sem ta – ...

...ta špatná, která ho nechala zavřít.

... – ta špatná.

Mm.

A která, vlastně, na něj donáší a která ho tam nechala zavřít, žejo. Ted' jako že tady 'sou všude todle, todle, todle. Hele a přešlo šest neděl, byl tam asi osum, devět tejdnu, tři měsíce tam byl určitě. Pak už 'sme chodili na procházky do toho parku. Von byl v nějaký dílně, kdy [sic] si vybral práci se dřevem. A než šel domu, chodil i na ty terapeutický skupiny, žejo. A voni ho potom pustili domu, s tím, že měl, byl jakoby zaléčenej. Teoreticky se s nim dalo mluvit, e, řek' mi, že prostě... Viděl že já jim ovesnou kaši, a říkal že ji tam dostávali taky, že to je dobrý na obnovu buněk... takže 'sme dělali ráno ovesnou kaši...

[5 s] No, ale přešly tři měsíce... a byl konec, žejo, protože von ty léky přestal jíst.

On si je vysadil.

On si je vysadil, protože... E, chodil na kontroly k tomu našemu psychiatrovi tam... no, ale... ten prostě tam jako... On mi to ten, i ten psychiatr mi to tam potom řek', že jako, e, ty schizofrenici maj' pocit, jako že voni 'sou zdravý... že jedna třetina schizofreniků má pocit, že oni 'sou zdravý, že se máme jít léčit – ... To, to mi říkal pořád, jako, že k tomu doktorovi si mam dojít já, žejo. Že on je vlastně v pořádku. No... tak to bylo, to bylo poprvý... Takže... pak se to náh zhouplo, a došlo tady k tomu. Kdy teda, kdy teda on nechtěl chodit do práce, já 'sem mu za to nadávala... a prostě 'sem chtěla, aby šel aspoň na brigádu, nebo aby šel něco dělat. Je pravda, že ho to táhlo do lesa. Že furt chodil, třeba celý léto nepřišel domu a bydlel v údolí, jo. No, ale tak, jako, zarostlej a bezdomovec, žejo. Tak jako prostě...

A jestli mu bylo v tu dobu nákejch, já nevím, třiadvacet, jste říkala?

No...

Tak to je, jako, jasný, že jste vyžadovala, aby jako něco dělal, žejo. Aby pracoval.

No, přesně tak, no.

To mi přijde pochopitelný, no. A on to možná cítil náh, jako, jinak...

Jako nátlak. Von i... Tam já, jakmile 'sem... Ted'... zpětně, 'dyž si to uvědomuju, jakmile 'sem na něj začala tlačit, tak cejtil tlak, tak bylo zle. No a tady to bylo, jak na mě vystartoval s těma dveřma, tak já 'sem zavolala záchranku, a přijel, e, takovej starší pan doktor, a von, von ho změřil, že má vysokej tlak, a von, žejo, řek', že je v pořádku, a že já 'sem hysterka, a von říkal, 'No, samozřejmě, to jako... to 'sou všechny ženský'. Von to prostě vodkejšal, e, 'Ale Vy se mi,

e, nelíbí se mi Váš vysoký tlak, a voni si Vás teďko vodvezou a zkontrolujou Vás v nemocnici'. A von že nikam nepude, a von zas jako že ho přivezou zpátky, doktor, a... a tak jako mu to vysvětlil, že prostě vopravdu šel sám. No, tam byl v Ústí. Pak ho zase vodvezli do Beřkovic. Tam zas to bylo úplně to samý jako předtim. Já říkam 'Tak von už má stanovenou diagnózu'... a stejně ty tři neděle, prostě, tam chodil jenom natlumenej, jenom pod těma práškama, to byla mrtvola, to byla chodící mrtvola, jo.

Aha... a tu diagnózu mu stanovili na tý první hospitalizaci?

M–hm. S tím, že teda, jako... e... 'Dyž byl podruhý v tý nemocnici, tak tam nastoupil nákej nověj doktor, a ten mi ho po tejdnu chtěl poslat domu. No, na to, já 'sem teda měla číslo na toho pana primáře, takže 'sem mu volala. Von říkal, 'Pani B., nebojte se...', povidá, '...to se nestane...', povidá, '...to tady má–'... 'Eště to mluvilo rusky, žejo... Von povidá, 'To tady máme novýho... já mu to vysvětlím', povidal. Takže jako... Stejně tam byl asi šest neděl, byl tam docela krátce. Už tam nebyl jakoby s tou... e, s tím doléčováním, s tou terapií, a s... s tím, s tím, s tou prací, jak tam... s tou dílnou, s tou au–, s tou ergoterapií, tady s tím. Takže pak mi ho pustili domu s tím, že jako... 'dyž nefungujou prášky, že bude injekční léčba. No... to byl taky horor. Ta injekce, kterou von měl dostávat, kterou dostával každej měsíc, stojí osum tisíc. Hradí jí pojišťovna. Ale ani jeden doktor mi ho nechtěl vzít. Ani jeden psychiatr v celým, e, litoměřickým okrese mi ho nechtěl vzít.

Jak je to možný?

No protože by si museli navýšit... e, navýšit, e... pojišťovnu, žejo. Takže každej psychiatr, kterej... i ten náš, tak jako mu tuhleto injekci nepředepíše, předepíše mu jinou, protože si tam... S tím našim 'sem se tak zhádala po telefonu, já říkam, 'Takže u Vás si podávaj' farmaceutický firmy dveře... ', já říkam, '...a Vy mi prostě nedáte to, co von dostal předepsaný z těch Beřkovic... ' No, ale von má tu samou injekci, a ta je... levnější, a ty látky 'sou tam taky. Mm.

Tak 'sem volala do Beřkovic, s tím, jestli... že ho tam budu vozit, jestli teda, jestli, prostě, nás vemou tam. To taky nešlo, ale doporučili nám nákýho pražskýho doktora, kterej jezdil do (města v Ústeckém kraji), na rybníček... Já už si nemůžu vzpomenout, jak se 'menoval, protože to bylo hrozný... to byla... to byla absolutní nespoupráce, ten... neměl vůbec zájem se se mnou, nákej kontakt s rodinou, ten neměl vůbec se mnou zájem, se se mnou bavit, jo. Ten mi podal telefonní číslo, abych já si zašla k psychiatrovi, takže já 'sem na to telefonní číslo šla, s tím, že teda se tam něco bude dít, a pani doktorka se mě ptala, tak 'sem jí vysvětlila situaci a říkam, že 'sem chtěla komunikovat s lékařem, že lékař neměl zájem, že mi podal, jako, tajiten papírek... ta vůbec nechápala, vo co 'de, já taky ne.

No, takže on Vás poslal jako na psychiatrii – ...

...ano...

... – protože žádáte informace, jako, o léčbě, a...

...ano, ano, ano...

To mi přijde hrozný.

A... ted', 'dyž 'sem tam toho Richarda vezla poprvý, tak jako von, že ho tam... jako i ten psychiatr, jako, že, on trefí sám, že ho tam nemusim vozit...

Jo, jako, když jste jeli do toho (města v Ústeckém kraji)?

Když 'sme jeli do toho (města v Ústeckém kraji). A ted' ten hovor... tam... toho Richarda za těma dveřma s tím doktorem... to bylo prostě, 'Pane doktore, já 'sem v pohodě', blablabla... To byl úplně zase, zase 'sem viděla jinou tvář, zas byl –, voni prej to takle maj', jako, obrat o tři sta osmdesát [sic], kdy prostě, on se teda tvářil jako zdravej, byl naprosto v pohodě... No, a pan doktor mu injekci nedal a poslal ho domu.

On mu jí nedal a poslal ho domu?! [výdech] To'ste mě úplně zaskočila, teda, musim říct. Já si myslim, že tu injekci dostal jenom jednou. Když 'sem tam byla já. A vůbec nevim, jestli mu jí dal. Protože ten se potom tak zhoupnul... že když 'sem zavolala záchranku, tak se zamknul v bytě a věděl, že ho vodvezou, a v osmym patře vylez' po hromosvodu na střechu –...
...mm...

... – a těma... těma vokýnkama ve střeše, který my máme třeba jako zavázaný, a některý vchody je maj' na, na zámek... vůbec nechápu, jak se tam moh' dostat, tam vocad', jako, dolu, jo... tak prostě utek', no. To je tři roky zpátky.

Jejda.

Dva roky zpátky. A vod tý doby 'sem ho neviděla.

Tak jenom, pardon, ted' jsem se ztratila. Takže on dostal teda... injekci... nebo nevíme, jestli jí dostal... a natolik ho to, jako, mohlo...

On dostal injekční léčbu, no.

Jasně, jasně. A potom teda ten doktor mu asi podal tu injekci, nebo... to nevíte, vlastně...
...no... to vůbec nevim...

To nevíte, ale prostě... měla být ta injekční léčba, a najednou, něco se změnilo, a on nechtěl jít na hospitalizaci, takže vlastně utekl... tou střechou.

On nemusel jakoby na tu ho–... Ta injekce byla, já ted' nevim, na tři měsíce? To bylo jako ty léky, jo... ta měla účinnost... ted' nevim, jestli měsíc, nebo tři měsíce, ted' si nejsem jistá... Ale že byla teda drahá, že to nikdo, že by si museli navy–, navy–, navyšovat limity, mi, mi bylo sděleno. Nevzal mi ho ani jedinej, ani jeden psychiatr mi ho nevzal...

Mm... A v tom (městě v Ústeckém kraji) pak byla ta spolupráce taková, jak říkáte – že vlastně nebyla.

Tam 'sem byla jenom jednou... a stačilo mi to. Jako, prostě, 'sem z toho byla úplně hin. Já 'sem si myslela, že pani doktorka bude teda mít nějaký informace...

...co by Vám mohla poskytnout.

Co by mi mohla poskytnout.

Aspoň k tý diagnóze, žejo.

No, no.

...nebo k nějakému, jako, soužití s tou diagnózou v rodině...

No, ale ten kluk mu tam vyprávěl, co já 'sem za hysterku. Takže já 'sem dostala na základě toho, prostě... Přitom to nebyl mladej doktor...

Jasně, on, jako, samotnej, vlastně... na základě toho vyprávění vysoudil, že byste potřebovala nějakou diagnostiku. Víte co, to mi přijde... jako... děsný...

Jako 'dyby ten kluk ve finále jel, jako, jel, k tomu psychiatrovi se mnou, jo. Mně to tak... Já 'sem z toho byla úplně hin, no.

Mm.

Protože pak tam byl 'eště jednou... a to už zas já nevím, jestli tam byl, nebo ne, žejo. Věděla jste, že se chystá.

No jasně, no, no. Ale nevím, jestli tam byl. Protože já vim, že von k těm doktorům prostě jako... neměl důvěru.

Mm, mm. Mě na tom, jako, nejvíc... To se mě úplně, jako, dotklo. Že... bych čekala, že... ti lékaři pracují právě i s lidma, kteří, jako, se necítí být něk v nepořádku, a... a vlastně nechají se ještě přesvědčit k tomu, jako... toho rodiče někam poslat. To teda muselo bejt asi těžký pro Vás.

Já mam takový tušení, že 'sem mu ještě dvakrát volala, a že 'sem se tam vůbec ani nedovolala do tý ordinace, tenkrát. K tomu psychiatrovi. Protože 'sem opravdu chtěla nějakou informaci, jak to pokračuje...

...no... to je pochopitelný. Mm.

...protože ten... No... a ten taky. Ten 'dycky, vobčas, se sbalil, když byl doma, nebo tak jako šel, někam, nebo vodjel do (města v Jihočeském kraji), přijel za měsíc, a nebo v létě... celý léto byl vlastně prakticky v tom údolí, žejo, my tam máme to (ústecké) údolí... tak, prostě, tam. S tím, že... 'dyž prošel tím údolím, tak vlastně byl v (obci v Ústeckém kraji), kde měl vobě, vobě dvě babičky... Chvilí byl i u tý druhý babičky, jako od toho táty, ale tím, že s tím tátou nekomunikoval, tak prostě... tam dlouho nevydržel, protože... Babička taky, jako, generál,

takže chtěla taky, aby dodržoval nákej řád... tudíž opětně zase tlak na něj, žejo.

No jasně, no.

Tak chtěla taky, aby chodil do práce, žejo, aby se podílel na domácnosti... A už vod tý, už vod těch prášků se mu prostě, i 'sme s tím doktorem to tak jako měli v plánu, že prostě, na příští kontrole až bude, tak že mu necháme... jako prostě, že ho nechá, jakoby, že ho pošle před... komisi, a že mu daj' ten invalidní důchod, žejo.

M–hm, m–hm...

No a ňák, i, u toho psychiatra byla známá sestra, kterou já prostě znam, a, říká, 'Nech ho zbavit, částečně, nech ho zbavit svéprávnosti'. No to 'sem si jako máma neuměla představit, že bych svoje dítě – ... [nalomený hlas]

...no... to chápu.

... – to asi ne... Ale jako, prostě, myslela jsem si, říkam, furt 'sem ho přemlouvala, říkam, 'Prosim tě, pod', pudem k tomu doktorovi...'; já říkam, '...budeš mít ňáký svoje peníze, nebudeš tady muset stát, každej den, a čekat na mě, až přídu a dám ti dvě stovky. Dám ti je...'; říkam, já říkam, 'Ty vole, vidíš to, že to táhnu...'; a vlastně, a vlastně jako... Já 'sem eště... my 'sme nebyli v nájmu, tam já už 'sem si koupila ten byt jakoby na úvěr, takže já měla... vejplatu, úvěr, a 'eště kluka na krku. Kerej vopravdu... to 'sem neměla sílu ty peníze, prostě, že mu je nedám, jako, to, to... nevím, no.

No jasně, to je... to je asi jako hrozný, vidět svý dítě bez peněz, a... nepřispět mu, žejo. Aby teda měl ňákou minimální částku...

Přesně, to byly prostě... voblíknout, vobout, a prostě...

...pořád ňáký výdaje, žejo.

...pořád, jako, ty výdaje tam byly. A... pořád tam... ty peníze tam chyběly, no, ale ta energie taky, žejo, protože já 'sem byla vyštavená jako ci–, jako citron. Já 'sem kolikrát celou noc nespala...

To je jasný, to Vás muselo strašně vyčerpávat...

...mm...

Asi jako... i emočně, že to bylo náročný... ňákej strach, možná? Nebo... smutek? Strach asi ne, ten já si, 'sem si snad nepřipouštěla... Ten 'sem tam měla akorát, 'dyž mě tam... přibouch' tim... Podruhý už 'sem, podruhý už, 'dyž 'sem viděla, tak 'sem zahájila ústup, jakoby, zavčasu... a myslela 'sem si, že, prostě, 'dyž zavolám záchranku, tak že... no, ale my už 'sme se tam, do toho bytu, nedostali. Protože von ho zamknul zevnitř, žejo, a utek'. [5 s] Tak takhle, no. A ted' vlastně, prakticky, jako, to vypadá, že... se tady někde pohybuje jako bezdomovec... a že tady žebrá.

Mm...

Protože ta holka ho tady viděla před měsícem...

To 'ste říkala do toho telefonu...

...no, no, no...

...že ho potkala v tom centru.

No...

Mm. A on jí ňák nemohl poznat, že, nebo že to bylo takový ňáký...

Von jí nechtěl, no, von jí nechtěl poznat. Vona říkala 'Von se se mnou vůbec nechtěl bavit, von dělal, že si mě spletla'... Takle von to, tak jako, ty masky, voni to tam, ty schizofrenici tam maj', no...

Jo, ty masky... mm. To je zajímavý. To mi přijde jako hezká metafora, ty masky.

No, ty masky tam 'sou hodně. Hodně i... hodně i dyž 'sme si povídali, tak jako výsměch, jako, a nebo prostě něco řek' a začal se tomu smát... a já říkam, 'Čemu se směješ?', já říkam, 'Tak mi to řekni, co je ti na tom k smíchu'.

[5 s] Neřekl Vám to...

...neřek'.

Mm.

[5 s] Mně tam úplně vystává, jako, metafora... ňákejch, jako, divadelních rolí, možná. Že sundáte tu masku... a jste chvílku někým jiným... a pak jí jako nandáte, a... a začnete být, jako, třeba agresivní...

...mm, mm, mm...

...že se tam mění, jako, ta identita, že to ňák asi kolísá. Mm.

...mm... Tam ten tlak hodně na něj, 'dyž jako prostě... A nebo, 'dyž 'sem... 'dyž sem vlastně furt prskala, že je, prostě je doma, a že není schopnej vopláchnout nádobí, žejo, nebo něco... nebo si ustlat po sobě, a že to tady je jako ve chlívě, že votvírám dveře a hrnu boty před sebou a 'sme tu sami dva... jo... Takže já 'sem, tak jako, že, prostě, přišla domu, a 'dycky on už... tři sta osumdesát [sic], no.

Mm.

Takže von si toho se mnou taky jako asi užil... S tím, že člověk nevěděl [nalomený hlas], jak se má chovat...

No to je jasný... Já věřim, že 'ste dělala fakt jako nejvíc, co 'ste mohla... a nejlíp, jak 'ste mohla... To je jako jasný, že každěj rodič má... potřebu, aby jeho dítě neskončilo někde...
...přesně...

...jako bez peněz, takže... 'ste ho chtěla motivovat... 'dyť to říkáte, do práce, a... k tomu

důchodu, což teda nedopadlo, 'sem pochopila, s tou komisí...

...no, nedopadlo to, no...

...jo. No... a zároveň... to je právě to těžký, podle mě. Že tam máte trochu tu zodpovědnost, a zároveň asi cítíte ňákou vinu, nebo, tak mi to přijde... ale... Vy 'ste vlastně jenom jako... cítila, 'dyť to je... to je jako jasný, že... když je to, jako, dítě, a ne cizí člověk, tak... tam člověk má ty emoce...

No... je to tak... [pláč]

Mm... [hlazení Marcelíny paže] To je mi líto, že... že je to pro Vás takle náročný, to vyprávění...

Já, někdy to... někdy to, jakoby, někdy to 'de, ale... 'sou situace, kdy se Vám to vybavuje... kdy Vám to trefí...

Člověk by rád měl ňákej nadhled, asi... ale... říkám si, jestli to 'de, vlastně...

No... Je, je... někdy to 'de...

...mm, jo...

...ale zas je vobdobí... A já mam ted', jako, prostě... A tim, jak ta holka ho potkala, žejo...

...mm, mm... tak že se Vám to tak ňák zase aktivovalo, ty pocity...

...no, aktivovalo, určitě, no...

...jo... to je mi líto...

A vlastně dva roky 'sme nevěděly... před tim, jak byl ty dva roky, že 'sem nevěděla, kde je, tak 'sem... vlastně 'eště mam známý, to 'sem zapomněla...

Nó...

...mam kamaráda, a ten říkal, 'Dej mi rodný číslo, a, a, 'méno...', a přišli na to, že sedí ve vězení ve (městě ve Středočeském kraji). Ho dohledali. Měl... von toho měl víc. Von měl prostě... Von si šel nakoupit do Glóbusu, a, a, a vod stanu, přes... baťoh, přes gril, přes jídlo, přes spacák, si nakoupil, tim, že si to dal do baťohu, a prostě vodešel. Chtěl vodejít, no. To prostě... já 'dycky říkam... malej kluk, jestli, jestli počítal s tim, že se mu nic nestane...

Nezní to úplně jako rafinovaná strategie... mm...

No ale... protože toho... tadyto bylo asi za... já ted' nevím, jestli to měl, tadyto měl asi za, za čtyři tisíce... A mam takový tušení, že se mu tam něco načetlo, že to měl dohromady asi za jedenáct... Protože ten jeden jeho kamarád, ten teda řek', že ted' už se s ním nebaví, že už, e, se, s, to nedá poslouchat... von mu pomáhal... to byl ten, jak za nim šel do toho (města v Jihočeském kraji) a...

...aha...

...tak on se ted'ko vrátil... a na (vesnici v Ústeckém kraji) opravovali barák po babičce, tak

on tam chodil pomáhat.

Jako, Richard chodil pomáhat tomu kamarádovi?

No, no, no.

Jo.

A on mi 'dycky, dycky říkal, 'Pani B., to bude dobrý, von se z toho dostane'. A tadyto je jakoby profesionální voják, ten kluk. A ten říká 'Hele, to už se nedá', povídal ted'ko. Říkám, 'Ty, nevíš, kde je Richard?' My 'sme se potkávali 'dycky na pumpě. A on říkal 'Hele, nevim... a já už 'sem ho posledně vyhodil, protože to už se, prostě, jako, nedá'.

Mm.

[5 s] *To byl vlastně jeden, jeden jeho jedinej kamarád, kterej, prostě, mu zůstal. Za kterym von šel do toho (města v Jihočeském kraji)... Kterej mu zůstal. Von jako vyrůstal v partě, takle, co byli spolužáci... tak to bylo takový docela fajn.*

To bylo na tý střední, žejo.

Mm, mm...

Jo... takže... Takže on teda, vlastně... odešel, a Vy... 'ste říkala... jenom abych si to ňák docelila... že 'ste se nemohla dostat domu... A pak 'ste se tam teda ňák dostala?

No, to přijel... ten... takovej ten...

...e, zámečník?

Zámečník, a votevřel to...

Votevřel to, a... už jste vlastně neměla, jak ho, teda, zkontaktovat bez toho telefonu.

No. No, no, no.

Mm. To muselo bejt asi strašně těžký, přijít do... prázdnýho bytu...

...do prázdnýho bytu, ted' tam policajti, ted' tam ta záchranka, všichni 'sme ho hledali... a bylo akorát votevřenéj vokno.

Mm, mm.

A pak teda ty policajti si všimli, že ten... že ten hromosvod, prostě... jak se ho držel, tak že je vytaženej. Jako, že lez' na tu střechu.

[10 s] Já hledám ňák, jako, slova, co Vám na to, co Vám na to říct, no... Možná, možná se spíš tak, jako, zeptat, jak ted' se cítíte, s ňákym odstupem? Věřim, že... je to pořád ňáký téma...

E... je to právě tím... jako, s tím odstupem, to je, prostě, tak, jako, že nevíte, žejo... ale pořád je tam ta naděje...

[10 s] [nalomený hlas] *Ta naděje je tam pořád...*

Mm...

S tím, že všichni zlámali hůl... I doktoři říkali, že, prostě, to... už nebude ten, kdo... i 'dyž přijde, že to nebude ten Richard, kterej to byl...

...kterýho 'ste znala...

...kterýho 'sem znala...

...mm...

A ty... Vlastně, měla 'sem kamarádku, ta měla taky takhle... a ta říkala, 'To prostě 'si přišla vo dítě...', vona říkala, to jako, '...s tím se smíř'. A já říkam, 'S tím se nikdo nesmíří'.

No to je jasný...

[10 s] Možná je jedna věc, přijít o někoho, koho 'sem znal – ...

...jo.

... – ale... pořád je to moje dítě, žejo...

...no jasně...

...mm...

[5 s] *'Dybych věděla, že se mu něco stalo, nebo že... To je to, že nevíte. Že furt koukáte na televizi, a teď vidíte, co, co ty schizofrenici dělaj', žejo. Ale tady je, u toho, u Richarda, je to... e, i ten, e, náš psychiatr mi řek', že on by byl... spíš, jako že by ho mohli zneužít, třeba jako bílýho koně... Že i 'dyž je agresivní, tak že by se spíš nechal k něčemu zmanipulovat, než by někoho, prostě, zabil... Že 'sou jakoby... že tam je, jakoby, víc možností, jo... ale že, prostě, z toho chování toho kluka, že spíš je možný, že by ho moh' někdo využít... jako schizofrenika, než že by spí–, von něco někomu udělal... Já říkam 'No, ale Vy 'ste ho neviděl, 'dyž prostě... v těch... v těch záchvatech', povidam.*

Takže on měl, jako ten lékař, pocit, že spíš by mu mohlo bejt ublíženo, než že on by ublížil...

...no, no, no...

*...ale Vy tam máte tu pochybnost, že 'ste viděla, jak se dokáže zachovat...
...protože tam se vopravdu změni úplně, i, prostě, výraz tý tváře a těch očí... Ty oči 'sou úplně, jako... takový úplně... ty zorničky 'sou úplně roz–, roz–, e, rozpítý. Já 'sem se toho úplně ulekla.*

To Vám věřim. Že vlastně... máte, jako, pocit, že... mluvíte s nim, ale... už je to někdo jinej. A víte, že to je někdo jinej, no.

Mm.

[5 s] Tak já bych se možná ještě jenom vrátila, eee, vlastně, k tomu rozhovoru s tím lékařem, jak jste říkala, že v těch, e, Beřkovicích...?

M–hm...

Že byl takovej, jako, otevřenej... Tak to bylo už při tý první hospitalizaci, kdy vám umožnil

popovídat si?

To bylo... ano. To bylo, to bylo při té první hospitalizaci.

Jasně. Takže... tam jste se viděli ve třech...

...ano...

... a měli jste prostor nák si popsat ty pocity...

...popsat a popovídat, ano, přesně. To, co se, co se dělo, co se stalo. Kdy ten kluk měl pocit, že mu bylo ublíženo, že prostě, jako, asi, prostě, to tam, asi to tam, prostě, ten rozvod ho zasáh'. Protože tam cejtil tu zradu vod toho táty.

...zradu ve smyslu... že, vlastně, e, se to, jako, rozpadlo?

M-hm. On měl pocit taky, že vlastně, jako, se na tom podílel, tak, jako, to maj' všichni [sic], ty děti, žejo...

Mm...

[5 s] Mně na tom přide, jako, hezký, že... byl nákej, jako, bezpečnej prostor pro to sdílení.

No, no.

Abyste se oba slyšeli, navzájem... E... A tam teda Vám ten lékař, nebo, asi i jemu... nevím, nakolik to přijal, ale... řekl teda náký informace k té diagnóze?

Tam to 'eště nebylo stanovený. Tam to 'eště...

...aha.

Nebo... Tam byl ten hovor, kdy ten lékař potřeboval, von říkal, 'Von ani s náma moc nekomunikuje', povidá. Takže potřeboval ho spíš, jakoby, rozmluvit. A je pravda, že ten Richard tam taky, jako, mluvil, že 'sme tam mluvili, brečeli 'sme, a ten Richard tam potom taky, ten, projevil tam ten vztek na mě, taky, tam, prostě, jako... E, křičel, že 'sem se ho nezastala, že, prostě, 'dyž dole dědek B., jako, e, na něj... Já říkam, 'Rišo, ale já 'sem se tě nemohla zastat, protože 'sem u toho nebyla', jako. Že dole děda B. ve sklepě mu řek', že tátu zradili, žejo, a že prostě, já nevím, co ještě... Já říkam, 'No ale já 'sem u toho nebyla', povidam. 'Tak jako co 'sem měla dělat? To 'sem měla jít za nim...', a říkam, '...a jít si tam pro ránu?'

Mm, mm... že tam cítil nákou křivdu...

M-hm... že 'sem tam pro něj nebyla, no.

Mm... A tak... přesně jak říkáte, jak 'ste mohla, no, když 'ste neznala ten obrázek té situace... Právě tohle je těžký i, si myslím, obecně ve vztazích... znát, jakoby, tu pravdu, když jí každej máme nák jinou.

[5 s] No, jenom, jenom mam jako z toho pocit, jak... mi to vyprávíte, že vlastně nikdo se úplně nepostaral o Vás... a je mi to líto... Ten jeden doktor Vás poslal za tou kolegyní, ta

Vám vlastně neřekla vůbec to, co jste potřebovala, a ještě se divila, že jste tam... Potom, e, v těch Beřkovicích, vlastně, tam teda taky už asi, u tý druhý hospitalizace, nebyl ňákej, jako, prostor, se dozvědět něco...

...mm...

...tak si říkam, že... je v tom pak člověk takovej, jako, sám, v těch emocích...

No, musí to prostě jenom... to, co chodim, a nebo 'sem šla taji za tím psychiatrem, a řekla 'sem 'Hele, tohle, tohle, tohle'... No, ale ten mně přišel, ten náš psychiatr, ten mně přišel, já říkam tý Ivetě potom, tý sestře u..., já říkam, 'Ty hele, já mam pocit, že 'sem blázen'. A vona, 'To nejses ty, to je von'. Von, prej, je taky divnej. Já říkam, 'Jak tohleto může léčit lidi?' A vona říká... Já říkam, 'Bodejt' by...', a vona říká, 'Ty, já 'dyž 'sem tě slyšela', povidá, '...jak 'si tady na něj... posledně... po telef-', a vona říká, '...já 'sem tě slyšela i přes ten telefon, jak 'si tady na něj ječela, že teda...', a vona říká, '...a von si tak jako položil ten telefon, a říká, dyt' vona ta pani má pravdu, ale co mam dělat, jako?'

To je hrozný...

Voni to tam tak maj' nast-, tam je to tak nastavený, no, prostě, tady to. Že, prostě, tajity farmaceutický [sic] firmy tam, prostě, přijdou, podle mě, jestli jim něco nabídnou, jinou cenu, lepší cenu, nebo něco podobnýho... Takle to tady funguje, v tý republice, 'dyt' to vidíte, to je... To je naše zdravotnictví. Já mam takovej pocit, 'neska, že 'dyž nemáte známýho, tak že, prostě, se s Váma nikdo nebaví. Že když nejdete na doporučení někoho, něčeho, tak to nefunguje. Tak 'ste jenom kus.

Mm...

[5 s] Mě spíš, tak jako, napadá, pořád... mm... kde, jako... nebo... jestli je ňákej způsob, jak Vy čerpáte ňákou takle podporu, nebo... sílu...

Víte co, hodně příroda mi pomáhá. Kolo, příroda. Hodně, hodně tady, jako, prostě, takhle... Hodně ven, na chalupu jezdim. Mam psa, ten mi tady zůstal po holčičce, krysaříčka. Mm... A můžete to třeba s někym sdílet, takhle, pani B.? S tou dcerou, s Kristýnkou... nebo...

Richarda s Kristýnkou, jako, jo, ale 'dyž vona je Kristýnka taky svoje. Ta je zas jako tatínek. Takže ta je taky taková výbušná, ta přijede, ta přijede z Irska na tejden a je schopná poslední den se se mnou pohádat, že vodjíždí bez pozdravu, jo. Jako... já 'dycky říkam... Tak jako, ale vidim tam taky, že, prostě, tam, je to volání o pomoc. No ale samo-, voni přijeli do Irska a už asi potřetí se rozešla s tím klukem, já říkam, 'Tak máte krásný bydlení, máte auto, máte všechno, na co si vzpomenete, a... ty ve finále...', nebo, ne, ne, "ty", já říkam, ale už... my 'sme vo tom spolu mluvily. Já říkam, 'Kristý, to je, prostě... to je vztah, to neni jakoby... to

nejede jakoby motor, vo to se musí pečovat. Dyť to víš, jak to mam'. Já říkám, 'Měla 'sem jednoho chlapa, druhýho chlapa, teda i toho třetího, co 'sem měla, tak s tím se trápím už asi patnáct let, s tím, že už 'sme se teďko asi potřetí nebo počtvrtý rozešli, a pořád vim, že to není konec, nemůžu si najít nikoho jinýho. Kdy prostě já mam teď ten pocit, jako, já říkám, 'No já snad 'sem jako jeho máma... ', protože von je asi vo devět let mladší, a ta moje holka má taky o devět let mladšího, takže ta prostě 'de v těch mejch stopách. Já říkám, 'Kristý, ale ty... ty prostě... ', já 'sem říkala, '...to já bych... ', já říkám, '...já bych nechtěla, abys dělala ty samý chyby, 'dyť to vidíš. No, tak jako... Ale zase na druhou stranu si je musíš asi vodít sama... ', já říkám, '...tak, jako 'sem musela já'. Já říkám, '...já ti můžu poradit... ', já říkám, '...je to všude stejný... ' Já říkám, 'A toho Davida už 'si si vychovala, máš ho pět let, vychovala 'si si ho k obrazu svýmu... ' A říkám, 'No 'dyž se nad sebou zamyslíš... ', povidám, '...ty 'seš taková generálka, jako tatínek, ten tvůj milovanéj tatínek', povidám... a já říkám, '...mm... vono to s tebou taky není jednoduchý'. A říkám, 'Já vim, že to se mnou taky není jednoduchý... ', proto, proto to, tak jako, si říkám, '...nechám tomu volnej průběh, uvidíme, co bude, uvidíme, co přijde... '.

...i v tom vztahu, svým...

...mm, mm...

...mm... A tam to třeba, abych to jenom ještě vrátila, tam to můžete třeba nák sdílet, s tím přítelem? Řikáte, že je to, jako, složitý...

Mm, něco jo, něco... I 'dyž von třeba takle byl, a nebo 'dyž někde, tak 'dycky říkal, 'Jel 'sem do (města v Ústeckém kraji) ráno a viděl 'sem Richarda'. E, jakože, když 'sme byli spolu, nebo když prostě byl tady se mnou, jo..., já říkám, 'Ten kluk zas nebyl tejden doma... ', a von povídá, 'Já 'sem jel ve středu ráno do (města v Ústeckém kraji), tak 'sem ho viděl'. Já říkám, 'No, tak je to dobrý', povidám. 'Tak je, je celej', povidám, '...tak von zas přijde, no'. Takže 'ste měla v tu dobu tu jistotu, že se Vám vrátí, vlastně, domu.

No, no, no... že prostě... 'dyž takhle ho někdo někde potkal... 'dyž se pohyboval tady po tom našem regionu, no. Nebo i známý mi tady, co vim z doslechu... Kamarád mi povídá, 'Já 'sem ho tady viděl v září', a říkám, 'Můžeš mi říct, jako, proč mi to říkáš teďko, před Vánocema, letos? 'Dyž já už 'sem tady byla asi třikrát, 'dyť se sem jezdím koupat v létě', a von, 'Mně už je šedesát, já už si to musím všechno psát, já 'sem na to zapomněl'. Já říkám, 'Hele, nebylo to loňský září? Vono je ti dost, já tě znam'. 'Ne, to bylo letos, měl tady deku... ', prej, '...takle měl ba'oh, a deku pod tím... ', a že byl v údolí. A že ho zdravil. Von říkal, někdy, někdy že koukal jako bubák, že se k němu vůbec nehlásil, a teď říkal, teď prej, že ho zdravil. Mm. Taková důležitá informace, a von si to nechá pro sebe, žejo...

To nechápu. Já říkám, 'Ty víš, že dva roky nevím, kde je...'

No...

A vlastně, teď ho, v květnu ho pustili, loni v létě, z toho (města ve Středočeském kraji). A do toho (města ve Středočeském kraji, to bylo to samý, tam se nedostanete do věznice, pokud on Vás nepozve, a nebo nepošle balíček...

...aha...

...a... 'dyž 'sem tam volala, s tím, že má tadytu diagnózu, a voni mi řekli, že si to tam všechno vytáhnou, ale nikdo ho tam podle mě neléčil, já to teda nevím, já to nemůžu potvrdit, jestli tam byl léčený nebo nebyl. Ale nikdo se tam se mnou nebavil. To prostě byla... to prostě zvedla nějaká vrátná, která mě přepojila ně-, jenom někam, a tam mi řekli, co potřebuju, abych se tam dostala. Že musím od něj mít pozvání, a musím od něj... jestli chce... 'dyby chtěl balík, tak že on mně musí poslat balíček, že mně musí poslat něco, abych já mu ten balík mohla poslat, protože já 'dyž ho tam pošlu sama, tak mně řekli, že ho vrátěj'. Tak 'sem tam, jako, prostě... No, ale voni prej... 'No, tady 'sou, tady ty... fe'áci', mi řekla, '...a tady ty... psychiatričtí [sic] diagnózy', povídá.

Že vlastně hodila ty lidi do jednoho pytle, žejo.

V Příbrami to tak je, no. Jenomže to už pak nevíte, co máte dělat, jestli se máte někam vodvolávat, jesi to máte to honit někam, někam jinam... To už je...

[5 s] *'Dyž vidim tadyten přístup těch našich zdravotníků, tak tady to... tady to už mně přišlo jako normální. S tím, že se nikdo nikde bavit nebude, jako. To už mě ani nepřekvapilo.*

Mm...

Já říkám, 'To mi jako chcete říct, že 'sem jeho máma, a že se k němu nedostanu?' 'No, asi tak, asi... tak, jako, 'dyž Vás nepozve, tak asi ne, no'. Odpověď do telefonu. 'A s nějakým lékařem mě můžete spojit?' 'No, to voni tady... to nemůžeme, protože pan doktor tady teďko není, a... to se nebojte, to voni si ty lékařský zprávy, to 'sou, to je propojený, to voni si vytáhnou'. Já říkám 'Dobře'... 'Dyby řekla, 'Tady si dělám poznámku...', aby mě uklidnila, '...tady si dělám poznámku, něco nahlásim...'

To je asi těžký, jako, v tom, že... víte, že ten člověk není jakoby v pořádku, ale zároveň není vlastně léčený, žejo...

...no. A víte, a víte, že tam ty mozkový buňky vodumíraj', a nevíte, co ten člověk udělá. Nevíte, co se kde stane. Takže sedíte, koukáte na televizi a posloucháte – tajiten napad', tady schizofrenik napad', támhle napad'... a jenom posloucháte, kolik mu je, jak vypadal... Byly doby, kdy 'sem se bála, teď už 'sem to tak nějak jakoby... myslím, že homeopaticky už 'sem to trošku, ten, úplně ten panickéj strach, že 'sem trošku zpracovala...

Takže jste na sobě pracovala, jak jste mohla... to mi přijde skvělý. Aby se člověk nějak zpevnil. Vono to asi není jednoduchý... Nejistotu v tom cejtím, velikou, což je jasný, když...

Mm, ta tam je, ta tam je pořád.

Mm... Přemýšlela jste třeba někdy o nějaký přímo, jako, psychoterapii, nebo... nějakých sezeních, kde byste měla prostor s někým to takle nějak probrat, co Vás tíží, čeho se obáváte?

Mm... takhle vlastně, tady... Já 'sem, tohleto téma 'sem otevřela, vlastně, díky Jardovi, to je můj homeopat, protože... přečetla 'sem si od něj, že tím, že... Jo, to nejdůležitější 'sem neřekla.

No... povídejte. [zasmání]

Ten... Richardovej [sic] táta není biologickéj otec. A Jarda psal v jednom článku, že pokud to... že, vlastně, on, jakoby, to jeho vědomí to vnímá, a že... pokud já to neřeknu, jak jemu, tak tomu tátovi, tak prostě... že ty děti z toho mají 'psychický, prostě, problémy. Takže tímhletem... tímhletem... a já 'sem to otevřela ve skupině homeopatický, kterou Jarda vede, no. Já 'sem si dělala, dělala, konstelace na tatínka...

Aha... takže, že on to vlastně nevěděl... a ten manžel to taky nevěděl...

M-hm... Tam já 'sem to řekla poprvý až prostě v té skupině, na té terapii.

No tak to je strašně velkéj krok, si myslím...

No... a jako... co myslíte, jako, jak je to u nás v rodě. Můj tatínek, kterýho já neznam, kterýho 'sem v životě neviděla... vlastně... si maminku vzal, a vodušel vod nás, 'dyž 'sem byla malá, asi do roka. No ale já 'sem se narodila v prosinci, a v listopadu, měsíc přede mnou, se narodil 'eště jeden jeho potomek. Já mam 'eště bráchu. A tam ten tatínek pak vodušel.

A 'ste v kontaktu nějak, s tím bráchou?

Ne, to jenom, prostě... Jenom z rozvodovejch papírů, který 'sem někdy někde našla, protože maminka vůbec nemluvila. Maminka se rozmluvila až teďko... takže ta teďko teprve, vo tom tátovi, teď to trošičku votvírá...

...mm...

[5 s] *No, takže, já 'du ve šlepečích svého otce, moje dcera 'de v mejch šlepečích, takže... rodově... je to tam... Děláme stejný chyby.*

Vyčítáte si to hodně?

Mm... to asi, asi ne... tak, jako... takovej... To je život, no.

Že tam vidíte ty vzorce, co se opakujou.

Ty vzorce tam vidím, no.

To je zajímavý, no. Asi všichni si neseme ty... stopy těch svejch předků, a... navazujeme někde...

No, takle to je...

[5 s] Já Vám moc děkuju za otevřenost... 'Eště si říkam, jestli třeba něco byste chtěla, jakoby, dodat... něco, co je pro Vás důležitý? Nebo... ňák třeba... kdybyste to měla, jako, shrnout, tu rodičovskou zkušenost... Nebo co Vás prostě napadá... jestli máte něco, co byste k tomu tématu ráda třeba pustila ven?

No... [nalomený hlas] To nevim. Myslim si, že jako máma asi... asi 'sem tam pro ně nebyla... Jo... Máte pocit, že 'ste tam pro ně nebyla...

Já... v momentě, kdy 'sem se rozvedla... tak abych je uživila, protože jejich tatínek, e, na ně platil pětistovku... tak 'sem měla dvě, tak 'sem měla dvě práce. No a holka, ta si, vlastně, vybrala potom ještě... Tak jako, to byl nejdřív Richard. A pak šla holka... holka, ta si vybrala, vlastně, soukromou školu, ta chodila na Trivis, ta dělala ústeckej, ústeckej Trivis, a to taky bylo dvacet tisíc ročně... takže to bylo pořád... Já 'sem měla dvě práce, já 'sem... prakticky přišla z jedny práce, šla 'sem do druhý, žejo. Jenom, abych prostě... A jim 'sem, teda jako, doma, 'sem je zaúkolovala, samozřejmě že 'sem přišla domu, tam byla hotová půlka, takže já 'sem při-, já 'sem šla... A já si přeci udělám všechno nejlíp, žejo...

...mm...

...takže 'sem šla... žádný, že pudou vynýst koš. 'Dyž 'sem teda nebyla vzteklá, nezařvala 'sem, aby někdo šel vynýst ten koš [zasmání], tak 'sem si ho šla vynýst sama, žejo. Je pravda, že to není, že by nefungovali úplně, jo. Ale... tak jako, že, aby fungovali, tak jako 'sem si to představovala já, tak tak teda nefungovali.

Takže 'ste toho hodně táhla sama.

Táhla 'sem to sama, no. A táhnu to do dneška, mam to na hrbu všechno.

[Marcela se na následujících 5 min. rozovídá o svých starostech se splácením hypotéky na byt 3+1 a se dvěma pracemi, a o pocitu únavy]

No ten pes mě drží, prostě, ten pes mě drží... A to je přesně tak, jak i ten Jarda říkal, že prostě 'sme vyměnili ty lidi za ty zvířata... Někdy to tak je, prostě... někdy, 'dyž tam není ta důvěra k těm lidem, tak, tak... tam přijde to zvíře...

...no jasně.

...to mě má rádo takovou, jaká 'sem, no.

Mm, mm, mm. Já bych jenom, jako, ráda ňák řekla...

[smích]

...chvíle na zásadní prohlášení [smích]...

[smích]

...neee... Jenom, jako, že teda vopravdu si myslím, že 'ste dělala pro ty děti nejvíc, co 'ste mohla, pani B. Že jako... rozumím, že to ve Vás ňák hlodá, ale, jako, lítala 'ste z práce do práce, aby měly první poslední, a to je jasný, že člověk není na všech frontách, jako, stoprocentně.

No... není, no.

Že 'ste prostě tahala i ňákou roli toho partnera, žejo, ten finanční úbytek je znát... A... a každé rodič prostě dělá nejlíp, jak může. Jenom, že mě mrzí jako... ňáká vina...

...no jasně, no...

Že to, jako, slyším, že 'ste udělala, co šlo. Tak... jenom 'sem ňák měla potřebu to dodat.

Děkuju.

Já děkuju.

[smích] *Já taky. A už nemáte žádný otázky, ke mně?*

No, já mam pocit, že 'ste mi to všechno tak ňák zodpověděla. Spíš jako, pokud Vás třeba ještě napadá fakt cokoli...

[15 s] [nalomený hlas] *To bylo tak hodný dítě... to byl tak hodnej kluk...*

...mm...

...nikdy na mě nezapomněl... 'dycky si vzpomněl, 'dycky, 'dyž vodněkad' přijel, tak přivez ' dárky... nebo prostě jenom, jenom kaštiny, nebo 'dyž přines ' jenom čokoládu... ale pokaždý si vzpomněl...

[10 s] *No, někdy to 'de, někdy to 'de a někdy to nejde, no... někdy to prostě ve mně... Prostě ty slzy 'dou, no...*

...tak je asi dobrý, právě, pustit je ven...

...no...

...určitě na to máte nárok!

[smích] *Jo, jo...*

Je to očistný.

Je, no.

Jenom mě ňák napadá ta psychoterapie, vopravdu, že to by moh' bejt ňákej...

...mm...

Ne, že bych Vám to dohazovala, protože jsem z oboru [smích]...

[smích]

...ale... člověk fakt má prostor, ňák, dostat se k sobě... Že by Vám to mohlo pomoci. Určitě to třeba můžete zvážit.

Ty konstelace 'sou taky úžasný... prostě, tam to funguje, tam ta energie prostě jede, to je,

prostě...

...že Vám to taky čistí ty věci. Tak to je supr.

No.

Tak to pokračujte, když je Vám v tom dobře...

[smích] [5 s] Bylo mi tady s Váma dobře.

No, mně s Váma taky. Moc ráda 'sem Vás poznala. A děkuju za ten příběh, celej.

Já taky děkuju.

Rozhovor 3: Dagmar C. (86 let). Syn Martin (45 let; první ataka ve 24 letech).

– Dagmar žije v Praze.

– 15. 3. 2019

Takže teda zapínám nahrávání. Potom nahrávku smažu, teda, zase, jenom si to přepíšu do počítače...

Ano.

...jó?

Ano, ano.

Takže jste souhlasila, děkuju. A, a už se ráda podívám, určitě, na ty, na ty fotky...

[Dagmar mi před začátkem nahrávání rozhovoru nabídla, podívat se na několik fotek Martina z dob jeho dětství.]

Já Vám rozsvítím, abysme viděly...

Jo? Dóbrě...

Ale já jenom, jako, pro... kvůli tomu, abyste viděla, že von jako dítě byl úplně normální, jo. Kdyby jako už vod malinka 'sme tušili, že něco takovýho bude... to 'sme samozřejmě netušili, protože...

To 'ste asi nemohli vědět, že – ...

...von byl takhle hezký dítě...

To je krásnej chlapeček... se směje hezky.

No... Tady potom byli 'sme u našich rodičů, to mu byl asi rok...

...m–hm...

No, tadydle přišel... Jo, to byly Vánoce. No, tak to 'sme, si, takle slavili Vánoce. A tady pak už byl větší... už chodil do školky...

...m–hm...

No, tady už měli nákou besídku ve školce, tak byl za někýho vodníka, no...

...m–hm, m–hm...

A takle už potom byl, 'dyž byl větší...

Mm... poznávám ten úsměv, trošku. [zasmání]

No, no, no, no... A tady už byl školák, to už chodil do školy... Todleto už je taky ve škole...

Tady už taky byl ve škole... A tady už potom mam jenom přáníčka, co mi psal... to vyráběl vždycky...

To je krásný... No, tak to moc děkuju, takle za úvod fotografickej!

No, takže on vlastně byl pořád normální.

Jo, jo, jo, jo. A, a kdy se to teda náá, jako, změnilo? Kdy 'ste začali vlastně pozorovat – ...
Takle. On měl plány, že bude, eee, mít kapelu, a že bude hrát.

On má rád tu hudbu, žejo, Martin, hodně.

On má rád hudbu. A strašně ho lákal buben. Čili my 'sme ten buben vobjednali, platili 'sme hodiny, hodně, bylo to drahý, ale von do toho byl úplně divej.

A kolik mu bylo let v tu dobu?

To už mu bylo... to už vlastně byl zaměstnanej. Tak to už byl po vyučení. On se vyučil, jako mechanik elektronik, bylo to čtyři–, čtyřicetiměsíční, jo.

M–hm, m–hm.

Takže to nebyla maturita, byly to zkoušky, jenom...

...jasně...

...ale bylo to jako ta, ten vyšší stupeň ty čtyřicet, čtyřicet měsíců, jo.

M–hm, m–hm.

No ale nechtěl to dělat, nelíbilo se mu to... Do toho ho vlastně na–, jak bych to řekla... namočil manžel, protože manžel byl přes tu elektriku strašně, strašně jako dobrej, a, jako, dělal to celej život, a říkal mu: 'Budeš dělat... ', mm, ježiš, jak se jim říká... těm... co ovládaj tu... tu techniku u tý, u tý, e, kapely?

E, jako zvukař, nebo něco?

Zvukařem! 'Budeš dělat zvukaře.'

Zvukař? Aha. [zasmání] Tak ho do toho namočil, takle, manžel.

No, tak ho takle namočil. Takže von že jo, zvukaře že ano, 'dyž to bude von... No tak na tu elektriku šel, elektrika ho samozřejmě nebavila –...

...mm, mm...

...ale vystudoval to, udělal to, no, pak už teda měl tu kapelu, tu už měl, když 'eště chodil na tu, na tu školu, jo...

...aha?

...tak to už měl. Kamarády, měl spousty kamarádů...

...m–hm...

...dokonce si koupil starý ojetý, a – mu bylo osumnáct, starý ojetý auto, vždycky naložil kluky do auta a jezdili do zahrádek, protože tady se nesm–, nebylo, kde by cvičili, žejo...

...no jasně...

...pře ty bubny tady dělaly zle u sousedů.

To věřim, mm.

No, tak to 'sme měli kolikrát i všelijaký nepříjemnosti s lidma tady. Ale von nebubnoval dlouho, von třeba tak půl hodiny jenom, aby jo... No, ale bylo, bylo zle. Tak 'sme potom, jako, mu řekli, že nemůže, tak jezdil do těch zahrádek, tam, vždycky na sobotu, na neděli, a tam teda zkoušeli, a mysleli si, jak budou mít, kluci, kapelu, a jak si, teda, jak budou slavný. M–hm, m–hm...

Protože to bylo tehdy, v tý době, jako, hodně, hodně...

...taková lákavá asi vidina, žejo.

No, veliká. No, ale... nevyšlo to, protože někteří chlapci šli na vojnu, někteří se oženili, jo, dokonce dva spáchali sebevraždu, jo...

...mm...

...asi v tom byly možná drogy, já nevím, no...

...jasně... mm.

...no, takže nic. Takže to... Ale, jako, pořád hrál, měl kamaráda, ten bydlel tady o patro níž, jo, potom mu zemřel, tomu kamarádovi, tatínek, tak měl... v (městě ve Středočeském kraji) po něm zdědil dům, docela velkej, tak jezdili zase tam do (městě ve Středočeském kraji) a zase zkoušeli tam, jo. No, nakonec... 'Eště ho měl předtim u sebe v bytě, 'dyž babička zemřela... já nevím, jestli to víte, že...

...eee...

...to nevíte.

...asi ne...

Tady jak je velkej věžák, tady pod námi hned, tak tam manželova maminka měla garsonku.

Aha, aha...

'Dyž zemřela, tak 'sme to na něj přepsali, a tam von má ten byt.

Takže to je ten Martinův byt, jasně.

To je ten byt. To Vám 'eště ukážu, co tam dovede v tom bytě udělat.

Jo, dobře. [zasmání]

Takže... To 'sme... von byl šťastnej, že má byt, my byli rádi, že, taky, že ho nachází, že teda konečně si zařizuje svůj život, žejo... No, ale von ten Honza, já mam takovej pocit, že von fetoval.

A to je ten kamarád s tím bytem v (městě ve Středočeském kraji)?

To je ten kamarád s těm [sic] bytem.

Aha, jo, jo, jo.

A tak potom, protože potom dostal žloutenku, a byla to ta cé, to znamená, že asi zřejmě to bylo

po tom.

Mm.

Martin k nám přišel, přiznal nám to... Já 'sem říkala, 'Řekni mi pravdu, jesi si taky něco nebral.' – 'Ne, ne...' 'No, ale pak přiznal, že jo, a sice, že bral marihuanu.

Marihuanu. Mm, mm.

Marihuanu. No... zřejmě se to na něm podepsalo, protože byl takovej, jako, potom, na nás i dost hrubej, jo...

...aha, byl hrubej...

...a začal bejt, už jako, tak... jak bych to řekla... sice byl samostatnej, měl to auto, jezdil pořád s tím autem, pak dostal ňákou infekci, nebo nevim, co to bylo, do ruky, otekla mu ruka, tak byl asi půl roku nemocnej, ale bylo to zrovna v době, když dělal náhradní vojenskou službu. To on si teda zařídil sám, aniž bychom věděli, jo, bez nás... manžel pořád chodil na vojáky se ptát, kdy už teda bude, a voni říkali, 'Jo, do Františkověch lázní bude... dělá řidičák, udělal si řidičák, pro vojáky. A bude jezdit ve Františkověch lázních s tím nákladním autem', jo. Tak 'sme říkali, 'Dobrý, to se nám líbí...' , jo... No, mezitím ale, samozřejmě, si vyřídil tuhletu, tuhletu civilku, dělal jí na poště, protože von tehdy, v tý době, už dělal na poště, jako doručovatel balíků.

A to bylo po tý škole teda?

To bylo po tý škole. No, po tý škole vyměnil asi čtyři zaměstnání. Ale byly to takový zaměstnání krátkodobý, jo. Kdy prostě vždycky někde nastoupil, a vono se mu to nelíbilo, jo, tak vodešel.

Takže přišel – odešel. Mm.

Pak si zase našel jiný, nebo kamarádi mu dohodili jiný, von zjistil, že tam má velkou zodpovědnost, což měl, protože podepsal, podepsal...

...tu hmotnou... odpovědnost?

...tu hmotnou vodpovědnost, žejo. Tam byly veliký, jako, ňáký drahý... součástky, von říkal, 'Dyby mi to někdo ukrad', to budu platit...' , tak vodešel taky. No, asi čtyři zaměstnání takle vystřídal, až to chytil u tý pošty. Ale to se mu tedy líbilo, protože jezdil, a 'dyž Vám řeknu, jezdil Prahu dvě, Prahu... e, pět, a Prahu jedna, což 'sou Prahy velice těžký, jo. A von neměl nikdy žádnou, e, havárii, nic, a von to zvládnul, jo.

Ale já Vám řeknu, on na to Martin i vzpomínal...

...no... žejo...

Jednou na Komunitě 'sme měli, mluvili 'sme o práci, a říkal, že to ho moc bavilo. Takže...

...no, no, no, no. A tak, jako, zvládnul to dobře, jenomže oni málo... no, málo, pošta, pošta...

málo platili. No, voni mu tam, jako, říkali, 'Nechod' pryč...'; von říkal, 'Já si musím najít něco, abych měl víc peněz', voni říkali, 'Nechod', 'dyť ty znáš nás, my známe tebe, už 'si tady dlouho...'; jo, byl tam pět roků. Takže, 'Nechod' pryč', jo. No, a, 'Mami, pudu, pudu...'; já 'sem říkala, 'Martine, nedělej to...'; a bylo to zrovna v době, kdy začala bejt ta strašlivá nez-, eee, jako, jak bych to řekla, nezaměstnanost. Takže, já říkam, 'Nechytneš lepší místo. Nechytneš nic. Uvidíš...'; jo. A von říkal, 'No jo, ale voni to teďka přehazujou do Malešic, jo, bude to úplně jinej způsob, bude to zpracovávat počítač, já dostanu sjetiny, budu to muset, prostě, vobjet, ty lidi, podle tý sjetiny...' No, a to já 'sem říkala, 'Já to...'; a já zrovna končila tehdy už zaměstnání, tak 'sem říkala, 'Já ten začátek budu dělat s tebou. Budu s tebou jezdit, pomůžu ti to.'

Teda, to je od Vás hezký.

No... nechtěl. Nechtěl. Je to škoda, byl by se uchýtil... Jenže von mi potom říkal, 'Mami, já ti jenom řeknu upřímně, že já už 'sem ten konec dojížděl v [sic] posledních sil'. Protože von už měl to... to mu právě začalo...

...nó?...

...že když jel tím služebním vozem, a zastavil někde na červenou, tak říkal, 'Vedle zastavil chla-, chlápek, v osobním, a celou dobu mě pozoroval a koukal na mě'. A já 'sem říkala, 'Proč by tě pozoroval?' – 'Já nevím'.

M–hm.

A já 'sem říkala, 'No, ale 'dyť' neměl jistě důvod, 'dyť tě nezná...'; jo. – 'To já nevím.' Ale podle mě už to bylo spíš to, že on už měl ten, tu představu, že ho někdo sleduje.

No, zní to tak, zní to tak.

Jo? To už asi začínala ta nemoc. Už to začínalo, protože byl takovej podezřívavej i doma. Kdykoli k nám přišel, rrovnu si šel mejt ruce, a ty si myl třeba desetkrát za sebou...

...jo takle...

...pořád si myl ruce. Ohrrromně čistotnej. Na to, jak je zase dneska na sebe nepořádněj, šíleně, jo, tak tehdy byl zase strašně, takovej, až, až moc nóbl. No. Pořád se sprchoval, pořád musel vypadat dobře, nosil koženou bundu, nosil kožený kalhoty, nosil kanady, jo, no, musel prostě vypadat, jo.

Jo, jo, jo.

Učesanej, vlasy krásný, tady ten culík takle dycky nechal, tady z toho otvoru, ven, jo. Pořád 'sme ho museli česat. Denně se tu sprchoval... von se moh' sprchovat doma, ale sprchoval se tady, nebo se doma koupal, naloženej ve vaně, my 'sme dopláceli taky vodu šest tisíc za rok...

No to Vás muselo stát, právě, strašný peníze...

No stálo, hrozně moc... stálo... strašně. No, a... e, tak potom si našel dívku, jo...

A, můžu jenom, to mu bylo kolik let, když skončil na tý poště, tak zhruba?

No, von tam nastoupil... hned něk... to končil tu školu... tak to mu bylo... von šel vod sedmi... takže mu bylo, už vlastně, jako, víceméně, devatenáct, když to skončil... A... e... pět let byl celkově zaměstnanej, tak mu bylo asi čtyřadvacet, pětadvacet, možná tak. No, a to už měl tu známost s tou dívkou, no. A to byla dívka z Moravy, která byla velice energická, taková, jako, vopra... ale, jako, líbila se mi, dobrá. Měla právě kocourečka, voni byli zamilovaný, i do kocourka, nosil ho sem... A, jako, e..., mam pocit, že to ta dívka myslela vážně, jo, protože von jí vopustil [sic] i svojí postel, a ležel na něký jenom takový rozkládací, protože říkal, 'Martina 'dycky přijde domu, unavená, a řekne, 'Jéé, moje postýlka, to se na ní těším... ', jo, a hupsne mi do postele... '

[smích]

A já říkam, 'No, a ty spíš...?' – 'No, já spim na tom, na tý rozkládací... ' A já říkam, 'No tak... ', to byla ale moje, ta rozkládací, to 'sem měla já, protože 'sme spaly s dcerou v malým pokojíčku, když už potom Martin byl velkej, tak musel spát s manželem, žejo, to nešlo, protože dcera už byla dospělá. [polknutí] No... takže... e, jako, to vypadalo, že všechno je v pořádku, já 'sem říkala, 'Tak jí pozvi... ', a von říkal, 'Vona nechce, vona nechce... ', já sem říkala, 'Proč?' – 'Já nevím... ', jo. No, a pak se to tak něk... já nevím, proč se to najednou rozbilo, jo, a... 'Eště jí napsal, našla 'sem potom takovej lísteček, kde jí napsal, 'Až budeš odcházet, vypni elektriku, podívej se, jesi je vypnutá voda, pořádně zamkni, a nezlob... ', a do závorky dal, '...se na mě'.

Aha, aha...

Tak něco tam asi muselo bejt...

A to myslíte, že byl nákej, jako, rozlučkovej vzkaz, nebo něco takovýho?

No..., už asi se to, něk, chýlilo k nějakýmu rozchodu... Protože vona prej mu potom řekla, 'Jesi mě chceš vyhodit, tak mi to řekni rovnou, vyhod' mě, já si sbalim svejch pět švestek a kocoura, a pudu'. No, a pak najednou přišel a řek', 'Martina vodešla'. A já říkam, 'Ale Martine, to je škoda, protože ta dívka byla velice slušná... ' Vona tady měla sestru, dokonce, vdanou, jo, a tak pak šla zřejmě bydlet k tý sestře. A já říkam, 'A je to škoda, ta byla slušná, a tam byste si ten byteček byli hezky pro začátek zařídili, a mohli 'ste hezky žít... ', jo. A, no, neřek' na to nic, nevím, jo. No, a pak už se to s nim zhouplo, a už byl konec, jo. Pak, teda, se ta... Ta pošta právě dělala tuhleto reorganizaci, a von přišel k nám, a říká, 'Mami. Bud' dostanu odstupný, pět odstupných, dam výpověď, nebo tedy, voni mi daj' výpověď' a daj'mi pět odstupnejch, jo, nebo, teda, pudu na ty Malešice, což se mi nechce, a budu tam tedy jezdit sám, s těmi balíky, a

nebo pudu, e, na jedničku, ale nevím, co bych tam na tý jedničce děl—... ‘ Tam, jak je pošta, na, tady na... hlavní pošta...

Na Jindřišskou?

V Jindřišský.

Aha.

A já říkám, ‘No, a proč nechceš jít do tý Jindřišský?’ A von říká, ‘Já nevím. Tam mě pořád přemlouvají. Říká mi ta pani, ‘Dyt’ tu zůstaňte, my vás známe, vy znáte nás, zůstaňte tu... ‘ Já povídám, ‘A co bys tam dělal?’ A von říká, ‘No to já právě ještě nevím, ale řekli mi, že plat by velkej nebyl, ale že bych si moh’ přivydělat tím, že bych šel vedle třeba uklízet, jako, domy... ‘ To že ty chlapi tam, nebo, někdo to tam dělá, když, jako, potřebuje, tak tudleto, že si ‘eště jednou tejdně vytře chodbu, vedle v baráku, a má za to, já nevím, třeba tisíc, dva tisíce. A já povídám, ‘Marťo, a ty na to nejsi, vid’’, a on říká, ‘No to bych teda nerad, jo. Radši něco jinýho... ‘

M—hm.

Já ‘sem říkala, ‘Martínku, nedělej to, nechytneš... ‘ – nechyt’ . Nechyt’ ... Na—, tolik ‘sme na—, e, napsali životopisů... tolik byl... Pak ‘sem ho teda přihlásila na Úřad, protože přišel, tady plakal, rozplakal se... ‘Ale ‘dyt’ musíš mít ňákou podporu..., nebo, musíš bejt hlášeněj, musíš se přihlásit, aby za tebe platili nemocenskou, nemůžeš takle bejt... ‘, jo. No, pak utratil, teda, samozřejmě pět, e, těch, e... pět odstupnejch, to utratil... Šel potom, teda... na ten Úřad si šel, samozřejmě, se přihlásit, na ten pracák, dostával něco, nevím už co. Pak už tam přestal chodit, už tam nechtěl chodit, jo... Tak ‘sem tam pro ty peníze chodila já. A to vyplácela ňáká pani K., která mi to nechtěla tenkrát dát. A řekla, ‘Musíte jít na pracák, aby mi dali potvrzení, že von skutečně na tom pracáku je hlášeněj. ‘ Tak já ‘sem se vrátila, šla ‘sem na ten pracák, a tam byla ňáká pani U., a říká, ‘Ten chlapec je velmi těžce nemocnej, pozor na to... ‘
Aha, aha...

‘Když ‘sem přišel... ‘, říká, ‘...tak ‘sem se na něj podívala, a řekla ‘sem si, ‘Tenhle kluk dostane místo do měsíce. Ted’ už je to rok, a vidim, jak úplně vodchází před vočima. Ten už se nechytne, ‘ říká.

Že viděla ňáký zhoršení.

Viděla to na něm.

To je zajímavý...

A já říkám, ‘No, ale von potřebuje právě, aby mu vyplatili tu podporu, vod vás ‘. A vona říká, ‘Dam vám to, ale zbytečně, protože to tam pani K. má, já to tam posílám každej měsíc, já vám to dam... ‘, ona mi to dala, samozřejmě ta mi vyplatila peníze... No, a ted’ ‘sem říkala, ‘Co

budeme dělat?’ Nemáte představu, co mi dalo prrráce, když ‘sem ho chtěla dostat k psychiatrovi, aby se na něj podíval.

No to Vám věřim, že muselo bejt... nadlidský úsilí.

Von samozřejmě nechtěl.

Mm.

Jo?

Mm.

Tam už si všichni v bytě... e, v tom, v domě, stěžovali. Jo? Tam už byly... Von už byl zamčenej, nechtěl vodchá–, nechtěl votvírat nikomu... Už tam ma–, manžel za nim chodil, a jenom mu vždycky... strčil dveřma... chleba... a... já nevím, to nejnutnější... Jenom, abyste viděla, jak to vypadalo, ten jeho byt, když ‘sme ho potom, konečně, dostali se dovnitř.

[Dagmar mi ukazuje fotoalbum fotografií dokumentujících stav Martinova bytu – vždy před jeho hospitalizací, a poté po generálním úklidu, jež v bytě Dagmar s manželem několikrát provedli.]

Jejda...

No, no... Podívejte, takle to doničil... Lidem tam nadával strašným způsobem... Lidi se báli chodit dokonce kolem jeho dveří... To už bylo tak špatný, že já už ‘sem viděla, že už je to i nebezpečný, jo. A nemohli ‘sme ho dostat nikam k psychiatrovi... Jo, vidíte, tohleto všecko... To ‘sme s manželem všechno uklízeli...

Jo, že to tam takle na–, nahromadil, Martin, vlastně...

No... Takle tam byl asi rok. V tomhle žil rok.

A to byl rok, teda, po tý, po tý výpovědi?

Po tý výpovědi.

Kdy ‘ste řešili ten úřad...

Kdy se už nikde nechýtil. Kdy už ‘dycky přišel, a říkal, ‘Nic... ‘

A takže říkáte, že nevycházel... takže ‘ste se vídali, jenom, teda, něk v tom bytě, jeho?

Vůbec... Ne, von nás tam nepustil. Von jenom manželovi pootevřel dveře... von mu tam dal tašku s chle–, s jídlem... No, ale chtěl jenom chleba... e, ježiš, co to chtěl... konzervu, lunchmeat... a čerstvej chleba, a mlíko... Tohleto je lodžie, takle to vypadalo na lodžii.

Jo, jo. M–hm.

Takže když potom ‘sme ho odvezli... Ale to bylo... to ‘eště mi dalo strrrrašně práce, s tím Vás

nebudu ani zdržovat.

A to já bych možná ráda, jestli Vám to nevádí?

Jo?

Ten proces, jak 'ste ho přemluvila...

No, tak to Vám taky povim... No, tak tadydle potom už sme začli u—..., pak už 'sme se tam teda dostali... To už 'sme uklízeli s manželem... No, to 'sme se tam nadřeli.

No, to 'ste si mákli.

No, to 'sme se nadřeli šíleně...

Mm, mm, mm, mm, mm...

No... vidíte, takle 'sme mu—...

...— já vidim buben! [zasmání]

[zasmání]

M—hm... Takže 'ste to tam zase dali do nějakýho... funkčního stavu.

No, všechno 'sme to dali zase takle do pořádku. Vidíte, i koupelnu, všechno...

No, no...

Záclony... Malovalo se, samozřejmě, jo. 'Eště linka zůstala stará, pak už byla nová, to už 'sme vobjednávali... A to je lodžie, tadyhle.

Jasně, jasně.

No... Vidíte, jak už to potom měl všechno takle krásně uklizený...

Vidim... Napracovali 'ste se hodně. Děkuju za fotky.

No, ale to nebylo prvně. Tady 'sou další... A vždycky se to vopakovalo, jo...

Aha... Jasně...

A když... Zase musel do léčebny... Vidíte, zase znova, pak.

Jo, koukam...

No. Několikrát, asi pětkrát 'sme to takle dělali.

Téda.

No. Ted' už 'sme nemohli, protože manžel už byl nemocnej, tak už to nešlo... Tak už pani opatrovnice objednala pána, kterej to tam uklízí, tak mě to stálo třicet tisíc... a ted' podruhý to stálo čtyřicet tisíc.

Jejdamane... Tak, tak možná se k tomu dostanem' ještě přes to, jak 'ste se dostali do tý nemocnice, s tím Martinem, poprvý, teda?

No, do tý nemocnice, to 'sem šla... To mi řekli, 'Musí ho odvézt policie'.

Policie.

Tak 'sem šla na policii, a von mi řek', ten pan velitel, 'Přineste zprávu vod lékaře'. Tak mi

pani doktorka tu zprávu dala, já 'sem tam jí přinesla, nic se nedělo.

Aha... A ona, ona ho neviděla, ona Vám to napsala?

Von mně nevodviral [sic], ale voni tam taky nešli, k němu. Protože voni čekali – ...

Jo, já myslela ta lékařka. Jestli viděla Martina.

No. Voni čekali, jestli se něco bude dít, že by přišli... a von nic. Zrovna byl takle, takovej zalezlej, jak kdyby to tušil, jo. Takže nedělal žádný výtržnosti, tak tam nešli. No, tak 'sem zase šla k nim, a říkam, 'Vraťte mi tu zprávu, tohle nemá cenu, já pudu za...', jak byli na, eee, národních výborech, na okresním národním výboru, to 'eště tehdy se 'menovalo, okresní... obvodní národní výbor. Tak to byli ty zdravotní radové. Jestli víte.

Aha... Vůbec nevím.

No... To byli zdravotní radové, 'dycky pro tu oblast, jo. A tak 'sem se tam objednala, ten pan doktor nebyl odborník, ale měl tam u sebe staršího pána, kerej byl psychiatr, jo, a von říká, 'Tady to je pán, kerej, teda, tomu rozumí...', tak mi všecko... Tak 'sem mu to řekla, dala 'sem mu i tu zprávu vod tý pani doktorky, a von, tak von jí volal, a vona, jako, mu řekla, co a jak, hovořili spolu, a von na to říká, 'Ano, ano, dobře, ano, pani doktorko, dobře, jo, tak jo. Tak jo, jsme domluvený'. A říká, 'Tak to máte domluvený u pani doktorky, běžte k ní'.

To je ta, co napsala tu zprávu?

E... ne, takle, já... tu zprávu mi zase vrátil, vo tu, vo to by nešlo. Ale já říkam, 'No dobře, ale co budu u pani doktorky dělat? No, von říká, 'Máte to tam domluvený'. Já nevěděla co, tak 'sem tam šla, a sestřička vyšla a říká, 'Tady máte na sanitku do Bohnic... tady máte tu... eee, jako objednávku...'. A já říkam, 'Ale to mi není, sestřičko, nic platný, protože voni tam přijedou, ty saniťáci, a nedostanu... von jim nevotevře. To je zbytečný. Já 'dyž je tam, i, jako, si objednám, tak to voni budou muset vyrazit dveře.' A vona říká, 'Voni už si poradějí'. A já povídám, 'Neporadějí. Neporadějí. Podle mě, jesi 'sou to jenom sanitáři [sic], a von nevotevře, tak vodjedou. Tam je potřeba policie, u toho...', jo. No, ale teď ty policajti... Tak 'sem volala tu policii, a voni řekli, 'Ne, my nemáme důvod... My nemáme důvod, to by musel vopravdu mít, něco, že je... že, prostě, je nebezpečnej, sobě, někomu...'. Já povídám, 'Jéžíš, ale kdo mi tohleto dá...'

[nádech]

Tak 'sem vobvolala tolik psychiatrů, všecko, kdo by to mi, ňák... dcera tehdy zjistila... asi čtyři nebo pět adres, jo. A všichni mi řekli, 'Ano, musíte mít ale ve zprávě napsáno, že je nebezpečnej, buď sobě, nebo svému okolí', jo.

Jo, že potřebujete mít to potvrzení pro tu policii, vlastně.

Áno. A pak už se to dá udělat tak, že tam přijde jak policie, tak, že přijedou saniťáci, tak, že

přijedou i zdravotníci... jo. A já 'sem říkala, 'No, tak ale jak já tohle...' No, tak vona mi to potom naštěstí dala, tohleto potvrzení, jo. No, tak 'sme to potom... Jo! Pak 'sme svolali na obvodním úřadu takovou radu. A tam byl nákej pan doktor M., jo, to byl jejich právník, a von tehdy říkal, 'Vy si to představujete velice jednoduše, ale tady 'sou lidský práva, a pokud' von nebude zbavenej svéprávnosti, tak ho nedostaneme... A nikdo nám ho tam odtad' [sic] taky dávat nebude. Musí bejt zbavenej svéprávnosti...' , jo. Tak ted' 'sme říkali, 'Tak co...?' , a von říkal, 'Napišeme to, uděláme to, a počkáme, jak... co bude dělat soud'. No, tak... A to 'eště mi, vlastně, takle. To mi 'eště poradila tady na družstvu, to 'sem zase, vidíte, už zapomněla. Na družstvu, pani ředitelka z družstva, mi dala adresu na nákou pani... ale to bych taky věděla, pokud' byste potřebovala její 'méno... tak... A ta byla velice milá a z náký taky takový organizace, která pomáhala těmhle lidem, a ta mi právě domluvila tu schůzku na tom národním výboru, jo. Abysme to mohli projednat. A vona řekla, 'Musí se z toho udělat zápis...' , vona to řídila tam, jo, řekla, 'Musí se udělat zápis, musí... každěj si k tomu řekne svý, jo, a dá se tok tomu soudu'. No, tak to udělal za mě, vlastně, ten obvodní úřad. Jo.

Protože já bych to byla musela udělat sama, jo. Ale to já, jako matka... těžko, jo...

No, že 'ste na to nebyla sama, aspoň...

No, tak to udělali. Čekali 'sme hrozně dlouho. Dostala to náká pani doktorka, která, mi vo ní říkal ten pan doktor M. říkal, 'Jestli to dostane pani doktorka...' , ted' nevím 'méno, řek', '...tak to si teda počkáme'. A já povídám, 'Ale my nemůžeme čekat. Von už je v takovym stavu... A ten, ta situace je tam tak strašná, v tom domě...' , tam už si stěžoval kdekdo, protože se už báli jít kolem dveří, von jim dokonce vyhrožoval, že je zabije, a takle, říkam, '...to nejde... Musej'...' Von třeba vtevřel, když nikdo nebyl na chodbě, a pustil kocourka proběhnout, jo. Pak teda kocourek zase vběhnul zpátky, a zaklap' ty dveře, a protože někdo šel, začal štěkat pes někde, jo, zaklap' ty dveře, a jak ty lidi vyšli ven, tak jim strašně nadával, jo. Takže to bylo to, že... Tady byly pořád stížnosti, sem pořád někdo k nám volal, to bylo hrozný.

Mm, mm...

No. Takže potom ta pani doktorka, já, povídám, volala na, k tomu soudu... Von mi řek', ten pan doktor M., 'Zavolejte si tam, a popoňte to'. A tak 'sem tam volala, a ona mi říká, 'No, já to tady mam na stole, ale já nevím, co s tím...' , a já říkam, 'Pani doktorko, čekat nemůžeme'.

No to Vám asi moc nepomohla...

Ne. Já povídám, 'Nemůžeme. Tam je ta situace tak strašně vážná, já už čekam víc jak rok.'

Mm...

Rok... To trvalo víc než rok, všechno. To bylo hrozný. Ten tam byl zalezlejší, tuhle tam byl. A já, ona říkala, 'No, ale... vono, víte, zbavit svéprávnosti není tak jednoduchý...', já povídám, 'No, ale když je tak nebezpečný... a musí se o něj někdo starat, von není schopen sám žít...' Já říkám, 'Podívejte se, jesiže to nevyřídíte, tak já se vobrátim na televizi, jo, a nebo na noviny... Já 'sem...', a ona mi říkala, 'Nevyhrožujte mi. Jesi mi chcete vyhrožovat, tak to končíme hovor'. A položila mi telefon, jo. No, ale volala za pět minut zpátky, jo. A že, teda, by se to dalo nějak udělat, jo, a já říkám, 'Já 'sem Vám nechtěla vyhrožovat... Jesi to berete jako výhrůžku, tak já se omlouvám. To nebyla výhrůžka... Já prostě to dělám už ze zoufalství, protože já ho potřebuju do té léčebny dostat, a takle von mi tam nepude'. No, tak... jo... tak to projednali... Šli 'sme k soudu, šel zástupce z úřadu, jo, pan Š., nevim, jesi ještě znáte, asi, pana Š....

...vůbec nevim...

...no.

Mm.

Takže... 'sme tam byli, u toho, já 'sem tam musela si říct svý, žejo, voni tam měli taky ten zápis, co 'sme projednali, 'eště tam měli lékařský zprávy... Přišel potom pan doktor z Bohnic, kterej ho už, jako, nějakým způsobem vyzpovídal, ale vyzpovídal ho, 'dyž si von byl na úřadě pro peníze, což, teda, von vůbec netušil, že ho tam budou zpovídat, jo.

Jo, no... jasně, no.

A voni mu řekli, 'No, přijďte si, ale budete... e, až zejtra, protože my máme výpadek, peníze nejsou, přijďte zejtra'. No, a tak von teda přišel zejtra, voni ho hned usadili do nějaký místnosti, kde zamkli, no a přišel pan doktor, představil se mu, byl to nákej z Bohnic, a udělal s ním rozhovor, a zjistil, že vopravdu to je... že to, teda, [sic] na to zbavení té svéprávnosti. Plně ho zbavili svéprávnosti, jo, nebyl, neměl vůbec žádný práva, jo... no. No, a pak, tedy, najednou, že ho odvezou. No, a to byl další takovej velkej problém, kdy my 'sme to vůbec neměli vědět, jo, a večer mi volal obvodní lékař, náš, jo, a říkal mi, 'Pani C., máte to zejtra zajištěný, s tím Martinem?' A já povídám, 'A co máme mít zajištěný?' Povídá, 'No, 'dyť ho budou odvážet do Bohnic. A já bych nerad, já u toho budu, a já bych nerad, aby tam u toho byla televize, a já nevim kdo, a večer, abysme byli všichni v televizi, jo... znáte to, co dělá bulvár'. Já povídám, 'Ježiš, a já to ale ani nevim... že ho vodvážej'... nebo že ho budou vodvážet...' – 'No, to já nevim, taky'. No, tak 'sem hned volala tu pani K., a ona povídá, 'Jéžišmarjá, vy 'ste to neměli vědět, to mělo bejt bez vás...'

A proč jste to, jako, neměli vědět?

E... no, voni asi chtěli... já nevim... nás ušetřit, možná...

Aby–, abyste se nevylekali, nebo...?

No... asi, asi. Asi, abysme, aby to, aby ten Martin to nebral tak, že my v tom figurujeme. Jo, aby nás bral pořád jako rodiče.

Jo takle.

Aby 'sme byli mimo, jo.

Aby, vlastně, se nezlobil. Jasně.

No... tak to takle. No, jenomže... bohužel, jo... nešlo... i když, teda, už 'sme to věděli, tak ráno přišel ten pan Š., a říká, 'Tady mi podepište, že s tím souhlasíte. Že vo tom víte, a že s tím souhlasíte...', já říkám, 'Ano'. Tak vodešel a za chvílku volal, a říkal, 'Nechtěj' mi, nám, nechce nám votevřít, prosim Vás, pane C., přijďte sem.' Tak se manžel voblik', šel tam, zaklepal, jo, a říká, 'Mart'o, votevři mi...' A von říká, 'A co chceš?' A von říká, 'Potřebuju s tebou mluvit.' A von říká, 'A seš sám?'

Mm...

A von říká, 'Sem.' Nebyl. Samozřejmě. Byli tam jak z Bohnic, dva takový obři, byli tam dva policajti, dva obři, byli tam záchranky i s tím, s, s tou židlií pojízdnou, a byli tam tři lidi z toho úřadu našeho.

Teda, no to je delegace.

Plná chodba, jo. Já 'sem tehdy vyšla, to si vzpomínám, tady vzadu parkem, a dole stáli hasiči, a měli už vy–, nahoru, připravenej ten, takovej ten vozejček, jo, kdyby bylo nejhuř, tak že tam vlítnou přes tu... e, přes tu lodžii. Já 'dyž 'sem to viděla, tak já 'sem úplně kvičela.

Mm...

Mně bylo úplně jedno, kdo tam chodí s pejskama nebo ne, já 'sem říkala, 'Pane Bože, zachraň ho, hlavně... a hlavně, at' jim, at' skočí, 'dyž už, tak do toho vozejku, hlavně, aby neskočil vedle', jo. Já byla úplně vyřízená, jo. No, tak nakonec, 'dyž manžel řek, 'Votevři...', tak von votevřel. Takle, von tam dal takle nohu, jo, aby teda nemoh' zavřít, jo, a...

No, a jak to dopadlo, teda?

No, dopadlo, že ho vyndali ven, no. Votevřeli... Von teda nechtěl. Bránil se, bránil se strašně, já 'sem pak, teda, přišla, a viděla 'sem, jak ho vodvá–... no, vodváděli ho v želízkách, ruce měl, nebo tady vpředu, já už nevim...

Aha, aby se nemohl bránit.

No, aby se nemoh' bránit, tak měl želízka. Policajti ho naložili do jednoho auta, ty sedli do druhýho... hasiči, okamžitě, samozřejmě, pryč, protože ty měli svý hotový... nó... 'eště kdo, 'eště, tam byl... jo, ty záchranáři, ty ho vezli, teda, ty vodjeli taky, protože nepotřebovali ho

posadit, no, takže vodjeli, a... vodvezli ho do Bohnic. No, a byl v těch Bohnicích, a byl tam strašně dlouho, byl tam asi půl roku... Nejdřív byl na tý jedničce, jesi to znáte, já nevím, to je ten přijímáč...

Jo, trošičku tuším. To je příjmový oddělení, ne? Než člověka zařadí někam...

No. Tam byl dlouho... A... e, pak 'eště, nevím, jesi šel na nákej pavilon jinej, už nevím...

Možná nákou Následnou péči, potom?

No... myslím, že jo. No, přišel domu... jak vidíte tady, přišel do čistýho, jo. Mezitím 'sme to dali všechno do pořádku, protože von tam... My 'sme, tedy, za nim chodili, jo, protože já 'sem zrovna v tý době měla operaci štítný žlázy, takže to všechno zas 'eště se mně zkomplikovalo... No, ale nic. Pak to. A, to se [sic] pamatuju, že to po tý léčbě, a s naší pomocí, kdy mi 'sme za nim chodili, kdy 'sme mu uklízeli, kdy von 'sem chodil na jídlo, kdy von si, teda, to 'sme mu šli pro kocourka... Kocourek umřel, je to dva roky, nemůžu na něj zapomenout, jo...

Jejda...

...zrovna, 'dyž umřel manžel, tak i umřel kocourek...

Mm... no, to pro Vás muselo bejt těžký...

No, rána hrozná...

To vám věřím...

...voba dva... Hrozná rána.

To mě mrzí.

Takže... e... e... e... chtěl toho kocourka, tak 'sme mu ho, teda, vzali, no, von ho strašně ale miloval, měl ho hrrrozně rád, jo. A, takže, potom, e, to trvalo čtyři roky, dělal dobrotu, než mu to začlo znova.

N-, jo, než se to znova zhoršilo?

Znova se to začlo, a to měl opatrovnici tu pani K., právě, vona byla hodně energická pani, vona třeba řekla, 'Vidím, že se Martin, přestal na sebe dbát. Můžu mu říct, aby...' Já 'sem říkala, 'Můžete... ne, můžete. Musíte. Řekněte. Vy, prostě, 'ste energická pani, a Vy mu dáváte peníze...', protože von si tam chodil, tam mu chodil důchod, já říkam, '...tak Vy si tam, prostě, můžete mu tuhleto říct, a řekněte mu to důrazně'. No, a vono to platilo. Jo, von skutečně jí poslušal, dbal na sebe, jo. Jenomže po těch čtyřech letech, von má totiž, 'eště ke všemu, Leidenskou mutaci.

...e, co to znamená, se Vás zeptam?

Já nevím, co, jestli... No, my 'sme nevěděli taky, co to je, zjistili mu to v těch Bohnicích, a sice je to velká srážlivost krve, jo.

Aha, aha.

Já jí mám taky, ale mně to teda nevadí, ale manžel to měl, protože se dělaj' hodně trombózy, jo. Ty lidi mívaj' hrozně často trombózu, a manžel měl asi třikrát, 'dycky mu natekla noha, dokonce byl i v nemocnici s tím, a měla to dokonce i jeho maminka, jo.

Aha, takže je to dědičný, takle.

Je to silně dědičný, protože ted' to má moje dcera, zjistili, a má to i moje vnučka. No, to zjišťujou na Karláku, voni si vyhledávají sami ty lidi, jo.

Aha, tam je nějaká ta Hematologie, žejo, nebo něco.

Ano, ano, ano, na tej Hematologii. No, takže zjistili, že to má, jo, a že, teda... Zrovna mu vtekla strašně ta noha, a von tehdy volal, a říkal, 'Tati, prosim tě, moh' by 'si sem přijít?' Jo, a ta pani K. mi tehdy říkala, 'Zdá se mi, že se Martin horší.' A já povídám, 'Mně se to zdá taky...', a vona povídá, 'Ale co my s nim budeme dělat? Jak my ho tam dostaneme?' Já povídám, 'No, ted' už by to bylo jednodušší. Když je zbavenej svéprávnosti, tak nám pani doktorka dá papír, a už nám snad přijedou všichni, i ty hasiči, a všichni, a nějak bysme ho tam dostali, ne...', a vona říká, 'No, uvidíme...' Jenomže von do toho dostal tu trombózu, volal sem, a říká, 'Přines mi, tati, hůl, já se nepostavím na nohu'. A já říkam, 'Tati, nenos mu tam tu hůl... My nevíme, co von má zase za lubem, když se tam horší, jak to vidíme, všichni, nenos'. No, tak von tam nevo-, neto-. A potom druhý den ráno nás volala, eee, taková slečna tam bydlí... ale vona už je taky starší... a von si na ní myslel, ale vona prostě neměla, samozřejmě, neměla zájem... Takže, vona mně volala, a říká, 'Martin je špatnej... Volal, tady u mě byl, a chce, abyste tam přišli, tak přijďte, jo, mam vám zavolat, tak vám volam, abyste přišli, a prosim Vás, řekněte mu, at' mě neobtěžuje'.

Aha...

No, tak takle. Tak se nedalo nic dělat, takže manžel se sebral, šel tam, jo. No, když viděl, jak má vteklou nohu, vodshora až dolu, no, tak hned volal doktora, no, doktor tam přišel, říkal, 'Á je..., tak to chce nemocnici'. No, tak okamžitě, teda, přijeli, naložili ho, vodvezli ho na Bulovku... Jenomže z tý Bulovky pan doktor zjistil, že, teda, von je psychiatrickej pacient, tak ho tam nechtěli, tak mi volal, a říká, 'Von je psychiatrickej?', já povídám, 'Je...', 'A byl na -, v Bohnicích?' Já povídám, 'No, byl...', jo. 'A je nebezpečnej?' Já povídám, 'No, já nevím, jak je nebezpečnej, ale, jako, ta psy-, psychóza tam je', jo. Ale on seděl zrovna u toho, slyšel to, a říkal, prej, 'Já 'sem říkal, Krista Boha, proč to ta máma říká', jo. No jo, ale tak nedalo se nic dělat, vodvezli ho do Bohnic, jenže voni v Bohnicích naštěstí maj' internu, takže ho vodvezli na internu, léčili ho tam, tu nohu mu, tedy, vyléčili, ale z nohy šel rovnou na pavilon, a rovnou byl na pavilonu.

Mm. Mm, mm.

No. Tam ho dali do kupy taky, protože 'dyž už potom byl dobrej, to 'sme – ... To 'eště měl všechny zuby, to vypadal velice hezky, von měl krrrásný zuby, měl 'eště i všechny vlasy, von byl blond, a měl je 'eště takle dlouhý, kudrnatý, jo, takže 'eště na sebe dbal, a říká, 'To je taková smůla, já musím domu, a ted' tam zrovna přivezli tak krásnou holku... A mně se tak líbí, jo, a já musím domu. Ježišmarja', jo. A já povídám, 'No jo, vidíš...' – 'Jé, to mam smůlu...' , no.

Mm...

No, tak ho pustili domu, my 'sme opět, mezitím, to bude druhej, jako, tady nákej, ten... zase uklidili, zase tím samým způsobem, zase přišel do čistýho, no. No, a takle se to pořád, jako, mění. To je... jo? Ted' se, ted' se ty intervaly zkracujou, a vždycky, tam se mění i ty opatrovnice, ta už je pátá nebo šestá, tadle pani, která tam je, ta pani B., vona je teda strrrrašlivě hodná pani, jo. Velice dobře se s ní jedná, velice je taková citlivá, nevim, jesi jí znáte, jesi 'ste jí viděla... Je, je výborná, ale... von by potřeboval asi někoho energičtějšího. Tu pani K., jo. Ta by si s nim poradila líp. No, ale tak my si vybírat nemůžeme, žejo, no, takže... vždycky říkala, jak to, jak to udělat... No, jednou ho dokonce museli vodvážet tak, že ho dokonce honili, museli zastavit dopravu, policajti...

Až takle...

...a honili ho po ulici, protože si přišel pro peníze, a tam už na něj čekali, jo, se sanitkou, a von 'dyž to viděl, tu sanitku, tak samozřejmě peníze nechtěl a utek', jo. Tak voni okamžitě zavolali policii, policajti hned samozřejmě zašpérovali ulice, auta nejezdily [sic], tramvaje nejezdily, a tam ho chytali.

Aha...

No. Ale to už je zase del–, delší dobu, jo.

M–hm, mm.

Pak už přišly dokonce i takový jeho období, kdy už sám zjistil, že tam nemůže bejt, a sám si je zavolal, jo?

Dokonce i takle?

Dokonce i takle. To je asi tak dva roky, možná, jo. Kdy už viděl, že to neni možný, jo. Protože manžel už nemoh', to už byl manžel těžce nemocnej a to už byl víceméně víc v nemocnici, než doma. To vždycky do nemocnice, domu, do nemocnice, pak zase do Bohnic... taky do Bohnic, taky už potom byl mimo, taky 'sem měla trápení s jedním i s druhým, jo...

No ted' si říkam, že 'ste to měla strašně těžký... na obě strany.

No. Hrozný. Hrůza. Hrůza. Hrůza. Já Vás nechci s tím obtěžovat, ale...

Vůbec mě s tím neobtěžujete.

...jako, kdo to nezažil...

Je to důležitý, ty Vaše pocity.

...nepochopí. Nepochopí, slečno, hrůza hrůzoucí. [výdech] Je, von už potom... Jemu bylo jedno, že se počůral, jemu bylo jedno, že se pokakal, jo...

...mm...

...to už von bral jako, jo... Jo, a 'eště byl hrubej, jo. 'Eště byl na mě hrubej. Takže to všechno k tomu... A 'dyž Martin 'eště zase zlobil, a řek', nechtěl přijít. Řikal, 'Přid' za mnou. Můžeš za mnou přijít?' Já 'sem říkala, 'Nemůžu, Martínku', jo. No, 'dyž potom manžela vodvezli, tedy, do Bohnic, tak 'sem chodila za vobouma. Jo, to 'sem měla vozejček, a 'eště tašku, a 'eště tašku přes rameno... je to dva roky, jo... já 'sem úplně vyřízená na páteř. Mm...

Takže... e, 'sem jela za manželem, tomu 'sem dala věci... 'Nechod' domu, prosim tě, nechod' domu', plakal, držel mě za ruku, já 'sem říkala, 'Já přídu zas 'eště. Já se musím stavit za Marťou'. Vyšla 'sem ven a Martin už tam na mě čekal, seděl na lavičce a říkal, 'Tak pod', 'deme. Já mam vycházku, pod', 'deme se projít a 'deme do domečku, a koupíš mi něco v domečku, tam, jak je ten domeček'. Jak je to vobčerstvení. U tý hlavní brány. 'Sou tam stolečky, lavice, a ty pacienti si tam poseděli, no... Tak 'sme šli 'dycky do domečku, tam 'sem mu něco koupila, popovídali 'sme si, zase 'sem ho vodvedla zpátky, no a ted' 'sem říkala, 'No za manželem už jít nemůžu, to už bych přišla domu někdy v sedum večer... ', a už 'sem, už 'sem pletla sotva nohama...

Mm... 'ste musela bejt straaašně unavená...

Zhubla 'sem šestnáct kilo, co Vám mam říkat.

[výdech] Jejda...

Já vážim šedesát jedna kilo, a měla 'sem sedumdesát pět. No.

Mm... Já si úplně říkam, že to muselo bejt strašně těžký, že...

...no, bylo to strašný, no.

...že oba Vás, jako, potřebovali... ale Vy 'ste je taky, žejo, potřebovala, a ted' 'ste v tom byla, vlastně, tak, jako, sama.

No. Úplně sama, no. Kdyby mi manžel... Takle, on byl o čtyři roky mladší než já. Takže tady ten... Ale zřejmě to bylo asi genetický taky u nich, protože ta jeho maminka taky takle dopadla špatně, potom...

...s těma trombózama, myslíte?

Jo, taky... Takže von... asi zřejmě... Samozřejmě, nemoh' za to. Nemoh', jo, to já neříkam, že... A musela 'sem se postarat. Já 'sem tam chodila třikrát tejdně, za nim. A sestřičky 'dyž

mě viděly, tak říkaly, 'Ježíš, to snad není možný... já Vás obdivuju ...' A já 'sem říkala, 'A proč?' – 'No jak Vy sem chodíte často. 'Dyť Vy 'ste tady snad denně... ' Já povídám, 'Nejsem, vob den.' – 'No, stejně... ' Já povídám, 'A jinej nechodí?' – 'Ne... ' No...

Asi na to nejsou zvyklí, že by se někdo takle staral, žejo...

No... Vono, no, asi jim to připadalo divný, protože von už potom byl protivnej, víte. Voni se ty lidi ke stáří změní, už 'sou potom hrubý, von už potom to—... ne—, nebere tak, jako, aby... To, co tady vidíte...

[Dagmar ukazuje na mnoho keramických sošek, které jsou vystavené na poličkách podél jedné ze stěn obývacího pokoje.]

...todle všecko 'sou dárky, kerý mi kupoval k svátku, k narozeninám, protože se mu to líbilo, jo. To byly jeho, jeho záliba... to byly [sic], jeho koníček. Todleto viděl někde, tak to koupil, ale protože se mu to líbilo, ale dal mi to k svátku, nebo k narozeninám, jako. [zasmání] [zasmání] Jasně. Tak 'ste se podělili o sbírku, vlastně...

To je jeho sbírka... ano, to je jeho sbírka...

Jasně... ale věnoval to Vám...

A něco je teda značkový, něco má cenu, něco není značkový, ale to, prostě... Ale byl hrozně pozornej, hrozně šššikovnej, jo. Co, tak, technicky, co bylo potřeba, všechno..., von vždycky říkal, 'Na co se tu podíváš, všechno 'sem měl v ruce...', což je pravda, jo. Byl... No, a najednou bezmocnej, ležel tam, a 'eště byl na mě hrubej... 'Eště, 'sem vešla do dveří, a začal křičet, 'No, kde seš, prosimtě...' A já 'sem říkala, 'No, 'dyť už jdu... Nezlob se, nerozčiluj se...' – 'Já tady čekam, jo, a ty nikde...' Já říkam, 'Ale 'dyť už... Co 'si chtěl, co 'si potřeboval?' – 'Je mi zzzima, hrrrozná...' Já 'sem říkala, 'No, 'dyť nemáš ponožky... pod', nazujeme honem ponožky, jo, a dáme teplej čajíček, jo...' – 'A dyť je vařicí...', ten zas byl vařicí, jo... No... no, už byl, už byl...

To 'ste si užila... Já Vás v tom vidim jako takovou... hrozně laskavou a bezmocnou zároveň – ...

...no, bezmocnou, bezmocná – ...

... – že 'ste dělala, co 'ste mohla...

... – bezmocná je každá... bezmocná je každá –... Kerý, takle, kerá na to takle doplatí, jo. Nikdo totiž nepočítal s tím, že tím, že 'sem vo čtyři roky starší, že, teda, 'eště budu mít takovýhle trápení, žejo, no. No, a ted' 'eště ten Mart'a k tomu, ten byl, zrovna, to se... no, von

tam byl mockrát. Já... nevim... jesi... mám to i někde napsaný... ale to Vás asi nebude zajímat, kolikrát...

Jestli chcete...

No...

Opakovalo se to hodně, asi...

No... Určitě desetkrát tam byl, jo. My už 'sme to potom totiž ani nefotili...

Ten byt, myslíte, zase? Jo.

Tady 'sou pak 'eště další...

M–hm...

Vidíte...

Jo, máte další albíčko...

Mam další... Já Vás s tím nebudu vobtěžovat – ...

Ne, mě s tím vůbec neobtěžujete. To si prosím nemyslete.

... – jenom Vám chci ukázat... Vidíte... Tady už, teda, asi zase uklízejí, no... No, ale předtim...

'Eště Vám teda rozsvítím líp...

Heh, děkuju moc... Já, teda, vidim dobře...

... – chcete podívat, jak von to tam dycky doved', jako, dodělat...

[7 s] No, tady třeba... vidíte, to 'sem tam zrovna, už 'sem uklízela, jo... Takže my 'sme to vopravdu... jo, dělali, s manželem... To my 'sme se tam nadřeli strašně moc, no.

Pořád vlastně dokola, žejo.

No, pořád dokola. To bylo vždycky, když ho vodvezli... tak 'sme...

Mm, mm, mm.

Takle to vždycky 'sme našli, a pak 'sme tam vyrazili, no...

[3 s] Takže takle.

Mm, jo. Takže takle. Tak mě teď napadá strašná spousta otázek, a vůbec nevim – ...

No, povídejte... No, klidně, klidně...

... – vůbec nevim, jak to pojmout. Tak možná se vrátím k tý první, teda, hospitalizaci.

Ano.

Tak vlastně 'ste říkala, že tam byl Martin asi půl roku...

...asi půl roku.

A... to byla, vlastně, kdo–, do–, doba, kdy už mu stanovili tu diagnózu? Kdy řekli, 'Ano, jako, má schizofrenii'?

Ano, ano. To už věděli, to už věděli.

Mm, to už věděli... A zeptám se... mm, jakoby, bavil se s Váma o tom tehdy, e, někdo? Jako,

z toho, z těch... z lékařů, nebo, nevím, z psychologů, že by si Vás třeba vzali...
E, prvně, tehdy, 'dyž tam byl, tak nikdo.

Vůbec nikdo.

Vůbec nikdo.

Jo. Takže... věděli 'ste, že má ňákou diagnózu, ale neřekli Vám, jako, nic.

To vím, to 'sme věděli vod pani doktorcky... co je naše pani doktorka, jo. Protože manžel v tý době už pak začal chodit taky. Protože už začal mít ňáký deprese, jo.

Mm, mm.

Tak začal chodit sem k pani doktorce, já už nevím, jak vona se 'menovala... vona šla potom do důchodu... Ale byla hrozně, jako, milá, příjemná, moh' jí člověk říct všechno, co, jako, ho trápí, vyslechla, jo, byla moc, moc pří-, moc fajn. Ale... e, jako...

Takže měli stejnou lékařku, a, vlastně – ...

...nó... vod tý 'sme to věděli, no... vod tý 'sme to věděli... Dokonce... takle. Dokonce mě vzala, i si tam, mě tam tehdy vzala jako pacientku...

...nooo?...

...musela 'sem vyplnit celej takovej velkej dotazník...

... [zasmání] vstupní formulář ňákej...

...ano, aby o mně všechno věděla...

...aha...

A teprve potom 'sem tam k ní mohla chodit na to, aby mi řekla, co se děje, 'dyž tam Martin chodil potom třeba si pro léky, nebo 'dyž tam chodil na, jako, na kontroly k ní... Tak 'sem tam mohla, aby mi mohla říct, co se děje, jo.

Tak to je zase skvělý, že Vás mohla informovat, takle.

No. Takže to, takže 'sem chodila k ní.

Jo. Takže to 'ste věděla – ...

...věděla...

... – už teda, vlastně, oba, s manželem. Před těma Bohnicema 'ste věděli, že 'de o tu schizofrenii.

Věděli. Věděli.

Aha! Jo. Já 'sem právě myslela, že, jakoby, jak byl problém Martina dostat, někam, tak že 'ste to, jako, nevěděli, a on že to taky nevěděl...

Věděli. Věděli.

Aha. Takže on, on začal chodit k tý pani doktorce ještě před tou hospitalizací.

Ano. Ano.

Už tomu rozumím.

Tam byl jenom problém ho dostat do té léčebny.

Jasně, takže 'ste to věděli... Takže ona vám, teda, řekla, nějaký specifika života – ...*áno, ano.*

Jo, jo.

Vona dokonce... Vona mu dávala léky, už, i na to, jo. Von k ní chodil. Von k ní chodil, a dávala mu léky. Jenže tím... já nevím, jesi k ní chodil, když byl, když nevylejzal ven, ten rok... jesi ty léky vysadil... to právě já nevím, to už si nepamatuju, vono je to dost dlouho... To je to, že už si to nepamatuju...

Tak to vůbec, jako, nevádí.

No...

Spíš, třeba, jestli ty léky vůbec Martin někdy vysazoval? Že vim, že v BONě s tím byly trošku potíže...

Vysazoval, vysazoval. Právě, že, asi, je tehdy vysadil, proto se mu to potom vrátilo. Proto se mu to... Ale čtyry roky, vopravdu, to bylo v pořádku. Takže k ní chodil, a dbal na sebe, a bylo vidět, že, jako, má vo sebe zájem.

Jo, jo, jo.

Že se chtěl líbit, jo. Asi se i děvčatům v té době líbil... no, tak nebyl zas 'eště tak starej, žejo...
[smích]

... 'dyť mu tehdy, to mu bylo tak šestadvacet, sedumadvacet... No, a tak, jako... měl zájem, no.
Takže, takže chodil, teda, vlastně, po té hospitalizaci, i před ní...

Ano.

Mě spíš, jako, zajímal, moment, vlastně, jak došlo k tý, mm, k tomu stanovení... víte, jako, tý, tý nemoci, vlastně. Kdy, jakoby, řekl, někdo, že, teda... že Vy 'ste to viděla, ta pani na tom úřadě to viděla...

...ano, věděli 'sme to... Věděli, protože 'sme měli zprávu, že by moh' být nebezpečný sobě, nebo někomu jinému... Na základě té zprávy, právě, 'sme ho vydla–, vydlabali pak ven. Ta pani doktorka, tadyta... K., se 'menovala. Pani doktorka K., no.

Jo, jo, jo, tak ta mu to sepsala...

No.

Mě spíš, jako, zajímá, co byl ten impuls, že začal chodit, k tý lékařce...

No, no, no, no... A tehdy právě... dneska to tak možná už není, ale tehdy to tak bylo, že musel být zbaven svéprávnosti, jo, úplně... ted' mu už jí zase vrátili...

No, právě – ...

...žejo.

... – ona už se dneska nedá zrušit úplně, ona se dá omezit.

No, to je vono. Omezit.

Pro ňáký, že třeba, nakládat s financema můžete do výše... několika tisíc.

No, no. No, no, no, no.

Nebo, nebo tak. Ale zbavit, zbavit se nedá. No.

No, takle. Neni Vám horko?

Je mi... děkuju, je mi dobře! 'Ste moc hodná.

Ne? Jo.

Já 'sem se v tom pořád jenom, omlouvam se, že 'sem zmatená...

No, povídejte...

Ale... mě spíš zajímá, jak se stalo, že Martin začal chodit k tý pani doktorce. Takle. Ještě před tou hospitalizací. Jestli, e, tam šel, teda, za ní sám, prvně, nebo Vy 'ste ho k tomu podnítli, nebo ta pani na tom úřadě, nebo, nebo... Víte, jako, jak se stalo, že – ...

Rrozumim, rozumim, rozumim. Ježiš, jak my 'sme ho tam dostali...

Mm...

[9 s] *Já mam pocit, že tam nešel. Já mam pocit, že tam nešel...*

Jo, že tam nešel...

Já mam pocit, že tam nešel. Že 'sem tam právě šla já. A já 'sem vyplňovala tuhleto všecko.

Takže Vy 'ste, jakoby, popsala pani doktorce spíš ty příznaky, a ona řekla, 'Vypadá to jako – ...'

Mm. Von tam nešel...

Aha... Jo. Tak to mi potom dává ňák smysl, no.

Já... jenom chci říct, kdo mně, vlastně, dal podnět, e, na to, že to máme rozjet na tom úřadu, protože já 'sem nemohla, nemohla 'sem, prostě, nikde prorazit, jako jednotlivec, jo. To musel ten úřad. Jak vona se 'menovala, ta pani...

No já 'sem si spíš říkala, právě, že 'dyž byl takovej problém s tou nemocnicí, tak že i s tím psychiatrem, že... Že 'sem si to potřebovala ujasnit, jak se to stalo.

Ano, ano. Ne, tak tam... tam tehdy na nás moc zájem neměli... [3 s] Mm... to je nejhorší, že já nebudu asi to–...

Tak jestli to, jako, takle nedohledáte, zpětně, tak to nevadí...

RIAPS, se to 'menuje.

RIAPS! Takže 'ste šli do krizovýho centra.

Znáte?

To znám, jo, jo, jo.

No. RIAPS. A ta pani magistra, myslím, že to byla... nevíte, neznáte nikoho...

M–, m–, m–, znam pani doktorku Š., ta mi vede bakalářku. [smích]

Aha, tak ta se 'menovala, tadleta pani, jinak, ale byla hrozně příjemná, milá, hodná. A ta mi strrrrašně pomohla. Tak ta mi pomohla, jo. Jinak by byl nepomoh' nikdo. Nechodil sem, ne, nechodil.

Jo, jo, nechodil.

Nechodil.

Takže Vy 'ste šla na RIAPS, že se něco děje se synem, probraly 'ste to tam...

Áno, áno. Že potřebuju to potvrzení, jo... Že nevtvívá, že zlobí, že to, co tam dělá, za to... takle, takle to bylo. Začlo to takle.

Jo, a potom ona Vás odkázala na ty úřady, a pak došlo k tý hospitalizaci? Takle?

Pak došlo k tý hospitalizaci. Tam se s náma taky nikdo nebavil, tam byl teda půl roku, dostali ho z toho... 'Dyž tam šel za ty čtyři roky, tak se s námi taky nikdo neba–..., jo, bavil. Tam nám pani doktorka jenom volala, že má tu Leidenskou mutaci, že to bude už na celej život, abychom s tím počítali, že by měl bejt na kontrole na Karláku, že by měl chodit na pravidelný kontroly, což on nechodí, samozřejmě..., jo, a že to je nebezpečný hodně, tak abychom o tom věděli. No, tak 'sme... von měl i kartičku, to 'sem tam s nim chodila, chodili 'sme. I ráno, vždycky, na krev, a pak k pani doktorce... no, to 'sem chodívala... A, e, potom, to už, jesi tam byl podruhý nebo potřetí, tak nás volala taky nějaká pani doktorka, jesi se 'menovala Š., nebo jak, to už nevím, ani...

Jo, pani doktorku Š. znam, ta je ze třicítky. Já 'sem tam dobrovolničila, chvílinku.

No, žejo... No, myslím, že to byla vona. Že nás volala, že mu zjistili, že má na hlavě, v hlavě, nějaký nález, jo... ale že to je nezhoubný, ale je to... nějakou cystu, a že by to chtělo vodoperovat.

Aha... Jo, jo, jo.

A že možná by se mu ten stav zlepšil, jo. Tak 'sme mu to potom řekli, a von řek', že si do hlavy vrtat nenechá. Tak 'sme chodili na vyšetření, chodil na cétéčko, byli 'sme asi třikrát, na Karláku a ve Všeobecný nemocnici, byla 'sem s nim taky, jo... Na očích 'sme byli, protože mu řekli, že mu to bude tlačit na oční nerv, a tlačí, von říká, že na levý oko nevidí už, jo...

Aha...

No. A, ale nechce si to nechat, a bral ty léky, nějaký Vessel Due bral, a už mu dokonce pan doktor tenkrát zařídil i operaci někde, na Motole, nebo kde, nevím už, a když tam pan zjistil, ten jeho nějaký kolega, že to je psychiatrickej pacient, tak to zase zrušil.

Aha, že takle měli dvojí přístup, vlastně... žejo?

No, no, no... No, ale von, teda, stejně by možná byl nešel, protože von říkal, 'Já nikam s hlavou nepudu, já si nenechám vrtat v hlavě'. Já 'sem říkala, 'Marťo, ale, uleví se ti, jesiže je to, vopravdu by se ti to mělo zvětšovat, jo, a mělo by to bejt větší...'; a von to měl vlastně manžel taky. Protože já 'sem to zjistila, když potom ležel taky v Boh–, von potom ke konci ležel v Bohnicích, tak 'sem viděla, jak má to oko vystouplý, jo. Takže ono mu to tlačilo na oko, ale měl to i ve zprávě, jo. Manžel. Jo. Že to má tři krát čtyři krát pět. Velký, jo. A vždycky bylo vidět, že někdy to oko, teda, jako, se zatáhlo, takže se to zklidnilo, a někdy, asi, se to zvětšilo, a úplně to voko, mu, jako, vyjelo, vystouplo ven.

Mm... Kdoví, jestli to pak nemění tu osobnost, taky, žejo, tohle, co říkáte...

Taky. Možná, možná. Já 'sem říkala, 'Marťo, možná by bylo dobrý si to nechat vodoperovat, ty nevíš, na jakej nerv ti to tlačí, a může ti to dělat třeba nějaký nepříjemnosti. Nech si to vodoperovat, jo...'

Víte, co je hrozně zajímavý, pani C.? Vlastně, Martin k nám přišel do BONY, a, jako, představoval se... A, jako, ono bývá častý u tý diagnózy, že třeba člověk to nenahlídne, že se cítí v pořádku, i když, jakoby, nák není, třeba. A Martin si tam, jako, sednul, a říkal, 'No, tak já mam, jako, rakovinu'. A teď, jako, všichni koukali, já 'sem si říkala, 'Tak to je asi metafora náká, že třeba nepřijal tu nemoc...', a on, vlastně, to mohl myslet, jakoby, takhle.

No, no.

Že já 'sem si to tehdy vyložila úplně jinak...

Pořád vo tom mluví. Von mluví vo rakovině, to pořád.

Aha, aha. Tak asi je to pro něj takle nák důležitý, že – ...

No, no, jo... Já 'dycky řeknu, 'A čeho máš rakoviny?' – 'Celýho těla.'

Jo, jo. No, a to už by mohla bejt ta metafora, si myslim.

No, no, no.

To zase ti lidi s tou schizofrenií někdy takle říkají, že, že jim něco třeba leze do těla, nebo takle...

No... No, no, no, no, no.... No. Takže tohleto má, a srdíčko, teda, to 'eště Vám řeknu, to měl nemocný, jako, už jako malej, to mu zjistili tady na plicnim, i, mu zjistili tehdy, že má, jako nákou... Von si tady [na krku pod bradou] pořád takle dělá, jo. Že se mu špatně polyká. A tam mu pani doktorka zjistila, tehdy, nák špatnej snímek, a říká, 'To se mi nelíbí, 'děte s nim do Motola'. Tak 'sme šli, a tam, teda, zavolali nákou takovou konzultaci, a dohodli se, viděli ty snímky, a dohodli se, že by to měla být štítná žláza, jo. No, a tak chodil i na štítnou žlázu, k pani doktorce B., no, pak přestal chodit, jo, no, a, a nic. Já 'sem říkala, 'No musíš chodit,

Mart'o, nemůžeš to nechat, ta štítná žláza je důležitá... – 'Já nebudu chodit se štítnou žlázou'. A tady pořád si takle hladá, že se mu špatně polyká... A já říkám, 'No, ale ty by 'si měl jít na ORL a nechat si to vyšetřit, jo... ' A že se mu špatně dýchá. No a voni ho, tehdy ho právě poslali se srdcem, 'eště, a pan doktor, to byl pan doktor K., to byl pro děti, teda, pro dorost, e, lékař, tak tehdy, to 'sem s nim taky chodila, tak 'sme tam přišli, a von mi ukazoval ten jeho snímek, a říká, 'Von má totiž srůst, jo... A to se stalo, 'dyž byl 'eště, jako, u Vás v bříšku, tak 'eště tam to srdce je, jako, dvojité, a to potom srůstá, jo, ale sroste většinou dobře. Ale jemu tam ten srůst zůstal, jo. Ale nemusí to vadit, vůbec, jo, 'sou lidi, který to mají, a dožijou se třeba devadesáti let, jo. Ale ten srůst tam je. Jenom, abyste to věděla, že by moh' mít někdy nějaký potíže. ' Jo. No, a von si na to srdce taky pořád stěžuje, jo, že se mu špa– ... No, ale von kouří. To je těžký.

No, no jasně, no.

Kdo kouří, nemůže naříkat, žejo.

Mm, mm, mm.

No, takže takle to je.

Mm.

Takže... Co byste 'eště potřebovala vědět? Klidně Vám řeknu...

Nooo... E, mě by, asi, možná zajímalo [*sic*], vlastně, nějaký Vaše pocity? Nebo, jaký to je, vůbec, jako, pro Vás? A jestli, třeba, jak to bral manžel, nebo jak 'ste se o tom bavili? Že 'ste uklízeli ten byt, pořád... A říkala 'ste, že 'ste chodila za tou pani doktorkou, že ta byla milá, že Vás informovala... Tak jaký to pro Vás třeba takhle bylo, od začátku, a dneska, jestli byste tak mohla – ... ?

Strašně těžký.

Strašně těžký.

Strašně těžký.

Mm...

Manžel strrrrašně pomahal... i finančně pomahal, e, i pracovně pomahal... Von totiž má strašně Martin rád zvířátka, jo. Takže von měl křečka, von měl andulky, von měl rybičky, ale nebyl schopen to obstarávat. Tak to mu tam všechno manžel chodil čistit, tohleto, jo. To akvářko vyčistil, akvářko se želvou, akvářko s tim, jo... To 'sme všechno tohleto, vlastně, dělali my. Teda von. Manžel, já ne, já 'sem jenom kocourka milovala... Ale jinak to dělal von. A uklízel mu tam. Chodil mu i pro peníze na úřad. Chodil s nim i k lékaři. Strrrrašně se mu obětoval, strašně. A bylo to možná proto, že on si ho totiž přál. On ho chtěl, jo. Já už 'sem... 'Dyž se mi narodila dcera, tak mně bylo třicet sedum roků, už, jo. A tak 'sem si říkala, 'Stačí'.

Protože vona to byla... Mm, takle. [zasmání] Nechci, nechci jí chválit, ale vona byla mimořádně inteligentní dítě. Mimořádně chytrý, a, jak bych to řekla... no, prostě, bezproblémový dítě, jo. Hodňounký. A já 'sem říkala, 'Stačí', jo. Takže 'sem jí milovala... No, a von chtěl 'eště jedno, abysme měli dvě, 'Měly by bejt dvě...', tehdy byla móda, jo, žejo, mít dvě děti, taky nám tehdy dali těch pět set korun na to druhý dítě...

Jo?

No, jo. No, tak, a že jo, 'A kdyby to byl kluk..., viš, jak by to bylo krásný..., a měli bysme párek, a 'dybysme jeli na dovolenou, budeme čtyři u stolu...' Bylo to tak, no. Skutečně. Von taky, možná 'ste ho viděla, že sedí pořád u toho, a promítá si to, a vždycky mi volá, a říká, 'Zase 'sem si promítal dovolený...', a říká, '...a vidim, jaká 'sme byli bezvadná parta'. Von to skutečně prožívá, všechno, to svý mládí, zase znova, jo. No, takže byli... Neměli 'sme problémy... My 'sme se s manželem nikdy nehádali, von byl hrozně takovej klid'as... Von měl děti rád, von s nima totiž... von byl s nima. Já říkala, 'Já mam tři děti. Já nemam manžela, já mam tři děti.'

[smích]

Protože 'dyž byla lumpárna, tak jel vždycky v lumpárně s nima. Já 'sem mu třeba řekla, 'Josi, prosim tě, voni strašně zlobějí, řekni už jim něco...', a von řek, 'Děti... nezlobte...', a tím to končilo, jo. [zasmání] No. Takže, jako... Byly, vyrůstaly ve velice spořádaným manželství... Měly všec—..., no, všechno, taky ne, tehdy nebylo. Co 'sme mohli. Jo, 'dyť taky nebylo. 'Dyž chtěly dárky... igračky. Co bysme kde byli sháněli, známý 'sme neměli, peníze 'sme neměli... no, tak byly, byly to jednoduchý, ale stačilo, stačilo..., jo... Každý rok na dovolenou, krásný dovolený, tady, támle je, to je plný, jo, plný fotek, potom to, teda, dával na diáky, jo, tak se to pak promítalo... No, takže užily si to nádherně.

No právě, to zní, že 'ste měla velkou oporu, v tom muži.

No, no, no...

Že, že 'ste měli krásnej vztah...

A do poslední chvíle, co moh', manžel, tak vopravdu se staral. Co moh', co, jako... Von už se potom totiž neudržel na nohách [sic]. 'Dyž třeba šel pro noviny, tak venku upad', jo. Tak ho lidi zvedali, a von přišel domu, votřeseněj, a říkal, 'Já 'sem zase upad''. Já 'sem říkala, 'Nebudeš moct chodit, už nebudeš, budu chodit já, nebudeš moct chodit...' No, tak chodil aspoň tady po bytě, jo, aby, teda, chodil, jo. No, tak to 'eště pořád šlo. No, ale pak už to začlo, teda, i v tý hlavě to bylo špatný, zřejmě už možná mu narůstalo, tady, tedleten nádor, jo... taky měl velkej... čtyři krát pět krát tři. Taky. No, ale nechtěli to operovat, protože už mu bylo osmdesát roků... tak už mu to nechtěli operovat.

To je hrozný. Mm.

No. *A von by si to možná byl ani nenechal, já nevím. Ale voni mu to ani nenavrhli, nenabídli... Já 'sem se do toho taky nechtěla pléct [sic], jo. Říkala 'sem si, 'Dokud' mi budou síly stačit, tak mu, prostě, budu sloužit, no...'*

Vy 'ste zlatá...

No, tak 'sem mu sloužila, no. Až 'sem mu dosloužila, no. Ted' to budou dva roky, co zemřel. No... *A Martin to taky těžce nes', protože ho měl rád, a spoléhal na něj, a 'dyž třeba já 'sem řekla... von volal, že by potřeboval peníze, a já 'sem říkala, 'Ne, Martine, nedam, nedam, protože to je na kouření, nedam, nedam...', jo... No, tak, 'Dej mi tátu...', no, tak ten říkal, on řek', 'Jo, tak před'...'*

Jejda, tak ho zlomil takle. Mm.

No. *'Eště vsunu do toho něco...*

Vsuňte.

Von potom se chytil takový party, e, bezdomovců, jo.

Aha.

A začal je tam vodit do toho bytu.

A to bylo kdy, prosim Vás?

To bylo... no, to bylo, to není tak dlouho... to bylo někdy... ted' je rok dva tisíce devatenáct, no, to může být takovejch pět roků.

M–hm, m–hm.

Jo? Kdy se chytil těch bezd'áků, a... voni tam u něj i spali, jo... Ale voni mu, teda, i dost pomáhali, jo. A von byl s nima celej šťastnej, jo... byl takovej, jako, mezi nima, jako, se cítil dobře... A... e... potom se s nima někdo rozešel, ale toho jednoho, kterýho potkávám tady 'eště v (části Prahy, kde Dagmar žije), von ted'ka ten pán strašně zestárnul, ale tehdy byl 'eště poměrně to–, tak si tam k sobě vzal, a von mu tam uklízel a pomahal, jo. A von vždycky, když Martin si sem přišel pro voběd... chodíval v sobotu, v neděli, ale někdy i ve všední den..., jo, tak říkal, 'A dáš mi s sebou taky domu na večeri?' A já 'sem říkala, 'To chceš pro Ivana, vid'?' A von se smál. Já povídám, 'No, tak jo'. Tak to 'sem posílala 'eště tuhle tomu pánovi.

Mm.

Jenže pak se tak někdo nepohodli, tak von ho vyhodil. A najednou se tam vobjevila pani.

Pani?

Pani.

V tom bytě?

Která bydlela tady naproti v domě, měla dvě děti, děti nechala manželovi, utekla z domova, a

šla k Martinovi.

Jo takle...

Tak. A byla tam u něj asi půl roku.

A ona se utekla schovat před manželem, nebo – v sobě našli zalíbení s Martinem?

E, no, takle. Vona totiž to tahla s těma bezdákama, jo. Vona byla v tý partě těch bezdomovců. Vona se s nima se všema znala, jo. A tím, že, teda, ten Martin, potom, jako, ty bezdomovce, jako, už nechal, tak vona to brala tak, že tam 'eště pořád k němu může, jako, přijít, jo. A pak už tam teda zůstala, jo. A domu nešla, jo. A já 'sem říkala, 'A to si tady chceš tudletu ženskou nechat?' Tak 'sem to volala paní opatrovnici, a ona mi tehdy říkala, 'No, ale já Vám, teda, řeknu, že von se strašně změnil, jo... Von je úplně jinej. Von je strašně slušnej, dbá na sebe, a je – ...' Ale vona byla teda hezká pani, vona nevypadala jako bezdomovkyně, jo, vona si na sebe taky držela, jo, jako, no... No jo, ale vona chtěla peníze. Vona tady každě den zazvonila, a každě den tady, prostě, žebřala peníze.

Jako u vás?

U nás. Manžel jí je dával, jo. A já 'sem pak přišla k panu doktorovi, našemu obvodákovi, a von říká, 'Martin má nějakou známost, vidíte?', a já povídám, 'No, von tam má tu pani B., vodnaproti... Já vůbec nevím, co máme dělat...' A von říká, 'Pozor na to, to je alkoholička. Vyléčená, ale to... jo, vona není vyléčená, to je alkoholička, pozor na to. Martin by neměl mít takovýho člověka vedle sebe, protože ten by ten alkohol vůbec neměl', jo. Já povídám, 'Já, teda, si myslím, že von ho nepije, protože to bych poznala. Vidím, že ne... že vopilej nikdy není, 'dyž přijde, je normální, jo...' Ale pak jednou byl, a to bylo na Silvestra, nebo... no, kolem Vánoc, nějak. Přišel, a manžel mu votevřel, a to byl hrrozně arogantní. Hrozně arogantní, hrozně sprostěj... takový výrazy, jo...

Aha...

Jako kdyby byl úplně mimo, jako kdyby to nebyl ani von, jo. Jako kdyby nadával někomu jinýmu, a ne mně... Já 'sem říkala, 'Marťo, uvědomuješ si, že... kde 'si? 'Dyt' 'si doma... ', jo... A ted' von zase začal, jo... Já povídám, 'No todleto nejde... Běž vode mě, nešahej na mě... '

To mě bolí za Vás, úplně...

No, ale to... spíš 'sem se ho bála, jo. A von se potom napil, tady, a já povídám, 'A běž pryč... ', a vodešel. Jo. A když 'sem mu to potom připomněla, tak mi řek', že to není pravda. Tak jesi si to nepamatoval, já nevím, no. No, takle to bylo... No, a, jako, dbal na sebe, všechno bylo v pořádku, dokonce i ty pani, říkaly, to by Vám potvrdily taky, říkaly, ty opatrovnice, říkaly, 'No vopravdu, von se změnil... von je úplně... Von chodí s ní, vona sem

přide s nim, přídou, držeji se za ruce, jo, von je úplně jinej, jo... ' No, jenomže. Pak se zase asi ňák, jesi nepohodli, nebo jesi, jesi už ho štválo to, že vona nemá peníze, jo... Tak 'sme jí za-, manžel jí zařídil ubytovnu, jo. Tak šla na tu ubytovnu, vodešla na tu ubytovnu... No, Martinovi se ulevilo, říkal, 'Už jí zpátky nevemu... ' Jenomže mezitim, si snad... tehdy to bylo, možná, tehdy, kdysi... buď si sám zavolal, tu, tu rychlou, tu, tu, tu, tu... no, ne rychlou, tu jejich, tu bohnickou...

...m-hm...

...a nebo, jestli mu to zavolali na úřadě, to už nevím, jo. Vono to bylo už tolikrát, že to nevím. Jenom, že mi volali, že, teda, je zase tam. Tak 'sem říkala, 'No, tak tam musíme zase vlítnout... ' No, a von tam byl hrroznej zase nepořádek, v tom bytě, a vona tam měla strašnejch věcí, jo. No... Tak 'sme jí to všechno dali do tašek, šli 'sme k Vietnamcovi, nakoupili 'sme ty veliký tašky kostkovaný, a všechno 'sme to dali do těch tašek, a dali 'sme to pani správcový dohu, a říkáme, 'Kdyby přišla pani B., prosim Vás, ať si to, teda, vodnese, dejte jí to někam do skladu, protože nahoře bude zamčino, a my jí tam do toho bytu nepustíme'. Vona mi říkala, 'No, to 'sem ráda, že se jí zbavíme', jo. No, tak takle 'sme se tý pani zbavili... no, von teda taky. Nevím, vo ní nevím nic, jo. No, tuhletoho pana Ivana, kterej se taky vo něj staral, toho vídam, jak si nakupuje v Albertu, malinko, žejo... rohlíky, a, já nevím, hořčici, a takovýdle věci, tak jesi jí rohlíky s hořčicí...

A to je ten pán, jak taky bydlel u Martina? Ten starej?

Ten pán... Ale ten byl docela hodnej, ten k nám nechodil, nikdy vod nás nic nechtěl, jo... Jenom mu tam, teda, udržoval takovej trošku pořádek, tak za to jídlo. A to bylo asi rok, to trvalo asi rok, jo. No.

Mm, mm, mm. Jo. Já si, jako, říkam, že Martin možná byl, jako, rád, že někde ho třeba nikdo nesoudí, a může s těma lidma bejt, a tak ňák sdílet...

Určitě. Von by potřeboval, jak to vona ře-... Vy 'ste totiž... to je škoda, že Vy 'ste nemohla bejt tam u toho sezení, jak 'sme ted'ka měli, v tý BONě...

E... a jaký 'ste měli sezení?

To nevíte... Mm.

To já asi nevím, už, vůbec.

No, takle. Von totiž, jak zase zdemoloval ted'ko ten byt, a jak to uklízel ten - ... Pořád maj' na něj dohled Centrum duševního zdraví, to víte.

Cédézetko. To vim.

No, no. No. Takže ta pani A., já nevím, jesi znáte pani A. ...

...jo, to je kejska, žejo...

No. Takže ta pani A. už se naštvála, a řekla, 'Musí se to uklidit, ten nepořádek tam už takovejdlle nemůže bejt... ', a napsali dopis paní opatrovnici. No, tak vona pohonila toho pana P., no, a voni tam teda vlítli, a ten byt – prej – uklidili. Já klíče nemam, mně nedal nikdo klíče. Mělo se to převzít. Podle mě, 'dyž to udělali a vzali si čtyřicet tisíc, tak tam měla bejt kolaudace. Mělo se to. Nedal mi nikdy klíče, nikdo neví... ani nevim, dostal je prej v BONě, někdo, vod vás... a dali je i Martinovi, takže von tam jezdí, do toho bytu...

Tak to by ale šlo přece přidělat, ne? Pokud má někdo v BONě klíče... To si řekněte, pani C., ne? Ať máte přístup...

Já vim, vona je pro mě má pani A., prej...

Jo takle.

Ale že mi je ještě nedala... A já si tam zase pro ně nechci jezdit, protože si zase říkam, 'Proč já si mam 'eště zase přidělovat starosti, jo, já toho mam i takle dost, 'dyť já lítam vod doktora k doktorovi... ', no, tak je toho hodně. Ale... tak voni ty klíče maji, ale já si říkam, že bysme měli vidět, jak to tam vůbec vypadá, žejo. Protože von tam ted'ko chodí, na sobo-, pátek, ted'... dneska volal, jo. 'Maminko, já se tam u tebe stavim'. Já povidam, 'Kdy se staviš?' 'Kolem poledne.' Já povidam, 'Nestaviš, Martínku. Já tady budu mít pani jednu... ' – 'Jakou pani?' Já povidam, 'Pani, která mi, s kterou si udělám smlouvu, a bude mi chodit pomahat uklízet.' Nechtěla jsem mu dělat, dávat červa [sic] do hlavy, jo.

M–hm, m–hm.

No, lepší. Protože von je podezřívavej, hrozně podezřívavej. To neni dobře, mu tohleto říkat. A von říká, 'Aha...' Já povidam, 'Víš, já už taky nic moc nezvládnú, jo... ', ale já to teda chci udělat stejně, jo, takže... Chci si tady na to –, ale bude to problematický, protože ta pani, která sem chodila k manželovi, jo... to, že si berou sto osumdesát korun za hodinu, no tak je to hodně, ale čert to vzal [sic], ale vona má alergii na kočky, jo, a tahleta kočka hodně líná.

Mm, mm...

Tak nevim, jak to bude, no. Uvidíme. Tak 'sem mu řekla, 'Dneska ne, ale příd' v sobotu. V sobotu, teda, něco uvaříme k vobědu, zase dobrýho, a najíš se.' – 'Dobře, dobře, tak si zavoláme vodpoledne.' Já povidam, 'Zavoláme, domluvíme'. No, tak takle 'sme spolu domluvený.

Jo, jo, jo. A takže 'ste normálně teda v kontaktu – ...

'Sme denně v kontaktu, denně. Von vždycky ráno volá, a říká, 'Volám ti z posledních sil, volám z hrobu'. Já říkam, 'Já ti z hrobu vodpovídám'. [zasmání]

[smích]

'Mně ti je hrozně zle.' Já říkam, 'Martínku, mně taky... To bude tím počasim, víš, vono se

nám to trošku zlepši. ' [smích]

[smích]

A von říká, 'Ale já si nedělám legraci...' Já říkám, 'Já taky ne!' [smích] No, takže, takže říkám, 'Tak jo, tak co je novýho?' – 'No, teďka budu dělat snídani pro všechny...' ; já nevím, jo, teď už nedělá ty vobědy, už, jako, to nezvládal, tak aspoň jenom ty snídaně, že dělá, '...pak možná zajdu do Lídlu, koupím si něco k vobědu, no, a uvidim, trošku si venku zakouřim...' Já povídám, 'Voblíkni se, prosim tě...' ; no, ale, „voblíkni se“ ... Nabízim bundy, po manželovi, pěkný, nechce, jo, chodí tuhle v těch hadrech, jo... No, nechce, nechce, co mam dělat, no. Ne-, ne-, nemam sílu ho ňák už lámat, nemam sílu.

Mm... A dělá Vám to starosti?

No. Já 'sem šťastná, když se mi podaří mu vostříhat nehty, když tady je. Když se mi podaří mu nechat vostříhat fousy. A když už, teda, chce na mně peníze, tak řeknu, 'Ano, dám, ale – ...' vemu lavůrek, dam tam horkou vodu, řeknu, '...– tady si napaříš nohy, a já ti vostříhám nehty na nohách [sic]', a já mu vostříham nehty, jo, protože ty má tak přerostlý, že už se téměř, jako, krouťej dólu, jo. Říkám, 'To nemůžeš mít. To za chvílku nebudeš moct ani chodit, 'dyť tě to musí strašně bolet...' ; jo. No, tak potom strašně děkuje, za všechno, jo, 'Děkuju, děkuju...' ; tak říkám, dokud' mě má, no, tak takle to děláme.

Mm...

Takže takle to bylo, takle to dopadlo, všechno, no. No, ale... Jo, no, 'eště se vracim k tomu – jak 'sme teda seděli všichni...

V tý BONě? A co to bylo za setkání?

No, svolala to pani A. Byla tam ta pani L., tu možná znáte taky, pani L. Š. z cédezetka, byla tam pani B. – opatrovnice, teda, Martin, a já... a dvě děvčata vod vás, 'eště, jo. Ta pani, nebo slečna, co mluví slovensky, a pak 'eště jedna, taky taková milá, malá, mlad'ouunká. Takže, takle 'sme se doje–... a každej si k tomu měl říct svý, jo.

Jo, a k čemu přesně?

A pani B. řekla, 'Podle mě potřebuje ošetřovatele. Potřebuje...' ; ježiš, jak se tomu říká..., ten... e, co se stará vo toho nemocnýho...

E, jakoby, pečovatelská služba?

Ne, pečovatele ne, vona to řekla jinak...

Tak ňákej asistent osobní?

Asistenta... Ňákýho osobního asistenta, takle. Jo? Říká, 'Potřebuje, protože von neni schopn se sám vo sebe postarat.' A neni. Neni, vidim to, že neni. Protože von tam spal, a já říkám, 'A máš tam vůbec povlečený to povlečení, který 'sem ti tam, teda, nechala?' Já mu koupila nový,

předtím, než, teda, šel do té léčebny. A von říká, 'No, polštář tam není...' A já povídám, 'Jak to, že ne? Že by byl bejval nějak špatnej, nebo co?' Voni ho asi vyhodili. Já povídám, 'A ty spíš bez polštáře?' – 'No, 'dyž tam není...' No, tak 'sem se zvedla, šla, koupila polštář, povlíkla, 'dyž tu pak byl, tak 'sem mu vrazila polštář. Říkám, 'A máš povlečenou deku, vůbec, přikrývku?', jo. 'No, nemám...' Já povídám, 'No, tak si vem...' 'dyť tady máš dvě tašky, vem si tam povlečení...' – 'Jo, vezmu...' No, nevzal. Zapomněl na to, nevzal, no. Takže spí v nepovlečenym, jo. Říkám, 'Máš tam ručníky?' – 'No, nemám...' Já povídám, 'No, Martulko, tam nemůžeš ale bejt bez ručníků, 'dyť ti musí... Máš mejdlo, vůbec?' No, tak 'sem mu tam dala do tašky mejdlo, dala 'sem mu kartáček, dala 'sem mu kapesníčky, co 'sem všechno... věcé, ty, klozet papíry, jo... no, tohleto nejnnutnější, a haldu ručníků. Říkám, 'Aby 'si měl aspoň, 'dyž...' Tohleto všechno je nutný. Když pojedete na tři dny na školení, žejo, tak první, co, tak si berete všechno tohleto s sebou, do tašky... Jemu to je jedno, on jede tři dny do svého bytu, ne, on tam nic nemá, nemá. A neřekne ani, 'Mami, dej mi to...' , 'dyby řek', jo... Mně to došlo teprve potom, říkám, 'Dyž voni tam uklízeli, 'sou to chlapi, chlapi 'sou pitomý, ty nevědi...' Ženská by věděla, žejo, ta by řekla, 'Ježišmarja, 'dyť von tady nemá to –...' , tak by to nahlásila třeba i ty opatrovnici, řekla by, 'Není tam tohle, tohle, tohle..., je to jenom, jako, zhruba, jako, 'dyby se to třeba mělo pronajmout, někomu, jo, tak ten už by si to zařídil...' Ale jestliže von jede domu na dovolenou, na tři dny, no, tak potřebuje – ...

Mm... To zní, že s tím máte spoustu, jako, starostí, s tím praktickým, takle, životem, jeho. No...

No, a jak se v tom, náák, cejtíte?

No, necejtím, necejtím, necejtím, slečno... Protože není mi dobře, není mi – ... 'Dyť mně je osmdesát šest roků.

Neříkejte...

V říjnu by mi mělo bejt osmdesát sedm, pokud bych se dožila, ale já se, ani, abych Vám řekla pravdu, nechci dožít.

Mm...

Já kdybych večer si lehla, a usnula, a nezbudila [sic], tak budu šťastná. Vo co mi de, jedinež vo tu kočičku. To se strašně bojím, jo. Říkám si, kdyby se se mnou něco stalo, v noci, jo... Tak se bojím, že ta kočička tu zůstane sama. Protože dcera volá jednou za tejdén, ta furt tvrdí, že nemá čas. Vona dělá na soudu, mají hodně práce, já věřím, jo... No, má 'eště patnáctiletou dceru, teda, vnučku, mojí, jo, která teda moc ted'ka na tom není dobře ani zdravotně, ani, jako, vědomostma, protože ted' jí chtěj' někam umístit a vono se neví kam, protože na to moc nemá. No, druhá, teda, ta jo, ta studuje, ta dělá taky ted'ko bakalář [sic]... takže, ta nemá taky

čas, a 'eště navíc 'sem se s ní rozešla ve zlým...

Aha...

No... Škoda. To je škoda. Takle, kdyby vona měla povahu, jako máte Vy...

[zasmání]

...tak bych se s ní určitě nerozešla. To vidím, že ne. Vona totiž přišla... Vona měla známost, už v patnácti letech si udělala známost, a byla to veliká láska, a pak se rozešli, protože, prej, jí podved', jo. Ale von jí nepodved', von se jenom s nějakou holčičkou, holkou, držel za ruku, a blbec, řek' to, jo.

Mm... No, jasně, no.

No, trouba. Měl mlčet. No. Líbil se mi, byl to kluk šikovnej, chytrej, a vycházela 'sem s nim velice dobře. No, nic. Byl dobrej, no, ale řek' jí to, a vona tady brek, a to—. No. Já říkam, 'Tak budeš mít jiný, zapomeneš...' No, zapomněla. Za půl roku chytla jinýho, jo. No, to já bych nechytla. Kdybych někoho, s někým byla tři roky, neumím si představit, že už bych za půl roku zase chytla jinýho, jo, já 'sem vždycky tohleto těžce nesla, ty rozchody, hrozně, jo. A, takže... Tedle ten chlapec je zas takovej, jako, říkáme s dcerou, hodnej, spolehlivej, ale vlašnej.

Vlašnej?

Jo? Takle, neprojevím žádnou lásku, neprojevím žádnéj, jí, zřejmě nějak obdiv, nebo že by jí něco koupil, dal, nebo tak. Všecko bere tak, '...ano, ano...', jo, je to vysokoškolák. A když s nim mluvíte, tak se prakticky nic moc nedovíte, jo... Takže začla nahrávat na maminku, protože tatínek jim umřel, když jí bylo třináct roků, jo, na leukémii, jo. Tak zůstala dcera sama s těma dětma, což jí taky poznamenalo, no a našla si přítele... No, děti ho nesnášejí. A kdo ho nesnáší nejvíc, je ta Pája, tadleta starší. Ta ho nenávidí, doslova nenávidí. Kdykoli přišla, tak tady na něj nadávala, jo. Já 'sem říkala, 'Pájinko, já ti to věřím, jo...', a že má plno exekucí, jo, a že tohleto všechno padne na ty exekuce, jo, co tady je, až já teda nebudu... Já 'sem říkala, 'Páji, já nevím... No, a tak chceš to, já bych ti to vodkázala? Já udělám poslední vůli, a já ti to vodkážu...', jo... No, tak že jo. Jenomže pak 'sem si to zas rozmyslela, a říkala 'sem, když to zase řeknu dceři, tak bude zle, jo, a rozhádám je mezi sebou, jo... Říkam, mělo by se to nějak domluvit, měly bysme se sesednout a říct si, žejo.

Mm...

Protože nechci něco dělat pořád, jako, natajno. Tak pak 'sem to teda vzala zase zpátky. No, vona se samozřejmě urazila, jo. No, já to chápu... Já 'sem říkala, 'Pájinko, ale vona maminka slíbila, že stejně všecko bude tvoje, jo. Aby 'si se nebála. Že tady ničím hejbat nebude, jo. Že 'si na to zvyklá vod malička, jak to tady je, jo, a že, teda, vopravdu, to nebude prodávat, nebo 'dyž, tak s tvým souhlasem, a že to bude všecko stejně jednou tvoje. Takže takle to je.' No,

nevzala to, asi, jo... No, pak přišla jednou, že se pohádala s kamarádkama, celou dobu tady brečela. Pak přišla podruhý, že by chtěli koupit ten pozemek, ten jejíovej mládenec, jo, protože voni maj' baráček v (městě v okrese Praha-západ), tak že by chtěli koupit ten, von že by chtěl koupit ten pozemek, jo, a že maminka to nechce dovolit, jo. Já 'sem říkala, 'No, ale nediv se. Maminka tam bydlí, a bydlí na pozemku, kerej je obecní... Ale nemůže ho prodat někomu. 'Dyť ty nevíš, jak to bude s Jáchymem, vid', 'dyť se třeba taky můžete rozejít... A ted' von bude mít pozemek, na kterym bude bydlet tvoje maminka, a co 'dyž von najednou jí dá výpověď'? To je tohleto hrozně těžký, tyhleto věci, jo... ' Tak zase brek, jo. Tady von potom přišel, tady jí, jako, tak nák utěšoval, vona vodcházela našťvaná, jo. A pak zase přišla, potřetí, a zase 'sme si povídaly, a vona najednou začla plakat, úplnej záchvat pláče... ale až hysterickéj. Já povídám, 'Co se stalo?' A vona říká, 'Dyť my tady furt jenom mluvíme vo bláznech... ', já jí vyprávěla vo Martinovi, jo, a právě 'sem jí říkala, že ted'ka je v tý BONě, jo. To bylo v létě. A říkam, 'Ted' je v tý BONě, tak uvidim, jak si tam zvykne. Zatím teda vaří... ', to 'eště vařil vobědy, říkam, '...tak 'sem ráda, je zabavenej, a tak snad se, se, trošinku, jako, zlidštit, nebo polidštit... ', jo... A vona říkala, 'My se tady bavíme jenom vo bláznech, jo, a co mam za problémy já, nikoho nezajímá... ' Já povídám, 'A ty máš problémy, náký? 'Dyť já, milánku, nevim, 'dyť 'si mi ani neříkala, že máš problémy... '

Mm, mm...

Ale vona předtim mluvila s tim mládencem telefonem, něco bylo, nebo nebylo, já nevim... Já povídám, 'Dyť 'si nikdy neřekla, já to nevim... Ale Pájinko, 'dyť to nebudou velký problémy... Heled', problémy 'sou teprve, když 'sou takový, jako 'sem třeba měla já s dědečkem, to byly problémy... ' A vona mi řekla, 'Tak dobře ti tak, nemusela sis ho brát domu. Muselas ho tam nechat. '

[výdech] [3 s] To je strašný...

A to se mě strrrrašně dotklo. Strrrrašně.

To je mi strašně líto...

Žejo? Chápete to...

Mm... Mně to zní, jak jí popisujete... že, jako, určitě to dospívání, že je to náročný, ale že, kdoví, jestli ona sama nemá nákou, psychickou, jako, obtíž... jestli je takle výbušná, takle pláče, cítí se nepochopená...

No, taky je to povahová, povahová vlastnost.

No, a nebo, jestli to právě neni náká taky psychopatologie...

Taky, jo? Aha...

No... Nevim. Jako z pohledu psychologa už bych jí možná poslala někam si popovídat...

No, vidíte, je to možný... no.

A je mi to líto, že 'ste to takle, jakoby, zchytala.

No... a já 'sem to nezvládla, a řekla 'sem jí, 'Pájinko, víš co? Tak to bude lepší, když my to ukončíme, a ty 'sem teďka nebudeš chodit'.

No, tak... to 'ste řekla nejlíp, co 'ste mohla, přece...

A ona teda se – 'Ty mě vyhazuješ?' Vzala tašku, a šla. A já povidam, 'Ale nevyhazuju. Zavolej mi...' – 'Já? Zas já tě [sic] mam volat?', řekla. A já povidam, 'Až budeš v pořádku, zavolej mi. Nejsi na tom v pořádku, já to vidim, Páji. Ale já taky ne. Tak mi zavolej, a domluvíme se.' Nezavolala, tak 'sem jí volala dvakrát já, dvakrát 'sem se jí vomluvila, dokonce 'sem jí jednou pozvala do Ká eF Cé, říkam, 'Tam to dáme dohromady...', a řekla 'sem, 'Tak, Páji, a teďka už si budeme... už budeme zase spolu jenom jako dřív. Za dobře, a všechno, na všechno, co bylo, zapomenem', a začneme zase znova, a bude to jako dřív. Jo?' A vona mi řekla, 'Nikdy neříkej nikdy'. A vod tý doby se nevozvala.

Tak to Vás taky asi bolí, žejo...

No, to mě mrzí. Moc mě to mrzí. Protože si říkam, kdyby aspoň vobčas zavolala... 'Jo, babi, jak je ti? Žiješ 'eště vůbec?', jo. Já bych řekla, 'Jo, přežívám...' Protože vim, že ten Martin sice volá, ale 'dyž bych třeba nevzala telefon, tak se nic neděje. Von zavolá zase druhej den, jo. A pak ho volam já, a von už mi ten telefon nebere, jo. A nebere mi ho třeba dva dni, a já řeknu, 'Proč mi nebereš telefon?', a von řekne, 'Já ho měl vybitej...' Což věřim, měl ho třeba vybitej, a než vůbec našel to, nebo než si uvědomil, že ho teda musí dobít, jo... třeba spal, a tak to... Já říkam, 'Jo takle. Tak 'dyť 'sme se, Martínku, neslyšeli tři dni.' – 'No jo, no jo, vidíš, tak si dneska zavoláme víckrát...', von to řekne třeba, jo. No. Takže takle. Ale ten by asi nic nedělal, jo. Takže si říkam, potřebovala bych, 'dyby aspoň vobden někdo zavolal, jo... aby ta kočička tu nezůstala takle sama vopuštěná, jo...

[Dagmar mi necelé 4 minuty vypráví o svých obavách o kočičku poté, co zemře. Zmiňuji jí seniorské linky důvěry a jejich specifika – tyto linky mohou své klienty samy obvolávat. Dagmar by se prý možná večer pravidelně hlásila příteli své dcery, který je – podle ní – rodinný typ a k Dagmar má hezký vztah. Případně, že by prý večer volala dceři.]

Takže takle. Takle u nás, no. No, tak, teď vod toho Martina, abysme se k němu vrátily...

Nó... povídejte...

Mám strach, protože si říkam, nebudu moct, a nebudu tady, žejo. Tak teď, až tady nebudu, pro něj to bude veliká rána, jo. A teď, eště ke všemu, i finančně, protože já ho pořád podporuju. A 'eště ke všemu se bojim, že už nikdo nebude mít takovou tu péči vo něj, jo. Aby se podíval, jak

má nehty, jo... jesi je vůbec umytej... Aby nebyl jako... i ty... já 'sem mu říkala, 'Martínku, 'dyť i ty bezdomovci, 'dyž je vidim, vypadaj' líp, než ty.' No, vopravdu, některej jo, některej na sebe dbá... 'Sou chlapi, který vopravdu vědí, kam se maj' jít třeba umejt, jo, kde si třeba spláchnou i vlasy, jo... Vyhrabou, vědí, do jakýho kontejneru, nebo kam jít, kde si vezou nový džíny, pěknou bundu, a vypadaj' docela dobře, jo. Říkám, 'Sou takový... Ale ty ne, ty prostě budeš nosit bundu štyry roky, špinavou, kalhoty špinavý, votrhaný, tobě to je jedno... Fousy ti budou růst až bůhví, kde, a je ti to – ... 'Dyť musíš na sebe dbát.' Von, jako 'dyž to neslyší, kouká jinam...

Aha, aha... nepouští to k sobě. Mm, mm. Takže se bojíte...

Bojim, bojím, bojím, bojím se, moc se bojím. Bojim. Vo něj se strašně bojím. Protože vim, že dcera, ta, ta se uchytí, ta má dobrý zaměstnání, vona dělá u soudu, jo... vono to není, teda, zase tak jednoduchý, náročný hodně, ale, jako... stabilní, tak. Potřebujou. Vim, že tu nevyhoděj' nikdy, jo, tam. Takže tam, jako, to má jistý. A má i docela, jako, dobrý tam zázemí. Takže nic. No, vnučka, Pájinka, ta to určitě vystuduje, 'dyž už je takle vysoko, žejo, tak to už udělá, tak to taky se nebojim. Jak to bude s tím mládencem, to bude její věc, to si musí rozhodnout vona, do toho vůbec nebudu mluvit, jo. Ale... vo toho Marťu mam starost...

Mm... A on s tou Vaší dcerou je nějak v kontaktu? Nebo... baví se spolu?

No, vona mu nebere telefon.

Aha...

Von vždycky říká, 'Co dělá Ivetka?', jo. Já říkám, 'No, má práci, to víš... – 'Mami, já 'sem jí volal, vona mi vůbec nebere telefony... ' Já říkám, 'Já vim, vona mně někdy taky ne... ', jo. No. A já říkám, 'Ivet – ... ' – 'No, já mam staženej zvuk, já ho mam na minimum. To víš, já ho nemůžu mít nahlas tam, jo. A 'dyž se potom podívám, tak už třeba zase nemam čas, jo... Nebo už je tam zase někdo jinej, mezi tím, jo... ' Vona má tohleto, jako máte Vy, tohleto, jo...

Jo, chytrý telefony... [zasmání]

[zasmání] *Tak na tom je pořád. Sem přijede, jo, a rovnou to vyndává... A říká, 'Povidej...'*

[smích] *A jede na tom. No, takže takle to je u nás, no.*

Jo, jo, jo... To, to mě mrzí, že tam cejtíte ten strach...

Takle... aby měl někoho, kdo by byl takovej razantní. Jo, kdo by mu řek', 'Potřeba, pudeme... Vyvednete peníze, a pudeme koupit novou bundu, a pudeme koupit nový džíny.'

Jo, někdo, kdo by s nim řešil ty praktický záležitosti a přiměl ho k tomu...

Ano, tohleto... Ho přiměl... On by si určitě dal říct, 'dyž by to byl někdo... Von třeba tu A. má rád, jo. Vona se mu líbí, jo, taky, Adéla, ta se mu líbí. A... takže... jako... hodně se mu věnovala pani D., znala 'ste pani D.?

A pani D. je kdo?

Taky tam vodtud'.

Aha, tak to nevim, teda.

No, to byla vedoucí, ale vodešla na Prosek, protože na Proseku votvírají nový cédezetko, a vona zřejmě ho tam zaváděla, asi. Tak vodešla na ten Prosek. Tak mě to mrzí, protože vona byla taková energická. Vona třeba řekla, 'Martine, voblečte se, dejte se do kupy, a pudeme si sednout někam na kafičko a na dortíček, a popovídáme, a pudeme se potom podívat do Billy, Vy si tam nakoupíte... ', jo. A vždycky mi volala. A říkala, 'Tak Vám jenom volam, abyste věděla, byli 'sme tam, tam, tam..., prohlídnul, koupil, byl nadšenej, spokojenej'. No, takže, jo, ta byla dobrá. Nebo vzala auto, vona řídila auto, tak řekla, 'Máte čas?' Já 'sem řekla, 'No, copak?' – 'Tak se připravte, já Vás tam vodvezu, já Vás vodvezu za Martinem do toho, do Bohnic, jo, ' to byl na pavilonu, jo. Já 'sem říkala, 'Jé, to 'ste hodná, to budu ráda, protože mě to tak zmáhá... ' – 'No, jedem. ' Tak jo, tak 'sem si nandala hned vozejček, jo, von vždycky, 'Co mi vezeš?', to bylo první, žejo... No, tak 'sem nandala vozejček, a tak 'sme přijely, no, a... A tak říkala, 'Mam pro Vás přijet?' Já 'sem říkala, 'Ne, já už domu to zvládnu, to budu mít už lehký, a děkuju... ' No, takže, jako... Hodně, hodně ta pani D.... I ten pan V., taky, taky... 'dyž má službu, tak volá, říká... 'dyž je Martin v Bohnicích... tak řekne, 'Nechcete vodvézt do Bohnic? Nepojedete za Martinem?' Já říkam, 'No, víte, že ani se mi 'neska nechce?' – 'Jesi chcete, já Vás tam vodvezu. ' Říkam, 'A tak jo, tak přijed'te... ' Tak mě tam vodveze. No, tak jo, takže ten je taky hodnej.

Jo, jo, jo...

Takže takle to plácáme, jak se dá, no. Takže, takle. To Centrum mně hodně pomohlo. Strrrrašně. Vopravdu. Ty mně strašně pomohli. Moc. E, pani B. dělala, no, dělá, chudák, co může. Nemá jenom Martina, žejo. Má toho taky hodně. Takže dělá, co může... Platí to, nedá se nic dělat. Protože kdo to nechce dělat vlastníma rukama, jako 'sme to dělali s tátou, my zadarmo, tak holt se to musí zaplatit. Von má teda příspěvek na péči, takže z toho příspěvku se to zaplatí.

Mm.

Já 'sem z toho příspěvku nechala udělat nový vokno, plastový, dvaadvacet tisíc, a nechala 'sem zasklít lódzii, dvacet tisíc.

Jej.

No. Tak to 'sem našetřila z toho příspěvku, protože 'sem ho brala já, jo. Ale já 'sem říkala, 'Já ti z toho nevemu ani korunu... ', jo. 'To ti všechno, todleto, necham'. Já mu řekla, že bere

dva tisíce, žejo, protože kdyby věděl, že bere čtyři, tak chtěl čtyři. Takže ty dva tisíce na mně chtěl, tak ty 'sem mu postupně dávala, vždycky sem tam, dvě stovky, tři stovky, takle. No, ale ty dva tisíce 'sem spořila, a to 'dyž 'sem, potom, už měla, tak to 'sme nechali udělat to vokno a tu lóždii. To 'sem si říkala, že je důležitý, protože von pořád říkal, že mu tam pouštěj' plyn. 'Kdo ti pouští plyn?' – 'Nahoře. Tam ty lidi, co 'sou nahoře, pouštěj' plyn.' Jo. 'Tam by mělo bejt sklo.' Já říkam, 'No, tam jediňě zasklít lóždii. No, tak 'sme to hned nechali udělat, jo. Tak přestal vo tom mluvit. Pak zase přijeli hasiči, nemohli se tam dostat, no, tak vokno rozbili, samozřejmě... Tak 'sme ho nechali zasklít, teda, dali 'sme plastový, to nový, no... no, rozbili i to plastový. Tak 'sem ho nechala znova zasklít. Dvakrát ho zasklivali.

To 'sou starosti... Mm, mm... Tak to mi zní, že i ty, jakoby, hospitalizace, a to zavírání se doma, že je taková velká zátěž pro Vás...

To je zátěž, to je zátěž. 'Dyby von to uznal, že je to potřeba, a 'dyby vopravdu jel sám, jo, tak by to bylo všechno jednodušší, jo. I s tím úklidem, třeba... No, ale 'dyž to neuzná...

On na to ten náhled asi nemá, žejo... Mm, mm.

Musej' vypáčit dveře. Vypáčili dveře... Voboje dvoje, jo. Tak 'sem to dala pojišťovně. Platim za něj pojistku, jo... teda, no, tak, z tý obecný péče. Tak 'sem to dala do pojišťovny... že se to na to nevztahuje, jo. Tak 'sem se vodvolala na reklamační oddělení, a že se to na to vztahuje. Že se jednalo o záchranu života, jo...

...no, no...

...a že, prostě... Tam 'sou eště i 'Jiná nebezpečí', poslední bod. Tak 'sem se vodvolala na tendle bod, že se to vztahuje, že tam šlo o záchranu života. No, tak to uznali, zaplatili mi jedenáct tisíc, jo... No, a tak 'sem říkala, 'Dybyste ho znova dostávali ven, prosim Vás, ty dveře nenechávejte vylomit... Zavolejte zámečníka, ať to vodevře. Je to škoda, 'sou tam úplně nový dveře, voboje dvoje. No, vylomili... samozřejmě... vylomili... No, tak ted' 'sme platili opět dvoje dveře. Ale to se platilo z Martinovejch peněz, teda. To už bych pojišťovně dát nemohla. To už 'sem říkala, to už by mi neuznali... To by řekli, 'To ne, pani, to nejde...'

Pořád s tím máte to zařizování.

Jenom zařizování. Pořád, no. A myslet na to... Víte, 'dyž si na to večer vzpomenete, a řeknu si, 'Jéžiš, zejtra mě čeká todle... ' Tak už se vzbudim ve čtyry, já už, teda, vod čtyř, potom, pak neusnu, a to už 'sem pak vzhůru, a vim, že mam ten den, vlastně, ztracenej. Protože to už, vlastně... už nic nezvládnú. 'Sem ráda, že zvládnú aspoň todle, 'eště, jo. 'Sou pani, který 'sou vo dvou holích, a už by ani nedošly si pro chleba, žejo. No, tak já 'eště si aspoň ten nákup dotáhnu, a 'eště si trošku uklidim, tak ňák, jakž takž, no. Tak takle je to u nás, no.

Moc děkuju za všechno, co 'ste mi řekla.

No, jesi 'eště cokoli byste potřebovala, tak bych Vám řekla...

Já 'sem se spíš chtěla zeptat, jestli Vás něco napadá, co byste třeba ráda dodala, jakoby, z pozice toho rodiče. Co Vám, třeba, přide důležitý zmínit, nebo...

No. Velice důležitý mi přicházeji ty jeho zuby. Von, si myslim, že by takle nemělo [sic] bejt... I když je spousta lidí, kteří 'sou úplně bezzubý, a žijou, nevim, teda, jak, jak vůbec můžou existovat bez zubů, lidi, co koušou, jak koušou... Ale to 'sem, si myslim, že aspoň teda nahoře by se to... Ale von nechce, za živýho Boha nechce.

On nechce ty lékaře, Martin, žejo.

Nechce. Já 'sem říkala, 'Martínku, šla bych s tebou... Pan doktor D. je výbornej. Vůbec by 'si nevěděl, že ti vytrhal kořeny, jo. Vopravdu by ti to všechno... A udělali by ti nový, pěkný. A vypadal bys úplně jinak, jo. ' – 'Ne, na zuby mi nikdo šahat nebude. ' No, tak to mě taky, to mě trápí, no... Tak to mě do budoucna trápí, no. Trápí mě... Nevim, jak to... Nerada bych, aby se ten byt prodával, jo... 'Dyby náhodou, teda, šel, ho někam... voni ho chtěj' dát do Terezína, žejo. V Terezíně von má přihlášku.

Fakt?

No.

No prosim Vás...

Už volali z Terezína, asi třikrát, že tam je volno, a že by moh' bejt v tom Terezíně...

Aha...

A tehdy 'sem mluvila vo tom s panem doktorem, takovej starej pan doktor to byl, nevim na kterym pavilonu... třicet, třicet jedna, a nebo nevim, už, jo. A von mi říkal, 'Prosim Vás, 'dyť tam 'sou samý starý lidi. ' A já říkam, 'No, ale to by mu nevadilo... Ježíš, von je takovej samotářskej... No, a 'dyby tam, teda... ale, 'sem slyšela, že tam je možno mít i prej kočičku, že tam je zahrádka... A že tam by moh' mít i tu kočičku, a že by třeba, mu, se tam líbilo, dyť von je na ty zvířátka. ' A von říkal, 'Dyť mi tam dáváme lidi, a voni nám za dva dny přijedou zpátky, prosim Vás. Za dva dni je tu máme zpátky. ' Já říkam, 'Ale von by třeba – ... '

Takže, takže Vám to vyvracel, vlastně.

Tak mi to, jako, úplně rozmluvil. No, potom mně volala pani, eee, J., to je kolegyně tý pani opatrovnice, vona tam nebyla. A říká, 'Volali mně ted'ko právě z toho, z Terezína, že tam je volný místo, jesi, teda, Martin... ' A von byl, zrovna byl v léčebně, no. A vona říkala, '...jesi by Martin moh' nastoupit. Co tomu říkáte? Já... ', prej, '...nevim, protože já zastupuju, a Vy jednáte s pani B., tak já nevim. '

Mm, mm. Aha...

A já říkam, 'Já nevim taky. To víte, já nemůžu říct, ano. Jo... '

No jasně.

‘Protože já řeknu, ano, a bude to na mě... A von mě bude potom do smrti nenávidět, až se to doví...‘

Že ‘ste to rozhodla za něj, vlastně, žejo.

No... Já povídám, ‘To já rozhodovat nebudu, to musí rozhodnout, tohleto, pani B.’ A vona říká, ‘No, tak... nechte je, ‘eště počkejte... až přijde pani B., tak tam zavolejte, a jesi to budou mít ještě volný, to místo, no, tak ať se něk domluvěj’... Nebo, ať, domluvte se s Martinem – ...‘
Právě... jak se k tomu staví on, vlastně.

‘... – jak to vidí... jesi by chtěl, nebo nechtěl...‘

No, no, no, určitě.

No, nechce. Chce tady do bytu, chce bejt v tom bytě.

Mm, mm, mm.

Jenomže teď je ta výhoda, že teď už nemusíme vyrážet dveře... Voni koupili zámek, kerej se votvírá z vobou stran. Čili se nechá [sic] vtevřít i z tý chodby. No, aspoň takle. Že by ho, teda, snad dostali ven.

Nebo jestli ta osobní asistence, v tom bytě?

[Dagmar mluví na kočku.] *Běž dolu, Mišulko. Heled’, na stolečku nemůžeš bejt, máme návštěvu.*

Jako, mně to nevadí...

[smích]

[smích]

Já vim, ale... nehodí se to. No, bud’ tady hezky na tom tom, na klíně. Nebo tady si ‘di hačnout, tam. No. Nechod’ na stoleček... nechod’ na stoleček...

Takže takovýdle starosti... A – už je tady zase.

No, vona je nevychovaná, kočička, no. Von už jí přived’, takle jí přines’, už velkou. No, protože kocourek mu spad’ z balkónu, jo.

Jé...

Takže kocourek nebyl, jo. No, tak se hned sebral, a právě s tím panem M., to ho tam zrovna měl, šli do útulku, drapli Mirunku, přitáhli jí, přines’ jí sem, a říkal, ‘Podívej, jaká nádhera... ta je krásná, vid’.’ Já povídám, ‘Je, no... Ale musíš mít za každou cenu kočku?’ – ‘Jo, musím.’ Já říkam, ‘Tak jo.’ Tak jí přinesli domu, a najednou někdo zvoní, že Mikešek je dole na balkóně, čtyry dni, u někoho, že tam mňouká, jo... a že ten byt je nevobydlenej... no, tak se tam něk, přes něký balkóny dostal, Mikeška vysvobodil, a tak měl dvě. Mikeška, Mirušku. Takže to nás taky stálo peníze, protože na to neměl, žejo... Tak ‘sme kupovali krmení pro dvě

kočičky. No, a 'dyž potom šel do léčebny, tak 'sme je tam nemohli nechat, co tam, žejo, tak 'sme přitáhli nejdřív Mikeše... vona tam zůstala, strrrrašně nařikala... a když 'sme tam šli uklízet, tak si představte, že vona věděla, že pudeme tam votud' pryč...

...jejda! Jauky... nekousej mě... Nó?

A... [zasmání] A vona už seděla venku na chodbě, u kočárku... my máme takovej dětskej kočárek, kerym vozíme všechny možný krámy, žejo, nějaký jídla a takový... a už seděla u toho kočárku a čekala, jak pojedeme domu. Tak 'sme jí naložili na kočárek a přivezli a vod tý doby je tady. [smích]

[smích]

No, von už jí pak nechtěl. Mikeše chtěl, Mikeše si vzal, toho si vodnes'. Ale jí nechtěl.

To je zajímavý... A Mikešek byl, teda, po tý, po tý slečně, vlastně, která s Martinem bydlela, nebo to byl ještě úplně jinej kočičák?

No, ta si ho vodnesla.

Ta měla svýho.

Ta měla svýho. Taky takovýdleho, černýho. Taky takovýho. A toho si vodnesla, a právě, že von ho strašně miloval, jo, tak chtěl taky, no, tak si přines' Mikeška... Ale von byl hrozně hodnej kocourek... Ježíš, to bylo... Von byl malinkej, drobulinkej, jo, ale takovej mazel, no, takovej snad už na světě ani není... 'Eště mam tadydle fotky... 'Dyž Vy ste taková... empatická... [smích]

[smích] Děkuju...

[Dagmar mi ukazuje dávné fotky Mikeška, ale také manžela, vnuček, Martina a Ivety z dětství. A nad fotografiemi mi několik minut vypráví o mladší vnučce, která nemá ve škole z nejlepších výsledků, o manželovi,...]

Takže celkem ten život plynul dobře, až do tý nemoci toho Martina... A potom, když tý Ivetce zemřel ten manžel, tak to byla další rána, pro nás, jo.

To je jasný.

No... A potom už ke konci, když už ten manžel byl tak těžce nemocnej, tak...

Mm...

[5 s] No, já nevim, s tím Martinem. Jak to bude, nevim, nevim. Nemůžu... nevim, vůbec.

Máte z toho velkou obavu...

Mam z toho strašnej, strašnej strach, jo. Bojím se, bojím se, bojím. Víte, a 'dyž ted'ko... já

nevím, jesi 'ste to sledovala... 'dyž ted'ko ten pan Babiš říkal, jak měl, má toho syna, přece, taky tak nemocnýho...

No, já 'sem vůbec nepochopila tu zápletku, o co tam šlo, s tím Krymem... Ale vim, že to ňák proběhlo.

No, on má to samý, přece. A ten, ten Protopopov mu, vlastně, dělal, toho osobního asistenta, jo. A voni si z toho všichni dělají legraci v novinách, jo... novináři, a všude, jo, že musel mít osobního asistenta a takový. Musel. Jesi má tuhleto nemoc, jako Martin, jakože prej má, to prej je prokázany, tak že musel toho asistenta mít. Je to samý. Protože, to říkam, já... ty lidi musej 'někoho... To víte, Babišovi si to můžou dovolit, tam není problém, jo.

No, to je možná vono, právě, no. Ty sociální, jako, vrstvy, no.

Tam 'sou miliony, takže tam vo nic nejde. Tam si každej rád toho asistenta bude dělat, jo, protože bude žít na vysoký noze, jo, a proč by se nestaral, vo něj, žejo. Tak to, to, jako, je pre-, jako, jak bych to řekla... prestižní zaměstnání, jo. Ale já si to dovolit nemůžu, já bych žádnýho asistenta neuplatnila [sic], tak by to musel bejt zas někdo jenom takle, jako třeba je todleto Centrum, žejo... kteří se, teda, vopravdu starali. No, voni [sic] mu tam ty holčičky, děvčata, uklízely, jo. 'Dyž volaly, že Martin nemůže si jít nakoupit, že ho strašně bolí noha, že se nepostaví na nohu, tak 'sem říkala, 'Vymejšlí si, nebo ne?' To 'sem nevěděla. A říkala 'sem, 'A von nemá peníze?' – 'Jo, to von má, von nám dá... Ale my mu pudeme nakoupit... Nebo jesi něco máte pro něj... ' Já 'sem říkala, 'No, mam, já tady mam, jo... ' – 'Tak já se tam stavím,' řekla A. Já 'sem říkala, 'Tak jo'. Tak přišla, taška jako hrom, vona chudinka vtevřela ruksak... 'Dyť jí, znáte jí, jaká je... drobeček. Já jí to narvala do toho ruksaku, a vona si nadhodila ruksak, a šla a nesla mu tam jídlo. Já 'sem říkala, 'No, jak k tomu přide? 'Dyť vona není třeba povinná ani todleto dělat, žejo... '

No... tak to je 'dycky o lidech, asi, no...

No... Pak mi volala... Já 'sem říkala, 'To tam asi vypadá, vid'te... ' A vona říkala, 'No, vypadá... No, něco 'sme tam uklidily, trošku.' Tak voni [sic] mu ještě uklízely, no. Takže byli hodný, jo, vopravdu, starali se strašně moc... No jo, ale nebudou se starat celej život. No. Myslíte? Tak zase, když je Martin navázanej na to cédézetko...

No jo, ale uklízet nebudou...

Mm...

Já 'sem sehnala tu pani, tu pani, co sem chodila manžela koupat... Vona teda byla ochotna, šla se tam i podívat, k Martinovi, když to tehdy bylo uklizený, a říkala, 'No, šlo by to, jednou tejdně bych mohla... šlo by to'. A že by se platila jako z tý péče, jo. To by šlo. A tak, jako, byla ochotna. No, a von teda taky, že pani se mu líbí, všecko... Jenže... byla potřeba udělat smlouva,

a pani opatrovnice řekla, 'Ale to není tak jednoduchý. Von je psychiatrický pacient, jo.'

No...

'A tam je potřeba, aby to schválil soud.' Já říkám, 'No to snad ne...' – 'Jo, jo, jo. To vy si to všichni představujete moc jednoduše, jo.' Já povídám, 'No, jistě...' – 'No jo, to víte... Ale víte sama, jak Vám nadával, kolikrát.' Já povídám, 'Máte pravdu, nadával, jo.' Někdy už se mu to zdálo, že 'sme tam dlouho, a už nás, jako, vyhazoval ven, jo, že už by chtěl si jít lehnout, a aby už 'sme šli, jo. 'A už 'děte.' A můj muž řek, 'Dáš, pod', deme. ' Já 'sem řekla, 'Já 'eště chci...' – 'Ne, nech to bejt, 'deme', jo. Tak 'sme vzali věci, a šli. Já 'sem tam třeba zapoměla i brejle, jo. Jen, abysme byli venku. Takže, jako... Asi měla pravdu, ta pani opatrovnice, má zkušenosti, žejo. 'Dyby se něco stalo, aby to bylo, jako, potvrzený, soudně, že, to, s tím souhlasí, ten soud. Aby nebylo nějaký... tahanice, potom, třeba. Já nevím, no. Je to těžký. Dělá mi to starosti, dělá... dělá...

To je pochopitelný, no... Já bych zkusila možná to cédezetko, nějak to s nima probrat... nějaký plán, jako...

...probrat. Probrat, probrat...

...jednak. Tam myslím, že 'sou vstřícný, co je tak znam.

Žejo. Mm.

Tak buďto tam... A nebo, nebo i ta, i ta linka, si myslím. Aspoň zkusit domluvit nějaký to telefonování, kdyby pro Vás to bylo takle v pořádku...

Jo takle, no, no, no, no, no.

A, jako, oni 'sou tam i vůbec, na nějaký popovídání, podporu.

Taky, jo.

Tak si myslím, že tam se to taky dá nějak, jako... vypouštět, ta emoce...

Takle, mně dlouhá chvíle není, jo.

To si vůbec nemyslím, že by byla... spíš – ...

No. Já třeba hodně čtu. Já mam strrrrašně ráda noviny. Já si denně musím... prostě, to je droga.

[smích]

Já si denně musím jít pro noviny. A sleduju politiku. Ale to 'sem sledovala vždycky, protože moji rodiče taky, jo.

[Dagmar mi následujících 6 minut vypráví o své zálibě v politice a v knihách.]

No, a knížek je tady spousta... 'dyť vidíte, co je tady knih. To vůbec ani neučtu, jo. No, to nemůžu učíst, ani, no. A já už tady tak dlouho nebudu.

Eee... Moc bych Vám to přála, jak 'ste to říkala, abyste to měla ňák – ...

No, ale 'dyž vono není člověku dobře, tak potom nemá ani náladu, jo...

Mm... Mm, mm... Tak hlavně aby to dopadlo ňák nejlíp pro Vás.

Hlavně, no, no. Hlavně. Takle – vo mě už nejde, slečno, vo mě nejde. Ale 'de vo toho Martina. De vo toho Martina. Vo toho Martina. Vo toho se bojím. Von 'dyž je normální, tak von je slušnej, von se chová slušně, von se... umí poprosit, von umí poděkovat, von umí, jako... von se až klaní, jo. [zasmání] Von, von třeba... ten V. mě tam přivez', jo, a pak mě vodvážel, zase, a říkal, 'Tak my už, Martine, jedeme, jo, tak se tady mějte...'; a von, 'Děkuji Vám, děkuji Vám, tisíckrát Vám děkuji, i za maminku Vám děkuji...'; já povídám, 'Eště políbit ruku, ne?' [smích] [smích]

...jak se klaněl... No, ten se smál... No, takže voni se k němu chovají hezky, jo. A když za nim nepřijedou, tak řekne, 'Z Centra na mě úplně kašlou.' A já říkám, 'Ale voni nemaj' čas.' – 'Maji. Maji návštěvy. Jo, voni musej' chodit...'; von to dobře ví, že choděj'; '...maji návštěvy, nepřišli. Kašlou na mě.' Já říkám, 'Tak já zavolám A. a poprosím jí, jo...' – 'Nebo L. Zavolej. Nebo Z., může přijít.' Já říkám, 'Já zavolám...' No, já většinou nevolám, je mi to trapný, jo, protože je nemůžu honit. Voni maj svůj program, voni vědí, co můžou nebo nemůžou, jistě toho mají víc, nemají jenom jeho. No, tak uvidíme. No, ňák to dopadne. Pomohla 'sem Vám aspoň trošičku?

Strašně moc. Já to doma ňák všechno sepíšu...

Kdybyste cokoli, tak zavolejte, telefon máte...

Děkuju, děkuju, kdyžtak ráda, určitě.

No, tak zavolejte, no... Já nevím, co 'eště bych Vám řekla... No jo, no, že tam byl už aspoň desetkrát, to už, to víte... No, že už si tam dokonce, na tom byl tak špatně, že už si tam zavolal sám, aby přijeli... no, voni přijeli... vodvezli, no... Vždycky ho daj' trošku do kupy, no... Ale já mam pocit, víte, já mam pocit, slečno, že to nastartovalo to zaměstnání...

M–hm, m–hm...

Já mam pocit... že 'dyby byl u tý pošty zůstal, 'dyby nebyla bejvala ta změna, tam, jo... Von musel jezdit tím autem, třeba vopravdu ho to auto zmáhalo, nevím, jo. Možná, třeba, mu... nevím, taky, jesi třeba v tý hlavě neměl už něco, jo. Taky, možná. To by taky možná chtělo vyšetřit, tohleto. A... pře [sic] to bylo v tý době, už, ňák. Takže možná to nebylo ani dobrý, že za tím volantem byl. Ale měli pro něj jinou práci. 'Dyť tam na tý poště, ježišmarjá, ty pořád sháněj', jo... No. Tak by byl moh' tam dělat jinou práci. 'Dyť, ježišmarjá, třídit dopisy,

převážet... Ježišmarjá, uměl. 'Dyt' nebyl žádněj blbec. No. Tak by ho zaměstnali, a byl by třeba docela, 'eště, se uchytil. Byl by si třeba našel i ňákou dívku, která by byla tak třeba vstřícná, jako 'ste Vy... No, kdyby byl normální, jo. Ale von dovede bejt normální, jo. Tak by si rozuměli, třeba, nevim, jak s tou Moravkou, voni 'sou dost energický, jo... Já 'sem tam tři roky totiž na tý Moravě byla, jo. Takže já vim, že se tam těžko s nima, s některejma... některý 'sou hodný, ale některý 'sou, teda, vostrý hodně. A byly tam dokonce děvčata, který byly zlý. Zlý, zlý, zlý. No, až 'sme... my, nás z Čech, nás tam bylo asi osum, jo, potom dvě vodešly, tak nás tam zbylo asi šest, jenom, a jinak to bylo všechno Mor-, já byla v Prostějově, jo, v OP Prostějov. Ale, jako, v uniformě, celý tři roky 'sme chodily v uniformě... No, vojna, vojna to byla, vojna. Ale... vydržela 'sem to. Ale byly tam ty děvčata zlý, některý, vopravdu. Tak jestli byla ňáká přísná, a ňáká taková... jo... no, jemu se to líbilo, nebo jesi už na něj šla... ale to 'eště byl normální... to 'eště byl...

A ted' už je to jiný, vlastně, žejo... Ono to může spouštět i ten velkej právě stres, nebo ty změny, jak 'ste říkala. A to tam toho bylo spoustu, jestli byla ta práce takle náročná...
...ta práce, to byla ta práce...

...to auto, jak 'ste říkala...

Řikal, že už nemůže, říkal, 'Já už 'sem to dojezdil z posledních sil...', jo, '...a mě někdo sleduje'. A to už začínalo, jo.

Přesně, to mohlo bejt to vyčerpání... Do toho ta slečna, právě...

No, no, no, no, no... Pak už to začínalo tím, jak 'sem Vám říkala... že 'sem chodil na vobědy, a že si myl pořád ty ruce, jo. Přišel a rovnou si šel mejt ruce, pak si sed' k vobědu, než se najed', myl si ruce, pak si umyl ruce, jo... pořád, jo.

Možná se vyděsil tý žloutenky, třeba.

No...

Takže si to začal takle ňák hlídat... nevíme...

Takže si myslím, že to už začínalo něco takovýho nenormálního... A bylo to s tou prací... A pak už byl úplně zoufalej.

[V posledních deseti minutách mi Dagmar vypráví o Martinově posledním zaměstnání, v němž mu byla ukončena smlouva během zkušební doby, neboť se nedokázal rychle adaptovat na systém pracoviště a několikrát přišel pozdě. Byla to podle ní poslední kapka, která jej dorazila, a od té doby už si práci hledat ani nezkoušel.]

Rozhovor 4: Jana (60 let) a Petr (65 let). Dcera Eva (33 let; ataka ve 23 letech).

– Jana a Petr žijí v Praze.

– 15. 3. 2019

Tak... Jenom teda zopakuju, že jste souhlasili s nahráváním.

P: *Ano, ano. To je... samozřejmě. [5 s] Tak... Jani... začneš to ňák? ... začni něco povídat.*

J: *Já úplně, já úplně nevim, co mam říct. [10 s] Mm... co se týče tej nemoci, tak já si myslím, že tam, e, hodně velkým spouštědlem bylo to, že v tu dobu umíral muj otec...*

...m–hm...

J: *...a... Eva za nim taky dost chodila do nemocnice, a i když by... se zdálo, že ne–, že nemá, že nemaj' k sobě tak blízko, nebo že tam nejsou takový vazby, tak... tam najednou... pře i otec cítil, že je konečná... tak se tam ňák víc i sblížili, víc spolu mluvili... A... bylo to v takovou dobu, že... to bylo před Vánoce... a myslím si, že to bylo strašně moc věcí, který se na ní navalily, a že to... bylo už to poslední, když ten muj táta zemřel.*

M–hm...

P: *Pře vona, tam měli, měla, něco, něco, jako, ve škole, ňáký, ňáký zkoušky nebo něco takovýho, jako, složitýho...*

J: *...studovala v tu dobu vysokou školu... všechno bylo... v pořádku, o to to bylo překvapivější, že to přišlo... Vono to určitě by–, už mělo ňáký, jako, takový signály... ale my jsme to nepoznali. Protože jsme ani... zdaleka netušili, že se tohle může vůbec stát, a že...
...mm, mm ...*

J: *...že když do tý doby vlastně byla... zdravá, tak že najednou to propukne tak, že to skončí vopravdu v tý psychiatrický léčebně, no.*

Že to bylo nečekaný pro vás... no jasně. Mm. [3 s] Takže to byly Vánoce... A to bylo Evče kolik let, se zeptám?

J: *E... to jí bylo dvacet tři.*

Dvacet tři, m–hm.

J: *Ted'... ted' to bylo deset let.*

M–hm.

J: *Přesně na Nový rok... tam odvezli. [3 s] Potom... potom vlastně když... skončila v tý nemocnici, e, ten pobyt, to bylo asi šest týdnů...*

P: *...mm, asi, asi jo...*

J: *Měla vlastně už vycházky žejo, a chodila už domu a zase zpátky... tak potom vlastně jsme, e, byla u nás doma na... předtim už bydlela sama, ale to by bejvala asi fakt nezvládla... Stále*

chodila na různý takový ty terapie... a my taky, abysme zase my věděli co a jak, i když si myslim, že spoustu věcí člověk vycítí sám, jako matka, třeba... si to tak říkám, že nejvíc pro ní bylo to vědomí, že má kde bejt, v tu chvíli, že někoho má, kdo za ní stojí, že to není žádná ostuda, že to, co se stalo, je prostě sice hrozný, ale může se jít dál...

...no jasně...

J: ...a... a že prostě... že teď nechodí do školy, že to není důležitý, že to přeruší, a to všechno... A vlastně... si... tak myslim, že možná i to jí pomohlo k tomu, že fakticky pak tu školu dělala, jo...

...m–hm... to je skvělý.

J: ...a že... že vlastně pracuje... Tak jako... je taková... citlivá, hodně, to zas jako jo, to... to už se taková asi i narodila, citlivější. Ale... ale myslim si, že na to hrůzu, co 'sme z toho my měli, tak že to zvládla docela... dobře. [5 s] Má hrozně ráda zvířata, takže má doma zvěřinec [smích]...

...jéé [smích]...

J: ...dvě kočky a psa, všechno—... no, z útulku pejska a jednu kočičku, a jednu ňák, jí nikdo nechtěl, z ňákých známých [smích], tak jí má taky... No... je taková... já si myslim že je dobrosrdečná, a taková je... [5 s] Pravda je, že ta... nemoc strašně člověka změnila v tom... že ona byla taková... veselá, štíhlá holka... a pak najednou přibrála strašně kil po těch lékách... Nezřízeně ty lidi začnou opravdu... jíst, nemaj' brzdu... a... Takže teď kon s tím bojuje, se střídavýma úspěchama, protože vlastně... I ty partnery, co si potom třeba hledala... tak to není nikdy úplně... buď, buďto to byl klient, což by bejvalo vůbec nemělo bejt, což by... byly tam z toho samý (... e... nebo kluka, to už možná i víckrát... že... jsou... e, na alkoholu, jako... a ona si furt myslí, že je zachráněná, že je předělá, a že to pude, a... nemůžete s tím nic udělat...

...mm...

J: ...nemůžete... ta zkušenost je nepřenositelná, a prostě dokad' to... neprojde znova a znova, tak si myslí, že to bude jiný... Takže se určitě svým způsobem hodně trápí tím, že je sama, protože teď kon je jí třiatřicet a vidí, že ty roky utíkaj' ... a... tak v tomhleto si myslim, že to má těžký.

...mm, mm...

J: Bydlí teda sama, ale podařilo se, že bydlí s náma na patře [smích], takže to je... Takže... jako... zase... ňáká ta pomoc, jako, tam pořád je... Že taky to je, pře... Tak člověk pořád už to má tady vzadu trošku v tý hlavě: 'Pane Bože, aby se jí zas něco nestalo...', jakože, aby na ní nebyly ňáký tlaky, který jí zase... vrátěj' zpátky, jo, do toho, co se tenkrát stalo...

...no jasně.

J: Protože... Ona měla hrozný úzkosti, a, to si myslím, to 'sme my netušili, že to je ta předzvěst... protože to, to nemůžu ňák jako vnímat... Já vim, že 'sem jí něco vezla, e, na stanici tramvajovou ňákou, ted' 'sem vystoupila z tramvaje a ona se úplně rozzářila, protože ona se bála, že 'sem se jí ztratila... ona prostě úplně už byla taková... špatná. No, a pak to bohužel vygradovalo tímhle tím...

Mm...

J: [5 s] A... jako... když 'sem jí tam viděla, v tom... na tom Karláku... tak to bylo teda ze začátku hrozně... těžký. Chodili 'sme tam vopravdu denně, ale ze začátku v podstatě... ani, ani nevěděla, v podstatě, asi, podle mého, pořádně kdo 'sme, nebo, co se děje, jo.

Mm, mm. Byla tak asi utlumená těma lékama...

J: ...no... ty léky, a pořád měla... že si myslím, i ze začátku, takový ty, jakoby, halucinogenní věci... takže... takže jí museli i poutat, a... to je prostě... je to pro mě hrozně těžký, když na to vzpomenu. [nalomený hlas]

No to Vám věřím... mm. To musí bejt strašná, jako... strašná zkušenost, no.

J: Hrozný, když do té doby je to... jakože v pohodě, a... tam přijdete, a... ona tam chodí napůl svlečená, protože si vůbec neuvědomuje, že tak je [nalomený hlas]... Ale tak ted' 'sem ráda za to, že se to takle podařilo, aspoň tak, jak je to ted', i když ty... [hluboký nádech] e, její partnerský vztahy jsou komplikovaný většinou, a... zase to končí tím, že přijde si vy-... [smích] na to rameno poplakat k nám. Ale tak zase dobře, že zatím 'sme, zatím 'sme schopný to unýst.

Určitě... že ve vás má tu oporu. To mi přijde strašně důležitý.

J: No... a tím, jak vlastně pracuje ve škole jako školní psycholog, a... takže vlastně zase s lidma, s dětma... Tak tam dochází často k různým, žejo, konfliktním situacím, nebo to... a tak, e... myslím si, že zatím, jako, je dobrá, že to zvládne tak, jak to zvládne. Nesmí si zase toho nakládat tak strašně moc... to si myslím, že se to nedá. Takže asi já takhle, no, jestli 'sem se tak jako... Nebo jestli byste ještě něco potřebovala... konkrétnějšího?

Nooo... jako... já myslím, že mi to říkáte hezky, že se v tom orientuju, ňák... A... a spíš možná... Jako, vim, že je to asi obtížný pro tom, o tom promluvit, ale jestli bych vás mohla poprosit třeba...

J: ...ano...

...e... vlastně v tom lednu, jak jste říkala, na Nový rok, že potom došlo k té teda hospitalizaci, tak jakoby... jak jste poznali, že už je to třeba hodně vážný? E, co se jakoby třeba dělo, že jste si řekli, jako...

P: [zasmání] No... to byl, to byl Silvestr, no... Evka, Evka byla u toho svýho, svýho partnera...

někde...

J: ...kousek za Prahou...

P: ...někde kousek za Prahou. A... von... von nám volal, že je něco... že je něco špatně, nebo prostě, něco...

J: ...ale my 'sme jí sháněli...

P: ...no, ne. My 'sme... my 'sme sháněli jí?

J: ...no, nám nebrala telefon...

P: ...jo, jo, mm.

J: A... tak my 'sme... Nakonec něk to vzal ten Jirka tenkrát, a my teda, co se děje... a, a on, že Eva je jako náká... divná, a... a nechtěl nám jí něk dát ani k telefonu, to... bylo to takový strašně divný...

P: ...no, že jako, že jako dlouho, že jako...

J: ...a že spí pořád...

P: Co-, cože?

J: Že spí.

P: 'Dyt' ale... Ne, 'dyt' ale předtím vůbec, jakoby, já nevím, několik dní nespala, neb...

J: No, a potom jako právě už asi, asi už to nezvládala... Tak von nám jí prostě ale nedal k tomu telefonu.

P: No, no, no, no.

J: Tak my 'sme se sebrali... a jeli 'sme, aniž bysme znali adresu teda, jo... tak 'sme se vypr-... Věděli 'sme, kde to je, že to je... tam jako, prostě jedna část (městské části na východě Prahy). Tak 'sme se tam vypravili... a teď jedeme... takový náhody se stávají'...

...nó...

...a já koukám z toho okýnka, a najednou... je vidím... na stanici 'Nástupní směr'... už tam jako skoro 'sme byli, jo. Tak 'sme hned vystoupili, zase jen, co, co zastavil autobus... a nasedli 'sme zpátky, a oni tam jako, ten Jirka jí byl, šel doprovodit, jako, a že jí pošle domu... žejo?

P: No. No, no, no, no, no, no, no. My 'sme se takle s nima potk-, setkali, no.

J: No, a my 'sme si jí vlastně, jako, vzali od něj... on zůst-, šel k svejm rodičum. [mírný povzdech] A my 'sme s ní jeli v tom autobusu, a už tam měla takový divný řeči, jako, jo.

Aha...

J: Už měla právě takový ty halucinace, a... slyšiny...

Jo...

J: *A... tak 'sme teda přijeli domu, všechno jako, tam ten stromeček žejo, a to všechno, a teď to... A... máme 'eště starší dceru, o něco málo, a ta studovala tenkrát v Olomouci, a byla na Vánoce doma. A... Eva prostě pořád... nebylo jí dobře. Pořád jako... 'Sme jí teda řekli, ať se vyspí. Ať si teda lehne, že 'sme tam s ní a takhle, a ona pořád se budila, a pořád jako říkala, jestli 'sme jí neumřeli... a jestli tam teda jako opravdu 'sme... A potom... byla půlnoc, a byly strašně ty, stře-, jak se střílí ty rachejtle, a to jí ňák 'eště víc jako rozrušilo...*

P: *...mm, mm, mm...*

...mm...

J: *...a ona pořád... chvilinku jako ležela, zase vstala. A pak už to ta Mirka naše nevydržela a řekla, 'Tak nic. Pojedeme.' A šli ale nejdřív do RIAPSu.*

Jo, jo.

J: *Jo, jako se poradit v podstatě, a co. No a nakonec... To 'si šel vlastně s Mirkou... a tam vám doporučili...*

P: *No, to 'sem šel.*

J: *A tam vám doporučili, teda, že by, tohle, říkám, e, že by bylo dobře jí, jako, odvízt, tu Mirku [sic!], jako, do nemocnice, no. Tak... tak vlastně... po půlnoci se jelo... [3 s]*

P: *...no...*

J: *...a druhý den 'sme tam přišli.*

P: *No, no, na Novej rok 'sme tam jeli... no, vono už to bylo, žejo...*

J: *...no, v noci silvestrovský, no...*

P: *...no, no, no...*

J: *Bylo to ještě v noci v podstatě, nebo nad ránem.*

P: *No, mm. 'Sme jeli na Karlák, a... tam, jako, už prostě, při-, proběhlo, takový to, prostě, ňákej ten příjem, žejo, nebo... No, tak voni, voni už samozřejmě asi věděli, žejo, co, co zhruba tak, co se děje... [3 s] Tak... jí tam vodvezli na to, na to uzavřený voddělení... no, a pak... pak, pak, pak už 'sme věděli, jako, co... Jak-, jak-, jakž takž 'sme věděli, co... se asi tak odehrálo...*

[10 s] Já... [8 s] [nalomený hlas] Já 'sem se pak vlastně vo tom 'eště trošku dověděl víc vod... [odkašlání] e, vod kolegy z práce, kterej to, tohleto má taky vystudovaný, a, prostě, e... ty, tyhlety záležitosti trošku jako znal, tak mě, jako... do toho trošku taky, taky uved', a... pak... Pak ještě během toho pobytu tam v tý, e, na tom Karláku, tak... tak 'sme... No protože tam to bylo hrozný, to jako... ten, ten, ten dojem z toho... byl prostě strašnej, jo.

Jako co jste viděli, jo?

P: *Jo, jako... jako... no, no. Jako, je-, jenom třeba ten, ten prostor, jo, kde se, kde to je, jo,*

kde to... no, že... to, že...

J: ...ale člověk to potom trochu pochopí, protože ty lidi tam 'sou z různých... příčin, a 'sou různě, různě agresivní, nebo patický, nebo ňáký, a oni by to prostě nezvládli, kdyby je měli každého na s-, na pokoji, po dvou třeba... v tu, v tu chvíli.

Mm...

P: No, no jasně, no, tak prostě, to... jo, je tam...

J: Tak tam 'sou jen takový... jestli 'ste tam náhodou se nebyla třeba někdy podívat... jen takový boxy, kde vlastně za těma nízkýma boxama 'sou ty lidi napáskovaný, jo.

Jejda...

J: Různýho stáří, s různou teda touhle diagnózou.

...diagnózou, jasně.

P: ...a v různý fázi samozřejmě taky toho...

J: ...toho uzdravování, no...

P: ...ňákýho uzdravování, žejo.

J: Takže...

P: No...

J: A to prostředí tam je takový smu-, prostě je to smutný, no, je to za mřížema, je to prostě... dvoje dveře, než tam zamkneš...

P: Tak 'sme se snažili jako eventuelně vo ňákej, vo ňák-, možnost ňákýho přesunu někam jinam...

...no, no, no?

*P: ...jo, třeba, e, 'sem se byl podívat ve... Vojenský... e... ve, v nemocnici ve Střešovicích, kde... to zařízení je taky vlastně, ale... vypadá to snad už ňák jako civilizovaně, nebo, jako...
...nebudí to tak strašnej dojem asi, žejo...*

P: ...no... Ale... e... pak, pak nakonec stejně k tomu, jako, nedošlo, abysme ňákou změnu udělali, protože... e, 'sme tak asi, asi tak ňák pochopili, že ten... že ta změna prostředí by jí spíš ublížila, než, než že... Jo, protože tam už si, jakoby, jakoby, na něco zvykla, jo, a, a... pak ten... prostě... e, jako, změna toho prostředí by jí určitě ne-, neprospěla, tak... tak 'sme, tak 'sme to prostě sami, jako, překousli [zasmání] tu hrůzu, kterou 'sme tam, jako, viděli, nebo, která na-, jak to na nás působilo... No a tak... tak. Tak to...

J: A tam byla hrozně fajn...

P: ...jo.

J: ...ta pani doktorka, s náma hezky mluvila, všechno nám vysvětlila... A vlastně řekla, že klidně si můžeme jí tam odvízt, ale že nám to teda nedoporučuje právě z tedlech důvodů...

Vlastně pro ty lidi je potom hrozně důležitý, aby měli takový nastavení stále stejného režimu, než se z toho vybabraj'. Takže... já 'sem říkala... jednak teda by to bylo i strašně daleko na to, 'dybysme tam fakt běhali každé den po práci... a... a hlavně, pro ní by to pak byla hrozná zátěž, jako... jo...

Mm, mm. Nechtěli jste jí vystavovat těm změnám...

J: *...no, dalšímu stresu...*

P: *A byla... ta, ta, ta pani doktorka, ta byla strašně hodná, ta byla, jako... to bylo vod ní, jako, ten, ten její přístup byl prostě... úžasnej...*

J: *...fakt vstřícnej, lidskej takovej...*

P: *E... předtim... ale... 'sme, jako... Hned na začátku 'sme se tam ale setkali s jiným, s jiným panem doktorem, kterej... ten teda, to... to 'sme si mysleli, že... že, že snad ani není možný, jo, jak, jak von s náma jednal, jak, jako, to bylo, to bylo, to bylo hrozný...*

A jak s váma jednal, jestli se můžu zeptat?

P: *No... no, e... my 'sme, my 'sme tam... ten... To byla snad tak jedna z prvních návštěv. A my 'sme tam přišli, a... ted' 'sme nevěděli, žejo... co, jak to má, jak to probíhá, jak to má bejt. Tak 'sme tam čekali...*

Mm.

J: *...on byl jako ošetřující lékař. Tak 'sme čekali na něj... A byl někde, na nějakým něčem...*

P: *...no. Tak 'sme na něj čekali...*

Čekali jste, aby vám řekl, žejo.

J + P: *No.*

P: *...a voni, voni, voni pořád, jako, že, že, nám říkali, jako, že, že, 'eště, 'eště...*

J: *...že 'eště někde je, nějaký jednání...*

P: *...jo, 'eště, 'eště... že za chvíli přijde a takový... No a pak... Tak 'sme teda čekali... No, a von, von pak přišel... a... vlastně nám jako vynadal, jako, proč nejdeme za tu, za tou, jako, jestli se tý, tý dcery stydíme [sic], nebo, jako, nebo co... proč, proč za ní nejdem, a proč, jako, tam čekáme – na něj...*

To je strašně hnusný...

P: *...a když 'sme... jo... A my 'sme říkali, 'No, tak my čekáme, abysme s Váma promluvili, abysme věděli, a Vy nám, jako, vo tom něco řeknete', žejo... No, tak...*

J: *...ne, ten byl fakt nepřijemnej.*

P: *Ten byl... byl takovej, jako... e... velice necitlivej, no. Jako, to bylo, to bylo... to bylo hrozně, hrozně nepochopitelný.*

Mm.

P: *A pak zase... zase naštěstí teda, ten, ten hroznej kontrast, když pak ta, ta, ta pani doktorka, která pak si, si Evu převzala... tak... že von někam cestoval, nebo... byl takovej hrozně to... ...rozlítanej.*

P: *...hrozně důležitěj, no, jako, takovej, jako, světovej borec, nákej. Tak... e... tak ta pani doktorka, ta prostě... ta byla tak úplně normální... tak jako... To bylo zase, zase... taková, taková náplast na to, no. [smích] Tu 'sme měli za, jako za vodměnu, snad [smích].*
...tak 'ste se dočkali...

J: *Jako člověk na jednu stranu chápe, že oni to maj' jako běžnou věc... tak oni tam těch lidí viděj' X takhle přijít, jako... Ale... ty rodiče tam 'sou třeba pokaždý, žejo, ty nový, kdy se s tím setkáte poprvé...*

P: *...ty, ty 'sou tam poprvé, žejo... a nevědí...*
...no právě...

J: *...který potřebujou... potřebujou něk vlastně i oni pomoct, jo...*
...přesně tak... určitě!

J: *To potom právě 'sme chodili na něk takový to sezení... pro ty rodiče, a tam... 'sme se mohli, jako, na ledacos, jako, zeptat a tak... Vlastně tam chodili 'sme taková celá skupina, každý tam měl někoho, žejo, tak... Ne-, nebylo to takhle úplně konkrétní, ale mohli se ty lidi zeptat na to, co je zajímalo, nebo co nevěděli, no.*

A to byla nějaká svépomocná skupina rodičovská, nebo nějaká...

P: *Ne, ne, ne, to bylo při...*
...edukativní...

J: *Ano, to byla, jako, od toho...*

P: *...od Ondřejova.*

J: *No.*

Od Ondřejova. Já vim, že ten dělá nějaký ty skupiny pro rodiče...

P: *Tam tomu snad šéfuje ten pan doktor J....*

Jo, jo.

P: *...to je takovej hrozně sympatickej člověk... My 'sme ho s Evkou, s Evkou 'sme ho znali ještě z dřívějšíka, von... pořádal něký, eee, něký, v Měsíci bláznů pořádal něký promítání.*
...aha?

P: *...jo, a ted', jako, a, a k tomu něký, něký takový, takovej, jako, seminář, nebo takový, jako, povídání kolem toho... Tak na to 'sme s Evkou asi, asi tak myslim dvakrát nebo třikrát, e, se byli podívat... Takže vod, jako, votamtad' 'sme ho vlastně znali.*

Jo, jo.

P: *Ač si nás samozřejmě nemoh' pamatovat, žejo. [smích] A tak, tak... Ale i, i, možná i díky tomu trošku, 'sme, jako, k tomu měli tak jako docela... důvěru, jako, že, že to... a že to může být, jako, věc, která pomůže, a... Myslim si, že, jako, nás to vlastně do tý, do toho, do tý problematiky, jako, docela, docela jako, e, slušně uvedlo, že, že jako... 'sme pak tak asi chápali, co, co a jak.*

Tak to je supr, to jsem moc ráda, že máte dobrou zkušenost, takle. A... ten první, teda, lékař, ten vám asi, předpokládám, nepomohl vůbec, žejo, ten vám vynadal, a...

P + J: [smích]

P: *...no, no...*

...a edukace, jako, nic neproběhlo... A... ta pani doktorka po něm, ta už teda byla vstřícná, už se s váma nějak bavila?

J: *Ano, ano. A tu pani doktorku, kterou má vlastně Evča teďkon, kde chodí na ty... kontroly, ambulantně, tak ta je taky dobrá. Ta je jiná, to je jiná pani doktorka zase, ale dlouhodobě stejná, takže tam... vlastně je to v pohodě. To taky Evča si takhle trošku zaexperimentovala, protože se jí už zdálo, že je jí úplně dobře, protože to je taky další věc, že ty lidi už si připadaj' – pohoda. Takže si vysadila léky, a... takže se vlastně... e, málem dostala zase zpátky, jo. Protože... nedokážou ty lidi to odhadnout, jak dalece si můžou ty léky vysadit, nebo nevysadit, co je špatně, no.*

A to bylo, pardon jenom, kdy, kdy tak zhruba? Před kolika lety dozpátku?

P: *Já nevím, jestli to bylo nějaký takový... dva tři roky potom...*

J: *To pozdějc.*

P: *Myslíš, že pozdějc?*

J: *Protože ty léky, žejo, se nasaděj' a postupně, postupně, pomalinku se snižujou. A... ona si pak říkala, 'Když už mám tu dávku tak malou, žejo...'*

P: *Ne, vono to ale přece souviselo taky s tím... s tím Jirkou, ne?*

J: *...možná... taky, no...*

P: *Já myslim, že to bylo jedno s druhym, právě.*

A to je ten partner z toho Silvestra?

P: *Ano. No, no, no, ten, ten... Vona se s nim pak v podstatě nák, jako, rozešla...*

J: *...on hrozně pil...*

P: *Von... no. To bylo... to bylo prostě neúnosný. No, e... ale... a potom, co se, jako, vlastně, jakoby, vlastně jako rozešli... což bylo myslim, že někdy v létě... A tak pak, pak nák na podzim, nebo zase, zase nák tak – snad byl listopad nebo jak... tak von měl nákou havárku a zabil se.*

Jejda...

J: *No. Takže... Evča byla dost v kontaktu s jeho rodičema stále... no, tak se to samozřejmě dověděla. A jestli v té době teda už těch léků brala si míň, nebo jestli to...*

P: *...já si, já mám dojem, že, že to, že v té době...*

J: *...tak že jí to trošku hodilo jakoby zpátky, jo. Protože to zase byl takovej šok.*

Tak to je rána asi, no... A to bylo během toho prvního teda roku, vlastně, od, od té hospitalizace?

P: *Ne, ne, ne, to bylo, to bylo pozdějc, právě. To bylo tak... minimálně takový... já si myslím tak tři, nebo čtyři roky...*

J: *Já bych řekla tak čtyři, pět let.*

P: *Jo?*

J: *Mm.*

Takže oni se rozešli vlastně...

J: *Rozešli se, myslím si, asi třeba druhý rok... To bylo... dva osm se to stalo, tak třeba dva devět, že by se třeba jako rozešli, a potom ještě za nákej, za nákou dobu se to vlastně...*

P: *Ne, ne, ne, voni se... 'dyť voni, von, to...*

J: *...bylo rychlejc? Já už si to...*

P: *Ne, to trvalo dyl... Jo, voni... přece bydleli tam pořád v údolí...*

J: *...v údolí, no...*

P: *A to byly asi, asi ještě takový dva, tři roky, podle mě...*

J: *Jo?*

P: *No.*

J: *Já si... já ty roky nák úplně...*

P: *Já mám takovej dojem, že asi takový dva, tři roky tam spolu podle mě bydleli... a pak... pak už teda... protože tam prostě docházelo k takovej m věcem, který... e, byly v podstatě pak už neúnosný, tak, tak, tak se rozešli, právě... Někdy to bylo... nák tak v létě, a pak... pak na podzim...*

J + P: *...se to stalo.*

Takže krátce po tom rozchodu, tím pádem.

P: *No, no, no, no, no, no...*

J: *Ano, ano. To bylo možná, třeba to bylo tři roky, co se Evča... to Evče stalo. Tak nák.*

Tak to muselo bejt bolestný, no, jako, slyšet to od těch rodičů, o tom bývalým příteli... mm.

Jo, a... a v tu dobu teda říkáte, že si Evča začala vysazovat ty léky?

J: *No... no, no, no, no, no.*

P: *No vona... Já si myslím, že právě, jak se, jako, osvobodila tady od toho, od toho partnera, tak pak... pak, jako...*

J: *...se nadechla...*

P: *...jí narostly, narostly [sic] křídla, žejó, řekla si, 'No tak, tak... 'dyť já to vlastně všechno zvládnou, žejó, a ani nepotřebuju tady tenhle ten podpůrnej prostředek, kterej... teda, si vysadím', žejó, no... a pak přišla tahle rána, takže to byl takovej zlom, kdy... Ale, ale – myslím, že to ustála... tak, že právě nemusela ani, jako, znova bejt hospitalizovaná, jo... Protože v podstatě si vlastně zašla za tou, za tou pani doktorkou...*

J: *...ano.*

P: *...že už věděla, co se děje...*

J: *...už to poznala.*

P: *A tak vlastně zase nasadila teda, ta jí zase naladila ty, ty léky tak, jak to... jak to mělo bejt, a vlastně, vlastně to, tak jako, ustála, teda, tím pádem...*

Tak to je bezvadný, že věděla, že se necítí, a kam zajít. To taky jako není obvyklý...

J: *Takhle to je, že teda když už je ten člověk pak jako zodpovědněj k sobě, tak že už to pozná. Že ví, že se něco děje, něco se blíží.*

Jo, že by s tím mohl něco udělat.

J: *Ano.*

Tak to je moc dobře teda. Takže říkáte, že teda... ty léky, vlastně, i ta vaše podpora, ta jistota v tom zaměstnání, všechno, že napomáhají ňák, jakoby, stabilizovat... ten stav? To je strašně super.

[10 s] *Vlastně on je takovej pojem... to asi znáte. Zotavení. Znáte to? ...je to taková koncepce, mně to hrozně sedí k tý Evče, jak to popisujete. A... ta koncepce říká, že... jako, bez ohledu na ňáký úskalí, který člověka potkají, a může to být diagnóza, a i se třeba mluví... já nevim, třeba o traumatický události, co člověka ňák, jako, poznamená... Tak že i s tím se dá ňák, jakoby, naučit vycházet... a může to bejt třeba zase jako impuls změnit trošku ten život, a, jakoby... žít ňák v rámci svejch možností...*

J: *...m–hm, m–hm...*

...co nejlíp to jde. Tak to z toho mám ten pocit, jak to popisujete. To jsem moc ráda, teda.

[10 s] *Možná na ňáký vaše pocity bych se zeptala. Jak jste se třeba cítili v dobu, kdy se to dělo? Okolo toho Silvestra...*

P: *No to bylo strašný, no...*

J: *To je taková bezmoc. Protože nemůžete vlastně v tu chvíli vůbec tomu... člověku nijak pomoci, dokad' nezaberou právě ty léky, který ho trošku vrátěj' do... normálu. Tak... tak*

vlastně jenom čekáte, až, až jako to...

P: ...a přitom člověk neví, jo, jestli... jestli třeba to nějak sám, sám nezavinil, jo, nebo jestli, jestli prostě jsme někde něco neudělali špatně, jo, co třeba k tomu vlastně přivedlo, že se tohleto stalo... Jo, to pak je... to je hrozný...

J: Pořád na to musíte myslet, pořád o tom přemýšlíte. Proč se to stalo, proč zrovna nám, 'dyť všechno jsme se snažili dělat co nejlíp... [7 s] Ale... zároveň, zároveň člověk si říká, 'Musim to vydržet, abych tady právě byla pro ní, a až se to spraví, tak abych to zvládla', protože... vono to je... hrozný i pro tu rodinu, jako... se s tím, jako, náák, vypořádat...

No právě... určitě.

P: A přitom, přitom 'eště se musí současně chodit do práce a tam, tam bejt, jako... Musíte vlastně fungovat, žejo.

J: Fungovat, no...

Jako, vlastně, normálně – v uvozovkách.

P: No, no, no.

J: Ano, ano.

P: Jako kdyby se nic nestalo, žejo.

No jasně.

P: A i když jako... ta práce samozřejmě, taky, e, trošičku pomáhá, že... se člověk vod toho vodpoutá, odreaguje, žejo, že to jako... jo.

J: Musí, no. Musí se soustředit taky na něco jinýho...

P: Ale musí tam bejt prostě na sto procent, žejo.

Mm.

[6 s] Takže nááký... nááký výčitky, nááký obavy... Já jsem jenom chtěla říct, že to, co říkáte, s tím úmrtím toho tatínka, a ta škola, že, jako... U tý schizofrenie je těžký, že se pořád neví. Jakože, ty spouštěče se diskutují, teď všichni zkoumají ten, jako, mozek, tak jsem si říkala, 'To nechci, já chci zkoumat, jako, ty pocity, ty rodiče'...

J + P: [smích]

[smích] Ale... ale, jakoby, právě, říká se, že často, když je právě člověk citlivější, jak jste zmiňovali, tak že stačí fakt jako náakej velkej stresor, jeden...

J: ...mm...

...a tohle byly třeba dva, žejo, i to zkouškový... to znam sama...

P: ...mm, mm...

Mrzí mě, že slyším ty výčitky... Protože slyším, že, jako, děláte, co můžete... a Evča to ví, určitě. Že ve vás má tu podporu. To je strašně důležitý, no.

P: *Vono tam těch, těch, těch spouštěčů tam 'eště bylo samozřejmě trošku víc, 'eště tam byly i nějaký další... [5 s] My 'sme... měli 'sme takovou jednu známou, s kterou, jako, 'sme se kamarádili, a... tam, tam... ona, ona se, jako, v podstatě... eee... Pak jsme zjistili, že vlastně, jako, s Evkou něk, nějakým způsobem, jakoby, jakoby, manipuluje, nebo prostě, že je na ní... že... že se snaží jí nějakým způsobem ovlivňovat...*

...aha...

P: *...a to k tomu asi taky přispělo, jo, protože pak si to něk Evka uvědomila, a vlastně, jako... takový nějaký jako rozčarování z toho, že tomu člověku... jako věří, a důvěřuje, žejo, a teď najednou, najednou zjistí, že, že vono to tak není, že ten člověk je vlastně úplně jinej...*

Mm...

P: *Tak to bylo [sic] taky asi jedna z dalších věcí, která... tehdy vlastně před těma Vánocema jako proběhla... tak... [5 s] Takže tím se toho, jako, trošku... trošku vlastně nakupilo hodně, no...*

Mm...

J: *Vidiš, to já 'sem už úplně vytěsnila, tuhleto...*

P: *Já... no, no, no... tak já 'sem 'si...*

J: *...příšernou ženskou.*

P: *...já 'sem to nechtěl sice připomínat, jako...*

J: *Ale je to pravda, že to tam taky bylo v tom.*

P: *Ale tohleto bylo taky jeden z těch, z těch momentů, který jako... to vovlivnily, určitě.*

J: *To bylo fakt, jak když jí chtěla vymejt mozek, jak se říká...*

Mm... *To je asi taky vůbec, jako... když člověk někomu věří, žejo... a, a teď zjistí, že... ho něk klame, nebo něco...*

J: *...no...*

...a je v tom strašně zranitelný, v tom vztahu. Takže to taky asi nepomůže nějakému pocitu bezpečí, no...

[10 s] *A třeba dneska, s tím odstupem, těch... zhruba deseti let. Tak myslíte, že se něk změnily ty pocity, trošku? Nebo... jak, jak to vnímáte dneska? Z pozice toho rodiče...*

P: *No... já... si myslím, že... že v podsta-, v podstatě 'sme, 'sme hrozně rádi, jak, jak to, jak teďka vlastně Evča funguje.*

Mm.

P: *Jo... že... že to, že to vlastně zvládá tak, že nemusí, e, nemusí být na nějakým... e, jako, že by měla nějakou, nějak invalidní, nebo, nebo částečně invalidní, nebo něco takovýho, důchod, nebo něco takovýho, že prostě normálně, normálně funguje... Jo, přes... to, co se teda stalo...*

tak jako... v tom... tak jako si myslím, že, jako, v tom... v tom vidíme, jako, jako, že to je hrozně dobře, no. Jak to zvládá.

Mm, mm.

P: *Ale... e... jako ty, ty... jako zpětně ty pocity nebo dojmy... e... No, radši se k tomu nevracíme, jo. Takže... že 'sme se, jako, uvolili, že, že vo tom... s Váma pohovoříme, tak to, jako... Eee, je to... e, jako těžký si to zase, jako, připomínat [nalomený hlas]... a... [7 s] A vlastně jako ten... ten dojem z toho je prostě pořád strašnej.*

Mm... asi ani nemůže bejt jinej... si myslím.

J: *...mm...*

Tak moc děkuju, že se se mnou vracíte takhle, do těch obtížnejch chvil...

P: [smích]

...toho si vážím. I moje práce.

[3 s] Takže, takže dneska teda... spíš to s Evčou není téma, asi, žejo... že, jako, se bavíte prostě normálně, a... nikdo nemá, jako, potřebu, to ňák asi zmiňovat, nebo...

P: *No, no, no, už v podstatě, jak...*

J: *Evča když jede třeba k tý pani doktorce, tak někdy... když se vidíme třeba ten den předtím, tak říká 'Jéé, jdu k pani doktorce', tak pak se vidíme, říkám, 'Tak co?', tak mi řekne co, žejo, co bylo... Takže to, jako... [zasmání] To takhle to... Že jako furt, aby věděla, že vim, že tohleto existuje, že musí se nechávat kontrolovat a takový... Ale... jinak se snažíme vlastně si to nepřipomínat, no.*

Mm, mm, mm.

J: *Ale zapomenout se to nedá...*

Tak... to je jasný... že to v člověku ňák...

J: *To už tam prostě jednou je...*

Říkám si, jestli děláte něco třeba pro sebe... jakoby, aby... mm, 'ste se cítili ňák třeba líp, jakoby, na duši... Že vlastně na... tu skupinu jste chodili... to už je teda asi ňákej čas dozpátku?

P: *No, no, no, no...*

J: *Ano, ano... To bylo vlastně... brzo potom, co se to stalo, tak hnedka to navazovalo, v podstatě.*

P: *No, no, no, no...*

Tak to jste podchytili vlastně v ten pravej čas, si myslím.

J: *No... to bylo takový, když to bylo nej-, nejživější.*

Jasně. Mm.

J: *No, možná že jinak máme štěstí, že... že to takhle spolu zvládneme. [smích] Že jako... e... na to máme asi stejný názor, že se snažíme pomáhat oba, jak umíme... a... a že spolu o tom dokážeme třeba mluvit...*

Mm, mm...

J: *...tak jako... Což taky ze začátku je takový těžký, když se tohle stane, tak člověk než to sám v sobě zpracuje... tak třeba je to těžký i s tím partnerem o tom mluvit, a... Myslim si, že teďko je to takový, že... že jo, že to dokážeme, a že když je jakýkoliv problém, tak že o něm mluvíme společně. Takže to jakoby nemá na hrbu jenom jeden, když to takhle řeknu. [smích]*

P: *A že na to vlastně, jako, máme v podstatě společnej, společnej náhled... Jo, že si v tomhle to si, jako, vlastně rozumíme.*

Že to vnímáte nějak stejně... mm.

J: *No, protože kdyby to tak nebylo, tak myslim, že to je hrozně těžký to unýst...*

Mm, mm.

[10 s] *Právě... ne každěj vztah tohle unese... Taky to někdy ti rodiče, jako, řeší, že... třeba... potom se v tom cítí vlastně oba, jako, sami, tím, že se rozejdou ty cesty...*

P: *No, no, no... mm, mm.*

[8 s] *A kdybyste měli tu... jako, Vaší zkušenost popsat někomu úplně zvenčí, ať už jako mně, nebo třeba komukoliv... Kdybyste mohli takhle vyslat nějaký jako poselství... Co byste rádi třeba, aby lidi, nebo rodiče, nebo psychologové... věděli?*

[16 s]

J: *Já nevím. [smích]*

P: *No, já si myslim, že, že... je, je strašně důležitý, prostě... se, se z toho nezhroutit, jo. A přes to, jak je to hroznej, jako, šok a hrozný, jako, zjištění... nebo ten, ten dojem z toho... tak... právě bejt... bejt spolu, a tomu, tomu člověku prostě pomoci, jak to nejvíc jde.*

M-hm, m-hm.

P: *...jo, to si myslim, že asi je to nejdůležitější.*

J: *A pochopit, že von nám to fakt nedělá schválně, to, co dělá... Protože někdy i tohleto 'sou takový... věci, si říkáte 'Tak co blbne?' No, ale on za to nemůže, žejo. V tu chvíli prostě... to jinak nejde... To tak je, prostě. A když se to stane, jako, tomu Vašemu dítěti... tak je to pořád Vaše dítě...*

To je jasný...

J: *...a, a proč se to stalo, jako... jak mu pomoci, prostě, no. Nic jinýho... se nedá dělat.*

[16 s] *Tak já vám moc děkuju... Přemejšlim, jestli třeba ještě byste chtěli něco dodat... co jsme nezmínili...*

P: *Já si myslím, že už 'sme to probrali ze všech stránek, nebo...*

J: [smích] *Tak co nás napadlo, 'sme řekli.*

P: *No...*

Tak jo, tak já teda vypnu to nahrávání...

Rozhovor 5: Romana (56 let). Syn Přemek (26 let; první ataka v 17 letech).

– 22. 3. 2019

Takle to strčím mezi nás...

Jasně.

Tak jo. Tak zopakuju, že jste souhlasila s nahráváním.

Ano.

A teď už Vás nechám teda povídat, vlastně, e, jak to u Přemka...

Jak to... jak to začalo.

Jak to začalo, mm.

Tak u nás to... Takle, Přemek měl... začalo... Na začátku první problém byl, že on měl ve dvanácti letech těžkou autonehodu, kdy ho srazilo auto na ulici.

M–hm.

A on byl... měl těžký krvácení do mozku a ještě další zranění, a byl vlastně hodně dlouho v bezvědomí.

M–hm, m–hm.

A když se... Několik týdnů. A když se z toho bezvědomí postupně potom probudil, tak... vlastně... Nejdřív to vypadalo, že nepřežije...

M–hm.

Potom, potom to bylo vopravdu, mmm, prostě takový jako že nebude mluvit, cho–, byl ochrnutej, no, tak jak když ten mozek se prostě nabourá, žejo.

Mm, mm, mm.

Potom, potom se to teda vlastně začalo... My jsme teda... jako... Já jsem opravdu hodně si zjišťovala, co všechno se dá dělat, takže jsem vlastně použila takový ty metody, který, mo–, tehdy ani se ještě třeba tolik nepoužívaly.

Mm, pátrala jste po všem...

Stalo se to v roce 2005, se ta nehoda stala. A... takže, takže von se potom, pak jsme... pak byl v lázních, měl Vojtovu metodu a tak dále, takže von začal mluvit, chodit. Vlastně vypadalo to, že je všechno v pořádku.

Mm.

A... akorát že, přece jen tam to organický... mm...

...poškození...

...poškození mozku zůstalo, a začlo se to teda projevovat trošku potom když se von vrátil do školy, tak nějakýma... určitým prostě jiným chováním, poruchama chování, a takovým jako...

impulzivností, a tak dále. A začly takový různý problémy, který my jsme... jako, furt příkládali teda tomu, tomu, tomuhle... No a potom, potom... mmm, nějaký hulení trávy do toho, a takový... Ale... bylo to takový, že von se vlastně furt teda necítil dobře, von byl i... ve škole byl docela dost šikanovaný, v té době. Protože se choval nějak jinak... a bylo to, bylo to strašný, a přitom předtím to byl, žejo, člověk, jako dítě, který se jako dobře učilo, brzo četl, brzo všechno... Mm, mm, mm.

Takže to bylo najednou, najednou... přesto, že von, jemu teda vlastně to IQ jako samo vo sobě zůstalo zachovaný dost vysoký, ale už ty... už taková ta... ty exekutivní funkce, a takový to plánování, vodhad věcí, to se zhoršilo.

Takže to zanechalo nějaký následky, mm.

Zanechalo... no. A potom, potom jako, to tak nějak, to, jsme to, to šlo, šlo, šlo, a my jsme spíš jako měli... že, že tuhle se někde vopil, nebo... tak spíš jsme mysleli, že je to, jako, taková ta bouřlivá puberta...

No jasně.

...a zároveň s tímhletem. No, ale pak vlastně když mu bylo sedumnáct let, tak jel ze [sic] školou na... do Evropy na takovej nějak školní výlet po Evropě. A tam votad' už mně volali, že něco není v pořádku, respektive tam... pan profesor říkal, mi zavolał a říkal: ‚Vaše dítě má schizofrenii.‘

Jej!

A říkam: ‚To je... no jak to ví?!‘, nebo tak...

No tak to je odvážná proklamace.

On byl velmi odvážný. No, já jsem pak zjistila, že ještě... eee, on tam i vlastně nějak Přemkovi nějak hrozně jako mluvil do duše, dělal mu nějakou takovou amatérskou psychoanalýzu. Takže myslím že ve chvíli, jestli von v tu chvíli měl nějaký paranoický, jakoby, nástup, no, tak to asi ho dorazilo, no.

No určitě...

A takže přijel prostě domu s psychotickou atakou, měl... měl prostě takový... von... jako že ho někdo pronásleduje, že my... že my jsme ho... že je vlastně adoptovanej, a takový bludy. Jako bludy, bludy různý.

Jo, jo, jako podezřívavej. Mm.

No.

A to se, pardon, teda vrátil teda s tou školou, nebo jako dřív se vrátil...

To se vrátil, to se vrátili se školou, jako nakonec nějak ho tam jako ještě...

Řák to zvládli...

No, něk to zvládli teda, jo... pak už s ním furt někdo byl. No, a pak se, pak se teda vrátil, a to bylo... přesně taková ta chvíle, kdy já jsem vůbec... protože jsem se s tím v životě nesetkala, jako s takovým, s takovoudle jako psychotickou atakou...

Mm.

Takže jsme něk řešili co, nakonec jsme ho tedy vodvezli do Bohnic... kde to, kde to teda... na něký to oddělení příjmový. To bylo teda strašlivý, pře tam vopravdu... žejo, chodili, jako, spíš dospělý lidi to byli. Von ještě vlastně nebyl dospělej. Do toho něký... tam že na matracích spali, a tak dále. To jsme viděli, že, že... a vlastně, jakoby, s ním moc nic nedělali... dali mu něco na uklidnění... jak se, jak se většinou dělá... A... Takže my jsme tehdy se pak domluvili, že jsme ho přeložili na, do Motola na dětskou psychiatrii. Kde už to... tam byla něká mladá pani doktorka, tam už to trošku bylo... něk začlo, že bude normální psychologický vyšetření, a takový. No, a vlastně to tehdy vyhodnotili jako někou... polymorfni... jakoby... ataku... s těmahletěma jako schizo—...

...schizofrenníma jako...

...schizofrenníma... nákejma... jako polymorfni schizofrenní... někde to mám určitě schovaný. No, protože voni samozřejmě při téhle první, při téhle první atace nejsou úplně schopni určit ještě tu diagnózu. No, ale prostě poprvně tam padlo to slovo ‚schizofrenie‘. No, a Přemek potom... Pak jsme... pak jsme řešili léky. A on měl teda docela štěstí, že právě už na začátku relativně dostal, dostal léky, který mu sedí. On dostal Abilify.

Mm, znám, znám, z práce.

No, takže von... Já to vždycky neumím vyslovit... [smích]

No, vim, jak se to píše, ale taky to neumím. [smích]

No, vždycky to musím znova najít. Což je docela pro ty mladý, mladý lidi, a nemá to tolik vedlejších účinků, a jemu to sedlo prostě. Takže, takže to začal brát...

Takže se to zklidnilo.

A... jako zklidnilo se to, no, ale je to přesně... Je to takový to že ho pak propustili po něk několika týdnech z té nemocnice, a vlastně člověk měl pocit, jak už jako syn je zdravej. A nebyl, žejo. Bylo to... byl vlastně naopak v takovém, v takový jako depresi, a bylo to... my jsme měli pocit, že už je všechno v pořádku, ještě jsme jeli někam na dovolenou, a... Eee, vlastně vod tý doby to už nikdy úplně v pořádku nebylo. Von jakoby prostě... mmm... byl v hodně depresivní fázi, a... mmm, pak... vlastně... mmm... sice to Abilify bral, ale jako ne úplně pravidelně, žejo. Protože... je to přece jenom... tak něk... já jsem mu to sice dávala, ale fakt je... jako my jsme to asi tak jako trochu podcenili, poněvadž jsme mysleli, že už je to teda v pořádku, chodil teda k psychiatrovi, chodili jsme teda na Ondřejov... k panu doktorovi J.,

kteřej se mu docela dost věnoval. Na druhou stranu, protože von vlastně žejó... celý to, celej ten Ondřejov je velký, a von jakoby těch pacientů měl hodně. Takže se mu věnoval, ale zároveň, zároveň jako někdy to bylo takový, že... vono zase i toho Přemka tam ne vždy se mi povedlo ho tam dotlačit a tak, takže to bylo takový, že jsme to... Ale jako věnoval se mu fakt hodně, vlastně, jo, takže, že je to... No, a pak, pak Přemek, Přemek byl pak v tý době, e, to vlastně, tohleto se stalo když byl na šestiletým gymplu, ale... e, bylo, bylo to... voni pak... voni jako... My jsme furt nechápali, že von je psychicky vážně nemocnej, jo, takže spíš jsme to brali, že teda jako, že to byla epizoda, do toho, do toho žejó tam byly nějaký třeba i ty pití a takovýdle věci, a ta marihuana, takže my jsme spíš jako to furt řešili jako závislost, jo. Což... což... já dneska už vim, že jako prvotní, nebo... že bylo spíš tohle. No, takže to jsme... A furt nějaký konflikty, problémy, jo... takový pořád se dostával do nějakých...

A s Váma, nebo v tý škole, jako?

No, takhle, jakoby, ve škole, ale i s náma, protože byl takovej, jako, že když ty léky nebral, tak i měl takový, jako, agresivnější vobdobí...

Jo. Jo.

Jo, jako takovej... No, a furt vyhrožoval, že skočí z vokna, a takový prostě... bylo to, bylo to vopravdu hodně, hodně náročný a těžký. A my jsme hlavně furt to tak jako, nevěděli úplně co to přesně... bylo, bylo to žejó po úrazu a, jo... takový jako zamotaný. No a potom... potom měl druhou ataku někdy, někdy v roce 2013, myslim. To měl jako po třech letech, kdy... Protože se to vlastně furt tak jako nedořešovalo a, a tak dále, to měl, to měl druhou, a...

Takže to bylo... po tom gymplu už teda?

To bylo... no, já mam pocit že eště furt na tom gymplu možná byl. Von nějak jeden rok vopakoval, protože von tak jako vždycky měl chvíli, že to vlastně na tom gymplu šlo dobře, a pak zase to nešlo... a pak, pak třeba... ten, vim, že ten pan doktor J. tam jako šel jim vysvětlit, že Přemek je nemocnej, ale jak von je takovej jako rozevlátej – ...

...jo... [smích]

... – tak voni jako... spíš mu to přihoršilo. [smích] Tam taky vůbec jako nevěděli, vo co de, no. No a pak měl teda Přemek... ta druhá ataka, ta byla vopravdu hrozně vošklivá. To měl takový, že von, že, že, že prostě nemoh' vůbec spát, a byl takovej jako neklidnej, a, a, měl, měl... Von teda vysloveně hlasy, že by slyšel, to myslim, že neměl, on měl spíš vopravdu jako takový ty bludy, e, že ho někdo, že někde, že, že prostě ten jeho kamarád dobrej, že vlastně to neni kamarád, že, že po něm jde, a že, že je to vrah, a že ho někde přepadne, a měl... Spíš měl takový jako, měl někdy takový ty, že jako vůně, nebo že se mu zdálo, že sám, že smrdí...

Počitky, jasně...

No, jako takový... Takže spíš tohleto, spíš jako se mu dělo, no, takže to bylo takový vopravdu, vopravdu to... A pak měl, pak měl dokonce nákej, mm, a von ještě, von ještě bral kromě toho Abilify, bral Valproat, což je takový jako zároveň, jako taková, mm, vono je to antiepileptikum, ale von to bral spíš na stabilizaci nálady.

Jo.

A nák to taky, jako, moc nebral, a prostě dostal epileptickej záchvat, pravděpodobně z toho, jak jakoby vysadil ten Valproat, nevíme, jo, nebo... Ale prostě, to měl jedinkrát, ale velkej. A voni pak přijeli záchranáři, který, který vlastně se s nim začali nák, von vůbec nevěděl vo co de, práť, a prostě, hrozně hnusně se k němu chovali, vodvezli ho potom po vyšetření na policajtku, takže to Přemek se úplně už zhroutil, jo, takže to ho dorazilo...

No jasně, no.

...naprosto. To bylo, fakt hodně ošklivej zážitek. To byl jako jeden z fakt z nejhnusnějších zážitků z těhletěch, jako, co se stalo, no. No a potom... eee, po tý druhý... tam se pak povedlo domluvit, že byl na Karlově, kde, kde byl u pana doktora A., což je velmi, žejo, ted' myslim, že předseda Psychiatrické společnosti, no a tam, tam, tam už vopravdu nějakým způsobem, e, to bylo, žejo, že, že zase... Voni nák mu chtěli nejdřív ty léky změnit, ale potom nakonec jsme se domluvili, že mu seděj' tyhle, tak, tak vlastně mu nechali, nechali, jenom mu to prostě nějak vyladili, a pak, pak to teda, jako, nějak se zase, jsme tu hospitalizaci ukončili, pak se zase vrátil, ale pořád to ještě bylo takový, že eště pořád vlastně, e, jsme neměli tu diagnózu takovou nákou úplně, pře vono u něj to je takový, jak je tam ten úraz a tak, takže tam je vlastně to organický poškození žejo, do toho náký ty návykový látky občas, což bejvá často, žejo, takže je to taková jako, no... No a potom, potom... Takže... Eště mezitím vobčas byly různý hospitalizace, kdy jsme volali prostě záchranku, protože se něco dělo nebo tak, no a pak měl, pak měl, v roce 2016 měl, vlastně, zatím teda poslední tu ataku, kde... zase pak byl na Karlově. Nám se teda nakonec vždycky podařilo ho přemluvit, že má do tý nemocnice jít, jo. Nebyla tam nikdy nedobrovolná ta hospitalizace. Respektive, my jsme ho tam vždycky nák dovlekli, potom on chtěl vodejít, ale voni mu většinou pak dali, že tam ještě musí zůstat, protože... to jsou takový ty, jak to vyříděj rychle soudně. No a na tý, na tý, u tý poslední hospitalizace, tam, tam se teda domluvily depotní injekce, což... což myslim, že Přemkovi hodně... A tam, taky tam tím, tím pádem, jakoby se, se řeklo, je to prostě paranoidní schizofrenie, jo. Ta atmosf-, ta, ta diagnóza už se tam, jako, napsala.

To byl ten moment toho stanovení.

To byla, to se... No, to bylo takový, že už jsme si všichni uvědomili, že to, jako, že to je, teda, asi ta hlavní... kromě toho organickýho poškození, a nákých těch... No, a takže, vlastně...

Tim, tim to teda bylo potom takle, takle už jsme se jako dohodli. Přemek sám, eee, úplně se jako nepovažuje za... jako von radši bude, radši bude, že prostě je, já nevím, alkoholik, nebo, nebo, nebo prostě, jo, radši, radši, radši po tom úrazu, tadleta, ta diagnóza tý schizofrenie se mu... není mu příjemná, ale to chápu.

Je to pro něj těžký to přijmout.

No, to je pro každého, pro každého, ten náhled. Ale zároveň, zároveň ale ví, že mu teda ty depotní injekce hrozně pomohly. Takže je dobrý, že on vopravdu na ně chodí. Ví, že mu to dělá ňák líp, mm.

No... že mu to... Takže vlastně se to jako, v tomhleto se to zlepšilo, no, a jinak, jinak, eee... Pak se dostal do takovýho programu, e, vlastně, mmm, my jsme furt hledali, pře... jako, ňákou pomoc, takovou eště prostě, terapie... My sme furt chodili na ňáký terapie, jo, takový jako... ale, vono najít jako dobrýho terapeuta na tohle, to je hrozně těžký, žejo, to... Takže, takže... No, nakonec, nakonec, e, Přemek, chodíme vlastně do, eee, takovýho programu duálních diagnóz v Sananimu, s tím, že... s tím, že... protože voni tam mezitím, už vopravdu tam je, maj' i, i teďka svýho psychiatra, což je dobrý, protože... jako von, von to není... ty závislosti tam jsou spíš jako ta...

...vedlejší složka vlastně, žejo...

*...vedlejší ňáká, která to, jako, zhorší, ale v zásadě, von má vždycky třeba i dlouhý období, kdy nic... Nemá jako fyzickou závislost nebo tak, jo. Takže tady vlastně má teda case manažerku, která se mu věnuje, zároveň má výbornýho, jako mladýho psychiatra, ale takovej, kterej s ním prostě je schopn třeba hodinu tejdně si sednout, mluvit, což pro něj je to jak zázrak, jo. Protože dycky... ne, že by měl špatný ty psychiatry, ale bylo to takový to klasický, 'Napišeme léky', jo... no, takže, tady je to vlastně spojený s touhle terapií. Pak chodíme na rodinnou terapii, jo. A... takže vlastně, je to takový... Jako já tam eště mam zase terapeuta, kterej... který vlastně mluví se mnou. Plus já teda eště mám, eště... protože já... to fakt bylo... eště, tam je nevýhoda, že e, Přemkův táta... se kterým my jsme teda žili třicet let, nebo kolik...
...mm...*

...tak, eee, je, eee, von má trochu problém se [smích]... Von je novinář, docela známej, a tak dále, ale, ale prostě, tohleto pro něj, von tohleto jako nezvládá. Von Přemka má rád, ale zároveň, zároveň... to myslim, že úplně tý... nerozumí, co s ním je, pořádně, jo, takže von jako když je Přemek v pohodě, tak je vlastně úplně zdravěj, a když je Přemek v nepohodě, tak je to prostě... tak se jako na něj zlobí, a, jo, nechápe to. A není, není mi ňákou podporou. Takže já jsem na to byla hodně sama, takže jsem zase hledala tu pomoc teda spíš buď u přátel, nebo u těch, u těch, uuu, ňákejch terapeutů. Takže, to myslim, že mám teďka vopravdu vychytaný,

docela.

To mi přijde strašně důležitý, že tohle pro sebe děláte.

No, no... to člověk nemůže zvládat sám.

Určitě...

No, takže... takže... takže... Ted'ka, ted'ka Přemek je tak, jako... relativně stabilizovanej, s tím, že teda... bydlí... My jsme... já jsem strašně pak chtěla, aby, to jsme vlastně po tom, na tom Karlově... jsme se snažili právě i hledat to chráněný bydlení, protože jsme... jakoby vi—... já jsem viděla, že nás to jinak už jako zabije, jo, protože my jsme bydleli spolu, žejo, pak do toho, do toho ten táta Přemkův vlastně vodošel, protože to už taky jako neustál, takže ten vodošel někdy v roce... No, my jsme... von myslím, že eště v roce dva tisíce patnáct s náma byl, a potom, potom... vlastně... protože voni i mezi nima byly velký konflikty, jo, protože von to nedoká—... Já dyž, prostě, se Přemek ňák destabilizuje, tak já, prostě, e, vim, že to... za to vlastně nemůže.

Máte tam ten náhled racionální.

A radši vodojdu, nebo... jo, nebo to. Zatimco, zatímco ten táta prostě se docela dostával s nim do strašných konfliktů...

Šel do těch emocí, vlastně.

Do těch emocí, strašně, no... a tak, někdy se člověk... ani já někdy se neudržim, žejo. Ale v zásadě, v zásadě to nebral takle, takže... takže pak vodošel. Respektive jsme se domluvili, že se vodoštěhuje. A... eee... potom, potom vlastně jsem i, jsme se jako domluvili i, jak byl Přemek v tý nemocnici naposled, že už jako nebudem' bydlet společně, hledali jsme to chráněný bydlení, to jsme pak zjistili, že ale... je tam pořadník, a že ještě... žejo, by vzali holku nekuřačku, než prostě Přemka s tím... s cigárama, a tak. A stejně je to přechodný. Takže nakonec jsme to udělali tak, že já jsem vlastně... mmm... jako von se nastěhoval do bytu po mojí mamince, která, kterej je psanej na bratrance, a bydlí teda v tomhletom bytě, to je normálně nájemní byt, s tím, že... s tím, že má vlastně... ted'ka tam má takovýho spolubydlícího, protože vono je pro něj hrozně těžký bejt sám. A... eee... ale samozřejmě si ty, co von si zve, tak to jsou takový, takový... dost co von kde posebere, že von, to nemá vůbec vodhad a tak dále, jo. Ale tenhleten je jako relativně rozumnej, ten...

Že se druží, pardon, s ňákýma lidma, jakoby, náhodně, nebo, nebo...?

No, von si vždycky najde na Facebooku ňáký, ňáký... buď lidi z těch, jakoby, taky vlastně psychicky ňák jako v nepořádku, nebo... takový kolikrát tam ňáký bezdomovce bral, jo, jako lidi... Vono teda ted' je ale mladejch lidí na ulici... voni taky často tam jsou ňáký psychický problémy, žejo, no. No, takže ted'ka bydlí teda už jako asi rok s tím, takovým, s tím Davidem,

no, a něk, ten je takovej, že se víc jako stará vo tu domácnost, a je takovej... takovej jako... to. Ale já, já vlastně... Přemek prostě... eee... tam na tý psychiatrii naposledy, tam jako navrhli omezení svéprávnosti, protože von měl i problémy s tím, že když dostal nějaký peníze, tak je buď i třeba rozdal, nebo hnedka všechno utratil, a prostě neměl, neměl jakoby... dostával se i do takovejch jakoby konfliktů, který, ted'ka, tím, že má to omezení tý svéprávnosti, tak ho to vlastně chrání. Bylo to takový... bylo to hrozně těžký rozhodování, protože von je inteligentní velice, von si nakonec dodělal i maturitu, takže... takže vlastně chytrej je.

To musel nést těžce, asi, no.

Takže, takže to těžce nese, no, takže vlastně mu to jako... Ale zároveň jsme se pak nakonec... vlastně... zase proto, že je tak rozumný, tak jsme se nakonec rozhodli, zatím, že teda, že teda to omezení má... no... Může volit, a moh' by se ženit, kdyby chtěl, no...

[smích] Jasně...

Má tedy to menší... No... a já vlastně... a má jako, každodenní podporu potřebuje, jo. Jako, každéj den jakoby dostává jednak teda nějaký jako cigarety, kapesný, a, a vlastně spolu tak jako mluvíme. Takže to je ta situace dneska, no.

Takže... jo. Takže dneska jste v kontaktu takle každéj den, teda...

Prakticky každéj den, pokud není s tou, s tou, s tou case manažerkou... No. V podstatě, eště bychom potřebovali aspoň nákej, já bych třeba eště třeba aspoň jeden den, aby, aby někdo se mu věnoval... Zkoušeli jsme nějaký, jako, i, že bych, jako, platila, nebyl by problém platit asistenta, ale je hrozně těžký najít někoho, kdo by, kdo by vlastně, mm, dobře, jo... fungoval. Je to těžký, no. Vono to není úplně...

Je to těžký, že možná jsou spíš pro lidi třeba na vozíku, žejo, nebo s nějakým tělesným postižením...

Jo, to je mnohem jednodušší, no. Ale jako... pro takovýhohle... kterej vlastně na první pohled vypadá, že je v pořádku... no...

Takže dneska jste v kontaktu, a říkáte, že teda pro Přemka je těžký něk vlastně přijmout, že něco není úplně... eee, jakoby, realita...

...no...

Ale třeba, jeho, jako, jeho přesvědčení...

No... Přemek, Přemek je vlastně ted'ka takovej, že je takovej trošku ztracenej, protože, protože... Teda, výborný je, že se, že podařilo vlastně, ve spolupráci teda s tím nadačním fondem, že má určitou práci. Takovou, jako že... je to teda na pět hodin týdně, ale ted' zrovna třeba tam měl problém vůbec i chodit, jo. Voni ty lidi žejo maj', takový, že, prostě...

...výkyvy.

Výkyvy, no. Takže, takže někdy to je lepší, někdy to je horší. A... ale... jako když se mu tam povede jít, tak je vlastně hrozně spokojenej, no. Takže jako... V každém případě je stabilnější, než byl. Ale... eště, eště teda je tam asi dlouhá cesta, aby von teda žil nákej eště kvalitnější život, a já abych teda každě den... jako, nebyla taková furt ve stresu.

Mm, že jste taková... zapřažená, trošku, žejo.

No, to... no, to je jako se starat skoro vo, vo náký malý dítě. Úplně ne, ale jako je to...

No, no, no, věřim... že svym způsobem je to podobný.

No.

Jo. Jo, jo. A říkala jste... tu rodinnou terapii, že chodíte. A to chodíte teda s Přemkem? To se podařilo ho takhle přesvědčit?

My jsme nejdřív chodili... i dokonce... to jsme nejdřív chodili i s tím tátou.

I s tátou, dokonce...

No. Ale to, jako, dát dohromady... [smích]

[smích]

...tyhlety dva... no, tak to bylo těžký. Tak ted' už chodíme jenom s Přemkem, a to chodí docela pravidelně, no, to je docela fajn. To nám docela pomáhá. Protože to bylo... to jsme řešili takový věci, jako, mmm, jednak i ty látky návykový, a jednak, jednak jsme hodně řešili, řešili to, že von mi třeba furt volal, jo. Takže tam třeba díky tomu se povedlo, že von vlastně nák pochopil, že mi nemůže desetkrát denně volat, a začali jsme to řešit tak nák racionálnějc, takže, takže v tom von se, v tom tak jako dozrál, trošku. A já zase jsem pochopila, že mu nemusim každě telefon vzít, žejo. My se tam jako snažíme... ta zakázka pro to, pro ten program je, že já se snažim trošku jakoby se vod něj přece jenom jako vodseparovat, poskytnout... jako najít tu míru podpory, kterou von nutně potřebuje, a zároveň tu míru, co von, takovou tu míru toho, co jako může dělat sám... a... vlastně... po náký... takový... Napřed jsem furt myslela, že to bude lepší, lepší. Pak to nebylo lepší. Pak jsem teda měla pocit, že už jako... že takle už to bude furt, a že se to nezlepší. Ted' zase se začínám dostávat do fáze, že si myslim, že to ještě... se jako zlepšit dá. Takže ta naděje tam je. Takže... vlastně ted'ka, ted'ka se cítim jakoby... ne, že by to bylo dobrý, ale, ale, jsem ve fázi už i lepší, než třeba loni, nebo předloni.

A Přemek taky, myslim.

Tak to moc ráda slyšim. Že tam máte oba tu vizi tý naděje. To je strašně důležitý, si myslim.

No, no... Takže my právě doufáme, že náký to zotavení, že se tam přece jen povede, povede nastavit, no.

Přesně to jsem chtěla říct, no. Přesně. To recovery...

No, recovery je prostě teďka náš, naše... to je teďka moje takový... že jsem o tom hodně četla, a snažím se to... a je to cíl, no. A i to vidím, že to de, že někde zase, u některých těch jako lidí, co... I mi, i mi teda hodně pomohlo, že jsem se napojila prostě na, na dost jako velkou skupinu lidí, který... těch... Vono, žejo, tady existuje pár těch identi—... i ta Sympathea, i Ondřej. Jo. A zároveň, zároveň... že jsem si i vo tom... jako teďka už vo tom, už snad víc vim, takže, trošku to, trošku to pomáhá, no.

Jo, jo, jste v tom orientovaná...

...no.

Tak to je supr. No, právě... já jsem si říkala, jak... eee... jste měli ty období toho zmatku, kdy jste nevěděli, eee, a potom vlastně přišel pan doktor J., a potom přišel ten Karlov, tak jestli v tu dobu s Váma někdo nějak jakoby pracoval? Někak edukativně...

Hele... No [smích]. Moc ne. Takhle, ten M. J. do jistý míry, ten přinejmenším teda vydal v tom Ondřejově takovou knížečku o schizofrenii, tak to pro mě třeba bylo užitečný si to přečíst, jo... no, takže to jsem si přečetla. Jako trochu něco... Určitě něco jsem se, vod něj jsem se určitě něco dozvěděla, a, e, jinak, jinak moc, moc, že by tam někdo nám... tak jako... Úplně, víte, mně by STRAŠNĚ pomohlo, kdyby mi úplně hned na začátku někdo udělal takovou nalejvárnou, co se může stát, jak by to mohlo bejt, jo...

Mm, mm.

To mám pocit, že vůbec, jako, něco takovýho... To je taková ta díra po tom, když Vás propustěj' z tý nemocnice, a tak to, to teda moc ne, no. A mně se teďka, nám se teďka stalo, že bohužel teda mojí, e, ségry syn, šestnáctiletý, eee, se mu taky projevila nějaká... nějak... taky vodjel teda [smích], ten zas na jazykovéj kurz někam do Anglie, a vrátil se... takový... takovej jako... uuu, vopravdu... nějak... v nějakým prostě blbým psychickým stavu, taky byl teda v tom Motole. A... mmm... neví se ještě, co z toho, jestli to bude nějaká jako, mmm, úzkostná, generalizovaná úzkostná porucha, nebo i todlecto... tak to... nevím, třeba to máme nějak v rodině, nevím. Ale, ale v každým případě, eee, tam, tam jako... Já už jsem jí aspoň trošku jako mohla poradit, jakoby, že honem rychle je potřeba... Jo, vona taky přesně říkala, že jako měla pocit, že když ho propustěj', že už je to dobrý, ale, eee, vona je sama lékařka, tak myslím, že, že jako se oni, že to řešej' teda až... a vona má výhodu, manžela takovýho, e, eee, a sourozence, takže vlastně myslím, že to tam jako řešej' líp, že to, že to, že je ta šance, že to, že to se třeba vůbec tak nerozvine, že je mnohem větší, no.

Jo, jo jo jo, jo... Že to můžou posdílet...

No.

A hledat... tu cestu.

Takže voni ty doktoři toho moc, jako... Já vim, že ten M. J., ten se snad snažil... já už zase si to tolik, pře vono už to je na jednu stranu docela dlouho žejo, ale... eee, ale přece jenom, mm, bylo to takový, já jsem takovej spíš studijní typ, tak jsem si to spíš jako načetla postupně... No, ale já jsem hlavně, hlavně pro mě bylo hrozně těžký to, že já jsem jako vůbec, jakoby, aby to člověku došlo, že to vopravdu je ta psychická ne—... diagnóza, jo... že jako hrozně dlouho furt člověk čeká, že to je něco, něco, něco...

Že to možná příkládáte těm vnějším vlivum, žejo...

No... vnějším vlivům, a, a případně tomu... U nás ten úraz, to je jako na jednu stranu, ten úraz je, v něčem, je to takový jako dobrý, protože si člověk neříká, co udělal špatně, prostě ví, co se stalo. Na druhou stranu, jako co já vim, třeba by měl psychický problémy bez toho, co... jo, to těžko říci. I když je dost pravděpodobný, že tohleto, že to byl ten důvod.

Jasně, že to může s tím souviset... No, já právě nevím, jestli teď z Vás neslyším nějakou vinu? Mam pocit, že to rodiče reflektují často, že říkají, třeba, jestli oni něco... a, tak jenom, mam pocit, že určitě, určitě jako, to tak nejde brát, že děláte, co...

Nene, s tímhle já problém nemam, s tou vinou. To je vlastně trošku výhoda toho [smích] úrazu, že já se neobviňuju. Je fakt, že skoro s každým, s kým jsem se sešla, tak se obviňoval... a já, v tomhleto já, prostě, jako, si myslim, že za psychickou nemoc vopravdu nikdo nemůže... Ne, tak to pocity viny, to ne. To moje napětí vopravdu vychází hlavně z toho, že, že prostě, jako nakolik, nakolik tomu synovi, jak ho podporovat... Mně se, já jsem se dost často setkávala s tím, že mně říkali, různý, jako, i ty doktoři, že jsem taková, že, jako, ho moc chráním, žejo, voni to maj' takový, to je takovej, jako, až bych řekla předsudek, že jsou teda takový až, jak voni tomu říkaj', až něký 'schizofrenní matky' nebo něco, což, nebo, jako, 'matky', ale to si, to si myslim, že ale asi nákej... že to tak úplně není.

Mm...

Že to je... že voni... já bych je chtěla vidět, jako, v našich kůžích, jo. A, jako... určitě souhlasim s tím, že člověk, že, že pro člověka je dobrý, když se nenechá tím pohltit, dyž, dyž trošku, eee, že prostě, fakt jako, něco nejde řešit a musíte se s tím smířit. A na druhou stranu to vidim, jak ty děti těch rodičů, nebo jako, kde se vopravdu s tím pracuje — ...

...mm, mm, mm...

... — a kde ty, ta energie je, tak jak jsou na tom vo tolik líp, než ty, kde se to neřeší, jo. Takže zas z tohohle hlediska si myslim, že to dobrý je. Ale, zas stále... stále to řeším, jako, nakolik mu pomáhat, nakolik ho nechat být, nakolik se tím stresovat, jo, nakolik to nechat plavat, prostě, to je... neust—, to je dennodenní boj, todle.

Nastavení těch hranic.

No, to je těžký, prostě. No, pře já jsem ještě takovej člověk, ktorej, jako, se snaží ty věci jako, řešit, a, a vymyslet, a, a, a racionálně, takže pro mě je těžký, jako, si, se smířit, že s tím třeba nemůžu...

No, a, eee, říkala jste, že chodíte na všechny ty možný typy terapií, takže to se vlastně ani asi nemusím ptát, co byste potřebovala, protože to asi teda dostáváte na těch terapiích? Někej prostor pro to sdílení...

No, já s tím, jako... s tímhle tím já problém nemám. Já jednak, jednak jsem člověk vlastně poměrně... Tak jako vlastně i dělám v tomhle prostředí, kde, který jako, kde na Vás nebudou koukat, přes, skrz prsty, protože máte... mm, psychicky nemocný... dítě, jo. Takže, takže relativně já vo tom mluvím otevřeně, mam, mam jako i dobrej vokruh přátel mam, mam jako vlastně rodinu, která je vo tom velmi jako, e, se s ní vo tom dá mluvit, takže vla-, jakoby, mam vo tom s kým mluvit. Zároveň vlastně, eee, mám i, eee, terapii kterou potřebuju, to jsem si postupně jako našla, takže... no, takže, no, takže to jako, to, tohleto všechno mám. Já bych asi, co bych vopravdu, co bych, co já bych potřebovala, je, že bych potřebovala, aby ten systém líp fungoval, žejo, ten, jak je teďka, tak, prostě, tý pomoci je vopravdu málo...

Mm, mm.

Jo, takže já bych spíš potřebovala takový praktický věci, aby, aby to všechno nebylo tak těžký. Ale... no... a jako, taky... vono někdy, někdy, mmm, někdy je to, někdy je to jako horší, někdy lepší. A určitě by bylo dobrý, kdyby ta, třeba, takový to vzd-, jakoby, co se všechno, ty možnosti, kdyby člověk jako se dozvěděl snadnějc, než, než, než, než je... ale...

Jasně...

No, takže teď bych nejvíc potřebovala ještě někoho, kdo by trošku eště se tomu Přemkovi věnoval, kromě mě. Potřebovala bych... Tak jako aspoň třeba bych mohla... Já jsem teda začala jezdit, asi před čtyřma lety, že jsem fakt vodjela na dovolenou, e, což jsem předtím se bála, prostě, úplně vodjet. Je pravda, že se teda taky stal jednou pěknej průšvih, když jsem takhle vodjela, ale zároveň, zároveň by se stal třeba stejně. Ale já, vlastně, bych potřebovala takový... abych, jako, věděla, někdo, že ten Přemek, že se vo něj někdo třeba tejdén, jo, takový to, jak jsou ty vodlehčovací jako... no, což pro tohle není, takže to mě, vlastně... Já bych fakt potřebovala tejdén, že bych vopravdu věděla, že, že někdo se mu věnuje, jo, že, že... což... Takhle, když jedu třeba na tu dovolenou, tak já to řeším tak, že se domluvim, jako, s vokruhem přátel, takže von, voni si, jako, si ho předávaj', vymyslim nákej rozvrh a tak dále, jo. Ale... Takže to nahrazujete nák s pomocí blízkých lidí...

No, no, no, no...

Jo, takže jste říkala... To mi přijde moc, jako, důležitý, aby zaznělo...

Mm.

Lepší fungování služeb teda, vzhledem, jak pro ty rodiny, tak –...

...no, to by určitě...

... – pro ty děti.

Žejo, to bydlení chybí. To je to, co mi právě, proč, jako, chybí vlastně takový, jako, kde by, kde by ten člo–, pře ty lidi prostě potřebujou, žejo, voni jsou často, často relativně, eee, moc peněz nemaj', žejo, ted'ka, jo, ztratěj' i ty vazby, vztahy a tak dále, a... Potřebujou i, to nejde vo to, že by si neuměli, já nevím, zavázat tkaničky, ale potřebujou, v podstatě, často jsou v hroznym bordelu, protože nemaj' sílu prostě, vůbec, ani...

No, jo.

...jako si to nezorganizujou, no. Takže tohleto, takový ty služby sociální by mohly, jako...

Ňáká ,efektivnější resocializace', mě napadá.

No, no, to by bylo potřeba.

Mm, jo, jo.

A... Jednak samozřejmě, setkáváme se, taky, ted'ka vlastně z toho bytu, kde bydlí, ho vyhazujou, protože je tam... Já jsem udělala vlastně chybu, že jsem, jak jsem taková vtevřená, tak jsem tam jako řekla, že Přemek má psychiatrickou diagnózu, a voni ted' ho tam nechťěj'.

Jo, jo. Že máte pocit, že je to pro ně ten důvod jakoby... na ten stigmatizující pohled.

No, to, to stopro.

To je hrozný.

A setkávám se s tím běžně.

Ale ono jsou, ono jsou na to statistiky právě, že snad šedesát procent Čechů, jak říkáte, nechce mít za souseda...

...no, asi šedesát sedum, no, no.

Tak jo. Tak moc, moc děkuju. Přemýšlím, co se zeptat... Jestli Vy možná máte něco, co byste ještě ráda, aby zaznělo?

No... já myslím že asi, co jsou takový ty základní věci, že jsme si asi řekly.

Asi jsme to shrnuly. Tak jo, tak moc děkuju teda, já vypnu nahrávání.

Jo, vypněte...

Kdyby Vás cokoliv napadlo...

Rozhovor 6: Věra (68 let). Syn Filip (36 let; první ataka ve 24 letech).

– Věra žije ve Středočeském kraji.

– 26. 3. 2019

Tak já to teda zapnu, a zopakuju, že jste souhlasila – takhle to pod Vás s dovolením podsunu – s nahráváním... tak. A zeptám se Vás teda na úvod, e, vlastně... jestli mi syna ňák představíte, jakoby, obecně, kolik je mu let, co rád dělá, třeba...

Dobře. Tak syn je rozenej v roce osumdesát tři. E, dělal, dělal... má už jeden titul, diplomovanej specialista, a dělal ekonomku, a tam se právě zhroutil. A co rád dělá, tak... cestoval, žejo, byl, pracoval pro jednu cestovku, i si, při tý vysoký škole, si přivydělával, to se potom... a ekonomii vlastně študoval, žejo. A teď... protože byl opravdu vážně nemocen, byla tam ta... negativní forma schizofrenie, takže vůbec mně nedávali naději, vypadalo to na DZR, to jestli znáte, co to 'sou...

No jasně...

...to 'sou ty dva domy, jeden v Terezíně a druhej někde v Krásný Lípě. A teď se dostal teda do chráněného bydlení, tak se to trošku zlepšilo, ale pořád, jako, myslim, bojujeme, pořád, jako... [zasmání]

Tak k tomu se ještě určitě [zasmání], určitě dostaneme.

Takže, ekonomii... Je mu, eee, šestatřicet, vlastně. Ekonomii... a tam se to stalo, na vysoký škole, žejo. Jinak, jinak on byl... velmi... před tou nemocí, byl sice introvert, ale my máme v rodě takový, e, jako, můj otec byl velice vtipnej, byl lev salónů, bráchové a můj syn taky, ten byl takovej bavič třídy, jo... no, a bohužel po tý nemoci je úplně jinej, žejo, úplně se to změnilo.

Jasně... E, tak jo... tak já přemýšlim, eee, jestli teda bychom se mohly dostat ňák k tomu momentu, kdy, vlastně, se ta diagnóza začala třeba projevovat, kdy jste si všimla ňákých, jakoby, změn, asi v chování...

Jo. Tak –...

A v kolika letech, ještě. Kolik bylo synovi...

Jo. Je to... v roce 2007 to začalo, ale ono to určitě 'eště předtim... ňák 'sem se [sic] toho možná nevšimla, nebo nevěnovala 'sem to [sic] pozornost.

Mm, mm.

Ale... předtim 'sme zápasili s marihuanou, to 'sem chodila do Drop Inu, tam chodim na terapie doted'ka, vobčas, k panu, panu E. K. ...

M–hm, a chodíte, jako, na svoje, individuální?

Na svoje individuální, no, no. A vlastně díky jemu, tomu Evženu Kloučkovi, hodně mě to drží, jako, jo, je takovej... Protože já 'sem sama, žejo, takže to. A... e... takže v tom roce 2007. A začalo to tak, že... e... měl jednu, měl zkoušku za sebou, vlastně to bylo v červnu, to začalo, a v červenci měli jet se Sindibádem, to je cestovní kancelář, kde dělal, toho... e, co všechno zařizuje, žejo...

...nějaký delegát, nebo...

...a místo toho ležel a nemohl se vůbec, nemoh' se pohnout. A – to se mi 'eště svěřoval, potom bylo období, kdy to už bylo velice zlý – že strašně koukal do stropu, a říkal, že je mu strašně zle a že se propadá, a pak si šel lehnout na zem, že vůbec nemá pod sebou zem, pevnou... že se pořád do nějaký černý díry propadá. Tak... já 'sem zalarmovala, e, aby se, aby, aby se [sic] k nějakému doktorovi šel, tak to 'eště byl pro, ale že si ho vybere sám. No, vybral si doktora, kterej na něj hned zhurta, ale – nevím už, soukromej nákej – docela zhurta, a... jako, ani mně se to nelíbilo, ale... možná, že ta tvrdší metoda, že měl jí volit později, třeba, nebo... ten doktor [zasmání], jako. Takže syn utekl, jo, tak to ho odradilo. Další potom... já 'sem ho zase přemluvila... smluvila 'sem konzultaci, 'eště byl pan profesor H., byl v Bohnicích, tam byl 'eště pavilon, žejo. No, tak bohužel... Byl tam vobjednanej, ted' se tam muselo čekat, a von už se... voni takle ty nemocný se kryjou, no vono se kryjou aji ty zdravý [zasmání], protože to už je prostě to... přitom bylo teplo, a kryl se furt, jako, bundou, a... A bohužel řekli, že pan profesor ne–, bysme museli tam skoro tři hodiny čekat. No, a tak syn se tak vyděsil, že utek'. A tak já 'sem ho, e, autem 'sme byli, hledala po tech [sic] Bohnicích, a než 'sem ho našla, i potom utek' mimo areál, prostě, tak 'sem ho nakonec vzala do auta, přivezla domu. A nakonec syn, e, našel 'eště svojí doktorku... jestli vo tom 'eště mam mluvit, jo?

No, určitě, můžete.

Taky zase soukromou, a to fungovala [sic]... Vona byla velmi hezká, jako jemná pani, a... E, nasadila mu teda léky, a, e, nefungovalo to, půl roku to nezabralo – už nevím, Risperdal nebo co. A já 'sem potom, prostě pořád 'sem sondovala, co, kde, jaký léky, pořád vlastně do sebe člověk... e... študuje, študuje všechno, co a jak. Že... tak 'sem jí prosila, 'esi by nemohla ty léky změnit. Ono totiž ten přístup psychiatrů je takovej, že vona ho vidí jednou za měsíc, žejo, a já 'sem říkala, že je... špatnej, že...

...Vy s nim žijete, vlastně, žejo...

...no, no, no... A to 'eště von žil vlastně... ne, von se potom vodstěhoval k mojí mámě, protože ten byt měl dostat, žejo, a to 'eště vona byla zdravá, potom dostala Alzheimeru...

...mm...

...a sledovala ho, 'esi ty prášky bere. A tak vopravdu je bral, 'sme ho chudáka [zasmání]

takhle sledovaly, jestli je bere. A... e... takže vopravdu se z toho dostal tak po... začalo to zabírat, Zyprexa, myslím, ta mu začala zabírat... tak víc než půl roku to bylo. A dokonce 'sme ho přemluvily, aby chodil na skupinový terapie, 'eště to byla, 'eště to byla... e, ted' už 'sou to Hodkovičky, ale... pracuje J.... 'eště to byla Praha 4, Ondřejov, takový ty starý... ty starý, starý budovy, takový... školka, nebo co to tam bylo, já nevím...

Eee, tak to... myslíte před Ondřejovem, co bylo?

No, před Hodkovičkama, před tou vilou. Tam 'sme chodili...

Aha, tak to já asi vůbec teda nevím...

...chodil na ty terapie, ale odmítal chodit... voni měli... ven, jako chodili, žejo, jako, já nevím, třeba na víkend, jo. Tak potom se to čím dál tím jako zhoršovalo, a pak 'sem ho kontrolovala a... nechodil už k tý doktorce... Né, to bylo takle. Já 'sem to 'eště zapoměla, vlastně, důležitou věc. E, vona mu dovolila... jak se to zlepšilo, po tom zlepšení, e, a začal chodit na ty terapie... ona mu vysadila úplně léky, a to 'sem se pak dověděla, že je úplně... šílený, jo. Úplně mu vysadila všechno?

Prostě úplně mu vysadila, a řekla mu, že 'dyž mu bude blbě... A že může študovat, doštudovat... A že 'dyž mu bude blbě, že má přijít. To 'sou základní, prostě... chyby, podle mě. [zasmání] Asi ten doktor je prostě... ty, ta udrž-, neustále, pořád... Dneska už je moderní, prostě, i ty, se mně líbí, ten esemeskovej systém, že si doktor s nim... a, a, sleduje, 'esi se to zhorší nebolepší... neustále ta, to množství těch léků, nebo, nebo který léky se musej', e, musej' obměňovat, nebo prostě... hlídat to, žejo. No, a študium... tak začal zase študovat... ...bez těch léků, teda...

...no a dopadlo to tak, že se totálně zhroutil, no. Totálně začal... A tam to bylo velice zlý... Moje máma Alzheimerera, a ted'ka vona byla proti tomu jeho léčení, tak já 'sem ho 'dycky... E, to je další systémová chyba, která tady je, e, pak si našel nějakýho doktora R., von je docela známej na, na vztahy, ale já 'sem s nim měla špatný zkušenosti [zasmání], velice, to potom, 'esi Vás to zajímá, jako, se k němu... tak, jednou za čas mu po mým muži poslal léky, a vůbec ho nekontroloval, de facto. No, ale zhroutil se na tý škole... a to už se začal chovat podivně, zavíral se na záchodě, žejo, zalepil... Voni, voni viděj' ty schizofrenici nebezpečí všude, my je vidíme třeba z okna, ze dveří, voni je všude – ze zdi, prostě, záchod, prostě... Pak, e, zase bylo v koupelně, že jí vytopil, jo, prostě se pořád umeje [sic], nebo, e, ele-, zásuvky zalepil, žejo... Jo, a pořád se umejval, jste říkala?

...a tohleto, byl takovej. A pak už se zhro-, a pak už... Já 'sem prosila, aby mu dali vodklad, a už nechtěli, to byla soukromá vysoká, L. A začalo to být zlý, a... Von se [sic] ale zaš-, chodil 'eště k tomu, k tomu panu R., potom s velkýma problémama... A já 'sem ho TŘIKRÁT nechala

hospitalizovat, což je další špatná věc, která tady u nás je... že... v cizině to má bejt, u toho odvozu, jeho doktor, terapeut, by měl mít, 'eště ňáká zdravotní sestra a tak dále... A von jenom napsal papír, ani ho nepodepsal, a... e, já 'sem u toho byla, takže von, v tý atace, viděl, že já 'sem byla nepřítel, vlastně rodinný příslušníci, normálně, už to, nemaj' u toho bejt, žejo...

Takže se bavíme o tý, jako, nedobrovolný hospitalizaci?

No, no, nedobrovolný hospitalizaci... A pak 'sme ho, několikrát 'sem sehnala, e, vlastně Krizový centrum Medkova, ta je z Hodkoviček, ta pani P., a ta na něj docela platila, ale tam je špatný... Potom měl Fokus. Aspoň dohlížela, jo, na něj, ale... Vobčas. Ale tam bylo špatný, že von byl u mojí mámy v zadním pokoji, a vona prostě nedovolila... vona někdy s holí tam, prostě, že, prostě, měla pocit, že vlastně jako partnera... no, už bláznila, bohužel, moje máma [zasmání], jo, a že tam nesmí nikdo, a...

M–hm... bylo to špatný, to soužití.

Takže von tam takle živořil, no, no, no, živořil... a ta, ta P. tam chodila, a nepodařilo se jim to, vopravdu jen nepatrnej úspěch, že vůbec jí přijal, e, ani v pokoji 'sme neviděly, jak to tam je, a to 'sem tušila, že bude zlý tam...

...aha, aha...

A, takže jí přijal třeba v kuchyni, nebo na chodbě, žejo, a... Neměla vlastně žádný, 'dyž člověk není zaléčenej, tak to celkem nemá, nemá ani moc význam. No, pak třeba mně řekli sousedi, že tam i skákal... e, chtěl skočit z vokna, že byl na parapetu, pak 'sme ho jednou našli ve sklepeř dobitýho... von má tu negativní formu schizofrenie, kdy si [sic] sám poškozuj, žejo, nebo sebevraždy a tak dál. No, a takže to moc neměl–... Vona byla teda velice výborná a přísná, ale nemělo to moc pak význam... Pak vzal takovou, z Fokusu, 'sem to říkala, že jo...

...jo, jo...

...ta byla taková mateřská, už nevím, jak se 'menovala... Ta mu dokonce zháněla peníze, což nebylo dobrý, protože von, von... myslím maminčiny peníze, mojí mámy peníze, žejo. A já 'sem nevěděla za co, než se to potom všecko... potom to vyplavalo na povrch, no, jako [zasmání]. Že spousta se na ně nalepilo [sic] lidí, kteří mu i tam lífrovali marihuanu, žejo, takže von nebral léky.

A to, pardon, to je pořád po těch hospitalizacích doba, kdy on nebral léky, a byl u tý maminky, pořád?

Takže... hospitalizace... vono potom... Voni ho zaléčili, ale jenom kraťounce, to Ke Karlovu,

jo, a třeba tam přilítla nějaká právnička, že aby ho pustili, žejo... tak ho pustili, a teď von pobíhal na Pavláku... mám docela z toho Pavláku tady¹ stres [zasmání], protože tady pobíhal mezi autama, jo.

Tak s tím tady máte špatný zkušenosti, jej... Takže, takže to je, teda, doba, kdy...

Takže ten Karlák... já 'sem nebyla z toho nadšená. Protože ho vždycky zaléčili, dokonce po třetí hospitalizaci tam došlo jako... zase ho s někým pustili, a von 'dycky... A leh' si doma, žejo, zamknul se, a tam byl u mámy, žejo, jako, pořád neměl kam, že jako, no...

A jak ho mohli, jakoby, pustit, on si zažádal? Na nějaký revers?

No, no, no, že tam není. Až 'sem ho nechala teda znesvéprávnit, ale to znesvéprávnění je... Protože von nadělal strašný dluhy, máme asi šest set tisíc dluhů. A... von, e, je znesvéprávněnej, bylo pro mě těžký... jenom, jenom na ty finance... To bylo taky několik let, vlastně, 'sme se... Ale hlavně ty hospitalizace nepomohly... protože ho brzo pustili, a Bohnice prostě... von tam, jako, prej spádově nepatřil, protože byl na desítce, tak já nevim. Tam ho neto... Takže byly velký peripetie... E, dokonce po třetí hospitalizaci ho pustili úplně, po čtrnácti dnech. A já 'sem vůbec nevěděla, kde je, to přišel až taky k ránu, nebo... až k tý mámě. A vona mně, byla tam taková mladá doktorka, a taky... e, někteří doktoři tam byli super, jo, to nemůžu všechny. Ale někteří, mam špatný zkušenosti, protože mi řekla velice pejorativním způsobem, 'No my se nemůžeme vo každýho starat, no, tak, tak uteče, prostě... No, tak většinou jedou do ciziny, žejo, tam se válej' na chodníku, a pak nám je sem daj''. Já 'sem říkala, 'Pani doktorko... ', a to 'sem řvala, jako, '...Vy byste to neměla vůbec dělat, Vy je nenávidíte, úplně, ty nemocný', jo, prostě mladá doktorka to byla, no...

No jasně, no... Taková nelidská, vidíte...

Pak se nad ní, nad ní, e, někdo byl, a omlouval se mně, jo, za tohle chování.

Řákej jako vedoucí?

No, no, no, no...

A jak Vy 'ste se v tu chvíli cítila? To muselo bejt strašný...

No, hyst'ocha 'sem dostala, no, docela, 'eště by mě vodvezli do Bohnic, že jí napadám [smích]...

Tak to je dobře, že jste se bránila.

No, a potom, teda, bylo pro mě těžký období, kdy 'sem musela i mámu nechat znesvéprávnit, a trvalo to. U nás ta legislativa je strašně těžká, voni jí tam volaj', řeknou jí to, že jí dcera znesvéprávní... A vona taky nadělala dluhy, jo, vona taky... přišli tam třeba z Lišky a

¹ rozhovor proběhl v kavárně na Lublaňské ulici

podepsala úvěr, a...

...aha... jak už vlastně nebyla úplně...

...no, no, no... Takže taky dluhy.

Tak to pro Vás muselo bejt strašně obtížný, si říkam...

Takže to byly ty těžký věci... To mně 'eště říkali, 'Ty 'si nechala svýho syna a matku znesvéprávnit?' Bylo to těžký. Já si vzpomínám, že 'sem nemohla na tý desítce ani přejít... tam je taková dvorana, jo...

...no, no, no...

...že mně jako zdřevněly nohy, abych tam k tomu soudu vůbec šla, jo, je to se mnou těžký... Ale furt 'sem si říkala, že to musí bejt, a že... a říkala 'sem si, 'Bude mně nenávidět, ale musím to udělat'. A poslední hospitalizace, e, ten Rektor nebyl dobrej, protože von k němu jezdil taxíkama, až – zase šílený prachy vybral, potom 'sem to měla pod dohledem já, ty... Pak využíval, ty, bohužel, ty pečovatelky, který 'sem tam měla... e, já 'sem tam byla dvakrát denně, u mámy, na desítce, a já 'sem – mimo Prahu bydlím. A pečovatelky tam byly, a von je zneužíval na nákupy a tak dál, a že tam ležel, jo. A to já 'sem tušila, že to je nějaký divný, tam do pokoje nás nepustil, žejo, a...

Že jste si říkala, co dělá celej den, když nechodí na ty nákupy?

No... [zasmání] No, von úplně už tam blbnul, to mi řekla ta P., jako... Že tam má přivázaný, měl, nějaký ponožky, měl to jako vláček, dětskej, a to tahal tam... že to tam k ní přitáhnul [zasmání], jako, takže tam byla hodně velká... na chodbu to přitáh', tenhleten vláček, jako [zasmání], sepnul si ty ponožky, a prostě... Takže to byla velká ataka... No, a teda k tomu znesvéprávnění došlo, bylo to... Von se, von se ale na něj někdo napojil, e, já 'sem potom měla soud, bylo to těžký, jedna, jedna ta opatrovnice mámy, prostě, eee, se, pořád, jako, měla zřejmě zájem vo ten byt, a vodvolávali se, aby se tam mohla nastěhovat, a vodvolávali se, jo, takže se to, 'eště to znesvéprávnění dlouho trvalo. Ale pak se mně podařilo, e, mámu dostat po... rozumíte, ten její stav už byl tak špatnej, že už... já nevim, jestli to znáte, ty Alzheimerovy... dávala žehličku do, do ledničky, běhala i nahá, žejo [zasmání], po baráku, žejo, a tak dál... A syna 'sem věděla, že je úplně, že mu 'de vo život, tak 'sem potom... R. neR., já 'sem ho... Jo, a 'eště tam došlo k takový těžký věci pro mě, to byl... To byly šoky pořád, ty, ty, ty finance, pořád. A největší šok byl, když si mě volali na policii, a, to si pamatuju, e, že támhle... a já 'sem říkala, 'Vo co 'de?', 'Vo nic, jenom si potřebujeme něco vověřit'... A pan kapitán si sedl proti mně, a řekl, že můj syn je podezřelej z vražd tří taxikářů. Tak 'sem... já si vzpomínám, že 'sem úplně ztuhla, jako 'dyž mě... ted' 'sem zrovna na to, 'eště se mi to párkrát vrací, že 'sem ztuhla, jak 'dyž nemám vůbec tělo, jenom mozek mi pracoval. 'Esi to mohlo

bejt, jo, na jeho záchranu... 'esi, protože to bylo pátýho května, já 'sem měla narozeniny, Národní divadlo, všechno... A tak mi to šrotovalo, ale já 'sem vo tom případu nic nevěděla. A vyšla 'sem ven, a volala 'sem kamarádce, říkam, 'Já 'sem asi úplně v pr...', jo, prostě, '...prosim tě', a vona říkala, 'Pojď, rozebereme to, já to vim, vo tom případu'. Tak 'sme to, tak mně dala prášek, rozebraly 'sme to, 'esi vůbec moh' střílet, nebo, a tak dále... A, voni jaksi, jak byl, se choval podivně v těch taxíkách, tak voni ho taxikáři, jako, popsali, jako, že by moh' bejt vrah, žejo, jako [zasmání].

Jasně. Mm.

Protože voni totiž, v našem režimu, vono to vypadá, jako, že 'sme [zasmání] v demokracii, ale voni si potřebovali... Voni ho dlouho nemohli chytnout, kdo to, tři, tři lidi za-, a von byl ve vězení, ten dotyčnej'...

...aha, aha, aha...

...už potom za něco jinýho, jo, potom, kterej, kterýho našli, jo...

Že ho dohledali až potom zpětně...

No, až potom něk, to tam nákej jeho, se chlubil, žejo, a nákej ten jeho spoluvězeň, prostě, to na něj bonznul.

To udal. Mm.

No, a ta kamarádka mi pomohla, teda, že 'sem začala věřit, že to... Jako, že ho musím z toho dostat, že musím veškery... co všechno kolem a kolem, jako, 'esi to moh' udělat, nebo nemoh' udělat. Volala 'sem doktorovi, e, tomu 'sem to řekla... volala 'sem právniče, a vona řekla, taky 'sme to probraly spolu... Ale měla 'sem potom takovej, e, že 'sem se lekala taxiků [zasmání], taxíky 'sem nesnášela. No, pak řek' ten... pak našli teda toho... mm...

...toho pachatele.

Toho pachatele, no. A mezitím já 'sem už měla, 'sem vobjezdila skoro celou Prahu, a tím pádem, že máma nechtěla do domova důchodců, je to... Nikdy 'sem si to nemyslela, že bych jí měla [sic] do domova důchodců, že to takle dojde... 'Sem si říkala 'dycky, 'Já se vo ní postaram'...

...mm, mm...

...jo, aby byla... 'Dyť vona, celkem byla hodná, žejo, no... akorát dělala ty šílenosti [zasmání], žejo. A 'eště to, toho syna tam nepustila, tam stála s holí, a... 'dyž přijeli záchranáři, tak je chtěla mlátit, žejo [zasmání]. To, vůbec na to neměla náhled, na tu nemoc, prostě v naší rodině nikdy psychická... nebylo, to byla vostuda, prostě, je v pořádku, prostě, a nech ho, prostě... tak to bylo těžký. A podařilo se mně... ty domovy důchodců, není to legrace, e, to sehnat, i mimo Prahu 'sem byla, a všechno 'sem to vobhlídla, všechno...

...a dlouhá čekací doba, žejo...

Čekací lhůta, jo... 'Eště se mi potom, když už se mi podařilo v Mirovický jí hospitalizovat, tam bohužel dvoulužky [sic], a byly tam, nákej problém taky, ale to se syna netýká, to... Ale von jak byl sám, tak já 'sem se další rozhodla, potom... Vona byla ale jenom krátce, vona se s tím asi nesmířila... i 'dyž to je super, ta Mirovická...

...jo?

...tam jako 'dyby 'eště nebyla tak na tom zle, tak...

...že by se postarali hezky?

...tak že by se, že se hezky... no, no, no. Akorát vona potom padala, spadla. A... mně spadla, teda. Já 'sem jí neudržela, prostě, a to mně trošku... ale vono to vopravdu nešlo, vona jak kláda, najednou mi spadla, jednu ruku hůl, a druhou 'sem jí držela, a já 'sem jí neudržela...
...mm, mm...

...a tím se to pak šlo... No. To 'sem právě měla v plánu, že, e, že, eee, že...

...že byl syn teda sám v tom bytě...

...že je sám, a že se dá něco dělat, ted'ka, žejo... A tam bylo, ta jeho nenávisť, že von... ten byt měl dostat, samozřejmě 'dyž byl zdravěj, ale mně se podařilo 'eště mámu přemluvit, 'dyž eště tak nebyla, aby to napsala na mě. Takže von byl 'eště ne... e, nešťastnej, že 'sem mu vlastně ten byt ukradla, žejo, jako, no.

...mm, mm...

Já 'sem to pak prodala, ten byt, aby se neměl kam vracet, ale mam pořád pro něj... Pořád mu jako financuju, protože on má těch čtyry tisíce tři sta důchod, takže financuju ten jeho pobyt, a, a mam připravený peníze, ted' hledám byt, ale... 'esi bude schopnej samostatnýho bydlení, to je votázka, jo... Mam vyhlídnutý garsonky, žejo... A musel by pořád pod sebou, nad sebou dohled... No. A ted' došlo ale k tomu, jak ho převízt do tý nemocnice. Tak ten R. mně udělal to... Jednak hrozně se zachoval v tom, že... von je hodně na sociálních sítích oblíbenej, asi mezi mladejma, a vztahy, a tak dále, to von si ho našel... A, e, von mi, e, ho bral večer, právě 'dyž přijel taxíkama, a bral vod něj peníze, příplatek, večer, jo. Vod kluka, kterej peníze sám neměl, von nikdy nepracoval... A pak mi napsal, já 'sem si toho nevšimla... jako, že už je převezenej... Nejprve jako, že, že na schizofrenii není, a že mně bude, že, jako, zaléčí, ale že ho potom na někoho odporučí [sic]. A pak ho vůbec nechtěl hospitalizovat, já 'sem říkala 'Prosim Vás, ale von je v takovym stavu, že, že už musí bejt hospitalizovanej, já Vám to říkam', a vono je tam právě taková ta legislativní věc, že já mu můžu říkat cokoliv, a von mně neřekne nic, žejo, jako [smích].

No jasně, no...

Tak jako... To je takový to, von tam sedí s tím počítačem, já mu všechno řeknu a von vlastně nereaguje, ten doktor. Jedině, to potom třeba v těch Bohnicích udělaly, ty doktorky, jo... překročily, tak... ochrana osobnosti je tam.

To musí být strašně frustrující.

No, no, ta ochrana osobnosti... [zasmání] A...

A ono na to jsou ty zákony, že nemůže být hospitalizace, pokud člověk neohrožuje... Vás, nebo sebe...

...no, no, no, no, no... a což je u toho nemocnýho schizofrenií těžký... A nesmí ani nutit, no, což je u týdle diagnózy úplně... tam se musí trochu, jako... 'Sou na to různý názory... jinak von leží, prostě, nedělá nic, žejo.

Jo, mm.

No, a ted' 'sem skončila... ted' 'sem měla ten jeho papír, a, e... Jo, tam 'eště ty hospitalizace nebyly jen tak, sranda. To 'sem ho nechala hospitalizovat, protože přestal chodit, ta první... ...eee?...

...vopravdu chodil po kolenou, jenom, a vodmítal chodit, jo.

A to bylo...

To byla první hospitalizace, Ke Karlovu.

Jo, to bylo ještě na tý vysoký škole.

No, no, tam 'eště. Jako zaléčili ho... Přestal chodit. Podruhý přestal jíst, to měl čtyřicet kilo, to 'sem na záchrance řvala, aby ho vzali. To 'eště neměl snad žádnýho doktora, 'esi to byly ty Hodkovičky, nebo co... Že 'sme neměli papír, voni bez papíru to nemůžou vzít, žejo. A pak mě teda... 'sem, 'sem je přemluvila, pak přišli... a to je 'dycky těžký, ty záchranáři, žejo, voni ho svážou... Ale voni ho ani nesvázali, pře ho vodnesli, von vůbec nemoh', 'dyž má asi čtyřicet kilo, jo, vyhladověl... A... poslední, teda tadleta hospitalizace, to 'sem si zjistila, 'esi je vokno zavřený, aby nevyskočil mně... A... von mně, já 'sem tam za nim chodila, to 'sem ho jako naučila, že mně votevřel, ale jinak... Já 'sem věděla, že tam je strašnej... bordel, a že tam spí v exkrementech, jako...

...mm, mm...

...jako bezdomovec se tam válel, všude byly plesnivý jídla, ale nic 'sem neřekla a pomalu 'sem tohle chystala...

Plánovala jste volat tu záhranku...

...no, no, tu záhranku. E, voni nechtěli teda, 'dyž tam nebylo... podpis, pořádně, toho... von tam podpis byl, ale nebylo tam datum, nebo co, tam něco chybělo. A byla 'sem v kontaktu s paní... já nevím, jestli vona je P., byla, s, vona mě, jako, na dálku navigovala, dodávala mně

odvahu, abych to teda... 'dyž 'sem tam stála v tom domě [zasmání]... 'esi mam vlastně... Eee, pani doktorka Pešková je z toho, z krizáku, taky. 'Esi mam vlastně... já 'sem tam řešila, že mě bude zase nenávidět, žejo, a možná do konce života, ale že mu musím dát šanci, žejo. E, se léčit.

Takže jste tam cítila ňákou, ňákou vinu...

E... tak 'sem se rozhodla... No. Tak 'sem se rozhodla, a říkam, 'Filipe, votevři mně', a von mi votevřel, a už tam čekali mi za zádama [zasmání] ty záchranáři, žejo, svázali ho... Tak 'sem ho vlastně zradila, žejo, no.

Jako, asi svým způsobem... to nečekal, ale zase jste dělala určitě nejlíp, co jste mohla, v tu chvíli...

No... [smích] No, takže ho svázali, von se bránil, tentokrát to bylo dost divoký, a vodvezli ho až do Bohnic. To se mi podařilo ty Bohnice smluvit. A tam mně doktorka jedna, já jí nebudu 'menovat...

...nemusíte.

[zasmání] Dvaatřicítka to byla... Voni se ale střídaj', voni dělaj' kolečko, takže vona tam už asi neni... Ta mi řekla, že to je špatný... Takže Ke Karlovu ho klidně by pustili po čtrnácti dnech... A že to je špatný, a že von nespolupracuje, a že... že to vypadá na to DZR. A byl tam tři čtvrtě roku, a furt se to nezlepšilo. A ten jeho opatrovník furt na mě tlačil... Já 'sem tam chodila a snažila 'sem se... protože 'sem věděla, co von má i za poruchy, von měl 'eště, jako, hypochondrii, a 'eště takovej ten, že vlastně... e, 'dyž... nemohl vodněkud' jít, protože měl pocit, že tam něco nechává, jo. Že tam něco zapomíná...

...eee, jo...

...je to obsedantně...

...jako obsedantně–kompulzivní poruchu?

No, no, no, no...

Aha.

...vůbec nemoh' jít. Tak já 'sem tam třikrát tejdně chodila do toho pavilonu a prosila 'sem ho, aby, aby vyšel ven, žejo. Tak nejprv mě odmítal, žejo, všecko, jak babička zemřela, potom, taky, žejo, tak to bylo těžký, nechtěl ani na pohřeb, tak já 'sem ho nenutila. Ale bylo to pro mě těžký, pořád to jeho odmítání, žejo. Potom se to asi po půl roce trošku... že vyšel aspoň před pavilon, a pak k lavičce vyšel... a pak vyšel postupně i k tomu... tam je takovej obchod... A pak... já 'sem, už si na mě zvyk'... já 'sem říkala 'Filipe, já ti... ' [smích], to je jak zvířátko, žejo, '...já ti nekoupim zmrzlinu, 'dyž nepudeš [smích], nepudeš, nevyjdeš z areálu'... Jste ho podmiňovala takhle [zasmání]...

'Nic nekoupim, čokoládičku, nic.' Vyšel potom k Albertu, a potom i k Lidlu, a tak se to postupně... A přemluvil, prostě... Prosila *'sem tu doktorku, aby ho nenechávali... tam byla 'eště jiná, potom. Tadleta nebyla moc, jako... byla taková... myslim, že si udělala svoje, a vostatní už, jako, ňáký, aby se namáhala, něco, no tak pude do DZR, no. Byla na něj taky, jako, taková našťvaná. Protože von všechno vodmítal, von jako... No, nakonec se podařilo na tu patnáctku ho dát, to je ta resocialiční [sic], e, pavilon, a vlastně tam byl doted'ka dva roky, jo. A tam byla super doktorka. Ta mi dodala naději... Paní Č., nebo jak se, nevím, vona už je možná někde jinde. A taky tam hrálo roli... Von se zamiloval do... sice je to, nešťastně se zamiloval [zasmání] do svý terapeutky, žejo, ale to se stává, žejo, tak tu doted'ka tak, jako, zbožňuje, i její vobrazy tam koupil [zasmání] ted'ka, jako, teda já 'sem mu pomohla to koupit... Ale... ta mu pomohla, že se začal trošku, jako, vo sebe... von byl strašně zanedbanej, žejo, smrděl, prostě... se neumejval, žejo, prostě. A že začal... Tak to s nim vona hnula, takže to zamilování, jako [smích], to bylo dobrý. A tadleta říkala, 'Ne, to neni možný, von je mladej a von je velice inteligentní', že se do něj, jako, že se jí podařilo, jako, že má k ní důvěru, a že von proti vostatním je velice inteligentní, jako, vysoce inteligentní, a že to je právě jeho [zasmání], jako, zápor, že prostě, von i je takový... A takový, ta mužská ješitost, že vlastně von se ze všeho dostane sám, prostě, a že je tak chytřej, že... Von se ten nemocnej z toho musí nakonec dostat sám, ale musí mít podporu a musí vědět jak, žejo, jako [zasmání]. Takže ta mně dávala naději, jako, 'dycky 'sem tam šla, taková strašně pozitivní pani...*

...ta pani doktorka.

...a vopravdu se to podařilo. No, no [zasmání]. Ale ted' je, pořád vlastně bojujeme, no. Ted' zase je takovej problém, von si úplně dokázal zn-, rozškrábat obličej, ted' znovu, jako, já 'sem trošku vyměkla, když 'sem ho ted' viděla jednou, byl zase rozškrabanej, čili úplně v pohodě neni. Tak 'sem honem letěla za jeho doktorkou, nejsem nadšená z toho systému, to je zase doktorka... která je blízko sice, na Praze vosum, ale zase ho vidí jednou za měsíc, dá mu prášky. A doporučili mu terapii, a tam zatím nechce chodit, von říká, že to pro něj byla... že to bylo bolestivý, jako.

M–hm, m–hm, a zkoušel to teda?

Tam musel chodit, tam prostě musel na tu terapii chodit [zasmání]. Teda úplně ne, jako, ale...

V tý nemocnici, že to byla součást tý léčby.

A měl tam i spousta aktivit, který teda říkal, že ho sice nebavily, protože von intelektuál [zasmání], a že musí ňáký...

[smích] ...vyrábět svíčky, žejo.

...něco, ňáký zvířátka, nebo něco tam vyrábět, jo [smích]...

...no jasně.

...to je člověk pokapanej, jako [smích]...

[smích]

Ale pak něco mně vyrobil, jako, jo [zasmání], k Vánocum...

...takže k něčemu to bylo [zasmání]...

...to bylo velký přemáhání [zasmání], asi... 'Sem mu říkala, 'Filipe, tos mně vopravdu udělal radost, protože ty moc na to nejseš', jo, jako...

...tak to je hezký.

Ale teď je, dostal se do (jedné z budov Chráněného bydlení organizace BONA, o. p. s.) a teď tam 'sou dvě dílny, a zatím říkal, že ho nic moc nebaví...

Dostal se do (jedné z budov Chráněného bydlení organizace BONA, o. p. s.), říkáte?

No, no, no, no.

Já jsem pracovala v BONě, právě.

Jo, jo, jo... Takže to je super barák, tam je to, ale zatím ho nic, jako... A zase se rozškrabal, tak trošku 'sem, nevím, trošku 'sem z toho nešťastná, protože zase něco... Von si našel někýho kamaráda... nevím, 'esi... Von neměl... myslím, že holku, měl nákej průšvih s holkou, a vod tý doby to šlo, špatný, žejo. Von i je nešťastnej, že jako muž nefunguje, to mi svěřil, protože vony ty léky ho utlumovaly. Já 'sem to i říkala i doktorce, 'Ty bys potřeboval sexuologa, žejo'.

Ono to tak bejvá, no...

Že je to hormonální. Já si myslím, von měl, von měl... Protože se to stává taky na vejšce, žejo. Von měl i ty... eee... štítnou žlázu, a to byl i v nemocnici, protože mu taky ten doktor dal, zvýš-, moc mu dal ty léky, e, vysokou dávku, a pak byla, léto, a von se zhroutil. Úplně se to nák... Takže, takže to taky na to hraje roli, ty hormony, žejo. No, a měl někýho přítele, kterej je tam, 'eště, v Bohnicích, ale prej zas pude někam jinam, tak je z toho, jako, smutnej. A nevím, 'esi je to sexuální [sic] přítel [zasmání], ale to už by mně bylo jedno, úplně, jako [smích], hlavně aby byl stabilizovanej, aby byl spokojenej, žejo.

Mm, mm.

Tak 'esi je homosexuál, nebo 'esi je na -, nevím, jak na tom, von je tak napůl, jaksi, já nevím. No, takže to... e... takže takle, no. A takle 'sme, že ty... A hledá se, no. Tady už na něj tak nedohlížej', tady, přemlouvaj' ho na injekce, to ho nemůžem přemluvit... 'Eště tam funguje můj bejvalej manžel, první, ale to není jeho otec, jo...

...m-hm, m-hm...

...ten jeho otec je vážně nemocnej už. A ten, ten první manžel muj taky je, ale 'eště, jako, něco, něco mně... byl proti mně, a něco, protože si myslel, že to, jako, von tu mojí mámu měl i

rád, jakože, tak si myslel, že to není tak zlý, jo... Nerozuměl těm věcem, jo, takže, že musím na některý věci být přísnější a tvrdější, protože jinak je [sic] nedocílíte... Takže... Ale teďka jako... Takže vobčas s ním konzultuju, žejo, a pomáhám mu, i jemu, teda, a... Já 'sem říkala, teďka třeba, aby toho Filipa se snažil na ty injekce depotní přemluvit, jo, prostě, protože máme strach aby, aby bral ty léky. Protože von vůbec nebral léky, to 'sem zapomněla říct, že 'dyž 'sem potom ho hospitalizovala, tak 'sem našla, tam byly, e, velký skříň, ty byly úplně narvané lékama, doma, doma, a nevotevřený, vod toho Rektora, jo... Tak voni mi je vzali, kupodivu, to voni neberou, protože byly nevotevřený, bylo to zalepený...

...že to nebylo užívané.

Vůbec je nebral. A, e, byla tam, exkrementy teda, a plesnivý věci, takže 'sem ten byt... byl k rekonstrukci, prodala, no, všichni nadávali, že ta investice... Voni to věděli, já 'sem říkala 'Prosim vás, já tam vůbec...', ti moji známí, '...to nepochopíte, já tam vůbec nemůžu ani do těch končin [zasmání] jít, jak je mně blbě, jako, prostě', jo...

Mm, mm, mm, máte na to špatný vzpomínky...

No, no, no... psychosomatika, no.

No to je jasný, to je jasný.

Um!

Jejda.

'Sem se polila...

Ono tělo... ono se to říká, že má tělo ty svoje vzpomínky...

Já si myslím sice, že 'sem tvrd'ák, a vono to, jako najednou...

Ono nás to tělo někdy takle zradí...

Žejo...

Mm, je to tak. Bývá to tak.

Takže takže, no. Tak 'esi 'eště něco 'sem zapomněla...

No, já přemýšlím... Tak možná jestli bych se Vás mohla doptat nějak faktograficky na pár, jako, věci. Eee, takže... vlastně. V době, řekněme, ty první, vlastně, ataky, Filipa, na ty vysoký škole, jak jste říkala, během těch zkoušek... tak to jenom, kolik mu bylo let, prosím, tak orientačně?

Dva tisíce sedm... eee...

Tak to je nějakých... eee...

Dvanáct let, před dvanácti lety, no. Osumdesát tři...

...já s tou matikou taky...

[zasmání]

[zasmání] ...takže někých dvacet čtyři, třeba?

...m–hm, m–hm...

A... 'eště, 'eště je pro mě důležitý, kdy vlastně Vy 'ste se dozvěděla tu jeho diagnózu. Jakoby, jestli to byl už ten Karlov, nebo až v těch Bohnicích...

...e, ne, ne, ne... Až... už ta soukromá... něk P. se 'menovala, nebo... tam mně řekli, že to pravděpodobně bude tadleta... A pak Ke Karlovu, až, urč–, a i mu dělali, vlastně... to bylo těžký... ten posudek jeho, žejo, na něj, no.

Jako kvůli tý svéprávnosti, a...

Mm, mm, mm. Ale zajímavý je, že já 'sem jim to, tem doktorům, říkala, že má tu obsedantní poruchu, že nemůže vyjít... A voni mně to potom [smích], pani doktorka z tý, z tý patnáctky, jako, že už na to přišli, co má... tak já 'sem říkala, 'No, to já už vim dávno, no... ' [smích], jako, že to, jo. Že se, ale, že se jim svěřil, voni jaksi na mě nedali, žejo, a teprve až von jim to svěřil, žejo, tak že, jako...

Že Vy 'ste jim to řekla jako fakt, a oni si počkali, až se to dozví...

No, no, no, no... Mm, počkali, no...

To je zajímavý.

Říkali mně to [smích], jako, že jako vobjevili Ameriku [smích], jako... Já 'sem říkala, 'To já vim, 'dyť tady s tím zápasim. Proto sem chodim, k vám, abych ho vytáhla trošku z toho... ' Že vlastně ty postřehy toho rodiče neberou, jakoby, v potaz.

Neberou v potaz, no, no, no.

To je hrozný... A... a, a, a, vlastně... m–hm. Takže ta diagnóza byla stanovená teda v době, kdy, vlastně, už navštěvoval ty lékaře... 'eště před tou hospitalizací. Pro mě je to, jako, důležitý, že někdy se stanoví až...

Ano, ano, před tou hospitalizací. Ta P. to dobře vohodnotila.

A potom už se to projevovalo... téma, téma atakama.

Ale myslim, že to byla velká chyba, co vona udělala, že mu sebrala léky... Že musí bejt udržovací... Že podcenila tu jeho...

No to mě strašně překvapilo...

Protože von, von totiž dělal i na tech Hodkovičkách... potom chodil... jo, na ty terapie potom už byly, Hodkovičky byly už ta vila, tam, jak je, jo. Protože von prostě se i na tý terapii, v těch Hodkovičkách, von se prostě furt, ta jeho... jako, že je dobrej, prostě, a že je v pořádku, von to všecko, všecko to uměl, tim, že je tak inteligentní [zasmání], tak to uměl všecko ututlat, jako. A uměl i ty svoje... A já 'sem měla hory, štos, to voni nechtěli, nechtěji, když to von nedá... že si psal takový blázniviny, jo, ty... že ho budou... Zničil i diplomovou práci, na tý vejšce. A že mu,

že ho nutěj, pořád, ty, ňákej ten iks ypsilon, nutí všechno ničit, a, a... to bylo ňák, jako, s nim, jako, žil, s ňákou postavou, jako.

Jo, jo, a sepisoval o tom ňáký...

No, a sepisoval vo tom... A byly, byly, takový roztrhaný, roztr-, jako ta osobnost byla úplně, jeho, rozbitá, taková, no, no...

No, no, ono se říká, že, jakoby, to onemocnění to právě dělá, že ten člověk se tak... rozbije, no.

Třeba měl, a to 'sem zase já říkala tý Petře, protože von neřekne nic [zasmání]... Že von třeba si tam psal, že musí cvičit. Von udělá deset cviků, a 'dyž je neudělá, tech deset, zapomene – ten mozek si chtěl cvičit, jo, ale vono to bez těch léků nešlo, to právě... jo, von pořád chtěl sám, sám, sám. Když udělá deset cviků, a když na jeden zapomene, když se nesoustředí, no, tak je musí udělat znovu. Takže von jednou rukou cvičil, třeba, vono to vypadalo legračně, jo, a von třeba zvládnul cvičit stokrát jednou rukou, jo, a tou druhou, jako, zase... A pořád se chtěl jako sám uzdravit, jo, a vono to nejde, prostě, no.

Vono to nejde... No, a dneska, dneska, když říkáte, na tom chráněným bydlení, tak ty léky teda užívá?

Voni na něj ted' dohlízej', ale je možný, že už potom nebudou dohlížet. Proto, proto se snaží ta doktorka mu, ani nevim, včera tam byl...

...přimět ho na ty depotní injekce...

...no, no, no...

Jo, jo.

Ale včera se se mnou docela bavil, ne, předevcírem 'sme byli, předevcírem chtěl vědět, já 'sem mu říkala, 'Si udělej to jídlo ňáký, uva-...'. Von odmítal vařit pro všechny, jo. A já 'sem říkala, nepodařilo se mi ho přemluvit, já 'sem říkala, 'Právě se ukáže, že něco dobrýho uvaříš...', a má tam pomoc, jo, voni mu pomůžou, ale bojí se, a jenom pro sebe, že si chce, a i chodí někam na jídlo, a furt to samý, rybu, špagety, ale... Možná že dělám chybu, že mu to taky..., že von peníze má vode mě, žejo, že si může i chodit na voběd. A že by bylo dobrý, já 'sem mu říkala, 'Filipe, snaž se něco si uvařit', tak říkal, 'Tam je strašně receptů, já nevim co...' – to je to, voni, taky, porucha, že voni nevědí [sic] si pak vybrat, co je. Tak já 'sem říkala, že bych, e, mu to i ukázala, jo, něco dobrýho, a, 'A můžeš to druhejm dát ochutnat, a to už zase, jako, vyrosteš, budeš, jako, že něco umíš...'

Že se ho snažíte motivovat k těm posunům...

No, ňák motivovat, no, no, no...

To je hezký, to je hezký... A on se na to moc... netvářil, zatím?

Zatim, zatim ne [zasmání], ale poslouchal mě, jako. Že vůbec říkal, 'No, já bych měl chut'... ' Vono ho to dřív bavilo, to vaření, jo, protože si udělal, jako, co mu chutnalo. 'No, já bych tu rajskou udělal... ' Ted' 'sem mu to vykládala, a nevím, 'esi si to udělá [smích], jako, no.

Jo, no, jasně... zkusila jste to...

Jo, svíčkovou, že by rád. Já 'sem říkala, 'Já vim, že máš rád svíčkovou, ale ta je zrovna těžká [smích], protože to musíš naložit, jo, prostě aby byla dobrá, žejo... ' ; takže...

Takže nevíte... zkoušíte. To je supr, že zkoušíte. A... No, a, a, on je v tý BONě teprv ňák krátce, nebo? Protože tam je, jakoby, čas, žejo... tam se člověk může postupně ňák, vlastně, nahodit, i k tomu vaření... že vim, že to není, jako, neobvyklý...

Já vim, no... Je tam vod před Vánoce, no. Von je trošku vyčůranej, v tomle [smích], von je mazanej, von, říkala 'sem, 'Filipe, už něco děláte?', 'Ne, já mam čas tady bejt, voni mě nechávaj měsíc, 'eště, abych si, jako, zvyk'...' [smích], 'sem si říkala, 'Tak si zvykej' [smích], jo...

Tak máte veselo. [smích] Jasný. Jo, jo. A takže, takže se třeba bavíte trošku, o tom jeho – ?
Jo, jo, už se začal bavit. Ale stejně mně asi nedůvěřuje, to bylo pro mě... po tech letech strašně... Asi to má, stejně, bude mít v sobě, žejo, to člověk asi nezapomene, ty hospitalizace, ne?

Jo, myslíte, že Vám to – ...

Já vim, že některý rodiče, chodim na ty setkání Sympathey, že některý to nevodpustili těm, těm rodičům, že je nechali hospitalizovat... Vo tom to nemá vůbec, v cizině, tam to není, nemá bejt...

Jo, takže tam vnímáte, jako, jeho pocit ňáký křivdy, nebo...

No, no, no...

Jo, jo, jo, jo, no, jasný. Jo, já...

*A ten byt 'sem prodala, žejo, ale já nechci, aby se tam vracel, žejo, aby se úplně vodříz', no. Mm, mm, mm, mm. Že vnímáte, že by se tím ňák, jako, izoloval, v těch svejch – ...
...zase, no, zase by tam mohl...*

... – temnech, když to tak řeknu...

...no, no, no, no... No, nejlepší by bylo, kdyby takle měl třeba větší pokoj, žejo, 'eště... Ale super, co mohl nejmíc dostat, tam mají samostatnej pokoj, má... 'Dyby, dyby to existovalo tyhle zařízení... ale vono je to jenom dva roky, tam může, myslim, zůstat, no.

Myslím si... myslím si, že tři.

Jo?

Ale nejsem si úplně jistá. Ale je to s možností snad prodloužení smlouvy, ještě.

Jo, 'de to, jo, jo, jo...

Nebo je tam možnej ňákej postup, na Podporu samostatného bydlení...

'Dyby to bylo tam, možná, pořád, 'dyby to, žejo, jako? Protože vono je to jenom přestupně. Von je tak napůl, no, von, jako, zatím, jako... Že furt ten dohled musí von mít. Je to blbý, no, ale musí von mít, no...

Takže to Vás tam ňák trápí, že nemá, nemá, vlastně...

Ale na to, že mně vůbec nedávali naděje, já 'sem taky i spousta... i Hollyho 'sem, Davida 'sem třeba inzul–... inzultovala [smích], konzultovala.

[smích]

Inzultovala, to ještě ne, jako... [smích]

[smích]

...i když 'sem koukala, že David je v SPD, to není moje parketa zrovna...

[smích] M–hm.

Ale... několik doktorů, a některý mi [sic] úplně zdeptali. Voni by, furt já hledám, žejo, doporučili, co by, viz třeba 'sem terapeutem [sic] Ch., i bych mu to, tu terapii platila, samozřejmě, e, to je, taky významnej terapeut, už 'sme spolu taky mailovali, žejo... Nechce tam, no, no. Třeba se ho snažim teďka přemluvit na kosmetiku, aby... voni, vo ten vobličej, aby si ho nerozškraboval, ale to je psychika, žejo, ale aby, 'dyž už si na to vynaloží [zasmání] ty peníze, tak že by... a taky nechce, zatím. Ale neřek' ne – ne nechce, ale zatím, až jako, na to... Je to, je to taková malinká, po malinkejch... no, 'dycky taková sisyfovská, pak to zase spadne, pak zas nahoru..., je to sisyfovská práce, no, tak jako. Nemůžu moc tlačit, je to docela těžký, no. Nemůžu moc tlačit, ale zase musim, trošku, jako...

Hledáte tu rovnováhu, jako.

Ale musim říct, že ten Holly třeba zastává názor, že nechat je, prostě, to je všechno pro krásu, a ten David říkal, 'Ne, tydle, ta negativní forma se musí, prostě, holt k něčemu přinutit', to von by úplně zašel, jo. Prostě to 'sou různý formy, ty, a taky povaha, žejo, toho... Hledám, aby ho něco zaujalo, žejo, no... [zasmání]

Asi to, asi to není jednoduchý, no, ňák...

Mm... Už 'sem mu říkala, teda za pani doktorkou 'sem byla, a vona říkala, že tam pošle ty peer pracovníky, aby s ním mluvili... Já 'sem říkala, 'Von potřebuje furt mluvit, von se tam taky může separovat', že aby s ním pořád mluvili... Aby ho třeba někdo, právě jak ta L. ho zaujala, a chytla ho, a... Voni jí dali potom pryč, von nesmí terapeut bejt... žejo, jako? Pak mu dali takovou starší paní, ale... A že teď ty terapie vodmítá, říká, že to je pro něj... nepříjemný, no, bolestivý. Tak vono terapie 'sou bolestivý...

Právě, přesně tak... Že je to asi přílišnej zásah, stejně jako ta kosmetika, že možná si potřebuje držet ty svoje hranice, no...

...no, no, no, no... Vono i spousta mužů, žejo [smích], aby netrpěli, tak se ani ne-, si ty emoce držej', žejo, a pak je to pro tu ženu... Já na takový muže [zasmání] napadam [sic]. Voni tý ženě neuměj' dát, žejo, vlastně, tu lásku...

...mm, mm, mm, mm...

...protože si, se někde utli, aby byli pořád, jako, vrch měli, žejo, no...

...jo, jo, no jasně... mm.

Žejo, je to tak? [smích]

Vnímám to taky. [smích]

[smích]

Aby byli pořád muži, žejo, jako, no.

Právě, právě. A přitom vo tom to není, žejo...

Nechtěj' se tý ženě poddat, úplně, zůstává to na tom povrchu, protože by ztratili to macho, žejo. [smích] To je bohužel muj syn, i když 'sem ho tak nevychovala, tak von pořád... [smích] 'Sám si udělám všechno, sám si vyléčím', prostě...

Hlavně nebejt závislej na nikom, na ničem...

[zasmání] *Na nikom, no, no, no, samostatně... Já už to nesnesu, totiž, po všech těch terapiích, takže jako... že to vodříznu, jo prostě, no. Že nesnesu, aby se ke mně choval ňák necitlivě, nebo...*

...odmítavě...

...no, odmítavě, no...

Tak to mi přijde moc důležitý, že si to vymezíte...

...to určitě, no.

Jo, jo... No, 'eště si říkám, vlastně, kde, kde jste získala ty informace? Jakoby, třeba, o, o těch možnostech tý léčby... že s těma doktorama to nebylo 'dycky, jako, jednoduchý... nebo o tý diagnóze...

Chodila 'sem na kurz... ty Hodkovičky, ted' nevim, kdo mně poradil – asi naše doktorka, naše všeobecná. Pak... Ty terapie 'sem sháněla... Všude, furt. Já mam hodně známějch, žejo, tak furt, pořád, se, jako, poptávám, kde všechno...

A myslíte, že Vám to ňák pomohlo, mít ty informace?

Určitě, určitě... Určitě. Někdo má názor, třeba ten muj terapeut [zasmání], ten tvrdí, že 'sem si dělala třeba zbytečný naděje, ale já 'sem říkala, 'Já nemůžu jak jinak jednat, já musím pořád hledat' [zasmání], a von, že 'sem potom zase spadávala, třeba... že si mám hodně 'eště

ten svůj život udělat, jako. Já 'sem mu říkala, 'To je strašně těžký, to myslím, že všechny mámy se snažíme mu pomoci, pořád, to je celý život, jako', žejo, vlastně...

Takovej úděl, vlastně, no... Že si nejde žít to svoje bez toho dítěte...

Nejde to, no... Nemůžu to úplně vodříznout, jako. Vodřízla 'sem ho hodně, 'dyž už tam byly... ale vlastně 'sem furt hledala pomoc, žejo... vodřízla 'sem ho v tom, že 'sem ho znesvéprávnila, vlastně, tím 'sem udělala takovej hodně řezanec... A řekla 'sem, že mu nebudu platit ty dluhy, jo, prostě, že... To 'sem byla u právníků, vono to de... To 'sem taky, to dalo velkou práci, voni řekli, že, mm... Protože já 'sem třeba za něj zaplatila Spořitelnu, kontokorent, protože voni mu daj' ten kontokorent, protože von si vůbec nikdy nevydělal, a voni, von ho udělal znovu, žejo, to, kontokorent, ty, ty peníze vyházal... tak 'sem řekla 'Šlus, a nebudu platit'. A teda... 'dyby se se mnou něco stalo, tak to bude asi z dědictví. Ale... 'dyž se vo to ty organizace nepřihlášej', což zatím se nepřihlásily, do tří let, tak ten jejich nárok je menší, jako, no, takže... Takže je všude u těch... já nevím, udělal dluhy všude [zasmání], kde se dalo, u všech těch bankovních, já nevím. Já mam pocit, že hrál, že 'sem tam našla... a pak to, a pak, i, možná, dostal vodněkuď'... ty prášky, místo, aby se léčil, tak tu marihuanu, žejo. Což mu ten mozek úplně... poničilo.

A to bylo v době tý vysoký školy, teda?

No, no. Von i tu marihuanu tam dostával vod někoho, e, někdo mu to tam lifroval, e, 'dyž byl u tý mámy, jo... Našla 'sem tam ten orange ().

Tak teď' vůbec nevím, o čem mluvíte?

To neznáte?

Ne, ne, ne?

Je to... Trafika to dodává náká. A je to, voni maj' určitou, tam je určitý množství látky, který se může prodávat, a pak je ta droga, žejo. A voni přes to maj' takový, jak 'sou stírací losy, jo... A je tam normálně takový, jako, normální, před tím, jako náká kytička, a když to setřete, tak je tam napsaný, ten druh tý orange (), která je silná, právě.

Aha, no vidíte... [smích]

A je prej dobrá, no. [zasmání] Tak to setřete, a pod tím je něco jinýho, jo...

Tak to 'sem vůbec neznala.

...no, vono to asi ty, asi ty, asi to vědí, všichni tydlety kolem okolo, jako... [zasmání]

Kdo se o to zajímá, tak to asi zná... no jasně. Takže takhle... Jo, jo, jo, takže, takže vlastně, se snažíte držet si ty hranice, ale mít je náč, jako, propustný, mi přijde. Jako, být tam pro něj, ale pečovat taky o sebe...

No, no, no... A je to těžký, no, teda... [zasmání] Protože von se chová někdy, právě, už tou, tou

nemocí, e, jako autista, žejo. Tam se něco porušilo, po tolika atakách... A vlastně, ten případ byl těžkej, voni říkali, že to vůbec... říkali, že ho chtěli dát DZR [sic], že vůbec nereagoval, žejo. Tak tam se dost v tom mozku porušilo, no, takže je to s nim těžký...

Jo... A když říkáte „jako autista“, tak myslíte v tom projevu?

No... Byla 'sem strašně ráda, když se po těch deseti letech usmál, vůbec, jako. [zasmání] Tak autisti se nesmějou snad vůbec, žejo.

Je to nějaká změna, změna, oproti jak jste ho znávala, asi, žejo.

No, no, no, je jinej... a brát ho takhle, no, no... Ale ted' docela už, já se podepisuju 'Mam', ne 'Máma', ale 'Mam', a von napsal, místo 'Fila', tak 'Fil', jako. Takže náznak nějakýho humoru tam je...

Jéé, to je hezký...

[zasmání]

No a... asi úplně ňák, jako... mm... Asi, asi je to, jako, náročný, když se takle zeptám, ale když byste to měla popsat, ty pocity, jak se vlastně cítíte v tý roli tý maminky? Říkáte, že je to obtížný, protože už, už je, jakoby, jinej, než jste ho třeba znala, zároveň ty starosti s tím bydlením, žejo, s těma financema... Tak kdybyste to měla ňák třeba shrnout?

Ted' 'sem byla strašně šťastná, že se dostal do tý BONY, žejo... 'dyž se to povede. A pak zase jako... no, takový... Tim že, tim že já 'eště učim, a že mam ty... už mě to namáhá, jako, a mam tu hudbu, žejo, která mě, sice divadlo nemám už, ale to mi nevadí, že zpívám a že mám ty, tydlety zájmy... někdy mě to převaluje, už toho je hodně, protože v mejch letech, žejo... Ale... tim, že to mam, tak to mě drží, že vydržim i toleto, no, no, no, no.

Že se máte vo co vopřít.

*Asi si člověk, 'sem se naučila se radovat z nějakých úplně drobností, žejo. 'Sem si říkala, ty se tady hádaj', 'esi študuje, nebo nevyštuduje tudlectu školu, nebo to, a já 'sem ráda za jeden úsměv. Jako se radovat z nějakých maličností, no. Trošku mě, e... Je těžký pro mě, že nemam oporu v partnerskym životě... Taky dělám chyby, no. 'Sem vopustila partnera... Já nesnesu... 'esi je to tim, že mam toho syna takle těžce nemocnýho, že třeba potřebuju víc, jako, oporu... tak já nesnesu, 'dyž mě vlastně nepodporuje, jako. Já po partnerovi nechci, aby mě pořád držel za ruku, nebo... ale 'dyž... Já si vzpomínám, že 'dyž mně bylo strašně blbě... co to měl zase za ataku? Jedna tam byla, kdy 'sem byla úplně na dně, kdy 'sem nevěděla vůbec... věděla 'sem, že tam je s tou mámou, a ted' 'eště to pořád nebylo u toho soudu, žejo, ted' to furt, ta desítka to protahovala... 'sem byla úplně na dně... A von se šel bavit [zasmání] k televizi, řval tam, chechtal se u televize a úplně se na mě vybod', a já 'sem potřebovala, aby byl on se – ...
...mm...*

Říkám... Jo? To 'sou chvíle, kdy prostě...

Mně to přijde jako úplně... jako... Že nejste náhák, jak říkáte, jako, že si děláte ty chyby. Že mi to přijde úplně pochopitelný...

Tak 'sem vodošla. Bylo to pro mě těžký, jako, a je to bolestivý, ale... 'Sem si říkala, 'Todleto pro mě...', a von je takovej, je ted'ka špatnej, žejo, já za sebou zanechávám mužské mrtvoly [smích]...

[smích]

*...nebo já nevím. Je špatnej, ale jako... když mě takle zklame... V těch těžkejch chvílích...
...tam pro Vás není...*

...nemá pro mě cit, no, no, no...

A přitom to je to nejvíc, co Vám může dát v tu chvíli...

...no, no, no, co je v tom partnerskym [zasmání], žejo.

No právě.

Tak to, jako, mi chybí, samozřejmě by bylo lepší, ve dvou se to lepší sdílí [sic], žejo...

Mm, mm, mm. To 'sem se chtěla zeptat, no, jestli to máte s kým sdílet? 'Ste mluvila o tom terapeutovi, žejo... A jestli třeba kamarádky, nebo nějaký blízký lidi...

Kamarádky, no... Mam, mam, mam jednu dobrou, jo, jo...

Jo, takže s ní můžete sdílet... [3 s] No, a napadá Vás ještě něco, co byste třeba, mi, chtěla dodat?

Tak já 'sem hodně už toho řekla, já nevím, 'esi, 'esi... Co 'eště Vás zajímá?

No... mě asi nejvíc, jako, zajímají ty Vaše pocity...

A 'sou různý, asi, různý, ne, ty rodičovský zážitky, nebo maj' tam hodně společnýho?

To je zajímavá otázka... [zasmání] Je pravda, že v nějakých těch tématech nacházím zatím velký paralely, jak 'ste zmiňovala pocit třeba křivdy ze strany toho dítěte za ty hospitalizace, a zároveň možná pocit viny u těch rodičů... E, nebo... někdy možná ty projevy, třeba před tou atakou, že 'sou u těch dětí podobný. A myslím si, že často rodiče 'sou, jako, smutní, ale snaží se s tím náhák, jako...

...něco dělat, jo, jo, jo...

...žít. Mm. Něco třeba pro sebe dělat, nebo... Vlastně, myslím si, že každéj –

Trošku mě mrzí, taky... nebo mně to už leze na nervy, někdy, ty... někdo se mně snaží radit a přitom, jako, se nedokáže vžít, jako... 'Dyž sem... třeba chtěj' pomoct, jako, 'A dej ho pryč...', a, a 'Nestarej se vo něj...', a prostě, to je takový... necitlivý. Já 'sem říkala, 'To stejně nemůžu udělat', jako...

Takový ty dobře míněný rady, který Vám nepomůžou, vlastně...

...jo, jo, jo... no, no, no, no, no...

[smích] To Vás musí hrozně štvát, ne?

[smích] *'Tak co, tak 'dyž se takle blbě chová... ' Já sem říkala, 'Blbě chová, no, tak, normálně, je takovej... ' Já si... tam určitě ta nemoc, žejo... ale musíme s tím... já si s tím dělám, tak, dělám to tak, a... To je právě s tím mym prvním mužem, ten to nepochopil, žejo, že to...*

...mm...

Ten ho i finančně podporoval, ňák... Já 'sem říkala, 'Ne, musíš to vodříznout, nesmíš... ' , protože von, to bylo nekonečný, žejo... von někde ty peníze, já mam dojem že hrál, nebo něco, já nevím, no, gamblerství i tam bylo... To bylo nekonečný, 'dyž von peníze měl, žejo, tak je utratil, takže to... Takže to mě citově, jako... že se mně snažej' pomoct, ale, ale... asi jim, člověk musí vocenit aspoň tu snahu, žejo, že někdy... Ale někdy ty, ty... Si vzpomínám, jeden doktor mně říkal, 'No, to je prostě... 'dyž už měl takovýdle ataky, tak to je, mozek je poškozenej', a já 'sem říkala, 'No to já vim, pane doktore, že tam každá ta ataka je nebezpečí... ' – 'No, to už je konec... To prostě, tam je černá díra, v tom mozku,' mně vysvětloval...

Cože, takhle Vám to řek'?

[smích] *No, takle... Z Bohnic jeden doktor...*

To je šílený...

No, někdy hrozný názory, jako, takový tvrdý... Von mě chtěl, možná, abych já chodila na terapii, nebo se zhroutila, nebo co... to mi tak připadalo, jako... [smích] Takže 'sem hodně tědletěch... Při tom hledání 'sem hodně dostávala ran, jako, žejo. Ale říkam, neni, nemusí, nebylo to vždy ve zlým, žejo... je to necitlivost těch doktorů, nebo už taková votrlost, nebo zase neznalost některých těch přátel, žejo, a takový, jako, no...

Mm. Já si právě říkam, co byste teda potřebovala? Že tadyty blbý rady, to nechceme nikdo... že, jak říkáte, 'sme rádi, že se o nás někdo zajímá, ale špatnym, jako, způsobem... Tak třeba, co by Vám vlastně pomohlo, od nich, třeba? I od těch odborníků...

No tahleta... Č., myslim, se 'menovala... ta byla super.

To je ta dobrá pani doktorka?

No, no... vzácná pani, no. [smích]

A čím byla super? Jakože, lidsky?

Lidsky, no, no, no... Že ho nezahodila, jako, jo. Že říkala... Jako tamty, v tom, Ke Karlovu, jak říkali, 'No, tak, jako, tak se budou válet někde', že měla i lidskej... Von je strašně uzavřenej, k němu se... ta při tý atace, ta byla našťvaná, ta první doktorka na něj, že... a tahle

prostě ho... 'esi už byl možná taky načatej, žejo [smích], že trošku změknu, jako, takže... Ta byla z něho zoufalá, protože z něj nemohla nic dostat, a tahle říkala, 'Ne, ne, ne, je to zoufalý, von se na mě ani nepodívá, jo, ale po stupínkách to budeme... budeme trpěliví... ' Nepodařilo se mně, já 'sem ho třeba přemlouvala, e, teď 'sme měli přednášku pana profesora Španiela, a von hrozně chválí, což já vim zase vod jedný maminky, která má syna nemocnýho, s kterou se kamarádím, vim, že je v Brně, e, nějaká doktorka H., v Židenicích dokonce, a že ta nemá žádný ataky, žejo. Že je hrozně dobrá. A tak, já 'sem to říkala Filipovi, 'Tak tam pojedeme do Brna... ' A vona je právě v kontaktu, vona má ten esemeskovej systém, což tadleta nová jeho vodmítá, že spolu komunikujou... a vona podle těch votázek, co jí vodpovídá...

...napomáhá to předcházet těm relapsům, jste myslela. Jo.

No, že vlastně, no, no, no. A von nechce, no.

Aha, on nechce... Možná je to zase těžký se otevřít někomu...

Vono je mu to jedno, jestli H. [smích], nebo kdo... Já 'sem říkala, 'Fil-, pořád se snažím... Jako 'sou zpěváci dobrý, jako v mým poli, tak horší, špatní, průměrný, tak ať jdeš k tomu nejlepšímu, kterej, kterej má ty pacienty vyléčený, jo... ' Von si takovou maličkou doktorku našel, no, je roztomilá taková, jako [zasmání], ale je taková, jako... 'Esi si to musí sám najít, nebo, prostě, jako, no...

Jo, musí si to zařídit sám, prostě...

No, no, no... [zasmání] A nedbá, na tu, 'esi je kvalitní, žejo, 'dyť jí vůbec nezná, žejo... tak si asi 'dycky zjistit ty reference... Tak takle, no, je to těžký, prostě, to... Třeba by možná bylo i... Třeba i... Tenhleten partner, co 'sem měla, ten, i bylo dobrý, zas měl jiný, že třeba i mlčel, jako, jo, tak to mně celkem vyhovovalo, jo... von mlčel, držel mě třeba za ruku, tak to mně třeba... no, ale zas tam byly jiný věci, no. [zasmání] Takže ta podpora, samozřejmě, ve dvou se to lépe táhne, no, no, no... A u mýho prvního muže... von se snaží taky pomoci, ale mně hrozně lezlo na nervy, a někdy na něj vybuchnu, 'dyž von mi 'dycky řekne, 'A přečetla sis tudletu příručku?', 'dycky s něčím přijde, jo. Já 'sem říkala, 'Pepo, já už to mam tisíckrát přečtený, prosim tě...', jo, jako aby něco čet', taky je bezmocnej... 'Kdyby si za nim prostě radši šel, a promluvil s nim', žejo, jako, no. Než mně tady doporučovat příručky. [smích] Mm, mm, mm.

I 'sem, třeba, 'sem četla ty vod tý Malý... Malá se 'menuje...

Homo psychoticus, ne?

...psychoticus, no... Tak spousta lidí to nechce číst, tak já 'sem si... Je to, je to těžký to číst, žejo, ale... vžít se do myšlení toho, toho nemocnýho... A muj syn to nechce, nechce číst, no. Tak uvidíme, 'eště je to takový asi na něj...

A tak zase Vám to možná může dát, si myslím, dobřej, jako... prožitek, vlastně, z pohledu toho člověka.

[Věra mi následujících 5 min. vypráví o svém dlouholetém kadeřníkovi, který jí jezdí stříhat k ní za Prahu. Podle jejích slov „se zrovna teďka zmagočil“, čtyřicetiletý muž, jehož posledně tři hodiny poslouchala a bylo jí z toho „docela blbě“ – při expozici bolestnému tématu, jež dobře zná z vlastního života. Šermoval prý nůžkami, vyprávěl, že ho všichni chtějí zabít, odposlouchávají mu telefony, odposlouchávají jej v domě... A že se s ním bude muset rozloučit, ačkoli by mu ráda pomohla, protože ztratil racionální náhled, ačkoli „jako kadeřník funguje“. Věra zmíní, že kadeřník je rozvedený a má malou dcerku. Zmiňuji jí možnost anonymně zkontaktovat OSPOD, který by dítě mohl umístit do emočně předvídatelnějšího prostředí (ideálně v rámci širší rodiny), než se pán dá znovu dohromady, případně navrhuji pánovi doporučit návštěvu psychiatra. Zároveň oceňuji, že myslí v první řadě na sebe, na svou psychickou pohodu...]

Ale potěšil mě syn, že... Zase, na jednu stranu, jako, nechce tu terapii, ale na druhý straně říkal, 'Já 'sem vlastně rád, že 'sem se z toho dostal'. Tak mě, to mě... Jo, předtím vůbec neměl náhled, na tu nemoc. 'Já 'sem rád, že 'sem teďko takle stabilizovanej', jako, jo. A bojí se, aby se zase nerozhodil. Ale že si vode mě málokdy dá... to mě mrzí, ale asi vůbec můžu ráda bejt, že, že vůbec se mnou komunikuje, žejo, po těch atakách... že si to všechno chce sám, sám udělat. No, tak takle, no. 'Eště něco, 'eště něco máte?

No, tak já Vám moc děkuju, já myslím, že 'sme si – ...

Jo, to 'sem se já ptala. 'Esi to máme různý, vod těch rodičů, nebo 'sou tam styčný body...

Jo, ptala 'ste se na ty zkušenosti. No, jako, e, já teda 'eště nemam úplně přepsaný ty rozhovory. Ale zatím je tam vnímam, z toho, co, jako, slyším, tak tam přesně vnímam podobný ty emoce, a, e, třeba obavy o tu budoucnost toho dítěte...

...m–hm, m–hm...

...často ňáký pocity viny, spojený třeba se smutkem, ale zároveň cítim strašně, jako – ...

Jo, to 'sem 'eště chtěla říct...

...povídejte.

...že vlastně 'sem měla jednu kamarádku, tu 'sem dala pryč, protože vona mě pořád, jako, e, koupala v pocitech, jako, že 'sem vinná. Vona sama děti neměla, a jako, 'Ty mu nedoneseš ani sladký...'; já 'sem říkala, 'No nedonesu...'; protože jednak, jak bral ty léky, tak byl strašně tlustej, žejo, voteklej, takovej, teď už je zase štíhlounkej, jo... A teď já 'sem říkala, 'sem třeba

se zmínila, 'No ta máma, teda, jak bránila, tak to strašně zanedbalo se...', a ona říkala, 'A ty taky', tak 'sem říkala, 'No, tak já taky, no...' Jako furt mě... Já 'sem se jí svěřila, že, vlastně, 'sem se, v té době, že 'sem se rozváděla v těhotenství, a měla 'sem úraz, jo, takže vona říkala, že mu... že jako... narazilo do mě auto, jako, že 'sem měla dávat větší pozor... Furt mě vlastně v tom připomínala, jako, že bych já měla na tom mít vinu... Takže si svoje náky, a pořád, pořád takle to mě, tak, jako, š'ourala... Jako by se zastávala toho syna. Nebo 'Ty ho chceš nechat znesvéprávnit?' Dokonce se na mě, i právnička mi říkala, 'No to nemůžete ten byt prodat', já 'sem říkala, 'Dybyste věděla, jak já... já tam nemůžu vůbec bejt, a von bude mít taky vzpomínky, na to', jo... Jo, takže spousta těchletých lidí., jako, 'To nemůžete udělat!', 'To nemůžete přeci udělat, tohle mu...', nebo, jo, takže na mě dívá [sic] skrz prsty. I tý, i v tý, i v tý Sympathee, žejo, se na mě dívali, některý věci, že 'sem to udělala, jo...

Jo? Vnímala 'ste tam ten – ?

No, no, no... Ale musím říct, že 'sem, tam byla jedna věc, kdy 'sem byla strašně ráda... Nevim, 'esi 'sem vo tom mluvila... vo tej stomatologii?

E, ne, tak to 'ste neříkala...

Ne. Tak 'sem ho přiměla, aby si šel zkontrolovat zuby [sic], a von se objednal, podle kamaráda, k jedný doktorce. A my 'sme tam přišli, to chtěl 'eště, abych ho... protože vůbec, to bylo poprvně, kdy vylezl, žejo.

Mm.

A my 'sme tam přišli, a vona říkala, eee, 'Kde bydlíte? A Vy 'ste z Bohnic? Aha, tak pacienty z Bohnic nebereme.' Buch dveřma.

Aaa...

A já 'sem chtěla, klepala 'sem tam, a vona zase vylezla, a já 'sem říkala, 'Prosim Vás a proč, můžete mi to vysvětlit?' 'Nebereme pacienty z Bohnic.'

To je strašný.

Já 'sem říkala, 'Já chci mluvit s pani doktorkou'. To byla sestřička. 'Ne, pani doktorka nemluví s – ... 'dyžtak napište, zjistěte si mail, prosim Vás'. A, e, tak já 'sem horko těžko zjišťovala... A já 'sem říkala, 'Ale my 'sme řádně vobjednaný, a máme léky napsaný, a je na sociálním pavilonu, kde už je na resocializaci...'

Samozřejmě, máte právo na tohle – ...

A nenechala 'sem si to líbit. Napsa–, ona mi neodpověděla, ta doktorka... E, rok to trvalo, teda, ten, celej to, peripetie. Protože von z toho byl docela v šoku – tak von vylez', po dlouhý době, a hned dostane takovou nálepkou, že je pacient z Bohnic.

No, no, no. No přesně.

'No mami, pod' pryč.' Ale já 'sem se nedala, já 'sem tam pak našla jinýho doktora... No. Ale... to 'sem měla v tom docela úspěch, protože voni mi neodpověděli, pak napsal nákej, eee, chlápek, kterej... To se 'menuje Hodní zubaři, to sdružení.

Jó, jo, jó, tam chodili moji klienti, právě!

Jo?

No, no, no.

A von to, von to zaštiťuje, ale von neni zubař, jo, vono to asi jeho máma zaštiťuje. Ten byl tak sprostěj, ten dopis, jako, pejorativní proti těm pacientum, a že měli v Bohnicích ordinaci, a že to museli zavřít, a hrozný jak 'sou pacienti... Já 'sem to ukazovala na tý Sympathee...

...jo, jo, jo.

A já 'sem to teda si nenechala líbit a napsala 'sem na Stomatologickou komoru. A voni si to přehazovali jak horkej brambor. Že mně to nevyšvětlila, ta doktorka, jo, že se mnou vůbec nekomunikovala, a že tady takovýdle sprostý, jako, jaksi, jako, že, jakej, jakej je ten pacient, a že voni sou blá–, kdo, kdo s nima má..., že to je hrozný je vošetřovat, a ted' mně uved' příklady. Já 'sem mu psala, 'Muj syn je jinej, ten Vám ty smradlavý ponožky nedával, nebo měl léky a všecko připravený', a tak dále. No, a po... několikrát 'sem to urgovala, nevozvali se... No a pak si mě volali, a vona tam seděla ta doktorka, vomluvila se mně...

Téda...

Ale vono to 'eště nestačilo [zasmání], voni mně radili, abych 'eště se... Protože ty Hodní zubaři 'sou pod, e, Magistrátem, jako, jo. Ale vona je profesně, musí... já než 'sem zjistila tu strukturu... vona zodpovídá, vona musí pod Stomatologickou komoru, ale zároveň je pod nim, takže ho musí jakoby poslouchat, jeho nařízení, ale zároveň... Jo, tam se to nák pere, prostě... Nicméně se mně vomluvila a dostala 'eště pokutu vod toho úřadu, jo... a von taky, jo. Ale já 'sem vo to ani nestála, a voni vopravdu mně napsali, že ho pokutovali a že ho 'eště napomenuli, a i tu jeho matku, která ho má zaštiťovat, jako, 'dyž von neni, von je menežer [sic], jenom, žejo, a že nemůže jednat takle proti... z určitýho zákona. A 'sem si říkala, 'Každej by měl jít do tý nemocnice a vidět, jak to tam... jak to prožívaj' ti pacienti', žejo. To rozhodně.

Ale vono stejně, jenom na prohlídku nestačí [sic]...

...mm, mm...

...jako, i nákej soucit musí, přece jenom, hlubší náký... poznat to. Neříkam, aby to na vlastní kůži každej poznal, ale... Doktorka sice mně vomluvila [sic], taková mlad'ouunká, ale bylo vidět, že náký ty emotivní... že to necejtí, no, tak jako, no, no... A ten, 'Tak 'pacient z Bohnic', tak 'sem dostal zase nálepku...', žejo. Tak 'sem si to nenechala líbit, takže to takle dopadlo,

jako, po roce, no. [smích]

No to je perfektní, že 'ste do toho šla.

Dokonce i tam jedna paní v tech, co je to sdružení Ondřej... Já 'sem říkala, já 'sem to ukazovala, některý byly rozčilený, a 'My Vás podpoříme, napíšeme tam...'; a nakonec vod toho couvli. Vona říkala, 'No já 'sem v těch Hodní zubaři taky, a 'dyby něco, žejo...'; tak dostali strach, jako, aby se to nevotočilo proti nim třeba. Někej strach maj' z něčeho, já nevim. Aby jim nevyvrtal jinej zub, nebo já nevim [smích]. Ale je tam něký to... ta orga– je podivná, že, vlastně, vono musí poslouchat Stomatologickou komoru, a tam je zodpovědná, ale tohohle taky, vlastně. Von tam něco nařídí, že nebude brát pacienty z Bohnic, a, a voni ho poslouchaj', no, já nevim.

Ale to je hlavně hrozná, jako, diskriminace, žejo.

No, no právě, já 'sem to takle, jako... A von... no proto dostal sprd'oun, žejo. Ale 'eště sprostěj, byl hloupej, protože ten dopis byl tak proti těm pacientum, nenávisnej, asi měl špatný zkušenosti, no, ale, tak jako... Nemůže všechny házet do stejného pytle, žejo. No určitě, přesně... co to spolu přece souvisí, 'dyž potřebujete péči o zuby, tak bez ohledu na to, z jakýho 'ste pavilonu, nebo jako co, tak je důležitý, že máte kaz, ne, nebo že Vás jako bolí zub...

No, no, no, no, no.

To je děsný.

Takže takovýdle 'sou... 'eště takový příběhy.

No, to se bojím, že to, o čem se bavíme, je strašnej, jako, problém, ve společnosti. Nejen u zubaře...

A hodně i mojejch známejch, co třeba malinko dyž 'sem [sic] svěřila, tak, tak se dělali, 'No, to je blázen, tak ho dej pryč, prostě, už', jako, jako, že už... 'Von se už nevyléčí...'; no nevyléčí, no, stabilizuje se, ale, jo, že takovej, že je to něco... Vono ted' v televizi je nákej seriál, taky tam ty nechťej' to chráněný bydlení pro ty... ale ty 'sou postižený, mentálně, žejo...

...jo, jo, jo...

...tak jako, taky voni vo nich mluvěj' hrozně, žejo, no, no...

Já si myslím, že tohle hrozně způsobuje strach, jako. Že lidi nejsou informovaný... *No ale co si vymyslej', jako [smích]. To co maj' v sobě sami... úplně proti nim, jako že...* Ale víte, co se říká? Že, e... že vlastně často nejvíc stigmatizující 'sou ty odborníci, právě třeba psychiatři, nebo i psychologové. A říká se, že čím víc nahlížíme lidi, nebo ty pacienty, klienty, černobíle a v nálepkách, tak tím víc máme, jako, bordel sami v sobě. Tak si říkám, co to vypovídá o těch, kteří soudí...

Ale mně třeba hrozně pomoh', von k němu krátce chodil Filip, jenom 'dyž zaskakoval, tedy do tech Hodkoviček, ten pan profesor J. Von je teda zvláštní, von vypadá, je takovej podivnej, ale 'dyž mu člověk přijde na chuť, tak von je, von je velice erudovanej a velice emoti—, jak se to řekne, emoční inteligenci má, jo, jo, jo, tak je velice. A... e... ale Filip měl období, kdy chtěl ženu, jo, prostě, pak zase chtěl muže mít [zasmání], jako. Takže... Von vypadá jako podivín, žejo, takovej, ale je velice inteligentní a pro ty pacienty udělal... a taky tam lítaly nenávisti, že, já nevím, třeba jako... Jo, tak 'eště 'sem se zapomněla zmínit, že 'dyž 'sem hledala pomoc, tak mně doporučili, protože já 'sem katolička, a, e, von byl v Bohnicích, jak von se 'menuje, páter K., jo, tak 'sem tam chodila mezi ty schizofreniky, a tam hodně nenávisti i proti tomu J.... 'Von měl někdy v Africe, holčičky zneužíval', já 'sem říkala 'Prosim vás, a kde 'ste to... ', já tohle nesnáším, jo, tydlety, jako, někde něco někdo napíše a voni tomu hned věřej', jo, jako, '...máte to vověřený?' A i kdyby měl, no, tak je to tam jiná, mm, jak se to řekne, jiná... jiný zvyky. A... 'dyť von právě pomoh' hrozně těm... Takový ty DRBY, jo, že se něco, tak, a teď se to... A je tam hodně, musím říct, že 'sem myslela, že by tam třeba Filip dokázal, ale von tu víru... něk to vodhodil. Takže 'sem... mrzí mě to, ale to je jeho problém, třeba se k tomu zase vrá—, nenutím ho, jo, prostě. Takže, takže u toho pátera K. hodně tam... já už tam ted'ko málo mam čas chodit, protože 'sou to pátky, ale, mm, vidim, že von, eee, voni potřebujou to jeho... a mně to trochu vadí, i u nás u toho faráře, že von něco řekne, a že to jako platí, co von řekne, a že s nim člověk nemůže diskutovat, jo. I ty kázání 'sou někdy dobrý, ale já potřebuju diskutovat [zasmání], s těma lidma, jo, a ne jenom to brát... A voni to někdy potřebujou, tydlety schizofrenici, jo, takle, jako.

Myslíte ty... tu jistotu, jakoby. Že to tak je, prostě.

No, no, takovou. A nediskutujou moc, jako, jo, potřebujou... A hodně 'sou vopravdu nenávistný, jako, je tam hodně agrese, tak to mě trošku... než se s tím jako, e...

Myslíte agrese vůči...

...vůči, vůči lékařum, a vůči Bohnicim, no...

No, to je asi pochopitelný, jak, jak se o tom bavíme, třeba co tam někdy zažívají... A 'eště, 'eště ta, já nevím, Vy 'ste asi... vo tý reformě... Já 'sem se trošku proti ní jako... e, jak 'sem do toho nahlídla... proti tý Psychiatrický reformě... Protože říkam, že to neni vůbec... já si 'dycky říkam 'No a co, tak, dobrý, nápad je dobrej, ale... ' Třeba v, voni ukazovali, třeba, v tom byla, v knihovně byla přednáška, a byla tam ta Dita Protopopová, žejo... A ukazovali Terst, starej, v roce sedmdesát šest... tam je to úplně jiný, tam 'sou prostě... je to drahý, to sanatorium, a ty lidi, který na to nemaj', ty 'sou puštěný do... vo ty se vůbec nikdo nestará. Čili to je podle mě všechno... ale nevím, možná... Ale mam zkušenosti, že 'sme kolik projektů

dělali, a 'dycky se tam rvali, prostě, aby dostali [zasmání] ty peníze... že to je vo pozemky... e, vo pozemky v Bohnicích... a pak budou tam udělaný třeba sanatoria... Tak myslim, že to takle bude, jako, jo, budou dobrý, tam 'sou v Itálii taky dobrý sanatoria, ale může si to dovolit jenom vopravdu, eee, kdo má rodinu, kdo má bohatý příslušníky, a vostatní budou prostě na ulici.

Jo, jo, že máte pocit, že ten stát z toho – ...

Mm, mm. Že to hraje vo soukromý pozemky, no, že tam chtěj', prostě, na tom vydělat. Ono, jako, ta Reforma, žejo, proklamuje ty Centra duševního zdraví...

No, ale voni na to nebudou doktoři, nebudou na to lidi [zasmání]... To je jako Šabatová, já se 'dycky musím smát, jak vona... já nevim, 'esi je 'eště, Šabatová?

Je pořád...

Vona mluvila vo tom... já 'sem myslela, 'Ty seš úplně mimo, pani'... Vono to jako... kdo jí, tak je to, hezky se poslouchá... vo tom, jak bude mít každej důchodce, každej, eee, že bude mít svůj pokoj, bude mít svýho ošetřovatele... Já myslela, 'Kdyby 'si věděla, jak to v těch domovech důchodců je, já 'sem to všechno zažila...' 'Dyt' na to nejsou lidi, 'sou ne-, neodborný, jo, i síly, prostě, a jak s nima zacházej', protože to ne-, ne-, nejsou neodborný [sic], a i, nejsou přípravy, na to nadávaj'... Je to pravda, žejo, vono to dá práci, ty starý lidi, žejo, no... Tak vůbec, vona je mimo, jako, prostě, není to proveditelný, je to, jako, idea, a todle si myslim taky, no. No vono zrovna ta Dita Protopopová měla průšvih, žejo, že... e, tam určitě byla s Babišem, a že tam šlo vo pozemky, podle mě, jo, možná se mejlim, no, jako. A ted', voni 'sou všichni, třeba... Protože ty nemocní nemaj' rádi Bohnice, nemaj' rádi doktory a všechno, protože tam byli při, v tý atace, takže voni 'sou nadšený všichni... A co dál, žejo, prostě. [zasmání]

Mm, mm. Jo, že jako není řešení, rozpustit tu nemocnici, a vlastně nedořešit ty důsledky... No, no, no, no, no. Ano. Idea je výborná, ale... já 'sem pro to, ale... A co dál, pořád, jako, jako... To je výborný, dohromady sedíme s doktorem, všichni spolupracujeme, no... a vidíte, pak 'sou tady takovýdle, že mně doktor neřekne vůbec nic, 'dyt', tady takovýdle legislativní, nedořešený věci... Jenom je vůbec idea, jenom, a peníze, máme dost, a není vůbec to udělaný, jak to přesně... to musí bejt do nejmenších podrobností přeci, vypracovaný... Jenom urvat pozemek, no, prostě...

Já si taky myslim, že je třeba jedna věc, jako, zkvalitnit tu péči a systém vzdělávání těch... zdravotníků, a další potom to rozpouštět, no – ...

'Dyt' vidíte, co mně chodily tam k Filipovi ty... Byla výborná, ta z tý Medkové [sic], a vona tam k němu nesměla, jo. Tak jak to vona vidí, že je tam v odpadkách a že tam je nějaký průšvih,

jak to, že kaká, čůrá pod sebe, jo... že tam je nákej problém, kterej... Prostě von vyleze ven, něco jí řekne, a pak si tam 'de do svejch odpadků, no, tak jako... A, a sociálka mi jenom prej, 'dyž si budou stěžovat sousedi... 'dyž mi budou lízt blechy tam, nebo já nevím, už jako [smích]. No, tak jako... a s tím 'ste bezmocná dělat něco, no, tak jako, to 'sou takový... Protože by, 'dyby tam něco třeba, tak von by jí moh žalovat, žejo, i... žejo, taky, žejo, to, to, to můžou, to tam taky hned přiběhla náká právníčka... A 'dyž nebyl znesvéprávněnej, tak 'sme nemohli vůbec nic dělat, jako [zasmání]...

Že vlastně ta rodina nemá ty nástroje, jak, jakoby...

...no, no, nástroje, no, no...

...pořešit to bezpečí, když to tak řeknu...

Je pravda, že může dojít k zneužívání, z obou stran, to je právě ta těžká záležitost... jak to legislativně jako vošetřit, no, no. Takže myšlenka tý reformy jo, ale 'eště se to musí dotáhnout... vono to může, 'dyž to není dotažený, 'eště udělat víc škody, než užitku, si myslím. Jak budou případy náký těžký... voni to rozdělaj', žejo...

Pracovat možná s tím stigmatem, vůbec, jako, v té společnosti.

Mm, mm. Hodně je ten, ta, ve společnosti... Já to vidím kolem sebe, a to 'sou moji známý, žejo, že prostě se bojeji, že mam toho syna schizofrenika, žejo... A berou to jako, jako 'dyby to bylo něco... e, přivažek muj, jo, jako, že... 'Tak se ti to stalo, no, tak jako, je blázen, no, tak ho dej pryč, prosím tě... '

Takový nejjednodušší řešení, žejo...

...no, no, no...

Budete mít „po potížích“, když to tak řeknu. [smích]

Jo, jo, jo... [smích]

Mm, mm. Slyšela jste někdy pojem „toxický lidi“?

[smích] *Určitě. Ano, to znám. [smích] Někdy mě spíš 'eště rozbolavěj', jako, žejo...*

Mm, právě no... to asi úplně... nepotřebujete...

'Eště mě to tak jako vnitřně rozčílí, že takle mluvěj' vo mym synovi, žejo... Může se to stát... Ale vono je ve společnosti takovejch nemocnejch, a my ani vo nich nevíme, žejo...

No přesně tak, a to je právě to stigma.

A možná ty, co se nejmíc bojeji, tak... a nadávaj', třeba jak zrovna ta vesnice, kde tam chtěj' ... Svitávky, nebo jak. Tak zrovna 'sou sami... [smích] ...je to s nima divný, jako... že 'sou takle, že maj' ty strachy, žejo, a 'dyž, 'dyž jim vůbec neudělali [sic] ty lidi, vůbec je neznaj', žejo... maj' sami duševní náký problémy, žejo...

No, a to je přesně, jako, vono. Že se tolik bojíme mluvit o tom, jak... se cítíme...

...mm, mm...

... že by nás druhý soudili... až nemluvíme, a pak to vypadá, že je to nějaká rarita, žejo...

...mm, mm, mm...

...mít nějaký neobvyklejší, třeba, prožívání nebo vnímání. A vono to... taková rarita není, no.

Tak já myslím, že 'sem to vyčerpala, už mě nic nenapadá... 'Eště něco? [smích]

No, úplně, úplně 'ste mi řekla, si myslím, všechno. [smích]

Musí být pro Vás těžký, taky, ne, to poslouchat, takovýdle? Ne?

Nooo..., ráda to poslouchám.

Jooo?

Ale, ale mrzí mě slyšet třeba o těch pocitech viny. Jako, cítím z toho sama bezmoc, že si říkám, jak ty rodiče...

No, ten pocit bezmocnosti je vůbec ten nejtěžší pocit, žejo... A ta beznaděj, žejo.

Mm... to je náročný. Ale jako poslouchám to fakt moc ráda, a 'sem, jako, ráda, že mám tu příležitost. Tak... Vám moc děkuju.

Je tam těžký se vyrovnat s tím, že vlastně do konce života, a máme všichni obavu, jako, co bude po –, když zemřeme, žejo.

Mm.

A... e... do konce života, vlastně, je tam člověk, prostě... Musí si najít, prostě, i něco jinýho, žejo, na to. Říkám, takže, já nemůžu se nechat tejrát vod partnera, žejo [zasmání], já potřebuju voporu, žejo.

No jasně. To je správný!

[smích]

[smích] Tak děkuju, já to teda vypnu.

Rozhovor 7: Ida (72 let). Dcera Renata (46 let; první ataka asi ve 24 letech).

– Ida žije v Praze.

– 15. 4. 2019 (resp. už 10. 4., kdy se mi příchozím hovorem smazal celý záznam téměř dvouhodinové nahrávky)

Tak, tady to zapnu, můžu to dát víc k Vám, kdyžtak?

Mám si jít sednout blíž, nějak?

E, kdybyste mohla...

Jo, to můžu...

A nebo můžu já k Vám třeba, sem...

Jo, tak pojed'te, tak posuňte se takhle, abysme byly, prostě...

Jo? Jo, takle.

Pojd'te ke mně blíž, aby... abychom byly prostě...

Dobře. Tak... [zasmání]

...abychom byly, abychom si byly takle... Hele, já – ...

To bude asi nejlepší. Rozumim. Tak, já to dam takle mezi nás.

... – to dam pryč, všechno, co prostě – ...

Parádní. Děkuju.

... – překážet.

Supr, tak, ještě takle... jedno nahrávadlo, jestli můžu...

No, samozřejmě. [zasmání]

Tak. Jo? Dobře, tak jo, takže jsem Vás informovala o záznamu, a že ho po přepsání smažu.

No.

Tak, a, mm, poprosim Vás, jestli teda, e, mi představíte, vlastně, dceru... mm, co Vám přijde důležitý.

Jako vod, vod začátku úplně, máte na mysli?

No, no, no. Jakoby, jo... co Vám přijde, co Vám přijde nějak podstatný zmínit.

Takže, jako, Renata byla bezproblémový dítě... až moc, asi.

Mm, mm.

Asi se to muselo projevit pozdějc'. E, byla taková... byla introvert.

Mm.

Vždycky. Vždycky byla prostě... mm... Uměla si, jako, vytvořit svoji linii. Jo?

M–hm.

Prostě, tam jí nikdo, nikdo nedokázal přesvědčit, to byly takový jako úsměvný [sic]... My 'sme

měli velmi, velmi, jako, takovou aktivní babičku, teda mojí tchýni...

...m–hm, m–hm...

...a tam třeba nepřicházelo v úvahu... Měla chatu... Všichni 'sme vždycky museli, jako, sedět, jako, večer, a to, a když 'sem si třeba chtěla jít číst, tak okamžitě bylo podezření, že se mi něco přihodilo, nebo že 'sem na někoho naštvaná...

...mm, mm...

...no, takže 'sem si to nikdy netroufala. Kdežto Renata si to vymínila jako v podstatě malý dítě. Prostě ona teďka nemá náladu bejt, jako, chce si číst, dělat něco, prostě. Jo, takže jako introvert...

...mm...

...jako, byla prostě to, byla úplně bezproblémová. [výdech] Na co šáhla, to jí šlo.

Mm.

To bylo prostě, ať to bylo učení, ať to byl sport, ať to byl, bylo umění... Prostě jako všechno jí šlo. Takže prostě takle si sama o sobě rozhodovala, hrála závodně tenis, bylo jí nabízeno, že by mohla jít, jako... Sportovní gymnázium 'sme teda odmítli, nicméně potom, e, jí nabídli, byla asi desátá v republice, tak jí nabídli, že by mohla do Jihlavy, tam bylo nějaké středisko... Což 'sme, my spolu s ní, odmítli, a vona se sama rozhodla, že chce studovat medicínu. Pro mě to bylo trochu, jako, divný, protože mnohem víc jí šla matematika...

...m–hm...

...a ty logický ty...

...mm.

...než prostě tohleto biflování. Rozhodla se, skutečně, jako, jí to šlo, po druhym ročníku vodjela do Irska se naučit jazyk, no a odtamtud se vrátil úplněovej člověk.

M–hm.

[odkašlání] Opustila medicínu, prostě s náma moc nekomunikovala, odstěhovala se... Bylo to takový strašně, strašně zvláštní.

Mm.

Ale to nikoho nenapadlo, že... Jesi to neni normální – ...

...mm, mm.

...já 'sem to skoro brala tak... Když, žejo, byla na nás plně závislá, žejo, prostě, to. Ale... e... Takže pak nám voznámila, že teda skončila s medicínou, přihlásila se na iránistiku, kterou, jako, velmi úspěšně vystudovala, po druhym nebo po třetím [sic], já to už takle přesně nevím...

...jo, jo...

...jeli, jako... měli půl roku v Íránu...

...m–hm...

A... jako, s takovou, jako, půl roku, ale s přestávkou. A vona v rámci té přestávky, jakoby, přijela sem, a jela pak tam znovu... No a tam byl takovej, jako, což já 'sem se dověděla až úplně následovně, že mně začala vyprávět, že v Istanbulu museli vystoupit, a prostě... To 'sem se následně dověděla, že to tak nebylo...

...m–hm...

...že to byla její náká představa. No a pak 'sme jednou, já 'sem byla na chalupě, mluvily 'sme spolu telefonicky, a vona mi říkala: 'No, a co ty lidi, co, jako, mě v tom letadle vodposlouchávali?'

Mm...

Tak to mě docela vyděsilo, 'sem sedla do auta, jela 'sem za ní. No, už 'sem viděla, že, jako, něco není dobře, tak 'sem prostě... Protože 'sem už v té době dávno, dávno znala lidi z BONY.

Mm.

Takže 'sme prostě udělali, jakože, navštívila... A to vona se nebránila, tam šla. Bohužel tam to bylo takový trochu nešťastný, že oni jako první tipovali, že v tom 'sou drogy.

Mm, mm.

Což jí samozřejmě... ukázali, že ničemu nerozuměj', že vona věděla, že...

Mm, jasně.

Nicméně se z toho vyvinula, prostě, ta schizofrenie... A odmítala... Prostě, zkoušeli 'sme, ke komu bude ochotná, ke komu bude věřit [sic], vybrala si doktora J., tomu uvěřila.

Mm...

No, k němu chodila. Nicméně. Celou dobu neměla náhled. Prostě... e... Několikrát došlo k hospitalizaci –...

...mm...

... dokonce k násilný. Jako, nebo, násilný...

...nedobrovolný.

Jako nedobrovolný, ne nás–, ale vono se to skoro takle dá říct, žejo...

...mm, ono to tak vypadá, žejo... Mm.

Nedobrovolný, ale jako, nemáte jinou šanci – ...

...mm, mm...

...– protože kdyby tadle možnost nebyla, tak, e, já nevím, co by se stalo, žejo.

Mm.

Prostě to, to už je...

Jo, že už jste měla strach, žejo, jak to – ...

...jo, prostě to vůbec neto–. Takže nedobrovolná hospitalizace, ani přes tu tomu neuvěřila...

Aha?

No, nicméně, školu dokončila, ale, už jako... Čili je magistra, jako, iránistiky, to už dávno, dávno určitě zapomněla.

Mm, mm.

No, bohužel ta nemoc se rozvinula tak, že, jako, nějaký souvislý práce, nebo co, to, jako, už schopná nebyla, takže to bylo takový... Jako, no, trvale, trvale na nás samozřejmě, samozřejmě závislá [sic]. Někou dobu pracovala právě v ateliéru tam... na tom... v rámci Dobrého místa, což bylo docela jako... To bylo dobrý, akorát že, samozřejmě, pak, jako, tam začali říkat 'No, ale vona musí něco vydělávat...'; žejo, prostě. No, takže tím to, tím to skončilo. Vona si ve svých čtyřiceti letech pořídila... dítě, a tam byl jedi–... No, takle, ještě je třeba říct, že vona vopravdu, jak neměla ten náhled...

...mm...

...tak byla úplně bez prostředků, tak sociální pracovnice z Prahy pět řikala, 'Ale vona přece musí mít nějaký peníze, musí prostě...'

Mm.

E, takže aby měla aspoň invalidní důchod. Takže se udělala [sic], jako, že měla omezení rozhodování. E, bylo to takový omezení, že nemůže manipulovat s penězi nad deset tisíc, tak takový peníze vona nikdy neviděla.

Mm, mm, mm.

No, nicméně, na toleto to bylo dobrý, že 'sme v určitejch věcech mohli rozhodnout za ní, pře vona si vo ten důchod požádat [sic]. To vono, vzhledem k tomu, že... jako, vonemocněla po vysoký škole, tak měla důchod čtyry tisíce korun. Takže to, jako, nebylo ani k žití, ani k smrti...

Mm, mm, mm.

No, nicméně, my 'sme, s jejím otcem, pořídili byt, v domnění, že, jako... to, to jako, že to pude. [nádech] No, vono to někdy šlo, někdy nešlo, a... Nicméně, je pořád, jako, na nás závislá, ve svých čtyřiceti letech si pořídila... dítě.

M–hm.

A to 'sme se vlastně s doktorem J., jako, dohodli, že požádáme o zrušení toho omezení, protože, jako... aby ten kluk šel už s tím stigmatem...

...mm...

...jo, takže to 'sme... E, samozřejmě, má to výhody, nevýhody, nicméně, prostě, je, jako,

rovnoprávná, e, prostě, to... Bohužel, bohužel, prostě, tím, že... e, do toho zasahoval taky OSPOD, a na ty já 'sem věřila, takže OSPOD zasahuje tím způsobem, že... přijde do baráku, a ptá se na ni naprosto tvrdým způsobem, takže ten, kdo nevěděl, že má nějaký psychický problémy, tak se to teda samozřejmě dověděl – ...

...mm, mm...

... – a vod tý doby, co se, cokoliv se v baráku, v domě, stalo, tak to určitě vona, v tom má prsty.

Mm, to je strašný.

Jo, takže, to, jako, není moc dobrý...

No, to ne... mm.

Naopak, jako... Ivánek chodil do dvou školek, teďka půjde do školy... V obou tech školkách to okamžitě pochopili, že je jiná, jo, prostě...

...jo, jo...

Vona klade důraz na naprosto nepodstatný věci, jo, prostě, je to, je to někde jinde.

Že to vnímaj', jako.

Jo, takže to vnímaj', ale... jako, chovali se úžasně. Chovali se úžasně, pochopili, že... my 'sme tady, já s jejím otcem, i s mym mužem, e, tak že 'sme tady, prostě, kdykoliv, jako, bude nějaký problém, 'sme ochotni... Několikrát se to... několikrát, v každý školce jednou. Že si po vobědě lehla a zaspala, takže voni volali, no a my 'sme okamžitě to vyřešili. Takže... [odkašlání] Jako, i spoustu věcí pak už řešili s námi, kde věděli, že vona to... No, bohužel, prostě, vona nepracuje...

...mm...

E, teď já jí ani do toho nutit nechci, protože ten kluk půjde do první třídy, a to bude docela... e, jako dost práce, vzhledem k tomu, že vona to strašně prožívá.

Mm, mm.

Pro ní je to... mnohem důležitější, než, já nevím, cokoliv, jako jinýho, jo. Prostě, to je... Jako, teď už... bude mít narozeniny... to je prostě, jo, že 'sme...

Jako vnouček.

Jako Ivan bude mít narozeniny...

...jo, jo, m–hm...

Takže [odkašlání] 'sme říkali, fajn [odkašlání], tak, jako, já 'sem řekla, že mu koupím, teda, batoh do školy... Děda že mu koupí, e, penál... No, a pro mě to vypadá... já 'sem říkala, 'Dobře, koupím batoh... ', a tak to řešíme už druhéj měsíc, jo.

Jo takle, jako jak bude vypadat, nebo...

Prostě, vona, vona, prostě, jako, vopravdu se nad tím zamejšlí, a, a to, a ted' jako, takovej batoh, a makovej batoh, a... A, e, no, já 'sem to dneska vyřešila –...

Jo? [zasmání]

...– že 'sem prostě šla a koupila 'sem batoh. Protože, jako, aby tam, aby tam, aby byl modrej... tak tomu 'sem rozuměla.

Mm.

No, nejlíp by bylo, 'dyby tam bylo nějaký auto. Jo, a takový, prostě, jako, zásadní věci, kerý vůbec nejsou zásadní, protože, spíš, jak by to mělo vypadat...

Jo, že to řeší ona vlastně víc, než asi Ivánek, žejo.

Jo. No, tak... ten asi z toho bude mít radost, protože mně se povedlo, že 'sem koupila batoh s lodí, s plachetnicí, a s majákem, a protože von chodí do tý námořnický školky, tak že to bude, jako, úžasný.

Mm, mm, to zní hezky.

Ted'ka vona řeší, prostě, úžasně, ten penál, jako co tam musí bejt, jaký, jaký tužky... Já jí nemůžu vysvětlit, že spousta toho je marketingovej tah, jo.

Mm, mm.

Že se vymyslí tužka, kde, prostě, je taková prohlubeň na ten ma–, na ten ukazováček...

Jo, jo, jo, ergonomický držení, žejo.

Ale ta stojí padesát korun, jedna tužka, jo.

No jasně, no.

Prostě, takže... No, ale, nicméně. Takže si myslím, že to, jak von ted'ka nastoupí do školky–, do školy... tak, e, že po ní nemůžu chtít, aby šla pracovat. Protože jí to tak vyčerpá, že... to, to, to nemá, to nemá vůbec ce–, ani, ani, ani, ani se vo to nechci pokoušet.

Mm, mm.

Navíc jako vím, že asi ty léky to způsobujou, nebo to... Že, třeba, 'dyž je u mě na chalupě a něco děláme spolu, tak já vidím, jak vona je rychle, rychle unavená.

M–hm.

No. Takže, prostě, tohle... Jako, musím říct, že úžasný, úžasná spolupráce, teda, jako, s doktorem J. a s tím, prostě, kdy... Tam, tam vždycky, jako, měl on, i prostě, ostatní personál, jako, ucho. Že Vás poslouchal někdo.

Mm, mm.

Zatímco, prostě, vždycky slyšíte, jak je důležitý, prostě, aby spolupracovaly ty strany, tak to, v podstatě nikdo, nikdo nechce.

Jako rodiče s lékařem... a s tím klientem.

No. Jo, protože Vám řeknou 'Hele, vona je dospělá... není nesvéprávná, takže my Vám nemůžeme, prostě...' Takže tam, e... To není, že to, něco překračují, ale, prostě, hledaj' cestu, jak by to bylo výhodný pro, zejména pro toho, pro toho klienta. Jo, čili, jako, pro ni, no, tak... [výdech] No, a já už nevím, co bych Vám řekla dál. [smích]

Jo, tak, tak – ... [smích] ... – tak mam se ptát?

Musíte se ptát.

Dobře, dobře. Tak já myslím, že, že 'ste to řekla, už tak zhruba, a spíš už se tak doptam.

No. Doptávejte se.

[zasmání] Takže... takže, eee... mm, po tom, po tom Íránu, kdy došlo k nákejm těm psychickejm obtížím, u Renaty...

...mm...

...kolik jí tak bylo let, zhruba?

No, já 'sem vo tom právě přemejšlela, to 'sme se ptaly minule...

...mm...

...já si osobně myslím... že jí mohlo bejt takovejch... no, čtyřadvacet. Třia–, čtyřadvacet...

Jo, vono se to tak jako... My 'sme to... já to, tak jako, prostě, podle tý chalu–... Jo, já bych řekla tak třia–, čtyřadvacet.

Mm, mm.

Kolem čtyřadvaceti, bych tak tipla, jo?

Jo, někdy v průběhu toho studia...

No, jo, jo... mm.

Že potom dostudovala.

Mm.

Jo. Eee... takže tak. A první, eee... vlastně... Nebo jako, ta diagnostika, to už 'sme se bavily posledně...

...mm...

Tak to 'ste říkala, že tam bylo podezření na užívání drog, což jí, pochopitelně, úplně nepřidalo.

To... V tu chvíli, ona přestala jim věřit, jo.

Jo, jo, že jí našli, vlastně.

'Oni mě vlastně našli, já 'sem jim to řekla na začátku, že to tak není...' A prostě, ale, jako, asi ty projevy, já... žejo, já to nevím, ale ty projevy její, jak se projevovala, asi takový byly –...

...jo, jo,...

...– takže potřebovali něco, něco vyloučit, no.

Možná, možná, no. To mi tam taky sedí, že ty toxický psychózy bývají krátkodobější, že třeba to chtěli takhle odlišit...

No... Jo, že... Mm.

Ale to se jí muselo dotknout, každopádně, no.

To jako bylo... A, jako, velká nedůvěra. A [zasmání] jako, Bohnice, to je... e... to je v podstatě, jako, peklo je slabý slovo, jo...

Jo?

Prostě to je pro ní... e, tabu. Vona jednu dobu, poté, co vyšla z... co měla taky jednu tu...
...hospitalizaci...

Jeden ten pobyt, tu hospitalizaci, tak bydlela v chráněném bydlení, jako v Bohnicích...
...jako v BONě.

No, v Bo—... Nikdy neřekla Bohnice, 'dycky říkala Čimice.

Jo. No... jasně, no.

A bydlela... to 'sou, jak je BONA... To víte, kde je BONA...

...mm, mm, mm...

A takle, jakoby přes tu ulici, je tam asi, 'sou tři, tři domy... Jo, a tam, jako, byly, já nevím, asi dva ty chráněný byty, ono už to nebylo soustředěný... Jo, úplně, prostě, takový... Měla velice pěkně... prosimtě, to byl... pokoj, kuchyň...

...mm...

Jo, prostě... fakt, jako, jako, velice hezký, ale... Jako, nebyla na tom psychicky, psychicky dobře, já bych řekla, že vodošla z tý nemocni—, z toho, z těch hospitalizací dřív, než byla doléčená...

..jo, jo...

A to, to bylo jedno z nej—, nejsložitějších období... Jo, kdy, prostě, už řekla, 'Tak už tady řekli, že 'sem dobrá, a jedinej, kdo ty ma—, kdo něco má, proti... ', jo, no.... Pořád to... Všechno, všechno, všechno bylo špatně.

M—hm, m—hm.

No. Takže... mm... Bohnice prostě v žádném případě, to jako, to vidí... e... Jo, byly tam pak, jako... něk v rámci BONy, tam 'sou tenisový kurty, žejo, v Bohnicích, v léčebně.

Jó?

Jojo, tam 'sou tenisový kurty.

Fakt? Tak vidíte, to nevím...

No, to já vím.

[zasmání]

A, e, dokonce právě, jako, jí nabízeli, že by tam mohla, jako, trénovat, prostě. Je spousta těch doktorů... No ani náhodou! Ani náhodou.

Jo, nepude do těch Bohnic, přece...

To je, prostě, d'áblovo dílo. Teda, Bohnice. Ale myslím si, že takle to má, jako, řada, řada těch, jako...

...klientů. To si taky myslím, no.

Fakt je ten, že... ani na mě, jako, nepůsobilo to dobře. Byl, byl to velkej rozdíl. Pavilon vod pavilonu, doktor vod doktora.

Jo?

Jo? Strašnej rozdíl. Jo, někdy 'ste viděla, že, prostě, 'dyž 'ste s nima mluvila, tak že přes Vás koukaj' jako skrz sklo, jako, že Vás vůbec nevnímaj'. Že... Jo, prostě, že je to vůbec vlastně nezajímá. Jo?

Mm, mm...

Pak jako, vona byla i na tom... Tenkrát tam byl ještě profesor H... tam měl teda jeden ten pavilon... Tak to bylo, i to líp vypadalo... I, jako, bydlí-, byli tam po dvou. A prostě, nebyla to ta hrůza, jo, že jich je, já nevim...

...dvanáct na pokoji.

Dvanáct na pokoji na jednu koupelnu, prostě.

Jasně. Mm.

Takže... no.

Takže tam vnímáte ty rozdíly.

Mm...

To je zajímavý.

No... nic moc se pro to, jako, hezkýho neudělalo, a...

Mm...

Pro mě bylo velkým zklamáním právě to bydlení v tý, e, v tom chráněným bydlení –...

...m–hm, m–hm...

... – kdy ty terapeuti, nebo, prostě...

...zaměstnanci, mm...

...se chovali... e, v podstatě s nezájmem.

Aha.

Absolutně nezájem.

Mm, mm.

Jo... Tak 'sem to pochopila, že... Ty, prostě, klienti, který tam 'sou a nemaj' příbuzný, nebo

ňáký lidi, který prostě potom 'dou a jak, a to... tak že 'sou prostě vydaný na, všanc. Úplně všanc, a bez toho. Ale to Vy máte asi zkušenost, žejo.

No... bohužel. [zasmání]

No.

Bohužel mam, no.

Ne, ne, ne, ne, ne, tohle... Ale tam právě, jako, mm... Nikdo je nekontroluje, vlastně. Jo?

Ty zaměstnance, jako?

Jo, nikdo. Prostě to tam je, jako... takovej jakoby stát ve státě. Jako, nikdo... Jako, že tam čas vod času dojde k ňáký sebevraždě, nebo, prostě... Jo? To... Takle, já si myslím, že je to strašně těžká služba, tam dělat, jo. Že ne každý to může.

Jasně.

Ale 'dyž už se někdo na to dá, tak by to mělo, prostě, to...

...vypadat.

No, no. Jako nezájem. A takový věci... Já 'sem mluvila vo tom s J., žejo, voni ty psychiatři 'sou samozřejmě trochu jiný, žejo...

...mm. [zasmání]

Prostě, ty na to koukaj' trochu jinak.

Jo takle. Jo, jo. Mm.

*A... eee... takže 'sme se vo tom bavili. A já 'sem říkala, já třeba 'sem vnímala velmi špatně, že 'dyž do autobusu, e, z těch Bohnic, do tý sto devadesát dvojky, nebo sto padesát dvojky...
...sto padesát dvojky... mm...*

...jo, nastoupili ty klienti, tak se lidi vodtahovali, ale voni byli... nebyli... byli špinavý, a, a, a páchli. A to, ať mi nikdo neříká, že to není podstatný. Je to podstatný. Protože už v tu chvíli, jako... ta společnost je vůči němu... nepřátelská. Tak přece, 'dyž tam je ňákej ten terapeut, tak na tohleto přece musí dohlédnout. No, no měl by, no, ale tak to víš, vono je to takový složitý, no, složitý... tohle by měl bejt základ, tohle by mělo bejt úplně první. Prostě, jako, v okamžiku, kdy nastoupíte do tramvaje, a teď tam někdo páchne, tak za chvíli je kolem něho prázdný místo, žejo.

Jo, jo. Že už to dělá tu vizitku, jako.

Jo, jako vizitku... Ale to byly takový, jako... takovejch věcí, jako, bylo, bylo fakt hodně.

Jo, co 'ste tam vnímala takle.

Jo, vnímala 'sem to tam, a... Jako, do dneška, když vim... Jenže, víte co, vono... Jako, to není prostě asi sem, ale...

Všechno je sem. [zasmání]

Když, když prostě, jako, mluvím se známou z Nadace, tak vždycky se to na to stočí, vždycky. A prostě, vždycky, 'No jo, vono s ó pé eskou, prostě, to je těžký, voni neto—... ' A já 'sem říkala, 'Hele, to já už poslouchám přes dvacet let'.

To je strašný...

To je pořád jedno a to samý. Každý chce mít klid... Takže, nelíbilo se mi to. Já přiznam, já to neznam, neznam jiný, nevím, jak funguje Fokus, to... nevím. Já znam jenom prostě tohle, a říkam, že to... není dobrý.

To mě teda mrzí, že máme, jako, obdobnou zkušenost... Vy z pozice, e, rodiče uživatelky, a já z pozice bývalýho zaměstnance, no. [výdech]

Mm.

No... teď je otázka, co s tím, no, jak, jak ta služba má pomáhat, právě, když, když to nefunguje, no...

No... Já nevím, no. Mně pořád přijde, že i v rámci tý Nadace, která vlastně, jakoby, dává peníze do tý ó pé esky, tak že by ta kontrola, by [sic], měla bejt větší. Jo, prostě... nějakým způsobem... Jenomže tak, to víte, každý má toho dost, jako, tak... A... jako, ne, jako, to ty lidi v tý Nadaci, mně nepřipadá, že jim to je jedno, jo. Ale už jako sílu na to, něco změnit... Pořád je to to samý, ó pé eska nefunguje, tak jak by měla, ó pé eska neto—, ó pé eska... no, ale pořád je to, je to vo tom samým.

[nádech] Achjo, tak to mě mrzí, no.

Tak to tak je, no.

Jasně... jo, dobře. E, čili... Tak já to vrátím zpátky k těm Bohnicim.

Mm, mm.

Takže tam došlo k tomu nařčení, říkala 'ste, asi ve čtyřadvaceti, a, vlastně, tam už došlo potom, po... teda vyvrácení spekulací o drogách, těch lékařských, i k tý diagnostice tý schizofrenie?

Mm.

Přímo —...

Přímo.

... — přímo při tom prvním pobytu, vlastně. Jo?

No.

Jo. A... všechny další potom byly taky v těch Bohnicích, že máte srovnání těch pavilonů, nebo někdy taky 'eště... jinde?

E, byla jednou... jednou byla na Karláku...

Jo, Ke Karlovu?

Ke Karlovu, Ke Karlovu, Ke Karlovu... No, tam byla jednou, a to bylo tenkrát, kdy se jí podařilo, jestli vod žehličky, vod svíčky... prostě že chytly ty záclony, žejo. Takže... Ale, e, e... vona... jako, ten její stav byl tak, jako, neuspokojivej... že... 'sme vlastně za tu nehodu byli šťastný, že 'sme mohli, jako, jí hospitalizovat.

Jo, jo, rozumim.

Protože pak jako nemáte to –... Já... nemám na to moc názor, vona tam byla chvíli, nebyla tam nikdy na zavřenym, byla vždycky na otevřenym oddělení...

...v těch Bohnicích, jako?

Tady, tady na tom Karlově. Jo, tam... mm, už nevim. Tam to vzala nějak tak... mm... jako, že se s tím trochu smířila, nebo, že... prostě... to. Jednou 'sem, ze začátku úplně, na začátku, 'sem tam narazila na úžasnýho doktora, pamatuju si, že se 'menoval K., ten byl úžasnej, jenomže ten záhy zmizel do Anglie někam, na to–, takže to taky, taky nešlo. Mm, takle, nemám ani pro, ani proti, ani nadšení, jako, ale... nemám důvod, jako, bejt i pesi–, jako, skeptická, vůči tomu, co se tam, vona tam byla relativně krátce...

M–hm... Relativně krátce, to je pár týdnů, nebo?

No, pár týdnů... No, vono totiž na to je, existuje nějaká, prostě, zákonnej předpis.

Jo?

Jo, že může bejt, jakoby, v nemocnici, jako, na tom, nějakou dobu. A pak, 'dyž to překročí, tak musí do léčebny. Dneska už neříkáme léčebna, taky máme psychiatrickou nemocnici... Jo, tam to... Já už si to ale nepamatuju, ale je tam přesně, prostě, jako to–... buďto jí musej' propustit, a nebo jí dát, jako, takle.

Změnit, vlastně, to působiště.

No, no. Jo? Takže... mm... No, takle, jako, zásadní je, že... Ty lidi nejsou nějakým způsobem společensky podchycení, a ty lidi 'sou sami.

'Sou sami... v tý společnosti?

'Sou sami. Jo, a 'sou v podstatě... I kdyby to byl, já nevim, prostě... vědec, bůhví jakej, tak v tu chvíli, kterýho všichni oslavujou, nebo sportovec, tak v tu chvíli, kdy onemocní, tak je na okraji společnosti. Ta společnost ho, prostě, jako, úplně vodsune. A bohužel... když budete mít, jako, dítě, kerý bude na vozečku, tak Vás budou všichni litovat, budou Vám chtít pomáhat, když budete mít dítě psychicky, máte dítě psychicky nemocný, tak naopak, jako, říkaj' 'Hele, kdyby chtělo, tak... a pán Bůh ví, jak vy 'ste ho vychovávali...', a prostě, jo, a naopak Vám, jako, namydlej' schody, e... Je to, je to hroznej pocit.

Mm.

Jo, že jí všichni, jakoby, vodstrkujou, vod sebe, nikdo Vám nepomůže, a ještě navopak, jako...

To je strašný...

'Hele, kdyby... Pán Bůh ví, jako, jestli 'ste neudělali nějakou chybu ve výchově... ', a, prostě, jako, to.

Mm, mm. A s tím se setkáváte často.

A to je, prostě... to tak je.

Mm... To... to je fakt hrozný. Že každéj ví, jako, líp, a nikdo tady pro Vás není, jako ta opora.

Mm. No, není.

Mm. [nádech]

A bohužel ty lidi fakt 'sou, jako, sami. Vono i ta nemoc je limituje, navázat nějaký, jako, dlouhodobý, trvalý kontakty. No, a ta většinová společnost... je nechtěj', žejo. Takže... 'Sou, 'sou sami, a... No. Blbý. Hrozný.

Jo, jo. M–hm. To mě zaujalo, ten příměr...

Mm?

E, s tím, že můžete mít jakýkoli postavení před tím onemocněním, a pak vlastně... e... jakoby, že ta diagnóza změni pohled, jako, na člověka? Jako, na člověka – na člověka?

Změni pohled... a von ten člověk se taky změni, žejo.

Jo, a člověk se taky změni. Mm.

Ale nikdo, e, nemá, jako, chuť mu pomoci. Jo, a to... Já mam řadu známejch, e, nejsou to vůbec žádný hlupáci, a... e, ten názor přetrvává. Jo, přetrvává na tom, 'Hele, vono... prosimtě, to kdekdo předstírá. Když se mu to, když něco nechce, tak předstírá psychickou poruchu, prosimtě. To kdyby, prostě, chtěl... ' Vono je to daný taky tím, žejo, že spáchaj' někdo něco [sic], a v okamžiku, kdy se zjistí, že je psychicky nemocnej, tak, jako, nemůže jít do vězení. To, že ho zavřou, do, e, psychiatrický léčebny, za mříže, že to je 'eště horší, než, jako, vězení, to už nikdo neví, žejo, prostě. Jo, a tím pádem, prostě, jako, tohle je, že se, jako, na něco chcete vymlouvat, jo, prostě, tak jako... Kdybyste chtěla, tak byste, prostě... tohle nemusela mít.

Mm, mm... To pro Vás musí bejt fakt těžký.

Jo, takže... tohle je, prostě, jako, hodně těžký, ale... Jako, pořád se vo tom mluví, nic se pro to nedělá, a vono není tak jednoduchý tohleto zlomit.

Právě, no. Teď si říkam, co by pro to šlo dělat, podle Vás?

Nevim, nevim. Ale to bude, jako, trvat hodně, hodně dlouho. Ale, jako... [zasmání] V okamžiku, kdy, prostě, i politici začnou říkat, v okamžiku, kdy proti sobě, prostě se nemaj' rádi, říkaj', 'Hele, von je blázen, von je prostě... Ten by patřil do Bohnic.' Jo, a ty... to je,

prostě, takový to, co se prohlubuje, a... A říkám, a ten člověk je jinej, to jako... neni... A nemusí bejt úplně tak, že má hlasy, a že, prostě, to... ale vnímá ten svět úplně jiný, vnímá jiný věci, který jsou pro něj takzvaně důležitý. A navíc, jako, e... u spousty z nich, si myslím, že se vobrousí to sociální cítění, že 'sou, což je třeba i případ Renaty... že, jako, vnímaj' jenom sami sebe...

...m-hm...

...a i když třeba toho kluka miluje, tak... ale důležitější je vona. Jo?

Mm.

Prostě. Takže... Je to pak těžký. Jo? Prostě... Říkali, 'Hele, já jí chci pomoct, a prostě, to-...'
Když vona se, vona vytvoří třeba, někdy, tu bariéru, přes kterou, prostě, nikdo nemůže.

Jo. Že se, jako, ohradí.

Mm. Jo?

Mm, mm.

Takle, když byste mluvila s doktorem J., to bych Vám, si myslím, že doporučovala, tak... von tydletu [sic] typologii těch lidí, žejo, von tu Renatu má přečtenou, prostě, vod začátku do konce, a... E, jako, přímo... Já 'sem strašně chtěla, žejo, jak tam na tom Ondřejově 'sou ty maminky s dětma, a to 'sem chtěla, aby... jo, aby, jo, aby prostě, von přišel s dětma, žejo [sic]... Tak 'sem mluvila s J., a von říkal, 'Na to zapomeň. To ani, ani to... ' Von přesně věděl, že... von mi řek, 'Hele, ani to nezkoušej. Ta tam nepude. Prostě, vona s bláznama nechce mít nic společnýho. Konec.' A nemáte šanci, no.

Mm, mm, mm.

Jo, takže takle to... E, žejo, tak existuje tady Sympathea, to víte...

Mm, m-hm...

Jo, ty... dámy se vobčas... většinou 'sou to mámy, žejo, chlapi moc jako neto-... Em... já tam... chodim, když něco potřebuju pomoct, ale jinak mně to... nepomáhá. Ne. Já... prostě, někdo potřebuje slyšet, že 'eště někdo má tudle... a potřebujou si, jako, vo tom povídat a sdělovat, a já todle... nemusim. Jo, prostě mně... na mě naopak padne deprese.

Mm...

Já 'dyž posloucham, že tendle je 'eště na tom hůř, a takle to, a to... Takže já tam fakt chodim hrozně, hrozně málo. Jedině, když se s pani P. nebo s pani K. domluvíme, potřebujem 'něco, něco, tak jo... Ale, tak jako, abych tam... Mm, na mě, na mě z toho padne depka, já pak dva dni nespim, a tak to, to, to, to ne. To ne.

Mm, mm, mm. Že Vám je 'eště hůř, když slyšíte ty příběhy ostatních...

Je mi hůř. Jo, prostě... jako, to... Jo, kdyby tady bylo to, že bych si řekla, 'Hele, a tam, a ona

se někdo zapojila... ‘, a tohleto vím, že neexistuje, takže... celý špatně.

Jo, jo, jo... Že vlastně máte pocit někdy podobný situace napříč těma rodinama, nebo?

No, jako, že, že... že takovejch lidí, že... Jako bezmoc.

Jo, jo, jo. M–hm.

Jo, že takovejch lidí je spousta, žejo, prostě, a nikdo jim nepomůže, a nikdo... Prostě, to, nemůžu to... to.

A „nikdo jim nepomůže“... Myslíte teda i ze strany, vlastně, těch, jakoby... mm, běžnejch lidí ve společnosti, i ze strany těch sociálních služeb? Jak ‘sme mluvily o tý BONě...

Přesně tak, přesně tak, no.

I z těch nemocnic, možná? Nebo, ty Bohnice...

No... Ale tak ty, ty prostě, jako, tam vodlécej ‘, a, prostě, vyšoupnou, a...

...vyšoupnou...

...dál už je to nezajímá. A – já ‘sem si myslela, že když bude, poté, jako, v chráněným bydlení, že to bude přesně to vono, takže nikoliv, žejo, prostě, takle to taky nefunguje. Ale říkam, jako, nemůžu mluvit za Fokus, nebo za něký jiný, jak fungujou. Ale tady to moc není.

Mm, mm.

Tak zase už je to pár let zpátky, třeba, třeba už je to tam zas jiný a lepší...

No, bojím se, že zas...

...že ne.

Tolik se toho asi nezměnilo, no.

Já si to taky myslím. No. Takže... [výdech] Je to, prostě...

Mm...

No.

Takže vnímáte nákou, nákou teda samotou tý Renaty...

To je, to je. Víte co, možná, že já jí vnímám víc, jak vona. Jo?

E, vnímáte jí víc jak...?

Že vona to třeba ani tolik nepocituje...

Jo takle, že Vy to můžete vnímat, jakoby, jako problém, ale ona to jako problém nemusí brát.

Jo. Jo?

Jo, jo.

To já, to já nevim... Říkam, jako, jednak byla vždycky, jako, introvert, ale... Mm, nevim, já, já bych takle nemohla bejt, jo, prostě, ale... Tak jednak, jednak jí nic nezbyvá, žejo, jak nemohla... Ale... jako... mm, nemam pocit, že by jí to zatím tolik trápilo, nebo... nebo si to neuvědomuje... Nevim, nevim. Ale fak ‘ je ten, že, že nemá žádný kamarádky, tím pádem ani

ten Ivánek nemá kamarády, což já pov–, považuju, že to je velkej problém [sic], a může z toho nastat problém, ale... neumím ho řešit dopředu, nevím, jakým způsobem se k tomu postavit... Jo, takže... tam jako... mm... [velký smutek v hlase] To vidíte, že, prostě, ty mámy, si... na písku, a, a pak jdou do kav–, do cukrárny, a, jo, prostě tak ňák to, a to... tam, tam tohle... úplně chybí. Jo? Chybí kontakt, prostě... Takže...

Mm...

No, má těžkej úděl, no. To, jako... nevím.

Mm. Jo. Takže je taková izolovaná, ale... e, vůči tomu partnerovi, jak 'ste zmiňovala minule, tak to úplně není, asi, ne?

To úplně není, no... jak... Takle, já nevím, jak často se stýkaj', určitě tam Ivan chodí... Ted' 'sme měli Ivánka na chalupě, a vona s ním telefonovala, tak jenom 'sem slyšela, že říkala... jo, něco s ním, že tam byl tatínek, a mně pak říkala, že byli na výstavě Toyen –...

...m–hm...

... – a že tam byla s Ivanem. Jo, takže, prostě... asi vobčas jo, že se... se stýkaj', ale... mm... jako... Já, já chápu, já to chápu, že, prostě, 'dyby neměla jeho, tak, jako, si nemá už vůbec s kým promluvit, jo. Takže i když si myslím, že to, jako...

...není třeba konstruktivní, ten vztah, úplně? Nebo, to 'sem měla trošku pocit minule, že možná je to trošku... ubíjející, no...

Jo, jo... Určitě, určitě, no. Ale, jako, do toho já nemůžu ani nechci zasahovat. A... aspoň... Zase na druhou stranu aspoň vím, že... má k tomu Ivánkovi, jako, i když se s ním vidí hrozně málo, a, a skoro vůbec, bych řekla... tak že ale máte pocit, a, jako, za–, jistotu, že by mu neublížil, jo, 'dyby se tam vobjevil nějaký jinej chlap, tak nevíte, jak by to mohlo vypadat, žejo. Prostě. Takže... To je... takový, prostě... Mm. No. Dobrý to není, ale... nemůžeme nic v tom udělat.

Mm... Říkala 'ste, že vůči Vám se nechová moc, jako... nebo vůbec, vůbec no, hezky... Ne, to vůbec, no. To je strašidelný. Ale... S tím taky nic neudělám, a už, už ani s Renatou vo tom nechci mluvit, protože vona stejně pokrčí rameny a řekne 'Já 'sem ti ty esemesky nepsala, takže já vo tom nic nevím... ', takže jí to nezajímá.

Jo, jako, že je to vlastně Váš problém s ním...

No, a... [odkašlání] Bohužel, no. Prostě, jak se to bude projevovat na tom klukovi do budoucna... to nevím. To... nemá dobrej životní los. No.

Mm, to je asi obtížný, no. Já jenom, jako, zopakuju, pro nahrávku, že Ivan má taky diagnózu

–

...

...mm...

... – paranoidní schizofrenie... Tak tam geneticky asi bude nějaká zátěž...

...mm...

...ale... to vždycky záleží, strašně...

Jo, záleží na spoustě, spoustě věcí, nedá, nedá se to, ani... ani Vám nikdo neřekne, co byste měli, nebo neměli dělat, aby to nenastalo, to prostě... nejde, no. Takže... Akorát držet palce, aby tomu tak nebylo. To je celý.

Jo.

[zasmání]

Jasně.

Mm.

Mm... Přemýšlim. Vono to není úplně asi, jako, k Renatě, ale... vlastně, minule 'ste mi četla tu zprávu, tak jestli byste chtěla... nemusíte. Spíš, toho Ivana jsem myslela, jak se k Vám chová... Jak chcete, no.

No, ale takovejch, takovejch byla spousta. Já 'sem je všechny mazala, jako, to... E, takle, já musím samozřejmě vzít, že von je nemocnej, a von v okamžiku, kdy je, jakoby, já nechci říct, zahnanej do kouta... kdy... si s tím neví rady, nebo, že ho postavíte před to, ale takle to není, tak je agresivní. A agresivní právě, jako, tímletim.

Mm.

*[výdech] Vyčítat mu to můžete, nemusíte, žejo... Já to... Podle mě je ta Renata... podle, nevím do jaký míry vo tom ví, ale to mělo bejt její, a říct, 'Hele, prostě, takle nemůžeš... ', nebo, prostě, to. E... [3 s] Je mi to, je mi to líto, ale... 'Dycky mám takovej pocit, že mě i ta Renata bere jenom proto, že... jako, v podstatě 'sem, jakoby, taková chodící peněženka, žejo –...
...mm...*

...– prostě, pro ní... Že nedokážu říct, jako, že... tomu Ivánkovi nekoupim boty, že... že, prostě... A jí to připadá, že to je, jako, úplně normální... žejo, prostě, kolik to stojí... Protože 'sme řešily ten batoh, a vona, já 'sem říkala, 'No, jako, já nevím, ale dát tři tisíce za batoh do školy, tak to mi přijde, jako, neadekvátní... ani na to tolik nemam... ', tak to se, jako, divila, že, prostě, jako... nejsem...

M–hm...

Samozřejmě, chce se Vám říct, 'No dobře, tak, jako, taky tatínek by moh' taky něco koupit... ', no, ale... Já už to neříkam, protože to nepadá na úrodnou půdu, je to zbytečný... No, takže ten náš vztah je bohužel takovej... já vím, že je nemocnej, ale já už nemám kapacitu na to, abych, jako, k tomu, že napůl toho Ivana vychovávám, toho malýho, a, mm, s tou Renatou složitěj vztah, abych si ještě k tomu přibrála, jako, něco dalšího, a... [výdech] Nejde to. Mně to je, mě

to hrozně mrzí, že nemůžeme... Já 'sem to ze začátku dělala, každý Vánoce, každý, prostě, to. A bylo to vždycky tak složitý, tak těžký, že prostě...

...mm...

...e, no, a pak 'sem řekla, 'To už fakt, to už fakt, jako, nejde. Nemůžu.' Jo, prostě... Jako, setkávat se se všema, vlastně.

Nejde to. No. Ted' budou mít, vlastně, Ivan má třiadvacátýho narozeniny, velkej, a malej devětadvacátýho, no, a já... já nemám... Takle, já nemám sílu ho pozvat, a navíc, prostě, jako, Renatin otec, tak ten, jako, je tvrdě proti, ten... já vždycky ustoupím, a zase udělám něco, a to, a on říká, 'Prosimtě, to si nemůžeme nechat takle kálet na hlavu, to už prostě, jako, fakt nejde.' No, takže... 'sem zvědavá, prostě, jak... no. Uf.

Mně na tom přijde strašně těžký, že slyším takovou... eee, snahu, ty věci, jako, racionálně pochopit...

Mm...

Že to víte, že ten člověk je, jako... že to nedělá schválně, že je nemocnej.

Mm...

Ale zároveň, jako, ty emoce...

Už nemáte sílu.

Právě, no.

Nemam, nemam sílu. Jo, prostě.

Ale to mi přijde pochopitelný.

A navíc, jako, navíc, jako, žejo, 'dyž třeba u nás na chalupě byli, tak ani jednou s tím klukem nešel na procházku, žejo, von ve dne spí, v noci, e, e, prostě, to. No, a pak jako celej výsledek vánočních prázdnin byl takle plnej popelník.

Mm.

Jo, takže, prostě, jako... nemáte... já 'sem neměla sílu na tohle, prostě, to...

Asi je to ubíjející, na tohle se dívat. Mm.

Jo, to je, to je ubíjející, a navíc, navíc, jako, ta obrovská lhostejnost ze strany tej, tý jeho mámy, kerá prostě... No, tu to vůbec, říkám, tak toho Ivánka viděla čtyřkrát, pětkrát, za tu dobu.

Mm, mm...

Jo?

Mm.

Ale zase umí [odkašláni], umí dobře vystihnout dobu, a říct, jako, Renatě, 'Hele...' Ona je už v penzi a dělá ňák, byla, byla snad, nevím, jestli byla učitelka, nebo, jako, vychovatelka

v družině. A ted' ještě v penzi, jako, si přivydělává. A vona si Renatě zavolá a řekne 'Hele, ted'ka tady ve škole 'sme fasovali Předškoláka...', to je takovej sešit, jako, to –...

...m–hm...

... – tak já bych ti jednoho dala. A to je pro Renatu víc, než 'dybych já... Jako, to, že já ho беру... na dovolenou... do Řecka, na, někam, prostě... 'Hele, já, my 'sme dostali Předškoláka.'

Mm...

Kerej tam pani Nováková ukradla, nebo dostala. Jo, takže to je takovej...

Mm... to je drsný, teda.

A to já... to říkam Vám, ale to jí neřeknu. Jo, prostě... to...

To mě bolí úplně za Vás, že se člověk může, jako, snažit, žejo, stát na hlavě, dělat první, poslední, ale jakmile to není něco do té školy, takle... A přitom 'ste koupila ten ba'oh, ale... Ale nejenom... nejenom tak, jako. Prostě... Takle. Vona to bere, to, co udělám já, to je normální.

Jo, to je, jako, samozřejmý. Že vlastně není nák důvod, Vám bejt vděčná.

To je samozřejmý. Jo, prostě... Já... Žejo, ted' tam děláme teda tu rekonstrukci, celou, a to...

A to ještě, žejo, prostě, vona si ještě bude vymýšlet spoustu věcí, a to... Ale to je samozřejmý.

Jo, prostě, to... jako... Velice ráda je, že si bereme toho Ivánka, protože si, jakoby, vodpočine vod něj, ted'ka už...

No jasně, no...

A jako, mě to vždycky... A ted'ka aspoň volá, aspoň zavolá, večer, a to. Ale dřív ani... třeba von tam byl čtyry dny, a vona nezavolala, vůbec, jo.

Aha...

A... Ted', jako, jo. Ale já ho přivezu... 'Neska 'sme přijeli... včera 'sme přijeli večer, a já 'sem... zase, zase, no, prostě, to. E, očkování proti klíš'atům.

M–hm.

Jo? Protože... já... je na té chalupě, furt je venku, a právě 'sem se, jako, to vim, že nejvíc, jako, nakaženejch klíš'at je tady v pražskejch parcích.

Jó?

Mm.

Mm.

A... takže... A vona s nim chodí vobčas Renata do toho Prokopskýho úkolí, a to. Takže 'sme ho, 'sem ho nechala naočkovat proti encef–... proti encefalitidě.

Jo, jo.

Jako, proti borelióze neexistuje.

Mm.

Jo, takže to už, jako... Dneska měl třetí injekci. Takže... To já 'sem říkala, já 'sem říkala, 'Renato, ale bude třeba...', 'Jo, tak jo, tak ho nechej navočkovat, když jsi, prostě, to...', takže 'sem šla, koupila 'sem injekci. A takže 'neska tady u nás spal, ráno 'sem ho vodvezla, vodvezla tady k doktorce, že mu píchla injekci, a manžel ho vodvez ' do školky.

Mm.

A 'neska sme spolu mluvily a vona mi říkala, 'No, hele, a počkej, jak to bude, už... Kdy pojedete zase na chatu? A chceš ho, nechceš ho? Bereš si ho?' Jo, je to takový, jako... Ale vono to tak není, vona ho má hrozně ráda – ...

...mm, mm, to já věřím, no...

... – a von na ní visí, jo... Prostě, to, to... Ale, jako... Za cenu, aby si... měla [sic] vona svoje volno, svoje pohodlí... Takže... Jo, prostě... A mně je to 'dycky, jako, líto, si říkam, 'Týjo, já bych...', ale, ani jí to nevyčítám, ani vo tom takle nemluvim. No, tak na Velikonoce že... pojedete s náma, tak...

...m–hm...

A to...

Jako Ivánek. Nebo i Renata?

Ivánek samozřejmě, Renata pojedete.

Taky pojedete, na chalupu. Mm.

No, tak na Vánoce a na Velikonoce.

Jasně, takže tam budete takle...

Takže to. Prostě... Já vim, že ten kluk je pak, jako, úplně jinej, jo, a vona, jak je zvyklá... No, a to říkam, jako, 'dyž tam byl ten Ivan, tak ten spal celej den, jo, a to mně, jako, vůči tomu malýmu dítěti strašně vadilo, to dítě to nemá takle... to musí vědět, že to musí bejt jinak, že.

Mm, mm, mm.

No. Takže, prostě... Uvidíme, no. Už se na to těšíme, že to... už 'sme dělali výzdobu na zahradě, a všechno, a... A to von má někdy takovej... a to já nechci připustit... e, že říkal, 'Babičko, já by 'sem chtěl bejt tady u vás ve Stodůlkách, proč nemůžu bejt...', a já se... Ale zase, na, na tu, na Smíchov se těší, jo, to, to, jako, prostě, to... a mamince [sic]... A 'dyž já, teda, žejo, protože... Vždycky něco upeču, co von miluje...

[Do kanceláře nakoukne Idina kolegyně Radka]

Ida: Tak Radko, zejtra.

Radka: Ahoj.

Ida: Čau, ahoj.

Já: Nashledanou.

Radka: Nashledanou.

Ida: Ahoj.

[Radka zavírá dveře od kanceláře.]

Tak to von 'dycky řekne, 'Hele, ale, babičko, ted' už to nebudeme jíst, jo, to vememe mamince, 'eště... ', jo.

Že na ní takle myslí, vlastně, žejo...

Jo, von na ní myslí, jako, dobrý, to, jako, všechno... mm... To... jo, no... akorát...

Jo, ale že tam byl nákej náznak, že by rád byl možná u Vás, teda, nák?

E, takle. To je momentálně. Ted', jako, říkal, 'Proč nemůžu... ', a to. A já 'sem říkala, 'Hele, ted'ka jedeš zase za maminkou, a zase přijedeš zejtra, protože budeš chodit sem na plavání... ', takže, prostě... Jo, a to 'sou takový věci, že jí vůbec nedochází, že to by měli dělat rodiče, tydle věci.

Mm, mm, mm.

Jo? Postarat se vo to, aby se dítě naučilo plavat... postarat se vo takový věci... Jo, že 'sem koupila koloběžku, takže, aspoň, aby... Jo, prostě, to... To, to jí vůbec, to jemu... ale... to, to, to je spojený s tou, s tou nemocí.

Mm, mm, mm.

Jo, prostě, protože vona si prožila dětství, jako, hodně, jako, aktivní, a... nějak jí vůbec nepříde, že by... ten kluk taky moh' něco takovýho... Já 'sem jí říkala, 'Renato, ale, jako, von bude potřebovat bejt v partě kluků, a když nebude umět ani jezdit na kole, ani na koloběžce, jako, jak... tak bude vyčleněnej, z tý party. To, to, to, to takle nejde... to takle nejde... '

No jasně. Tak 'ste to zařídila.

No, takže... to, todle všechno... Jako, zařizujeme tam... mně to přijde takový, jako... No, je mi to líto. Je mi to líto za něj, že... von vidí, jako, ty mladý chlapy, a von 'dyž, jako... Třeba máme souseda, jako, mladej mužskej, a to von je úplně, jako, toho poslouchá na slovo, a, a... prostě, von je to navíc hajnej, takže ho veme do lesa, třeba, nebo, prostě, to... Jemu ten mužskej element chybí.

Mm...

Jo? Prostě... Samozřejmě, je tady děda, žejo, jeden děda, druhý děda, to jo, ale... to, to je zas úplně vo něčem jiným. To je něco... Jo? Tady by to chtělo mladýho chlapa, kerej si s nim pude kopat do balónu, a... a já nevim, prostě...

Jo, ňákej, jako, vzor, žejo, nebo?

Jo, takže to mu chybí, no... Tak to, jako, když nemůžu ani Renatě říct, žejo, prostě, tak to by... okamžitě řekla, 'Ty zase hledáš něco, abys... ' No.

Jo, že vlastně brojíte... proti nim, oběma.

No. Proti němu, žejo, a přitom to není pravda, já naopak 'sem se celou dobu, celou dobu 'sem se snažila, jako, to ňák, jako, aby to, aby to fungovalo, a to, ale... nemam sílu už.

Mm, mm.

Tak uvidíme.

Mm... Jo. [zasmání]

[zasmání] Mm.

Eee... No, já jenom, že Vás tam, vlastně, pořád vnímam, jako takovou, takovou stínovou maminku, toho Ivánka...

Tak, jako, je pravda, že, jako... Nejenom já, ale s manželem, a i teda, jako, Renatin otec... tak, jako, je víceméně suplujeme.

Mm, právě, no.

Jo, je... je, je nenapadne, ho vzít do Zoologický zahrady, nebo někam. Jo, prostě, to... to 'sou věci, který normálně dělaj' rodiče, žejo. Já chápu, že voni třeba na spoustu věcí nemaj' peníze... Jo, jenomže, jako, říct, 'Hele, kolik prokouříš měsíčně... '

Mm.

Jo, takže... A je to úplně jedno, jako... zase. Ne-, nepadne to na úrodnou půdu, prostě... Že, že, že mu škoděj', že, prostě, to...

Mm, že to dejchá, vlastně, no jasně.

A, jako, to... A to von říká, to, jako, 'Babičko, vadí ti, když, jako, lidi kouřej'?' Já 'sem říkala, 'Vadí mi to hodně.' 'Mně to taky vadí, že maminka kouří.'

Mm...

No, von jí to říká, ale, prostě...

...ani jeho neposlechne.

Ne. Ne, ne, ne. No, vona ho, tak, jako, vyslechne, a...

...a kouří dál.

No, tak to... není takle, jako, to, no.

Já... fakt slyším, že děláte, co můžete, úplně na všechny strany, no. Ale... že někdy, prostě...

ty věci tak 'sou...

Mm. No, tak dokud můžem', tak je to tak, jako... Von fakt, jako, s náma, teda, jako... Von má hrozně rád tu zahradu. Já 'sem říkala Renatě, 'Mně je to líto, že ty nepřijedeš a nevidíš ho, jak von je na tý zahradě šťastnej.' Jo, von přijede, a už vod branky, už votevívá dílnu, a bere, prostě, nůžky, a, e, hrábě, a ted', jako, prostě, tam chodí jako šafář, a to uděláme, to uděláme...

[smích]

A to je, jako, fantastický, jo, prostě, to. Takže, 'Že tam u toho nechceš bejt, dy' tohle, jako, pomine...' To, jo, za... rok, za dva, už, prostě, nějaký, prostě, stříhání břechťanu, ho vůbec nebude bavit, jo... Takže, prostě, jako, je to, je to, fantastický. Ale... mm. Jenže vona, prostě, zase, jako, je radši, když si je tady sama, že... tam přece jenom, jako, e, musela třeba vstát, v těch devět, nebo... Ale zase, jako, s nim... Nevim. Přiznám se, že nevím, jak to praktikuje, když von tady vo tom víkendu je. Takhle, von druhý děda ho bere vždycky do divadýlka, nebo někam, jo, prostě, takže... Ted' 'sme říkali, že ted' jako uděláme nějaký hrady a zámky... protože to ho hrozně úžasně zaujalo. 'Sme byli vloni na Bezdězu... a Bezděz je, jako, takovej, jako, vopravdu, no... Takže to bylo, a... Tak to bylo vloni, tak mu bylo pět... A to si, prostě... to bylo pro něho, žejo... Jednak, teda, je takovej monumentální, žejo, ted' já 'sem mu to vyprávěla, co... No, a protože muj muž, je vodtamtud', z Doks, takže to zná, takže 'sme jeli na hrad... Ted' tam byli ty rytíři, jo, takový, dělali ten... To se mu strašně nelíbilo, protože říkal, 'Babičko, voni nám ten hrad tady rozmlátěj'...'

Jeee... [zasmání]

To se mu strašně nelíbilo. Pak 'sme vylezli na věž... Byla 'ste někdy na Bezdězu, nebo ne? Nebyla. Já 'sem ho viděla jenom z dálky, 'dycky, vod jezera.

No, ten je krásnej, kudy jedete, tak... No, takže 'sme vylezli... Já ty schody si nepamatuju, je to, prostě, spousta schodů, a poslední úsek už jsou takový ty mlynářský, takový ty úzký schody, a vlastně se opíráte ramenama vo zed', jo...

Aha, aha...

Prostě, takle, jako, strašně úzký... Nepříjemný.

Věřim, no.

Já, prostě, nemam ráda jeskyně, nemam...

Mm.

Nicméně. Absolvovali 'sme, vylezli 'sme... Ted', jako, žejo, 'sme se koukali... A protože muj muž to zná, tak mu říkal, žejo, 'Todle je Máchovo jezero... ten velkej rybník. Todle je Poselskej rybník... Todle je tendle... Támle je takovádle vesnice... ' Ted' mu to všechno řek', a

von to úplně, prostě, vypadal, že to vnímá.

M–hm...

My 'sme slezli dolu, a tam byl nákej kovář, žejo, ted', jako, to... A von se najednou zastavil, a říkal: 'Dědečku, já si to nepamatuju. Jak to je s těma rybníkama. Já to chci vidět 'eště jednou.'

M–hm... [smích]

Já 'sem říkala, 'Tak na mě zapomeňte.' No...

[smích] *Takže vylezli?*

Znovu vylez', přitom mýho muže zrovna bolelo šíleně koleno...

...jej.

Nicméně... Já 'sem teda vyměkla, taky 'sem za nima šla, už ne ten poslední... poslední ten. A von vo tom dodneška, jako, povídá... Jo, takže 'sme říkali, že ted'ka uděláme náký hrady a zámky v západních Čechách, aby, prostě, to... No, ale to 'sou všechno věci, který by měl dělat někdo jinej, žejo, prostě, nebo. No, ale... Špatně, špatně, špatně, no.

Mm, mm.

Tak. Je to, prostě... je to, je to, je to zlý, no.

Mm... *Jo, že tam ty věci nefungujou, tak, jak...*

Mm... vůbec. Ale, jako, začne ten rozdíl von pociťovat v tý škole, jo, prostě, tam se ty nůžky... Prostě, to, žejo, to, ty děti si budou povídat, žejo, prostě, to... No. Já 'sem říkala, 'Hele, až my nebudem', tak jeho nikdo neveme na, na dovolenou... Jeho nikdo neveme ani autem. Pro něho bude i jízda autem, prostě, zážitek.'

Mm, mm.

No. No, tak to na mě Renata koukala, jako, že... že jsem spadla, jako, z višně, vo čem to mluvím, žejo. A to může bejt docela, jako, závažnej problém... jo, že bude úplně, prostě... no. A to, jako...

Že je to takový nedořešený, vlastně, žejo. Co, co, jako, s těma jejíma příjmama, jednou, jako, mu zajistí...

No, no.

Mm.

To je, jako, jako, docela, docela, si myslím já, jako, závažný.

Mm, mm.

No, ale...

To 'ste vlastně říkala, že 'ste se snažila kontaktovat ty OSPODY a tak, ale že tam právě už

Vás zklamali...

No, tam mě zklamali...

[Idě zvoní telefon] *Pardon.*

V pořádku. Vemte si to.

[Ida telefonuje]

No. No, takže, prostě... e, já 'sem něco říkala a už si to nepamatuju.

Já teď přemýšlím... e... pardon... o tom autu, jsme se bavily... Jo, že to, že to Renata nedomýšlí, vlastně. Že žije v tom přítomným okamžiku – ...

No, ne, vůbec, jako...

...– a nepřemýšlí, co bude...

No, já mam pocit, že nepřemýšlí ani, co bude zejtra. Ale... mm... to... Prostě, s tím taky nic neuděláte. Jo, že, prostě, je třeba říkat, já 'sem... Zase. Tak, někdo mi řekne, 'Tak to je tvoje vina.' Prostě, říkam, 'Reny, bude Ivánek do školy. To je, jako, docela velký výlohy [sic]. To není, jako, to.'

No jasně, no.

No. Jenomže vona ví, že já mu ten batoh stejně koupím. Jo, že já, prostě... mm. Tak mu to teďka koupíme, jakoby, k těm narozeninám, takže 'sem říkala, 'Batoh koupím, e, děda koupí tohle...'

...ten penál.

No, a teďka... A jí to zase začne připadat, že to je, jako... zájezd... Já tomu říkam „zájezd na Kubu“, nic se neděje, jo, prostě, jako, úžasný. No.

Mm...

A vono to tak není, úplně, no...

No jasně, no... Jo, jo, už, už vim, OSPOD jsem se Vás ptala.

Jo, jo, a na ten OSPOD, no...

Vlastně, že Vás zklamal v tom, v tom baráku...

No, to mě zklamalo. A teďka vím, že je tam něk nová vedoucí, tak sbírám sílu, že bych s ní znovu navázala kontakt, jestli by se mi to, jako, trochu podařilo. Ale vono zase je to hrozně těžký, protože ta Renata každého vodmítne.

Mm...

Jo, prostě, tam, jako, i kdyby byl někdo... To by musel bejt někdo, s kým by vona si

porozuměla, ale to, tomu já... Vona každého odmítne, vona každému řekne, že vona nic nepotřebuje, vona nic nechce. Žejo, no, prostě...

Možná chce bejt taková, jako, nezávislá, mi přijde? Ale zároveň hodně závisí třeba na té Vaší podpoře, žejo...

No, nezávislá... ale, ale je závislá, závislá úplně na každým. Vona samostatná není vůbec. Žejo, prostě, to...

Jasně, mm.

[Idě znovu zvoní telefon] *Je.*

Vemte si to.

[Ida odchází vzít telefon do druhé místnosti a telefonuje]

Jo, jo. Takže, takže, teda, nikoho k sobě Renata nepustí... tak nevíte, jak s tím OSPODem...
Jo, takže... Já to chci zkusit, teď, jako, 'eště do těch Velikonoc, to toho mam tady ňák hodně, ale po těch Velikonocích, pokusím se navázat, s nima, jesi se s nima dá ňák, jako, mluvit, nebo, prostě, nevím, no, prostě, ňák... Je, je to, prostě, já najednou, když tam budu, já ani nevím, co chci. Protože ta Renata každého odmítne. No, takže...

Jo, jako, že nevíte, co jim máte říct.

No, já vlastně nemam, nevím, jako, co konkrétně chci.

Ale mně to zas přijde takový, jako, pochopitelný, že chcete zajistit, zajistit – ...

...mm.

... – dítě, o který máte obavu, ve vztahu k tomu jeho dítěti...

No, no... Ale to, jako, nikdo, nikdo na to není –...

To, jako, si myslím, že stát nemá úplně dořešený, tohleto.

Ale to nikdo, jako, neto–, to každej řekne, 'Až to nastane... ', tak, jako, to, jenomže, jako, to já nemůžu...

Ať jste, jako, v klidu, že... ta situace teď není.

Jo, jo, to voni to, jako... Až to nastane, to já tady dávno nebudu, žejo. Prostě... no. Neumim, neumim žít ze dne na den, jo, říkat si, 'Hele, fajn, Ivánek dneska bezvadný, zejtra – je to jedno, prostě, tak co.' No, to neumim.

To je jasný, že chcete tu vyhlídku, ňák, mít.

Prostě. Docela, jako... Ale [odkašlání], jo, jako, teďka, 'neska byl na tom vočkování, a 'sem mu říkala, 'Seš statečnej... '. Docela dobře... Ani, ani se... Jako, pídil se po tom, proč 'deme

k tý doktorce, jo, já 'sem říkala, 'No, tak jako, vona by tě chtěla taky pani doktorka vidět...'; no, a 'dyž už začala brát, jako, jehlu, tak zpozorněl, ale bylo to malinkatý, a 'dyž je... to jako... to, no. Ale, mm...

[hluboký nádech] No... [hluboký výdech] To 'sou, to 'sou věci, žejo, tu Renatu to ani nenapadne, i 'dyž zase na druhou stranu, jako, 'dyž jako malinkatej, žejo... jak 'sou takový ty povinný očkování, tak, to, jako, bylo dobrý, jako, to chtěla, jo, prostě, jako, měla vo něj zájem. Jenomže teď je taková masivní kampaň, jako, proti tomu vočkování, těch matek, a vona už vo tom začíná taky pochybovat.

Aha.

Jo?

Aha.

A... Já 'sem právě říkala, já 'sem říkala, 'Hele...'. Protože já, samozřejmě, e, jedine ta dětská doktorka, že mě zná, ale jinak by mohla říct, 'Hele, ať přijde matka, co Vy, tady, jako, nemáte co dělat... ' No, tak říkam, 'Hele, Renato, ale von by potřeboval proti těm klíšřatům... ' No, to víš, já nevím... ' a to. Já 'sem jí říkala, 'Hele, na to zapomeň. Jako, že nevíš. Jako, až bude mít encefalitidu, tak jako, co.' Prostě. Tak to 'sem byla, jako, tvrdá. Zavolala 'sem pani doktorce, vona mi poslala recept, já 'sem vy-, vyzvedla, e, vyzvedla tu vakcínu, a vona mu to 'neska píchla. Ale to je tak masivní, a že takový ty lidi, který, jako, sami, třebas, nejsou úplně pevný, ve svym, prostě, nějak, přesvědčení, tak že to může napáchat, teda, šílenou škodu. Fakt, jako, prostě, to... To 'sem si, to 'sem si uvědomila u ní. 'Sem říkala, 'Hele, tak to 'eště... 'eště tohle by nám chybělo.'

Mm, mm.

Takže... Mm.

Mm. Takže takle starosti.

No jo, no, tak to 'sou takový...

Mm, mm. Tak 'eště, 'eště mě možná napadá, kdybyste třeba měla nějak, mm, jakoby, popsat tu komunikaci s Renatou? Že 'ste říkala, že voláte, teď večer...

Je vobtížná.

Jo.

Mm. Ta je vobtížná... Vona mě má jako... mm... já nechci říct nepřítele, ale určitě ne jako kamaráda.

Nejste spojenec, nebo, jako?

Ne, nejsem, nejsem, jako, spojenec. A v okamžiku, kdy by došlo k jakýmukoliv, kdekoliv, tak se 'dycky postaví proti mně.

M–hm...

Jo, prostě... Ale to mně vysvětlil J., že to tak je, že to je součást, jako, tý choroby, a... prostě... je to tak.

Já nevím, jestli to teď úplně chápu. Že třeba, i kdybyste sto věcí udělala dobře...

...mm, mm...

...jako, že děláte, staráte se... Tak kdyby jednou něco maličko se nepovedlo – ...

...mm, mm...

... – tak už Vám to neodpustí? Tak jste to myslela?

Tak už, už, už je to, už je to, už je to špatně.

Aha. Jo.

Takže... Není, není ta komunikace ideální, člověk musí chodit po špičkách. E, jo, prostě je to takový to, že je normální, že si chodíte na návštěvu, žejo, řekneš, 'Hele, já se tam zastavím vod púl...'; no to vuuúbec ne. Jako, že bych si, jako, si tam mohla. Ale teď, jako, 'sem říkala, 'Hele, já mu...'; v podstatě ho voblíkám, žejo, jenomže vona, jak, jako, není úplně tak, jako, pořádná, tak, jako, tam ty věci někde mizej', tak 'sem říkala, 'Hele, já potřebuju, abysme se sešly, aby 'si vytrídila věci, který 'sou malý...'. A, teď 'sem si říkala, vidíte, že... tady zjistim, někde na Smíchově je azylovej dům, pro matky, tak že bych tam, jako, spoustu věcí, jako, dala, co by chtěli, vo co by stáli.

To je hezký...

No, takže... 'No, to já ti vytrídím, to, na to nemáme čas...'. No, a je to pořád... Já 'sem říkala, 'Teď 'sem mu koupila dvoje džíny, tři trika. A zase přišel, a zase měl to...'. 'No, víš, jako, to...'. Já 'sem říkala, 'Kde má tu čepici, co 'sme koupili...'. 'Jee, to nevím... no, tu my, ňák, teprve najdeme.' Jo, a to je, prostě, vytrvalý.

Mm.

A já řeknu, 'Tak já si to přídu vybrat...'; tak to je problém. To je problém.

Mm, mm...

No. Takže... tak. [nádech] No... [výdech] Neveselý, truchlivý.

Jo, že si, že si střeží takle hodně tu, tu svojí...

...nó...

...svojí, svojí zónu.

Jo, prostě, tak, jako, je to takový... no.

Mm... Já si říkam, co byste tak, jako, potřebovala od toho státu, aby, vlastně, 'ste se mohla cítit, ňák, v tom... jistěš...

Jo, kdyby někdo, něco tady fungovalo, takovýho, že, že by znali todle..., tendle problém, a

vědělo se, že, prostě, vlastně, až já nebudu, že ten kluk tady bude, vlastně, jakoby, sám na světě. Nebo já to neumím říct, jako, jinak.

Jo, myslíte, jako, zajistit, vlastně... péči rodičů s diagnózou, vlastně, o děti. Jo?

No, já právě, jako, vo tom přemejšlim, a to chce asi někýho notáře, nebo, nebo někoho...

Jo, jo, jo...

Jo, prostě, že, až bych tady nebyla, tak že, prostě, to, co by, jakoby, po mně zbylo, tak že by bylo, jakoby, jakoby jeho, ale byl by tady nákej poručník, kterej by, kterej by...

...to spravoval do doby zletilosti.

...do tý zletilosti. Protože 'dyž jako si představim, že by to, jako, přišlo, jako, Renatě, tak... 'Prodáme byt...' No, tak za jak dlouho by tady ty peníze nebyly... To... si máte pře-. Jo, prostě, to, to nejde. A to není jenom povídání vo penězích, jo...

...no jasně, no...

To je vo, vo tom, vo nich, jako, co, jakým způsobem, to zaří-, zajistit. Takže todle vůbec nevim, jak, jak funguje, musím někoho najít... někýho právníka, nebo někoho... A do toho se mi taky... to je taky těžký.

Mm... Náká ta občansko-právní poradna - ...

...no...

... - mě tam napadá, že tam mají právníky, sociální pracovníky... Tam by mohli možná s tímle -...

...nevím, musím, musím se nák, jako...

... - poradit.

Ale zkusím znovu ten OSPOD, no, jestli -...

...zkuste, no...

...jestli by se to, jako, trochu aspoň povedlo... Protože přece jenom, by někdo moh'... Aby, aby vo něm někdo věděl, že tady vůbec takovýdle dítě existuje.

Mm, mm...

Jo? Protože co, co, co 'dyby Renata třeba vonemocněla, šla do nemocnice... tak co s tím klukem. Tady není nikdo. Nikdo. Z baráku nikdo, žejo, prostě, tak...

...z těch kamarádů taky nikdo, žejo...

Nikdo. Nikdo. Nic.

[nádech] Jasně, no... Táta přes den spí... To je obtížný... Mm.

No, tak ne, tak Ivan vůbec není schopnej, aby se...

...jo, jako že by s ním nemohl být, nák, třeba pár dní.

No to vůbec. To vůbec.

Jo, jo. Že by zajistil tu péči...

Ne. To vůbec.

[3 s] *No, je to tak.*

Mm, mm. Tak možná ještě poslední, asi, za mě, otázka, jenom na ty, na ty léky... vlastně, jestli, jestli došlo k nějakému, to 'ste, myslim, říkala už minule, že došlo, k nějakému vysazování, žejo, u Renaty...

No, to vona vůbec... no.

Že to nechtěla, nechtěla brát.

Nemůže, nemůže, jako, brát. No.

A... jo. Proto teď má vlastně ty injekce, žejo.

No, má injekce, no, a...

A ty něk teda fungují... že na ně chodí.

Bez toho to, bez toho to... A tam to vopravdu funguje, prostě, že kdyby náhodou nedorazila, je to jednou za měsíc, žejo, kdyby nedorazila, tak okamžitě, jako, mě zavolaj', takže... A to zase vona, že ví, že... mmm... Takle, vono prostě... i s J. 'sme, jako, říkali, 'Hele... eee, jako, to omezení se zrušilo... ale nicméně tady pořád zůstává, že máš tadytoho kluka, a máš ho jenom, prostě, za předpokladu, že budeš brát, jako, léky. Protože bez těch léků se do něj nedokážeš postarat. A bez toho, to...' Takže to je takový, jako... Ale není vo tom přesvědčená, že je potřebuje. Není. Do dneška ne.

Jo, jo... Ale, ale chodí na ně, zase, žejo.

No to, jako, to...

Což je jako zajímavý, si myslim, že – ...

Jo, prostě, to, jesi jako... ten Ivánek je, jako, že ví, že... No, tak to jo, to chodí.

Jo, má to jako takovýho strašáka, že by se o něj nemohla starat, ale zároveň to dělá tak z donucení. Že 'ste jí to řekli.

No, dělá to víceméně z donucení. No, a říkam, jako, zaplat' pán Buh, že tam to takle funguje, prostě... neumím si představit někde jinde, kde by jim to bylo fuk, jo, jak by to, jak by to fungovalo, to nevim. No, tak doufejme, že nám J. ještě vydrží, nějakou dobu.

[zasmání]

No. Ale jo, tam si myslim já, že se můžete dovedět dost, jako, jako, zajímavějších věcí, že... Tak samozřejmě, asi, taky to není ideální, taky Vám, prostě, někdo řekne, že spousta věcí není, ale... není, ideální není nikdy nic. Ale já tam mám pocit, že jim 'de vo toho klienta, a že mu naslouchaj'. A že naslouchaj' i těm, e, blízkým, a mluvěj s nima, a něco pro to dělaj'.

Na rozdíl od jinejch těch lékařů?

Mm.

Třeba v těch Bohnicích?

Jo.

Jo?

Jo. Jo? Já mám tendle, tendle pocit, prostě... Nikdy se mi nepodařilo, že, já nevím, já tak jednou za... dva tři měsíce, a někdy ani to ne, jo, že zavolám, vobjednám se u něj, a, jako... povídáme si. Von se vode mě taky toho doví, něco, žejo... No, a pro mě je to zase... takový, jako, vzpruha, že, že... někdo vo ní ví, že vůbec, jako, prostě, existuje... protože vona by dokázala... Já vůbec nevím, jesi vůbec chodí k praktický doktorce... To, to 'sou věci, prostě, jako, normální, který Vám, najednou si řeknete, 'Ježiš, kdyby se s ní cokoliv...' E, protože při jejím způsobu života, s tím kouřením a tak, jo, prostě... mm.

Takže taková nejistota, asi, žejo.

Je to, je to nejistota, no.

Mm, mm. A... ty obavy taky, do toho...

No.

Mm.

A měla jste ještě další rodiče? Třeba paní P., nemluvila jste s ní?

M–m, paní P. ne... Ale měla jsem pár, ze Sympathey, rodičů.

Mm, mm.

A 'eště teď', zítra, vlastně, zítra večer, mam 'eště jednu pani.

Mm, mm.

Takže, takže z tý Sympathey, takle, 'sem ráda, že se to dostalo...

No. Jo?

Tak ještě si říkam, jestli Vás cokoliv napadá, co byste ráda zmínila, pro tu práci, nebo, tak jako, obecně...

Mě už... už... Už ani ne, už je to... No.

Já Vám moc děkuju, teda, za popovídání.

[zasmání] *Nemáte zač.*

Rozhovor 8: Alice (52 let). Syn Aleš (24 let; první ataka asi ve 22 letech).

– Alice žije v Praze.

– 16. 4. 2019

Zapnu nahrávač a zopakuju, že ‘ste souhlasila s nahrávkou.

M–hm.

Dam to mezi nás... A, vlastně, necham Vás povídat. Jestli mi, třeba, na úvod představíte syna.

Jako... co Vám přijde důležitý. Třeba, co rád dělá, a tak ňák, jako... povšechně.

No, spíš se, jako, ptejte. Já teďka úplně přesně nevim, jak byste to chtěla do hloubky, nebo co byste chtěla vědět.

Jo, určitě se budu ptát...

Jo?

Tak možná spíš na ten úvod, co Vám třeba přijde důležitý, když, když byste mi ho chtěla ňák, jako, přiblížit, lidsky...

Tak určitě to je hodně takovej citlivej a zranitelnej kluk, a to si myslim, že je, jakoby, obecně, problém, asi lidí, kteří onemocní touhle nemocí, že ‘sou jakoby víc citliví do toho dnešního světa, víc takový zranitelný. Když to vlastně mam možnost srovnat s druhym synem, který je starší, o dva roky, tak, vlastně, vždycky ty rodiče, tak ňák, můžou porovnávat, žejo – ...

...určitě, no.

... – ty jejich vlastnosti, nebo ty jejich povahy. Tak, vlastně, každý dítě je vždycky jiný. Takže já ho vidim, jakoby, takle. Jo, vidim ho tak, že vždycky byl, jakoby, jeho bratr, jakoby... m, víc takovej, vyspělejší, dospělejší, dřív, a tak dále, kdežto on byl, jakoby, spíš takovej víc dětskej.

M–hm...

A... v podstatě... Snažil se tomu svému bratrovi jít v patách. To znamená, že, vlastně, se snažil mu ňákým způsobem vyrovnat...

Mm.

A to byl asi ten kámen úrazu, že, vlastně, on, jakoby, na to neměl síly. Protože sice měli oba dva nastavený, že na začátku měli ňáký gymnázium, studovali jazyky, a tak dále, ale, prostě... To, že šel první syn studovat do zahraničí, tak... on to zvládl, a ten mladší, co onemocněl, to nezvládl.

M–hm, m–hm.

Že vlastně v tom zahraničí toho na něho bylo moc.

Mm.

Ze začátku to studium, jako, šlo, takže 'sme si mysleli, že to bude dobrý, že se zdálo, že, jako, říkal, že je na té škole, kde, teda, je spokojený, že je rád, že to tak zvolil. Ale nakonec, vlastně... toho stresu a toho všeho bylo na něj tolik, že, vlastně, v tom zkouškovém období onemocněl.

M–hm.

A teď je to vlastně rok a půl, co je nemocný.

M–hm. Takže je to docela čerstvý, pořád.

M–hm.

M–hm.

No... takže... Jinak, jako, vždycky dělal nějaký sport...

M–hm.

A... teď se snaží k tomu zase vrátit.

M–hm, m–hm.

V tuhle chvíli.

A daří se? [zasmání]

No, von právě měl období, kdy pracoval, teďka, vlastně, měl tu pracovní rehabilitaci. To znamená, kdybych to jako shrnula, tak byl hospitalizovaný... e, vloni v říjnu... do ledna, letošního... Ne, do... do ledna.

Do, do... do, jakoby, do ledna, vlastně, dva tisíce... osumnáct, žejo.

Do ledna... Ted'ka, teďka to byl rok.

Jo.

Co, vlastně, byl propuštěnej, žejo, v lednu.

M–hm, m–hm, jo.

A... vlastně... když ho v lednu propustili, tak se mu podařilo potom, e, absolvovat nějaké ty... e, stacionáře denní v Ondřejově, to byl takový první start. Měl, vlastně, poprvé svoji lékařku, která taky je výborně zvolená, je s ní spokojený, si myslím. A... a potom, vlastně... e, od července... se mu podařilo zapojit se do, pomocí Green Doorsu [sic], do... pracovní rehabilitace. V kavárně. Kde, vlastně, teďka je, teda, deset měsíců, desátý měsíc. Chystá se tam končit. Měl v –... Protože už tak nák, vlastně, se tak naučil, co potřeboval, všechno.

M–hm.

Takže už mu, vlastně, i dali najevo, že ho sice můžou podporovat dál, jako, co se týče hledání další práce, protože oni tam tyhle služby nabízejí, ale že už, vlastně, jakoby, je to taková obvyklá doba, plus minus, kdy ty lidi zas odcházej' jinak.

Jo. Jasně.

No, a on měl, teda, vlastně, chut', docela, si hledat nákou jinou práci, ale... dost ho to vyčerpávalo, věnoval tomu dost času, a, vlastně, nakonec zjistil, že v dnešní době je to tak, že... Jednak si, tím, že si hledá práci na zkrácenej pracovní úvazek, tak, vlastně, má obrovskou, asi, konkurenci. Tak má, teda, nevýhodu, že samozřejmě na trhu je miň práci na zkrácenou pracovní dobu, a pak si, teda, myslim, že má velkou konkurenci v těch dnešních studentech, protože studenti hledají, myslim, to samé, co on.

Mm, mm, mm.

Protože on má bonus, že umí jazyky... A, vlastně, oni když chtěj', vlastně, ke studiu pracovat, tak si myslim, že hledají přesně to, co on. A bohužel, teda, mě, jakoby, zklamalo, že, vlastně, ty agentury, přes který se ty práce hledají, tak, vlastně, se ani nenamáhají odpovídat...

Jo, jo, aha?

Aby, vlastně, třeba napsaly, že už, jako, výběrový řízení bylo skončeno, nebo že, prostě, to... Ale oni [sic], prostě, klidně nereagují. Jo, takže ta dnešní, dnešní doba je taková, že... se takle chovají.

[nádech] *Stalo se mu, teda, z těch jeho pár pokusů, že jedna firma ho pozvala na pohovor, ale, vlastně, bylo to od nás strašně daleko, to pracovní místo, bylo to asi... hodinu cesty, což bylo hodně...*

[Do místnosti vchází číšník s Alicinou rakvičkou a kávou.]

Alice: Děkuju Vám mockrát.

Číšník: Prosím...

Alice: Děkuju.

[Číšník odchází.]

A... takže, vlastně, oni mu řekli, že dali přednost nějaké studentce, která právě byla v blízkosti té firmy.

Aha... Mm.

Jo, protože oni od něho věděli, že on to má hodinu cesty.

Mm, mm, mm.

Jo, takže to byl ten jeho, jakoby, ten... jeden pohovor, který absolvoval. Ale v podstatě potom ho zvali akorát do nějakých call-center, a to, teda, se musim přiznat, že i... my 'sme mu trošku říkali, že to je asi to nejhorší, co by mohl dělat.

Mm, mm... a on o to stál, nebo nestál?

Nestál, nestál. Protože on obecně není zvyklý být na telefonu, protože, si myslím, že to je...

Dnešní generace to tak má...

Mm... [zasmání] Taky si myslím.

Že na tom telefonu 'sou na chatu, ale ne, že by mluvili.

Mm, mm.

Jo, že, vlastně, my 'sme byli trošku na tom jinak, my 'sme byli zvyklí, žejo, něco řešit, nebo tak...

Mm, jasně.

Takže, vlastně, ten první neúspěch, ten první neúspěch, vlastně, 'sme mu samozřejmě říkali, že to vůbec nic neznamená, že to je pouze jeden neúspěch, že to nemá vzdávat. Ale v podstatě on se nad tím zamyslel a nějak to přehodnotil si v hlavě a řekl, že, vlastně, teďka zkusí si dát pauzu – ...

...m–hm... mm...

... – a že se zkusí spíš zaměřit na ten sport. Protože on, vlastně, teďka ten sport už neměl, jakoby, sílu moc dělat. Protože... byl poměrně často v té práci, sice na zkrácenej úvazek, ale... zkoušel i šesti–, sedmi–hodinové směny – ... [nádech] ... – aby si vyzkoušel, jestli to zvládne...

M–hm... mm...

No, a takže, vlastně, řekl, že teďka zkusí právě si najít nějaký ten sport, a že se bude věnovat tomu, jo. Protože on, vlastně, dostal, teda, invaliditu třetího stupně –...

...m–hm...

... – takže on má mít, vlastně... Jestli to znáte, ty tabulky, tak on má mít, vlastně, schopnost [sic], e, sníženou o sedmdesát procent.

M–hm, m–hm.

Jo, takže, jako, já vidím na něm, že, vlastně, teďka, jako, když měl to období, kdy se snažil si hledat práci, a ještě chodil do toho do práce, tak už byl dost přetížen. A jak už 'sem, prostě, z těch edukací taková přeedukovaná [zasmání] – ...

...mm [zasmání]...

... – tak už 'sem se, jako, bála i toho, že, vlastně, 'sem viděla, že hůř spí...

Jo. Aby mu to ještě neublížilo.

A... aby mu to neublížilo.

Mm, mm.

Takže, já 'sem teďka... Jako, samozřejmě to necháváme úplně na něm...

M–hm, mm.

Takže teďka je to, teda, v týhle fázi, jo, že, prostě... Jako, důležitý je, že, prostě, není zavřený doma, žejo, že, vlastně, se snaží něco dělat, že se snaží, vlastně, scházet s přáteli, nebo... že, prostě, mu zbylo pár lidí z tý střední školy, protože samozřejmě, když studoval v zahraničí, tak ty lidi 'sou daleko, ale z tý střední školy...

Jasně...

A že se snaží, vlastně, teda, jakoby, někam chodit, že není, prostě, zavřený doma.

M–hm.

A tím, že má, teda, i dobrou lékařku, se kterou se dá, jako, dobře komunikovat, že tam funguje i ta, i ta komunikace, i, jakoby, s náma, jako, s rodičema. Takže... se podařilo, vlastně, za, za těch pár měsíců, najít, dá se říct, jakoby, nejvhodnější... lék, a že se dostal, vlastně, na nákou minimální dávku, toho léku, takže, vlastně, to mu taky pomohlo, že... si myslím, že se cítil, jako, pak líp, že neměl, vlastně, ty vedlejší účinky, a tak dále, jo.

Mm, mm. Jasně.

Který, vlastně, na začátku byly, teda, docela děsivý. Protože 'sou... u většiny těch léků, žejo. Jo, a to myslíte při tý... hospitalizaci? Nebo až potom?

Ne, po propuštění. Po propuštění, protože i když, i když člověka propustí, tak ty dávky 'sou vysoký... A vlastně se s tím nákou dobou ani nemůže nijak hýbat... A 'de to velice pomalu, a hlavně... e, jako, je velice těžký, najít, vlastně, nejvhodnější lék, který... je, jakoby, nejmenší zlo. No.

M–hm.

Jo?

Takže to se, teda, podařilo, i s tou – ...

To se snad podařilo. A, vlastně, tím, tím, že má, teda, minimální dávku, tak proto, vlastně, je to takový, 'eště víc křehčí, že já vidím, že ten stres, jako, pro něj je, jakoby, největší nepřítel, a že když ten stres je větší, což teďka třeba bylo v období s tím hledáním práce, tak vidím, že... už je to takový, jako – ...

...nalomený. Mm.

... – že už se člověk, jako, bojí, jo.

Jasně.

Že, prostě... My mu samozřejmě pomáháme... s tím, že, vlastně, teda, nějaký ty věci, co se týče... já nevím, nějakýho... úklidu a prádla a tak dále, že nemusí řešit, ale kdyby, jako, měl 'eště tohle všechno řešit, tak si myslím, že už asi by toho bylo hodně. No, protože to je to, co von, vlastně, musel dělat, když byl v tom zahraničí – ...

...no jasně, vlastně, no.

... – že vlastně, byl úplně, jako, tam sám, vlastně, ty dva roky, nebo přes dva roky. To je vlastně to, co už bylo hodně.

Mm.

S tím studiem a tak dále.

Že to byl už přílišnej tlak...

M–hm.

Jo. E, a to byla vysoká škola, teda, jestli to chápu?

M–hm, m–hm.

To byla vysoká škola – ...

... m–hm...

... – a... čili... eee. Vlastně, k té epizodě psychotické, došlo, teda, v nákych, jestli to počítám dobře, jednadvaceti, dvaadvaceti?

Eee... no... ted'... Von je devadesát pět prosinec, takže mu bude dvacet... čtyři... No, takže dvaadvacet, asi?

Dvaadvacet, m–hm. Jo, a že... že to byl takovej tlak, až, vlastně – ...

... m–hm, m–hm...

Mm, mm.

[5 s] *Tak samozřejmě, když už člověk se něco o té nemoci dozví, tak už tak ňák, jako... vidí, že už tam asi ten stres ňák byl ňákou delší dobu, že už, vlastně... i třeba ta maturita byla pro něj hodně stresující, jo, což byl ještě v Praze. Ale, prostě... asi, asi tyhle věci jsou pro něj, jakoby, velký sousto, no.*

M–hm, jo.

Jo?

Mm.

Že von, prostě, nedokáže asi pod tím tlakem tak ňák dlouho vydržet.

M–hm.

Což se, teda, právě ted'ka taky stalo, no.

Mm. Že už 'ste... Nechte si chutnat.

Děkuju.

Že už 'ste cítila obavu, vlastně, aby se to zase... nepřihoršilo...

No, jasně, jasně, protože ty léky, jako, říkam, má je na minimální dávce, a... takže už je to takový...

...obtěžně uchopitelný – ...

...no.

... – no, v případě těch nákejších krizí.

M–hm.

Jo. A, a mluvila ‘ste o tý pani doktorce...

...ano...

...že ta je prima, že spolupracuje – s Vámi, rodiči, i s nim.

Ano, ano.

Tak to bych se Vás ráda zeptala víc. To slyším moc ráda, že takle s ambulantním lékařem se dá mluvit.

To, to opravdu ‘sem za to velice ráda, protože my ‘sme vlastně měli... ze začátku, eee, vybraného jiného lékaře, po propuštění, protože Aleš si ho oblíbil, vlastně, když byl hospitalizovaný v Bohnicích, tak ‘sme se dozvěděli, že ten jeden lékař, vlastně, má i ambulanci. Takže ‘sme s nim byli domluvený, ale potom ‘sme narazili, vlastně, na pojišťovnu, protože, vlastně, ‘sme se dozvěděli, že, teda, bohužel, ta pojišťovna, co měl syn, tak je problém. Že, vlastně, s ní nebyla smlouva. No, a tím, že, vlastně, můžete měnit pojišťovnu jenom dvakrát za rok, tak ‘sme vlastně nemohli čekat, takže ‘sme to museli řešit, a, vlastně, ‘sem se ptala v Ondřejově, v Ondřejově mi řekli, že ‘sou všichni doktoři vytížený, ale poradili mně, kam se mam obrátit, takže ‘sme se obrátili a dopadlo to dobře.

M–hm.

Takže, jako, tím pádem má, teda, Aleš lékařku, že si myslím, že mu sedí... ‘Neska právě u ní byl, vona ho zve většinou za měsíc, za šest týdnů, ‘neska u ní byl... po dlouhý době době se mu, teda, věnovala hodinu, což je úžasný.

Hezky.

Takže za to ‘sem fakt ráda, a říkám, a když ‘sme ladili ty léky, tak, vlastně, ona byla se mnou i na telefonu, a byla schopná se mnou bejt na telefonu i o víkendu. Protože opravdu, jako, byly situace, kdy on třeba řekl, že si ten lék nechce vzít.

Jo.

A já ‘sem nevěděla, co mam dělat. Jo?

Mm.

Protože... ‘sem věděla, že by moh ‘bejt problém.

No tak to má člověk starost, jasně, no.

Jo? Takže takovýhle věci se řešily.

‘Ste to s ní mohla prokonzultovat.

Jo, jo.

Tak to je supr. To mi přide mimořádný, úplně, že... je tady takle – ...

To vopravdu, když právě slyším, jako, příběhy, že... e, jako, nemají vůbec možnost s těma lékařema mluvit... tak je to dost, jako, vážný, no.

Mm.

A hlavně si myslím, že ty lidi berou právě kolikrát zbytečně vysoký dávky léků, a tím, že vlastně to neřešej', tak 'sou třeba zbytečně utlumený, nebo... nebo, prostě, maj' ty vedlejší účinky, žejo, který tam prostě 'sou. Protože, říkám, jakmile 'sme se dostali na tu nižší dávku, tak ty vedlejší účinky zmizely. No... takže to je asi vopravdu dost důležitá věc, no. A, e... co 'sem byla na nákejch těch... přednáškách nebo tak, tak vim, že ty lékaři to právě zmiňují, že tam je důležitý, nastavit ten lék, jakoby, dobře, a dát ho právě třeba na tu minimální dávku. Když to je možný. Jo? Protože potom spousta lidí, vlastně, ty léky přestává [sic] brát jenom proto, že maj' z toho právě vedlejší účinky a je jim blbě. Jo? Tak oni s tím potom přestanou. Což je pak nejhorší, žejo.

No a můžu se zeptat, jak 'ste to, e, dořešila, když Vám Aleš nechtěl brát ty léky? To mi přijde moc zajímavý, protože to se právě děje často... To věřím, že bylo náročný, no.

No... jak to... jak to tenkrát bylo...

Mm.

[3 s] *No, buďto 'sme... buďto 'sme zkusili dát nákou nižší dávku – a nebo, ted' nevim, jestli mně v tu chvíli poslala elektronický recept na jinej lék... Protože my 'sme vopravdu těch změn dělali několik, jo.*

Mm.

Jako, je pravda, že... za té... za té, jako, v té ambulanci se ty změny dělaj' hůř. Protože samozřejmě tenkrát, když byl hospitalizovaný, tak nám říkali, že kolikrát... ty lidi 'sou hospitalizovaný, aby mohli měnit léky, že to je, vlastně, jakoby, náročnej proces. Ale, jako, zvládlo se to, i ambulantně, no. Ale... ted' Vám teda přesně neřeknu. Je možný, že v tuhle chvíli 'sme zrovna zkusili měnit lék, že 'sme prostě... řekli, že ten bude lepší, a... Protože každý lék má něco, jo.

Mm, mm, a on se asi bál, žejo... co, vlastně, to bude dělat.

No, no, no. A on je, taky, jakoby, víc, e, jakoby, citlivý. Protože každý člověk to má jinak, jo. Někdo si prostě vezme prášek a ani neví, že si ho vzal, a... a někdo prostě tohle cítí, jo. To, jako, on je fakt na to docela senzitivní, takže, jako... ty vedlejší účinky, pokud tam náký, jako, byly napsány, tak já mam pocit, že on měl všechny. [smích]

Aha, až tak. [zasmání]

Jo, že prostě to tak někdy je, no.

To je nepříjemný, no.

No.

Takže dobře, že se to podařilo, teda, zkorigovat.

Snad, no... No, je to složitý, no. Protože... jako, ta nemoc je opravdu hrozně vážná, no. A, jako, nevím, kdy, vlastně, se s tím, jakoby... člověk vůbec dokáže vyrovnat, no. Je to vopravdu asi běh na dlouhou trať.

M–hm.

Ted'ka se nám poprvé podařilo, že 'sme, teda, ho nechali tři dny, vlastně, samotnýho, že, vlastně, říkal, že to, teda, zkusí, a, jako, zvládl to.

Mm...

Takže 'sem ráda, jako, že... že se to poprvé podařilo, takle, no. Že 'sme vodjeli, jako, mimo Prahu.

Jo. Člověk si taky odpočine, trošku, žejo.

No, je to potřeba, taky. Ale říkam, já 'sem to nechala na něm... on to chtěl zkusit... zkusil, a... a dobrý. Jo, že... prostě, je to taky zas takovej krůček, jako, dál.

Mm, určitě. Po malinkejch krůčcích kupředu... Mm. Takže, takže... 'ste odjeli, a... Si říkám, že, vlastně, ještě tím, když spolu, když spolu bydlíte, tak že je tomu člověk vystavenej, vlastně, skoro dvacet čtyři hodin, když to tak řeknu...

Ano, ano, to máte pravdu. Ale co můžete jinýho dělat, jo? Protože, vlastně... My 'sme na jednu stranu rádi, žejo. Protože 'sou zase, jako, situace, kdy ty rodiče nevědí, kde je těm jejich dětem konec... což mně přijde teda taky hrozný, jo... A... nevím, nevím, v tuhle chvíli, co je vlastně horší, jo. Je to prostě oboje těžký.

Mm.

Bud'to, když to máte denně na očích, problémy, a nebo zase, jo, když nevíte, co se s tím synem děje, jo... To je prostě oboje hrozně těžká situace.

Mm, mm.

Ale, jako... Asi, asi bych to nechtěla, no, kdybych prostě nevěděla, jako... kde je konec [sic].

Jo, že 'ste radši, vlastně... vědět, jako, jak je na tom, vidět ho, ňák.

Mm, mm.

Mm.

To určitě, no.

Jo. Jo.

Tak třeba se to podaří, jako, že... že se, jakoby, třeba ňákým způsobem vosamostatní, a, jako... Ale asi, asi je na to ještě příliš brzy.

Právě, asi je brzy, to je pořád hodně čerstvý, jak jste říkala...

Mm.

A... já přemýšlim... Mm, třeba, když 'ste spolu doma, všichni...

...m-hm...

...asi, předpokládám, i se starším synem, ještě, nebo ten už - ?

M-m.

Ten už není doma.

Ten je v Londýně...

Jo, ten je pořád na studiích.

Ne, už dostudoval, už tam pracuje...

Dokonce.

Už tam pracuje, a... Ted' se těším, teda, ted'ka držte palce, protože ted'ka na Velikonoce budeme s nim. Takže to se těším.

To je hezký. Tak to držím. [zasmán] M-hm, jo. Čili, když 'ste teda doma, vlastně, s Alešem, a s manželem... Tak jak vy-... jak vypadá ta komunikace vaše? Jestli máte pocit, že se třeba něco... změnilo, od, mm, mm, mm, doby propuknutí toho onemocnění, nebo jestli je to, tak, jako, pořád podobně...

No, já si myslím, že, jakoby, v nějakých ohledech, je to, jako, lepší... Protože, vlastně, mm... když, vlastně, byly nějaký takový... vypjatý situace 'eště předtim, než ta nemoc vypukla, jo, tak my 'sme vlastně netušili, čemu...

...co se děje...

...co se děje, jo, protože 'sme, vlastně, si říkali přesně to, co si asi říká většina rodičů, že tam je nějaká... puberta opožděná, nebo něco.

Mm, mm, jasně.

[nádech] *Že byly takový nějaký prostě emoční výkyvy, nebo... něco takovýho, jo. Říkám, my 'sme se zas, jako, tak nevidali, protože, vlastně, byl teda v tom zahraničí... Ale když 'sme se viděli, tak, jako, občas bylo nějaký napětí, jo, takže... On asi sám nevěděl, co se děje, žejo.*

No jasně, no.

Takže asi přemýšlel, co se děje, a nevěděl, protože asi... [3 s] Prostě, nedokážu si to, jako, představit, co se v té hlavě odehrávalo - ...

Mm, mm. To asi nikdo nedokážeme, no...

... - protože kolikrát, vlastně, přemýšlel o tom... proč třeba si úplně nerozumíme, nebo... co se děje... Jo, že, vlastně... 'sme nikdo nevěděl, že něco se děje, dokad', prostě, to nevybouchlo. Ale... ted'ka tak něk... Samozřejmě na začátku měl, po propuštění z hospitalizace, těch léků víc, takže byl víc utlumenější, víc, víc spal a tak dále, ale samozřejmě... stále se nevyrovnal

s tím, že je nemocnej...

M–hm.

Stále se to v něm pere... 'Sou dny, kdy na to víc myslí, kdy, kdy, prostě, je z toho nešťastnej, pak 'sou zase, jakoby, světlejší chvílky, a to právě když třeba se sejde s těma přátelama [sic], nebo když je v té práci... Jo, když prostě má program.

M–hm.

Tak na to nestihne tolik myslet.

Jasně, no.

Jo?

Jo.

Nebo teď si myslím, že i ten sport bude dobrá věc. Jo?

Mm, mm. To určitě.

Tyhlety všechny věci, samozřejmě, mu pomáhaj', a... když by byl, jako, zavřenej, jako, pořád někde mezi čtyřma stěnama, tak si myslím, že by to asi nebylo dobře.

M–hm.

Protože by pořád o tom přemýšlel, žejo.

M–hm. Mm.

Proč zrovna on je nemocnej.

Mm.

Jo? Samozřejmě mě mrzí, když, jakoby, se stává, že občas, jako, on řekne, že... si myslí, že za to můžeme my, že je nemocnej, žejo. Tak to mě samozřejmě mrzí, protože... člověk, jako, pořád hledá nějaký chyby, ale, jako... nemáte nikde návod na to, jak vychovávat dítě, žejo.

No to je jasný.

Takový příručky možná teď už vydávaj', ale dřív nebyly.

Mm, mm. Myslím, že nikdo Vám ten univerzální návod neposkytne.

A... myslíte si, že to děláte, jak nejlíp umíte...

A já věřím, že děláte. Mm.

A nevíte, prostě, jo. Ale... je tam, prostě, souhra těch víc věcí, žejo. Je tam i ta genetika, a tak dále, no.

I ten stres 'ste zmiňovala...

Ten stres, no. Ten stres, prostě, každěj neustojí, žejo.

Mm. No právě.

A von už teďka, vlastně, tím, jak to má narušený, tak, vlastně, už ten stres mu dělá hrozný věci.

M–hm, m–hm.

Jo? To, co my bychom normálně přešli, tak on ne, žejo.

M–hm, mm.

Pro něj to je, jako, hodně stresující.

Jo, jo.

No.

No, to si říkám, že teda musí bejt moc... moc těžký, no, tohle slyšet. Že... e... jako, slychám občas, mm, že okolí tohle říká rodičům, jo, že, jako, obviňují, a říkají, ‘...kdybys tohle... a tamto... tak ‘neska to tak není...’, nebo, že říkají, jako – ...

Jako známý, myslíte? Nebo rodina?

Známý, jakoby, rodičům, rodičům, co... Co slychám od rodičů, tak rodiče zmiňují, že občas třeba kamarádi nejsou podpora.

Aha, aha. A ty nemocný děti jim to neřeknou?

To jako nikdy neříkali, ale asi, že spíš nemají náhled, jako, ty děti.

No.

Že, že ty říkají, že ‘sou v pořádku. Takže si říkám, jak by, jako, mohly – ...

Aha, že slyšíte ty případy...

No. No, no.

...kdy voni si myslěj’, že ‘sou v pořádku.

Přesně tak...

Aha.

Spíš, spíš takle. No, no, no.

Ale nechtěj’ třeba si brát ani léky.

Nechtěj’. Vysazují léky – ...

Protože si myslěj’, že ‘sou zdravý.

No, přesně tak. Právě. Jako, že diagnózu samozřejmě mají, ale... právě.

Vono, jakoby, je, taková, teda, když to tak řeknu, to je takový štěstí v neštěstí, že, jako, teda, syn ten náhled asi má, protože si tohle všechno uvědomuje. Prošel si, vlastně, i tím, ňákou, ňákou tou edukací, kterou dělal Green Doors, že jezdil vlastně i na ňáký kurz...

...m–hm...

Já mam pocit, jestli to nedělal ten... e... no, já si nevzpomenu na to ‘méno, von je to takovej cizinec, a von pracuje pro Green Doors...

Mm, Adi! Adi Hasanbašić, ne?

Jo, jo, jo, jo, jo!

Jo, jo, jo. [zasmání]

Znáte ho?

Znám, znám, m–hm.

Osobně?

M–hm.

Jo?

M–hm.

Je fajn?

Je moc fajn. Je to hrozně hodnej člověk.

No, a já si myslím, že právě syn k němu jezdil. Jo? Že voni mu to právě doporučili. A... takže von tam, jakoby, opravdu poctivě několik těch... e, dní, prostě, byl. Jo? A mam pocit, že ten člověk teďka šel někde do... Fokusu, pracovat.

A dával rozhovor teď Adi pro Dé Vé Té Vé, jestli ‘ste viděla...

Aha, jednou ‘sem ho viděla.

No, no, no.

A von teď dával nákej novej?

Ne, ne, ne, to bylo třeba... v lednu, v prosinci.

To „Slyšení hlasů“?

Jo, jo, jo. Tak to ‘sem se nadchla. [zasmání]

To je jasný. [zasmání]

No, no, no. Takže, Adi, Adi je prima... M–hm, takže nákej náhled tam, teda, je...

Jo, takže to si myslím, že on [sic] asi nákej náhled je, ale...

Ač je to těžký, pořád... žejo.

Je to těžký. Je to těžký, a je to těžký už i kvůli tomu, že von, vlastně, nechce říct úplně, jako, aby hlásal diagnózu, to asi ani přátelům, to určitě ne, protože... asi to je pro něj těžký, žejo.

Prostě, už... [odkašlání] ...další level.

No jasně, no.

[odkašlání]

To si myslím, přesně, že, že člověk se musí s nějakýma věcma popasovat sám, než to poví druhým... Takže, takže přátelé teda nevědí, a, a...

No, nevědí, no.

Jo. Mm.

[kašel] *Pardon. Víte co, oni vědí takovou, jako, poloviční pravdu, že, vlastně, jim řekl, že odešel ze studia, protože měl, e, ztrátu koncentrace a paměti.*

Mm.

Pardon, kdyžtak to stopněte, já mam ňákej...

V pořádku.

[kašel] *Mě škrábe v krku, já si musím asi jít koupit ňákou vodu.*

[Andrea odchází pro vodu; zvukové nahrávání pozastaveno. Do místnosti se vrací asi po pěti minutách a nese si vodu.]

Takže, takže, jenom, teda, že ‘sme říkaly, že, že kamarádi to vědí tak napůl...

...m–hm...

A, ‘eště by mě zajímalo, jak, vlastně... mm, jako, Vy se v tom cítíte? Že ‘ste říkala, že je to obtížný, vlastně... což chápu... se s tím, ňák, jako, popasovat, a... Mm, tím, že to ještě máte takle čerstvý, vlastně.

...ano...

Že někdy je to, si myslím, obtížný i, jako, po letech. Tak třeba, kdybyste měla ňák pojmenovat ňákej svůj ústřední pocit?

[výdech] *Jako, ústřední pocit... jako, taková bezmoc? Nebo...*

Bezmoc.

Jako, že vlastně ne–, nemůžu nic... víc už udělat, jako, abych tu situaci ňák, jako, změnil [sic]. Protože, prostě, vim, že ta nemoc je... bohužel asi napořád, takže... Takže taková bezmoc, no, protože... člověk vlastně... E, manžel už je v důchodu, takže člověk, jako, tak ňák si myslí, jo, že, prostě, vlastně, e, ty děti už má, jakoby... jak se říká...

...zabezpečený...

...zabezpečený, že už, vlastně... ‘sou z domu, a že už, vlastně, můžete třeba se věnovat ňákým svým koníčkům, nebo, že můžete... trávit čas ňák, jak chcete.

M–hm...

A, vlastně, najednou skončíte na edukacích, a skončíte úplně někde jinde, než jste plánovala, jo...

Jo, jo.

Takže úplně musíte změnit, jakoby... plány, svoje.

Jo, jo. Změníte asi život, docela, no.

Docela. Hodně. No. Docela hodně. To je asi, jako, srovnatelný, jako, když někdo má, třeba, bohužel, ňákou nehodu, nebo... a musí to pak úplně všechno změnit. Jo?

Jo, změni se mu, vlastně, způsob, jako, života.

Úplně.

Mm, mm.

No. To je na tom asi takový nejtěžší, no. Že, vlastně... to je, jako, srovnatelný, pro mě, říkám, jako když má někdo nehodu, a najednou, prostě... třeba musí být na vozíku, nebo musí něco úplně změnit.

Mm. Tak je to takovej velikej zásah, asi, do života, žejo?

Přesně. Přesně tak. No.

M–hm, mm. A je třeba... nebo... mm... mm. Jakoby. E, když říkáte, ty edukace... že chodíte i takle na tu Sympatheu a tak. E, tak... to Vám třeba pomáhá? Že cítíte podporu, od těch ostatních?

Jo. Jo, to mi pomáhá, no, ano. Proto tam chodím. Že, vlastně... e, člověk, tak ňák, je na stejné lodi s těmi ostatními, a... může mluvit o těch věcech, protože každéj ví, o čem mluví. Jo, m–hm.

Jo, že, vlastně, když 'sem s ňákou jinou kamarádkou, tak já to s ní nebudu rozebírat. Protože ona si to stejně nepředstaví, úplně, o co 'de. Takže, vlastně, tohleto mně samozřejmě pomáhá [sic], žejo. A mam pocit, že když těch informací, jakoby, mam dostatek, tak že se, jakoby, cítím líp, no. Je to takovej muj pocit.

Jo. Jo.

Jo, a je pravda, že díky těm edukacím, jo, vlastně, 'sme se třeba, ňákým způsobem, posouvali, si myslím, rychleji, protože... E, každý se diví, že, vlastně, teda, docela, jako, za krátkou dobu, tohleto zvládnul, a že, vlastně, 'sme... že 'sem se třeba dozvěděla i o té kavárně, že, vlastně, existuje Green Doors, a tak dále. A kdybych byla doma, tak si myslím, že bych nevěděla nic. Jo?

Mm, mm, že to chce vyhledávat, jako, aktivně, vlastně, ty informace.

Přesně. Když člověk není aktivní a nemá ty informace, tak, vlastně, se nic neděje. Protože nikdo Vám to nepřide říct domu.

Mm, mm.

Jo?

To je jasný, no. To si právě říkám, mm, jestli je něco, v čem by ten systém mohl, podle Vás, něčemu, jako, pomoci, no? Jestli třeba chybí... nechci Vám nic podsouvat, no, spíš – ...

No, tak... Pořád 'eště Praha je na tom, jakoby, relativně úplně nejlíp, a určitě jinak, než zbytek republiky.

M–hm, m–hm.

Ale... Samozřejmě, že je důležitá ta informovanost, protože na internetu je sice spousta věcí, ale každý se v tom neorientuje dobře. A... Takže asi, asi je důležitý, mít ňákej, ňákej dobrej

výstup i z té hospitalizace, žejo. Aby, vlastně, bylo co nejvíc informací.

To 'sem se taky chtěla zeptat...

Protože my, třeba, 'sme dostali informace, ale taky i kvůli tomu, že, jednak byl část doby v NÚDZu, kde, teda, jako, ty informace 'sou, a... my 'sme taky rodiče, který, prostě, se ptaj', a nebojej' se zeptat.

Těch lékařů, myslíte. Jo.

Takže to je taky asi důležitý, protože když se neptáte, tak, vlastně, nic nevíte, žejo. Nenejvejš se k Vám dostane nějaká jedna brožurka, ale... Jako, samozřejmě, že 'sme se snažili všechno si nechat vysvětlit, a co nejvíc těch informací, nějakým způsobem, se dozvědět... už z toho NÚDZu.

To mi přijde supr, že 'ste se takle angažovali už v době té hospitalizace.

No... Museli 'sme, protože člověk, jako, měl potřebu, jako, ty informace mít, jo. Protože když, vlastně... se najednou něco takovýho stane, tak, jako, Vy to nemůžete nechat bejt... Jo, je to Vaše dítě, Vy potřebujete mít ty informace. To, prostě, Vás... to Vás právě, jakoby, úplně nutí. Jo?

Mm, mm.

Takže já samozřejmě 'sem si objednala nějaký knížky a všechno možný 'sem přečetla, a, a... říkam, snažila 'sem se ty informace, jako, získat... a... to si myslím, že je, jako, nejdůležitější, no. A na těch edukacích právě tydlety možnosti 'sou, že... že se dozvíme, co se děje, jak, jako, tyhle ty informace... I co se týče Ondřejova, tam taky občas chodím, žejo.

M-hm, m-hm.

Tam se to právě, bohužel, termínově kryje, že třeba tam 'sou dneska... Ale tam... jako, taky ráda zajdu, no. Takže... je to vo tom, že se člověk, jakoby, trochu líp cejtí, no. Že, prostě, zase... víte co, zase 'sem poznala lidi, který bych, prostě, jinak nepoznala, žejo. Taky, jako, fajn lidi, žejo. A... ale, prostě... Ale, že 'sem, jakoby, mam třeba i ted'ka nějaký, jako, mezi nima, i přátele, dá se říct, že... si máme o čem povídat, a že, prostě, máme něco společnýho, sice je to takový bolestivý, no, ale...

Mm, mm, mm...

Ale je to tak, no.

[5 s] *Napadá Vás něco ještě?*

Mě napadlo ještě... mm, možná, možná, ještě, pár věcí... Že, že mi přijde hrozně důležitý, že 'ste tohle pro sebe udělala. Že 'ste si řekla, vlastně, nebo... mm, zasadila 'ste se o nějakou tu podporu, aby v tom, právě, člověk, jako, nezůstal... v neporozumění, třeba, třeba, jako, přátelema z jiných kruhů, když to tak řeknu.

No. To si myslím, že právě ty mimopražský maj' tohle 'eště těžší. Že, jakoby, nemaj' kam jít, třeba. Jo? Že nemají možnost se setkávat, s někým, protože třeba mají nejbližší někde strašně daleko. To je asi hodně těžký, no.

Mm, mm. No, a – ...

No –...

Pardon, povídejte.

Pardon. Ne, v pohodě. No, protože, třeba, víte co, ten partner Vás samozřejmě třeba podporuje, a tak dále, ale... von je každej jinej. Jo?

M–hm.

A myslím si, že 'sou jiný taky chlapi, a jiný ženský.

M–hm.

Já znam, teda, z edukací i chlapi, kteří tam rádi choděj'. Protože říkám, každej je jinej. Někdo to... potřebuje s někým sdílet, a někdo ne, někdo, prostě, se s tím popere sám. Jo?

Mm, mm.

A já to mam, prostě, tak, že... sice manžel mi říká, jako, proč pořád někam chodím, ale mně to, jakoby, pomáhá [sic], svým způsobem, jo. Protože já kdybych nechodila, tak bych si musela asi sama hledat nějakou psychoterapeutku, nebo někoho, kdo by mně třeba zase pomohl, a místo, abych mluvila na těch edukacích, tak bych musela mluvit asi, teda, s ní. Že Vám to supluje nějakou takle odbornou pomoc, vlastně.

Jo, myslím si, že jo.

Mm, mm. To je hrozně ale důležitý, že to pro sebe děláte. Že manžel možná nemá tu potřebu, ale...

Asi ne. Ale říkám, chlapi 'sou jiný, a hlavně, hlavně to má každej jinak, prostě.

Právě... Ale dokázat si vůbec říct, o nějakou podporu. To mi přijde strašně, strašně důležitý.

A co třeba pro sebe takle děláte, jako, krom těch svépomocí? Jestli máte nějak koníček, nebo něco, co Vás takle – ...

No, to bysme skončily zase u vaření. [smích]

Aha. [smích]

Ne, 'eště ráda chodím do divadla. A to musím říct, že to je taková, jakoby, malá radost, kterou... v poslední době, kdy se ta situace trochu zlepšila, s tím synem, tak to je to, co si, jakoby, dopřáváme, s manželem. Že už 'sem ho taky naučila chodit do divadla. [smích]

M–hm. [smích]

Takže... takže takle asi, no. Že aspoň takový malý radosti. Protože my 'sme, vlastně, museli, tím, jak 'sme přehodnotili ten život, nebo pře–, překopali, všechno, tak, vlastně, sme, něk, se

museli vzdát i takovýho toho cestování, což 'sme rádi dělali, protože 'sme si nedovolili, vlastně, už jako odjet na nákou delší dobu, žejo. Takže my, prostě, takle to řešíme, že, vlastně, si uděláme tu radost, že třeba 'deme do toho divadla, nebo se sejdeme s přáteli, jen tak.
M–hm. Takže takový běžný... záležitosti.

No... běžný. [smích] Běžný záležitosti.

[smích] Jasný. Ještě možná jedna věc, jenom jestli 'sem to pochopila. Vlastně, v době té první hospitalizace, kdy 'ste mluvila o tom NÚDZku... tak to byl, jakoby, přesun? Že Aleš předtím byl...

M–hm, Bohnice.

V Bohnicích, a potom... potom se... přesunul?

M–hm. Oni to, vlastně, domluvili.

Dokonce takle.

Protože oni řekli, že to je, vlastně, jakoby, první ataka... A že, vlastně... oni, teda, jakoby, nejvíc mají zájem, vlastně, takle nám to bylo řečeno, že nejvíc mají zájem o lidi po první atace, e, kteří, vlastně, nemají zkušenost s drogama, a... 'eště k tomu, vlastně, jakoby, i studenty. Takže takle nám to nák, jakoby, přednesli, v těch Bohnicích... Takže ho, vlastně, tam, jakoby, e, zaregistrovali, čekalo se, až se uvolní lůžko... Protože my 'sme ani, vlastně, nic takového neznali, abysme se v tom nák sami angažovali, protože 'sme s tím zkušenosti nemohli mít, žejo...

Mm, člověk asi neví, jak – ... kolik možností existuje.

A... bylo to určitě dobrý řešení, protože, vlastně, v těch Bohnicích, jako, byli teda výborný, ty doktoři, ale, prostě, stalo se i to, že byl třeba někde na nákyh osmilůžáku, a to si nemyslím, že by úplně bylo nejlepší. Takže to, jako, určitě v tom ten NÚDZ je le–, jako, dobřej. A... takže... takže, prostě, voni, voni se vo to postarali, aby, jakoby, ten přesun se dělal. Jo?

Jo. Takže vám to navrhli, že by to bylo vhodný... jako forma péče.

No, no, no.

Vidíte, tak to je zajímavý, že je to spolu takle propojený. To 'sem vůbec nevěděla. To jo. Akorát trošku tam byla smůla, že v tom byly, jako, ty Vánoce, takže tam si myslím, že trošku... to bylo takový, jakoby, ztížený, no, že tam bylo hodně, jakoby, těch volných dní, různých, a... A že, vlastně, tam je zase daná tou pojišťovnou ta doba, maximální, kdy, kdy můžete bejt v NÚDZu... asi těch padesát dva dnů, nebo tak něco. A že, vlastně, už, prostě, se s tím nedalo stejně nic dělat. Jo, že, vlastně, oni, jakoby, maj' za cíl, vyladit ty léky, a dát ty nejvhodnější, ale už, vlastně, jakoby, se to úplně nepodařilo dotahnout [sic], protože už, vlastně, nebyla [sic], ani prostor, na to.

Vyprchala ta lhůta, kdy už, vlastně – ...

Jo.

To je taky docela ale nedomyšlený, ne?

A musí se – ... No, když vono tohle je strašně asi složitý, protože voni [sic] ty léky se nedají měnit ze dne na den, je to všechno běh na dlouhou trať... A, říkám, i tím, že tam byly ty Vánoce, a... Prostě, se to časově nedalo, jakoby, zvládnout. Prostě, líp. Takže se to pak muselo tak nějak 'eště dotahnout [sic], ale... Říkám, pomocí té doktorky se to nějak, jako, podařilo, 'eště... ta změna léků. Že, vlastně, s těma lékama, co ho propustili, tak to pak... ted'ka je to, ve finále, úplně jiný, žejo.

Jo, jo, jo, že došlo k těm úpravám, ještě. Jasně.

No. A von se stal, teda, tou součástí studie ESO.

E... studie ESO?

ESO.

Tak to asi vůbec nevím, teda.

To dělá NÚDZ. Neznáte?

Ne, ne, ne. Budu ráda, když mi povíte.

*No, to vlastně ten, e, pan doktor Španiel, který, vlastně, tady u nás i byl, tady na té edukaci, přednášet... On tam vede nějaký celý ten obrovský tým těch vědců. Tak, vlastně, e, tam je, existuje ta studie ESO... Nevím, kolik let, teda, existuje, ale spočívá to v tom, že, vlastně, oni ty lidi, e, kteří se do toho zapojí, tak oni, vlastně, s nima dělají určité testy, dělají zobrazovací metody, magnetickou rezonanci, dělají krevní testy... A pak, vlastně, to dělají po roce, pak to dělají po třech letech, a srovnávají to. Maj' na to peníze, vlastně, jakoby, z výzkumu, asi, žejo... A... takže, von byl ted'ka po roce právě pozvanej. A tak 'sem měla radost z toho, že tam byl, jako, vidět velký posun. Že, vlastně, oni tam dělají i, i ty testy, vlastně, co se týče právě těch různých... já nevím, nepamatuju si všechno, je tam, vlastně, ta... verb-, verbální komunikace, nonverbální, pak nějaký, nějaký ty... ta paměť, žejo, prostě... e... spousta, spousta těch věcí. Vytvoří to takový koláč, a, vlastně... oni to přesně po roce... Oni to dělali, vlastně, pár dní po propuštění, před, před rokem, kdy, vlastně, byl 'eště pod velkou dávkou léků... krátce po té atace... takže, vlastně, tam samozřejmě bylo vidět, e, v určitých těch... e, právě... jak bych to řekla... v určitých těch částech, že, vlastně, s tou atakou, jakoby, hodně utrpěl...
...m–hm, m–hm...*

Jako i ta koncentrace, žejo... pozornost, a tak dále. A ted'ka, vlastně, po roce už to teda bylo, jakoby, vo hodně lepší.

Mm, mm.

Jo, že voni to, vlastně, porovnávají, no. A doufám, že za ty tři roky na něj třeba nezapomenou, protože mě pan doktor Španiel, teda, ubezpečil, že, že to samozřejmě tak je, že ho pozvou. Že to porovnávají, právě, a... No, takže...

Jo, jo. Tak to je, to je hezká vyhlídka, si myslím...

No... [výdech] Tak víte co, jako... nás, jako rodiče, to samozřejmě potěší, žejo. Jeho to třeba taky potěšilo, i když byl na sebe hodně přísněj, a říkal zase, že v té jedné oblasti, zas, 'eště, teda, to není to, co by chtěl... Ale... nemůžete chtít zázraky, no. S touhle nemocí.

[Otevírají se dveře do místnosti, začínají se scházet účastníci svépomocného rodičovského setkání zaštitěného organizací SYMPATHEA.]

Alice: *Dobrý den!*

Maminka 1: Dobrý den. Vás tady je, teda.

Já: Dobrý den.

Alice: [smích] *No, málo, málo.*

Maminka 2: Dobrý den.

Maminka 3: Dobrý den.

Já: Dobrý den.

Tak jo, tak za mě to bude takle, takle asi všechno, co 'sem chtěla. Tak jenom kdybyste Vy chtěla něco ještě... co Vás napadne...

No... tak snad 'sem Vám nějakým způsobem pomohla...

No, to rozhodně! Data budou využita. [smích]

Takže... data budou využita... Dobrý den!

Dobrý den.

Maminka 4: Dobrý den.

Takže změníte 'ména, a...

Děkuju moc. Určitě. 'Měna upravím...

Kdyby Vás 'eště někdy něco napadlo, tak... Vy na mě máte schovanej telefon?

Jo, jo, mam Vás uloženou.

Jo? Kdyžtak... se vozvěte. Kdyby někdy ještě 'ste chtěla nějaký takový věci, informace, nebo něco, až to budete sepisovat...

Děkuju moc. Mě 'eště možná, jenom, napadá jedna, jako, úplně poslední věc. Mluvila 'ste o

těch výstupních datech z té hospitalizace, s tím, že to, teda, poskytl [*sic*]... NÚDZko. Jo? Že 'ste vlastně... Nebo takle. Spíš, jako, 'eště ten moment, e, kdy vám, jako rodičům, ti lékaři, oznámili, tu diagnózu. Jestli to byly Bohnice, a nebo až ty Klecany?

No... Bohnice to v podstatě už řekly, tu diagnózu... tu paranoidní schizofrenii.

Jo, jo.

Ale, vlastně... V tom NÚDZu dělali ještě potom další testy, takže oni to ještě, vlastně, ověřovali, žejo... To bylo nějakých těch pět set otázek, nějak ten test. Neřeknu Vám, jak se 'menuje...

Jo, jo. MMPI, asi. Osobnostní dotazník? Něco takovýho, asi.

Nevim, nějak... podle nějakýho 'ména. Člověka, nějakýho.

Jo, jo.

Prostě... 'eště s nim ty testy tam dělali, a 'eště to upřesňovali...

Rozumim.

A, vlastně... tu diagnózu takle teda řekli, no.

Takže ty informace vám poskytli až spíš v těch Klecanech, na základě těch svých...

Ale už, vlastně, už vlastně, jakoby, ty Bohnice to řekly, tu diagnózu.

Jo, jo, jo. Protože někdy slýcham, ale... Dobrý den.

Dobrý den.

Maminka 5: Dobrý den.

To 'sou, teda, starý informace, někdy slýcham, že v těch Bohnicích se moc, jako, nebaví, ty informace neposkytnou, ale je to třeba... říkam, před deseti lety. Takže...

Asi to je, asi to je, jakoby, případ od případu. A my 'sme měli, jakoby, toho mladýho doktora, právě, který jako byl takový vstřícný, a, jako... říkam, já 'sem se s nim bavila, jako tady s Váma.

Takže 'ste narazili na takovou osobu na svym místě, bych řekla.

No.

Tak to je moc dobře.

To je prostě asi vo lidech.

To vždycky, no.

No...

Jo. Dobře. Tak za mě to asi bude všechno.

Tak jo, tak doufám, že se Vám to povede.

Děkuju mockrát.